

אוהליך יעקב

בעניין הבית היהודי הקמתו ושמירתו
הרב יעקב ישראל לוגאסי שליט"א

● פרק א' - פרק הנושא אשה - יעוץ והדרכה לבא לשאת אשה ● פרק ב' - שלום בית ● פרק ג' -
חינוך ילדים ● פרק ד' - איסור הטלויזיה ואסונה ● פרק ה' - עיתונים ● פרק ו' - המחשבים !!!

פרק א' - פרק הנושא אשה - יעוץ והדרכה לבא לשאת אשה

- א. עשה לך רב
- ב. אין לגשת לשתי הצעות לסרוגין
- ג. במה נכון לבדוק את האשה
- ד. במה לבדוק במשפחתה
- ה. עד כמה להשתדל בענייני שדוכין ?
- ו. באיזה גיל להנשא ?
- ז. לשאת אשה שאינה מוחזקת ביראת שמים בתקוה שתתחזק
- ח. סדר העדיפויות במציאת אשה
- ט. על מה היה ה"חפץ חיים" בוכה
- י. אין להפגש אלא לאחר ברורים
- יא. ברנות מיותרת
- יב. לא לפרסם את מהלך הפגישות וההתקדמות עד לאחר התנאים
- יג. להתמין בסבלנות להחלטת הצד השני
- יד. גדר החפוש במדותיה של האשה
- טו. האם לשאת אשה מתוך רחמנות
- טז. עד כמה יש להקפיד בנוי האשה
- יז. כמה פגישות יש להפגש עד ההחלטה
- יח. סכנת הפגיעה
- יט. אין לזלזל בשום מצוה בשביל השתדלות לשאת אשה
- כ. כשהצעה נראית וההורים מתנגדים
- כא. לקצר ככל האפשר את הזמן בין האירוסין לחתונה
- כב. לאשה המחפשת את בן זוגה
- כג. סיכום ועוד כמה פרטים למחפשים את זיווגם בקיצור נמרץ
- כד. דעת תורה האם אפשר להקדים להשיא את הצעיר לפני אחיו המבוגר
- כה. האם להמגע מלהנשא לבני נדה
- כו. בדיקת שמות הזוג להתאמה
- כז. הנהגת יום החפה
- כח. קצת הנהגות לחתן והכלה בימיהם הראשונים
- כט. להקפיד על תשלום השדכן

- ל. הנהגת ארוס עם ארוסתו משודך עם משודכתו
לא. כיצד יהיה נסח התפלה למתפלל על זוגו
לב. תפלת השלי"ה למצא בת זוגתו
לג. וורטלאך!

פרק ב' - שלום בית

הקדמה

פתיחה

- א. קצת הנהגות - במיוחד לחתנים - בקיצור נמרץ מאחד הרבנים שליט"א
ב. התורה - יסוד ה"שלום בית"
ג. עזר כנגדו
ד. ערך הבעל ועיצוב אישיותו מבסס את שלום הבית
ה. יועץ משפחתי - צמוד!
ו. לא אני נצחתי ולא את נצחת - הוא נצח!
ז. הוא שהרס לנו את שלום הבית!
ח. האבסורד !!!
ט. ודבק באשתו - גם על חשבון עזיבת אביו ואמו
י. לא לערב משפחה
יא. האשה נועדה לעזר ולא לתוכחה
יב. אין לאשה להתערב באפני עבודת ה' של בעלה
יג. כדאי לתרום רבות למען שלום הבית לשם דוגמה אישית
יד. אין זו "חסידות" אלא "חסרות" (לשון השלה"ק)
טו. קמצנות - הרס שלום הבית
טז. לאשה שנפל בגורלה בעל קמצן
יז. לאדם שנפלה בחלקו אשה מכוערת או בעלת מום
יח. לאדם שנפלה בחלקו אשה רעה או להפך
יט. סגולה גדולה להבאת אהבה בין הזוג
כ. לאשה חשדנית או להפך
כא. הכנסת אורחים ושלום בית
כב. הדרכה לבעלי תשובה לטובת שלום ביתם
כג. על מה מתר לריב?
כד. אל יהיו גירושין קלים בעיניך

פרק ג' - חינוך ילדים

הקדמה

פתיחה

א. חובת החינוך

ב. בעוון הבנים יענשו האבות

ג. לקבוע זמן ללמוד מוסר עם הבן בכל יום

ד. החזק במוסר אל תרף

ה. רושם חיובי משפיע על הילד

- ו. להקפיד על מלמד ירא שמים
- ז. להשריש יראת שמים ושכר ועונש
- ח. חנוך לנער על פי דרכו
- ט. מדברי ה"חזון איש" ביסודות החינוך
- י. ולמדתם אותם את בניכם
- יא. חנוך של הרב מבריסק
- יב. כה תאמר לבית יעקב
- יג. קמו בניה ויאשרוה
- יד. כי נר מצוה ותורה אור
- טו. פיה פתחה בחכמה
- טז. אשתך כגפן פוריה... בניך כשתילי זיתים סביב לשלחנך
- יז. בכח התפלה - לראות בנים טובים
- יח. להתפלל בהתמדה על הבנים
- יט. דמעות של אם
- כ. תפלה לעולם אינה חוזרת ריקם
- כא. חכמות נשים בנתה ביתה
- כב. כיצד מגדלים בנים יראי שמים
- כג. היסוד - חינוך ליראת שמים
- כד. בבחרות קל לעקור את הרע
- כה. יש לעקור מהילד מידות רעות אחרת ישאר אתם כל החיים
- כו. להשקיע כוחות בעקירת הכעס והשקר
- כז. יש לחנך לחיי קדושה והסתפקות
- כח. חינוך לתפילה בהתלהבות
- כט. זהירות ממאכלים שכשרותם מפוקפקת
- ל. הנאה מכסף בילתי כשר מקלקלת ילדים בגדלותם
- לא. אם תייסר בנך בקטנותו - תשב בשקט בבגרותו
- לב. ההכאה תהא בישוב הדעת ושלא בכעס
- לג. בימינו יש לכל זמן, רק לא לחינוך הילדים
- לד. ילד מקלקל אחד עלול לקלקל הרבה
- לה. לשים עין פקוחה היכן הילד בשעות הפנאי
- לו. לשוחח עם הילד בעניני יראת שמים
- לז. חובה להשקיע כוחות - במיוחד בילדים שובבים
- לח. מסירות לילד פירושה לפעול למען התכלית
- לט. יש לשים דגש לפתח כשרונות הילד על ידי התמסרות מתאמת
- מ. שגיאה טראגית היא להכניס ילד למוסד מסויים בגלל חשבונות צדדיים
- מא. לימודי חול בשנות הקודש - סכנה ניצחית
- מב. להשקיע מירב הכוחות בילד הסקרן לדברים מגונים
- מג. להזהיר ולהיזהר מילד סורר ומושחת
- מד. אישיותו של המלמד מטביעה חותמה על עיצוב נפש הילד
- מה. התנהגות ההורים משמשת יסוד לכל חייו של הילד
- מו. צניעות האמהות - יסוד חשוב בחינוך
- מז. מגורים בסביבה חרדית חיונית לחינוך הילד
- מח. דברים להורים
- מט. סדר הכנסת הילד ביום הראשון לבית מלמדו

פרק ד' - איסור הטלויזיה ואסונה

- א. "ולא תביא תועבה אל ביתך"
- ב. "ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך"
- ג. המכניסו - מוחרס מפי הגבורה
- ד. גורם סילוק הברכה והבריאות מהבית
- ה. מתלמידי ירבעם בן נבט
- ו. זביחת הבנים והבנות
- ז. הרס שלום הבית
- ח. סכנת הטלויזיה
- ט. מכתב מהסטיפלר זצ"ל ומהרב שך יבלחט"א בנושא הטלויזיה

פרק ה' - עיתונים

- א. קריאה לכל יהודי שומר תורה ומצות בארץ הקדש
- ב. אגרת מגדולי ישראל אל משתתפי כנס בני תורה בבני ברק
- ג. לחרדים על דבר ה' - טבת תשל"ה
- ד. חומר איסור קריאת ספרי מינות וספרים חיצונים
- ה. מעשה נורא מה"חפץ חיים" בחמר איסור סיפרי מינים
- ו. סיפור נורא מהגאון רבי אליהו לאפיאן זצ"ל

פרק ו' - המחשבים !!!

פצצה מהדלת האחורית!

פרק א' - פרק הנושא אשה - יעוץ והדרכה לבא לשאת אשה

א. עשה לך רב

בפרק זה נבאר, בסיעתא דשמיא, דרכים ועצות כלליות אשר בדרך כלל שונים הם לכל הפא לשאת אשה, אלא. שברור כי אין הדברים הלכות פסוקות, ויש לכל בחור שהגיע לפרקו להתיעץ עם רבו המכירו ויודע טבעו וכשוריו להורות לו הדרך הנכונה עבורו, כיון. שהעצות משתנות לפי אפיו וטבעו ומדותיו של כל בחור ובחור, ואין הצעה ועצה המתאימה לבחור זה מתאימה לאחר. הדברים אמורים הן לגבי גיל הנשואין - שישנם פאלה שיש להציע להם להנשא מייד, וישנם פאלה. שיש להציע להם להמתין, והן לגבי על מה ועד כמה להקפיד בתאר ומדות הבת זוג, שאין הדברים. שונים לכל אחד. לכן אין חכם, אלא המתיעץ עם רבו האהוב והאובה, היודע נפש תלמידו וחפץ בטובתו, ואין הקדוש ברוך הוא מביא תקלה על ידי חכמי ישראל, והשומע לעצה - חכם, כי אחר הכל אין בידינו, רק לעשות השתדלות בנושא זה ותו לא.

זווגו של אדם קשה פקריעת ים סוף, ואפשר להסביר שהפננה מבחינתנו, שהרי מבחינתו יתברך כל יכול הוא, אולם מבחינתנו קשה היא ההכרעה איזה זווג מתאים ואיזה לא. כמו להכריע ולפסק ים לשני חלקים ולסלל בו דרך ללכת בה - כן קשה להכריע ולפסק מהו הזווג הנכון לשלמות האדם. וכמו שפרשו "מצא אשה מצא טוב" - באשר מצא אשה כמציאה מן השמים, שלא בכחות עצמו, אלא בסיעתא דשמיא - אזי מצא טוב, אולם החושב "מוצא אני" - שהדבר תלוי בו, בכחותיו ובשכלו, אזי... וכמו שפרש הגר"א על הפסוק "אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו" - בית הוא הזווג. ואמר "אם ה' לא יבנה בית" - שוא הוא עסק בני האדם בענין הזווג, לפי שהכל מאתו יתברך. ומובא בספר "בנין עדי עד": אין לצעיר לסמוך על עצמו, כיון שהוא חסר נסיון, אלא יותר יש לסמוך על דעת ההורים. במקרים שאין השקפותיו זהות עם אלו של ההורים, כגון בניים מבתים חלוניים, עליו להתיעץ עם רבותיו או אברכים מנסים, מפני שרבים הם הדברים הנראים חשובים לצעיר, ובאמת אינם כה חשובים, או להפך. בעל הנסיון שופט בעינים אחרות את החשוב והטפל, ויודע כיצד יש לבחון כל פרט.

יש לדעת, שידידי הצד השני נוטים מאד להגזים בשבחם של מקרביהם, ומאידיך, אם הנשאל צעיר, יתכן והוא חותך את הדברים בחד צדדיות - לחיוב או לשלילה - משום חסרון הבנתו, לגבי ההבטים השונים שבהם אפשר להעריך כל תכונה.

ב. אין לגשת לשתי הצעות לסרוגין

אין לגשת בשום אופן לשתי הצעות לסרוגין, שכן שדוץ אינו ענין מסחרי, אלא ענין אישי, רגשי ופנימי. אמנם אם נקלעים למצב של אי יכולת החלטה, יש מקום במקרים מסוימים לקבוע הפוגה ולנסות הצעה אחרת, אבל דבר זה ראוי שיעשה רק אחר התיעצות עם רבותיו או תלמיד חכם בעל נסיון.

ג. במה נכון לבדוק את האשה

נצטט פֿאן הַנְהִיגָה כְּלִלִית לַמְּגִיעַ לַפֶּרֶק הַנוֹשֵׂא אֵשֶׁה מֵאֵת הַגְּאוֹן רַבִּי שְׁמִשׁוֹן רַפְּאֵל הִירֶשׁ: בְּבַחֲרָךְ רַעֲיָה לְהִיּוֹת חֲבֵרְתֶךָ וְאַשֶׁת בְּרִיתֶךָ, עֲלִיךָ לְשִׁים עֵין וּלְהַתְּבוּן אִם הָאֵשֶׁה הַזֶּה תּוּכַל בְּאַמַּת לְהִיּוֹת חֲבֵרְתֶךָ בְּחַיִּים, לְהִיּוֹת עֶזֶר כְּנִגְדְּךָ, לְבָנוֹת עִמָּה יַחַד אֶת בֵּיתֶךָ, וּלְהַבִּיא לְיַדִּי שְׁלָמוֹת אֶת תְּעוּדַת חַיִּיךָ, וְאִם כֹּל זֹאת מְצֵאתָ בָּהּ, אִזּוֹ בָּחַר לָךְ, אוּלַם חֲלִילָה לָךְ לְשִׁים כֹּל מַעֲיִנֶיךָ וְאֲדִיר חֲפָצֶךָ רַק בְּהוֹן וַיְפִי הַגּוֹף אוּ בְּחֻלְקַת לְשׁוֹן וְנִיב שְׁפָתַיִם, רַק שִׁים עֵינֶיךָ וּלְבָבֶךָ בִּיחּוּד עַל לֵב מִתְּנֶה נֶפֶשׁ יִקְרָה וְעֲדִינָה, וְחֻכְמַת נָשִׁים. אִם נְחוּץ לָךְ גַּם כֶּסֶף לְחוּנֵן אֶת בֵּיתֶךָ, אוּ אִם מִשְׁפַּחַת הַכֶּלֶה תִּתֵּן לָךְ כֶּסֶף וְהוֹן בְּרִצּוֹנָה הַטּוֹב, רַק אִזּוֹ תּוּכַל לְקַחְתּוֹ מִמֶּנָּה - אֲבָל אוּי לָךְ וּלְבֵיתֶךָ אֲשֶׁר תִּבְנֶה, אִם תִּקַּח לָךְ אֵשֶׁה רַק בְּגִלְלַת הַהוֹן וְהַכֶּסֶף אֲשֶׁר תִּכְנִיס לָךְ, וְהַכֶּסֶף נְחֻשֵׁב בְּעֵינֶיךָ לְעֵקֶר חֲפָצֶךָ לְהַבִּיא אֵלֶיךָ עַל יְדֵי עֲקָרַת הַבַּיִת, אוּ אִם תִּצְאָ לְרִיב בְּעֵבֹר חֲסָרוֹן כֶּסֶף מִהַסְּכּוּם אֲשֶׁר הִבְטִיחוּ לְתֵת לָךְ, אוּ גַם לְפַעֲמִים בְּגִלְלַת הַחֲסָרוֹן הַזֶּה תִּבְטַל אֶת תְּנַאי הַבְּרִית וְתַעֲזֹב וְתִרְחִיק מִמֶּךָ אֶת אַרְוִסְתֶּךָ בְּעֵבֹר זֶה, בְּעֵבֹר כִּי קִצְרָה יָדָה לְהַבִּיא אֶת הַכֶּסֶף וְהַהוֹן אֲשֶׁר שְׁאַלְתָּ מִמֶּנָּה. הֲאִם תִּדְמָה וְתִקְוָה שֶׁהוֹן וְהַעֲשֶׂר אֲשֶׁר תִּקְבַּל בְּאִפְּן כֵּזֶה יָבִיא לָךְ בְּרָכָה בְּחַיִּים!?

ד. במה לבדוק במשפחה

עוֹד כְּתַב רַבִּי שְׁמִשׁוֹן רַפְּאֵל הִירֶשׁ: עֲלִיךָ לְבַחֵן בַּיּוֹתֵר אֶת תְּכוּנַת הַנֶּפֶשׁ וּמַדּוֹת לְבָב הַרַעֲיָה אֲשֶׁר תִּחְפֹּץ לְקַחְתָּהּ לָךְ לְאֵשֶׁה, אֲבָל יַעַן כִּי תְכוּנַת הָאִישׁ וְהָאֵשֶׁה לְרִב תִּתְרַאֶה גַם נִכְרַת הִיא בִּיחּוּד בְּחַיִּים וְעַל יְדֵי הַחַיִּים, וְהַעֲלָמָה, הֲלֹא נִכְנָסַת לְחַיִּים בִּיחּוּד רַק עַל יְדֵי נְשׂוּאִין, אִזּוֹ שִׁים עֵינֶיךָ בְּמִשְׁפַּחָה אֲשֶׁר תִּכְוֶנְתָּה וְטִיבָה בְּחַיִּים כְּבָר נוֹדְעִים לָךְ. חִקֵּר וּדְרֹשׁ עַל מִשְׁפַּחַת הָאֵשֶׁה בְּטָרִם תִּקְחָנָהּ לָךְ. וְלָכוֹ, בְּרִאוּתֶךָ מִשְׁפַּחָה כְּזֹאת אֲשֶׁר רִיב וּמְדוֹן יִשְׁרְרוּ בָּהּ, אֲשֶׁר עֲזוּת מְצַח וְפָה דוֹבֵר נִבְלָה יִשְׁלְטוּ בְּקִרְבָּהּ, אֲשֶׁר בָּהּ נַעֲדָרָה אֲהַבַת אֲנָשִׁים אוּ אִיבָה שְׁמוּרָה לָהֶם - אֵל תִּתְחַתֵּן עִמָּה, יַעַן מִשְׁפַּחָה כְּזֹאת בְּטַח אֵינְנָה נִקְיָה גַם בִּיחּוּסָהּ. מוּבָן מֵאֵלֶיךָ כִּי עֲלִיךָ לְהִיּוֹת רְחוּק מִכָּל נְשׂוּאִין הָאֲסוּרִים עֲלִיךָ מִן הַתּוֹרָה וּגְזֵרַת חֻכְמִים. בְּקֶשׁ לָךְ תִּמְיֵד - כֵּן אֲמָרוּ חֻכְמֵינוּ ז"ל - לְקַחַת לָךְ בֵּית תִּלְמִיד חֻכֵּם, בֵּית אִישׁ אֲשֶׁר זָכָה כִּי בְנֵי דוֹרוֹ יִתְּנוּ אִמּוֹן בּוֹ וַיִּמְנוּ אוֹתוֹ בְּאִיזוֹ מִשְׁרָה בְּקִהַל עֲדָתָם, וּבִיחּוּד בֵּית אִישׁ כֵּזֶה אֲשֶׁר תּוּכַל לְקוֹוֹת כִּי בִתּוֹ לְמַדָּה בְּבֵית הוֹרִיָּה חֻכְמַת חַיִּים בְּהִיוּתָהּ בְּנַעֲוִרִיָּה בֵּית אֲבִיָּה, וּלְעֵינֶיךָ הִיָּתָה הַנְּהִיגָה. בֵּית הוֹרִיָּה לְמַשָּׁל נֶאֱמַן לְהוֹעִיל גַּם בְּעַד חַיִּיָּה הַבָּאִים. אִם מִשְׁפַּחָה הַנְּגוּעָה בְּמַחֲלָה, קְשׁוּרָה בְּתוֹר מַחֲלַת יְרֵשָׁה מְאֻבּוֹת לְבָנִים, הֲלֹא אִם נִמְשָׁכָה בְּשָׂנֵי דוֹרוֹת, אֵל תִּתְחַתֵּן עִמָּה. וְכִמוֹ שְׁעֲלִיךָ לְהַבִּיט בְּבַחֲרִית רַעֲיָתֶךָ בִּיחּוּד עַל בְּרִיאוּת הַרוּחַ וְהַלֵּב שֶׁל הָאֵשֶׁה שְׁתִּחַפֵּץ לְאַרְסָהּ לָךְ לְאֵשֶׁה - כֵּן עֲלִיךָ לְהַבִּיט עַל בְּרִיאוּת גּוּפָהּ, לְמַעַן תִּהְיֶה מְכֻשְׁרַת לְשֵׂאת וּלְסַבֵּל אֶת כְּבֹד הַלֵּכוֹת הַבַּיִת וְתוּכַל לְהִיּוֹת נוֹשֵׂאת בְּעַמְדָה בְּחַיִּים.

ה. עד כמה להשתדל בענייני שדוכין ?

הרבה שואלים האם יש לסמוך על "בטחון" בענייני שדוכין כמו בכל צרכי האדם, או כיון שמדובר במצוה, עליו להשתדל בכל יכלתו כמו שמשתדל להשיג תפילין מהדרות או אתרוג נאה?

ובכן, הנה לך דעת תורה:

כתב רבנו הגר"א (אור יהל בבאור ההיכלות פרשת פקודי היכל ו') ואמר, שיש לבטח בזה על ה', כמו שהובא במועד קטן (יח ע"ב): מן התורה ומו הנביאים ומן הכתובים שמה' אשה לאיש. מן התורה - "מה' יצא הדבר". מן הנביאים - "ולא ידעו כי מה' הוא". מן הכתובים - "ומה' אשה משפלת", וכמו שכתוב: "אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו", שהוא הזיוג שנקרא בגן בית, פי' דוע. ואמר אם ה' כו' - ששוא הוא עסק בני אדם בענין הזיוג, שהכל הוא מאת ה'. וזה שכתוב "אד' הקבל בני אדם כזב בני איש, במאזנים לעלות המה מהקבל יחד כו'".

ומרו הגאון רבי שלמה זלמן אויערבך זצ"ל אמר בזה, דמה שכתב רבנו הגר"א שאין להשתדל בענין שדוכין, אין הכוונה לא להשתדל כלל - רק ישתדל פחות ממה שמשתדל בשאר צרכיו. עד כאן. ונראה היום, שיש שדכנים ושדכניות לרב, מחיב הוא לפנות לכמה מהם, ומדי פעם להתקשר לזכרו ולהתענין עבורו, ובנדאי שזו השתדלות מחיבת ומספקות.

ו. באיזה גיל להנשא ?

ברור שאין בזה תשובה מסוימת השווה לכל הבא להנשא, ונציג בזה כמה פרטים.

1. בן ישיבה שקדן.

בחור ישיבה שתורתו אמנותו ושקדן הוא על למודו וחשקו רב בתורה, וזכה שיצרו הרע אינו מסיתו ומפתהו לתור אחר לבו ועיניו, ומצליח בנקל לשמר על קדשת עיניו וקדשת עצמו, אזי יש לו להיות מתון מתון, ולהמתין עד ימצא לו אשה עזר כנגדו שיוכל עמה להמשיך בלמודו, ואין לו לרוץ על כל הצעה המצעת לו, אלא לאחר ברור אם אכן זאת האשה אשר אתה יוכל לעלות מעלה מעלה בעבודת ה', הן מבחינת מדותיה הטובות, יראת ה' בקרבה, וגם מבחינה גשמית - להיות מסדר בסדור יפה, שלא יהא מטורד מלמוד התורה. ולאחר הכל יש להקפיד שלא יעבר את גיל כ"ב שנה, שפי' דוע, כן מורים הרבנים ובראשם החזון איש זצ"ל (בקובץ מבקשי תורה).

2. בן ישיבה.

בחור ישיבה שאין מוצא את ענינו בתורה בלבד וחשקו בתורה דעך? או שמעקרא לא היה חשקו כל כך בתורה, ורואה כי פוחז עליו יצרו להסיתו לתור אחר עיניו

וּלְבָבוֹ, וּבִפְרֵט כְּאִשֶׁר מְסַלֵּסל הוּא בְּשַׁעְרוֹ, וּקְדֻשַׁת עֵינָיו וְלִבּוֹ עֲלוּלִים לְהִתְחַלֵּל, עָלָיו לְהַקְדִּים וּלְמַהֵר בְּהַשְׁתַּדְּלוֹת הַנְּשׂוּאִין, כְּמוֹבֵן בְּאִפְסוֹ שֶׁשְׂכָלוֹ בּוֹגֵר וְרֹאוּי לְחַיֵּי נְשׂוּאִין, וּמִגִּיל 18 יִרְאֶה לְחַפֵּשׂ אֶת בֵּית זִוְגָתוֹ הַמְּתַאֲמָה לוֹ, וְיַעְזֵר בְּהוֹרְיוֹ שְׂיִפְנוּ לְשִׁדְכָנִים, וְכִשְׂיִשְׁמַע הַצָּעָה הַמְּתַאֲמָה לוֹ - לֹא יַחְמִיצְנָה.

3. חוֹזֵר בְּתִשׁוּבָה.

חוֹזֵר בְּתִשׁוּבָה שְׁזָה עִתָּה הַחֵל לְזָכוֹת לְהַפְגִּס לְתוֹרָה וּמִצְוֹת - אֵין זֶה מְשַׁנֵּה בְּאִיזָה גִיל הוּא - עָלָיו לְהִתְבַּסֵּס תְּקוּפָה וּלְהִתְחַנֵּךְ, וְאֵין בְּתִקּוּפָה זוֹ זְמַן הַשְׁוֶה לְכָל. יִשְׁנֵם כְּאֵלֶּה שְׁבִתְקוּפָה קְצָרָה כְּבָר עוֹלִים עַל הַגֵּל הַנְּכוּן וּמִתְנַשְּׁבִים בְּדַעְתָּם בְּמַהֲרָה וְיִצְיָבִים הֵמָּה בְּנִפְשָׁם, וְיִשְׁנֵם כְּאֵלֶּה שְׁנִצְרָךְ לְהֵם תְּקוּפָה אַרְכָּה יוֹתֵר, עַל כֵּן יָכוֹל לְהַחֲלִיט הַמְּשַׁגִּיחַ אוֹ רֹאשׁ הַיִּשִּׁיבָה, וְעַל כֵּן צָרִיךְ לְהִתְנַעֵץ עִמוֹ, הֵאֵם רֹאוּי אֶתָּה כְּבָר לְצִאת לְדָרֶךְ לְחַפֵּשׂ אֶת הַצָּלַע הַנְּכוּן הַשִּׁיךְ לָךְ.

ז. לשאת אשה שאינה מוחזקת ביראת שמים בתקוה שתתחזק

הָאָדָם נִמְשָׁךְ אַחַר עֵינָיו, וּפְעָמִים שֶׁמְצָא אִשָּׁה נְאֻה הַמוֹשְׁכָת אֶת לְבוֹ וְעֵינָיו, וְהָאֵהָבָה הַחִיצוֹנִית בִּינֵיהֶם אֲדוּקָה מְאֹד, אֲלֵא שְׂאֵין הַבְּחוּרָה חֲזָקָה בִּירְאֵת שְׂמִים, חֲסָרָה בְּצַנִּיעוּת, הַשְּׂקִפּוֹתֶיהָ הַשְּׂקִפּוֹת רְחוּבִיּוֹת, וְהַבְּחוּר מֵרֵב אֶהְבָּתוֹ "מֵאֲמִין" וּמְקוּהָ שְׁהַעֲנִין "יִסְתַּדֵּר". בְּשׂוֹם אִפְסוֹ לֹא ! ! הֵנֶךְ מְכַנִּיס עֲצָמֶךָ לְסַכְנַת נִפְשׁוֹת, וְיִתְכַן בְּהַחֲלִט שְׁהַקּוֹרוֹת יִהְיוּ לְהַפֵּךְ, וְהַעֲנִין יִסְתַּדֵּר לְדַעְתָּה וּלְשִׁבִיעוּת רְצוּנָה וְלֹא לְשִׁבִיעוּת רְצוּנֶךָ. "כָּל הָאוֹמֵר אֶכְנִס לְמִקּוֹם סַכְנָה וְעוֹשִׁין לִי נֵס, אֵין עוֹשִׁין לוֹ נֵס". אֲסוּר לְאָדָם לְהַעֲיִז לְהַכְנִיס גּוֹפּוֹ לְסַכְנָה, וְכָל שֶׁכֵּן אֶת נִשְׁמָתוֹ. כֹּחַ הָאִשָּׁה הַחֲלוּנִית, אוֹ אֶפְלוֹ הַפְּשָׁרְנִית, חֲזָק מְאֹד עַד כֵּדִי סַכְנָה גְּמוּרָה לְהַטּוֹתָךְ מִדָּרֶךְ ה', וְרֵב הַסְּכּוּיִים שֶׁתִּתְּפֹתָה אַחֲרֶיהָ, וְאֵם תִּהְיֶה עֹקֵשׁ גְּדוֹל לְעַמֵּד עַל דַּעְתָּךְ, הָרִי שֶׁהַפְּרוּד יִהְיֶה הַכְּרָחִי, חֵס וְחֲלִילָה. לְכֵן אֵל תִּתְּפֹתָה אַחֲרָה עֵינֶיךָ וְתִאֲוֹת לְבָבֶךָ, כִּי אִשָּׁה לּוֹקַח אֶתָּה לְמִשְׁךָ כָּל חַיִּיךָ, וְאֵיזָהוּ חֲכָם הָרֹאֶה אֶת הַנוֹלָד, וְלֹא רָק אֶת הַעֲכָשׁוֹ הַרְגָעִי, שֶׁהָרִי בְּגִלְל רְאִיתָ וְהִתְפַּעְלוֹת הַהֲנָאָה הַרְגָעִית רַבִּים קָרְסוּ וְנָפְלוּ וְקִפְחוּ אֶת חַיֵּיהֶם. וְכַדְּבָרֵינוּ מִבְּאֵר בְּבַעַל "הַעֲטוּר": אֲסוּר לְאָדָם שֶׁיִּקְדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה עַד שֶׁיִּרְאָנָה, שְׂמָא יִרְאֶה בָּהּ דְּבָר מְגַנָּה וְתִתְּגַנֵּה עָלָיו - אֵין לְקַדֵּשׁ אִשָּׁה שְׂאֵין בָּהּ יִרְאֵת שְׂמִים עַל סִמְךָ שֶׁיַּעֲשֶׂה אוֹתָהּ יִרְאֵת ה' וְיִחְדִּיר בָּהּ יִרְאֵת שְׂמִים. כִּי אֵם ה'"יִרְאָה" הִיא אֲצֵלָה בְּבַחֲנִית דְּבָר מְגַנָּה, קְרוּב הַדְּבָר שֶׁהָאִשָּׁה תִּקְלַקֵּל אוֹתוֹ, וְאֵף "תִּתְּגַנֵּה עָלָיו" - תִּתְּגַנֵּה בְּעֵינָיו גַּם אֶת יִרְאֵת הַשְּׂמִים שְׁלוֹ. עַד כָּאן. וְכִמוֹ כֵּן לְהַפֵּךְ - אֵין לְאִשָּׁה לְשִׂאת בְּעַל חֲלוּנִי אוֹ מִי שֶׁהַשְּׂקִפּוֹתֶיהָ אֵינָם כְּדַעַת הַתּוֹרָה בְּתִקּוּהָ שֶׁתְּצַלִּיחַ לְשִׁנּוֹתוֹ, לְפִי שֶׁסַכְנָתָה גְּדוֹלָה, וְסְכּוּיֵי הַהַצְּלָחָה נְמוּכִים מְאֹד לְעַמַּת אַחוּזֵי הַכְּשָׁלוֹן. וְכִמוֹבֵן הַדְּבָרִים נְאֻמְרִים בְּדָרֶךְ כָּלֵל, וְכִפִּי שֶׁהַסְּבָרְנוּ בְּהַקְדָּמָה.

ח. סדר העדיפויות במציאת אשה

1. בת תלמיד חכם.

בת תלמיד חכם קודמת לבת עם הארץ, וכמבאר בשלחן ערוך, ישנם כמה דרגות בין תלמיד חכם לעם הארץ, כגון: בת חשוכי הדור ויראי שמים, בת גבאי בתי כנסיות ובתי מדרשות, בת גבאי צדקה, בת מלמדי תינוקות. אזי בת תלמיד חכם, כאמור, היא במקום ראשון, וכמוכן פשוט ההגנה היא בהתאם לבת תלמיד חכם, שהצליחו הוריה להחדיר בה אהבת תורה, וראת שמים ומדות טובות. אזי, כיון ששרשה טוב, שהרי בת תלמיד חכם היא והענפים מראים שהולכים המה אחרי שרשם, כמוכן שיש להקדימה על הכל. וכבר אמרו: ממכר אדם כל אשר לו וישא בת תלמיד חכם.

2. בת ירא שמים.

מה שהזכירו חז"ל שלא ישא אדם בת עם הארץ, מבאר החיד"א בברכי יוסף (סימן ב' סק"ג): דאם נראה לו באמת שיותר יהא ישוב דעתו ולבו פנוי על התורה ועל העבודה בקחתו בת ירא שמים פשוט מאשר יקח בת גדול הדור, ובחן האשה ההוגנת אשר לבו נוטה שיהיה לו עמה ישוב הדעת, ולבו יהיה פנוי לתורה ועבודה. עד כאן.

והיום ומצאו הרבה בעלי בתים פשוטים יראי שמים שיהיו להם בנות טובות עזר לעבודת ה' יותר מבנות תלמיד חכם. ולכן בודאי יש להעדיף את בת האיש הפשוט, אלא שיראת ה' בקרבה, מבית תלמיד חכם שאת אביה היא מחלקת.

ויותר מכן - היום רואים תופעות משנות שלא היו בעבר, שיתכן ותמצא בת עם הארץ גמור, אולם מצינת היא ביראת שמים טהורה ובמדות טובות. ואם כן, כנזכר לעיל, אם זו האשה הנראית לה - לאחר יעוץ עם חכם - שאתה תוכל לעלות מעלה מעלה בתורה ועבודה, יש להעדיפה.

3. בת עשירים לעמת בת מי שאינו אמיד.

כידוע, שה"חפץ חיים" היה יתום מאביו, ואמו האלמנה התחתנה שנית, ולאותו בעל היתה בת מאשתו הראשונה, וכשהגיע ה"חפץ חיים" לפרקו, הציע אביו חורגו את בתו מאשתו הראשונה שתזכה להיות בלתו של העלוי הצעיר - "וישראל מאיר".

ובימים ההם הצעו ל"חפץ חיים" הצעות נכבדות, שדוכים על בנות עשירים מפלגים, ואחיו הגדול של ה"חפץ חיים" רצה לעצב השדוך הנ"ל עם אביו חורגו, שלא היה איש אמיד. כששמע ה"חפץ חיים" שספור זה עלול להפריע לשלום בית בין אמו לאביו חורגו, לא רצה לשמע בשום אופן שדוך אחר, וכך נגמר השדוך, בסיעתא דשמיא.

ה"חפץ חיים" אמר לעת זקנותו, שרק בזכות אשתו הצדקנית זכה ללמד תורה ולחבר חבורים, שהיתה תמיד מסתפקת במועט ולא דרשה שום דבר מענייני העולם הזה, וכך היה יכול ללמד בשלום. ואלו היה לוקח אשה שאינה מסתפקת במועט, אמנם היה סמוך על שלחן חותנו הרבה שנים, אבל כאשר היה נגמר זמן זה, הרי היה צריך לדאג לפרנסת בני ביתו, ובדרך כלל, מי שהתרגל לחיות בעשר, איננו יכול לשנות מהרגלו, ואז היה מטורד ממחיתו... ולא היינו זוכים לכל ספריו הקדושים של ה"חפץ חיים".

למדנו מכאן, שהאשר וההצלחה של הבית היהודי בנוי בחלקו הגדול על מדת נכונותה של האשה לא להלך בגדולות ממנה, וכמו שכתוב (משלי יד, א): "חכמות נשים בנתה ביתה - ואילת בידיה תהרסנו".

מובא בספר "לשכנו תדרשו": רבנו ה"קהלות יעקב" נשאל, אם יש להעדיף שדוך עם בת גביר, שהחזתו בידו לפרנס את חתנו שנים רבות, על פני בת תלמיד חכם שאין בידו לסייע כלל. והשיב: **אדרבה, בת עשירים זה בדרך כלל חסרון, כי לדרישותיה אין סוף, ובמשך הזמן גם הוא מתרגל למשגיה, ואחד מחזק בזה את השני, ויוצא מזה קלקול גדול. ואמר, שאין זה חדוש שלו, כי הגאון ר' ישראל סלנטר ז"ל אמר זאת. והוסיף, שלכל היותר יש מעלה בחזתו שיוכל לסייע**

קצת בשעת הדחק.

ט. על מה היה ה"חפץ חיים" בוכה

בכיתו של ה"חפץ חיים" היתה על הטועים, שבסדר העדיפות שלהם במציאת זיוגם הוא הממון, ותולים עוד את פונתם לשם שמים ומתעכבים בשביל כן מלהנשא, ודוחים את מזלם בידיים ומרבים בעברה ובטול תורה. ומעשה שהיה כך היה, כפי שמעיד אחד מתלמידיו (מובא בספר "המאורות הגדולים"):

כשהייתי אצלו [ה"חפץ חיים"] בשבת קדש פרשת ויגרא תר"ץ, שמעתי באזני מפיו הקדוש את הדברים האלה: כל ימי עשיתי חבורים ולא היה לי פנאי, אבל עכשו מתפנה אנכי ואבוא בתביעות, כי יש לי לדבר אל הפרושים [הם בני הישיבה שהיו קוראים אותם פרושים]. ואחרי התפלה הכריזו בעצמו: "יבואו וישמעו! לומדים הם, חריפים הם, ומתחדדים בפלפולי דאורייתא, אבל אינם יודעים מעקר דאורייתא". וכשנתכנסו בלילה לשמע את דבריו, הציע לפניהם מאמר ארוך, ותכן המאמר היה, שהעקר הוא ללמד לחיות חיי הסתפקות וצנע בכל הליכות והנהגות הבית, לחזר אחרי אשה ולהנשא ללא כל דחיות ואמתלאות שצריכים להסתדר כפי נימוסי וסדר העולם, כי כל האמתלאות והנמוקים האלה הם בעטיו של יצר הרע, שגם בני תורה וגם יראים נתפשים במלכדתו.

ולא זו בלבד, אלא שמשתפים בזה שם שמים, ומעטפים את מאוייהם הגשמיים בכריכה של הדור מצנה; אומרים הם שצריכים לכלים נאים לכבוד שבת, לדיקה נאה לשם התבודדות בבית ללמד תורה, עשירות כדי להיות יושב אהל וכיו. ברם, כל הנ"ל הוא מתחבולות היצר להוליקם שולל - כי בגלל אלה החשובים הנ"ל,

מונעים עצמם מלשא אשה, ואינם מסתדרים כרצון ה', וממילא גורמים למכשלה של אסור רבית, והכתוב מזהיר (יחזקאל יח, יג): "וחי לא יחיה". הרי נכשלים הם באסור דאורייתא, ולא חלים ומרגישים, שבשעת פלפולם בפלפולי דאורייתא, נעלמים

מהם גופי תורה...

ובדברו, היה בוכה בדמעות רבות... וכן גם בשעת קבלת שבת היה אומר המזמורים לכו נרננה וכו' בדמעות רבות.

ועוד, היאך תעלה על דעתך שתצליח לפתור את בעיית הפרנסה והדיור בקו שתתעכב מלשא אשה, הרי, ברוך ה' ? יהודי מאמין אלה, והנך מאמין שפרנסה וקרת גג הנם רק מאת ה'. ובכן, הרבה יותר סבוי ישנו שהי ישלח לך ברכתו בכל אשר תצטרך לאחר שתשא אשה, שאזי עשית מצותו, וגם יש לו סבה לסדר לך את צרכיך, אולם אם תרצה ממנו ערבות של דירה ופרנסה לפני שתקיים מצותו יתברך לשא אשה, הרבה פחות סבוייך שיתרצה ה' יתברך לתת ערבות לבן תמותה על מנת שיקיים את מצותו לשאת אשה.

וכמו שאמר החזון איש זצ"ל לבחור עני שתנה את דאגתו בפניו, ואמר: רבי, מציעים לי שדוף עם פלה ענייה, ומהיכן נתפרנס, וכיצד אוכל להמשיך בלמוד? השיב לו החזון איש הלא אמרו חז"ל שלשה שתפין באדם. בני זוג המקימים בית יהודי, עושים שתפות עם הקדוש ברוך הוא, ואל לכם לשפח את השתף השלישי, שהוא עשיר גדול שיכול לתת לכם כסף וברכה בשפע. ונעתיק כאן מכתב מאת הגאון הרב ש"ך שליט"א השיך לעניננו, וזה לשונו:

שלום וברכה לו ולכל משפחתו שיחיו. בתור אחד שמכיר את בנו היקר מר... שיחי, אשר למד כאן בארץ ישראל, באתי להעירו, אף כי לא נשאלתי מכבודו על זה, יודע אני שבנו הגיע פרקו להתחתן, וכפי הנסיון שיש לנו - שהעקר מה שיש לבחור הוא שתהיה בת תלמיד חכם המחנכת עם השקפות טובות, שזה משפיע אחר כך על הילדים לחנך אותם גם כן בדרך התורה, ומתוך זה אין לה תביעות מבעלה על מותרות שלא תמיד אפשר למלאותן, מה שאין כן אם היא בת עשיר, שהיא רגילה לחיי מותרות, ועל ידי זה גורם, שאם הבעל רוצה להמשיך בלמוד, מכרח להפסיק.

ובאמת ההצלחה והעשר מן השמים הם, ואין בטיחות כשמתחתנים עם עשר שזה יהיה תמיד, והרי זה גלגל חוזר. ולכן עצתי ודעתי, שרק לזה צריכים לשאף: שבנו ישא בת תלמיד חכם, ומשפחה של בני תורה, וה' יתן שירוה הרבה נחת ממנו, ויתברך מן השמים בכל הטוב.

[י. אין להפגש אלא לאחר ברורים](#)

לא תכף כשמציעים לך הצעה תקבע פגישה, זאת מכמה סבות.

1. בטול זמן.

להתפונן לפגישה, אצל הרבה זה לוקח זמן. להתרחץ, להתלבש, לנסע למקום הפגישה, ובעקר להיות מטורד ומתוח מהתוצאות, ואולי בכלל כבר ממבט ראשון תשלל את המצעת לך, ונמצא כל תקנות היתה לריק. לכן, קדם כל לברר את אשר אפשר לברר, ורק אם לאחר הברורים, פחות או יותר, נראית לך ההצעה תואמת, לך לפגישה.

2. אל תרבה שיחה עם האשה.

יתכן וכבר מברורים ראשונים עוד קדם שתראנה, תוכח כי אינה תואמת לך הצעה זו, ואז תחשף מעצמך שיחה בטלה, כי אם לא כן, אלא ללא ברור תגש לפגישה ותוכח מיד שאינה תואמת לך, הרי לא נעים לחתך תקף, אלא מדברים. זמן מה ביניהם, ודבורים אלו אינם אלא שיחה בטלה הגורמת עוון.

3. מלכדת.

יתכן ומאחר ולא בררת על אפיה של המצעת לך, על היראת שמים. שלה ומדותיה, תקסם ממראה עיניך ותתפתה לקחתה בותר מלא על עקרונותיה, ונמצא נפלת למלכדת היצר, והתוצאות מי ישורים.

4. חשש פגיעה.

למה להגיע למצב שתצטרך לפגע במצעת בזמן שיכלת לחסך זאת בברורים קדם הפגישה. הלא "פגיעה" היא דבר חמור היכול לעלב לך הרבה ישועות, ורבים הם הספורים ומפרסמים המה על "הפוגעים" שעצרו את הישועה לעצמם שנים רבות, ועד שלא פיסו פיוס מלא לנפגע, לא נושעו.

5. חלישות הדעת.

ויתכן שאנה תפגע ותשבר מכך שהמצעת תדחה אותך, ולמה לך להגיע למצב כזה שיתכן שהיה נמנע לו היית מברר ומבין מדעתך שהצעה שכזו לא תרצה בי ותדחה אותי. ואם כן, לחנם גרמת לעצמך עגמת נפש וצער. ועוד מכשולים רבים יכולים לצאת מפגישות קדם ברורים, ואין המקום לפרטם, ומובנים המה למבין.

דעת מרן ה"חפץ חיים" במכתב שכתב רבי אלחנן וסרמן (פורסם במבקשי תורה כרך ד' קובץ א' עמוד סד) את אשר שמע מפה קדוש בעל החפץ חיים זצ"ל, כי מנהג העולם בשדוכין להתראות בטורם כל הוא שלא פהגו, כי מהראוי לאחר את ההתראות אחרי כל החקירות ודרישות משני הצדדים וכל פרטי הדין ודברים שבין הצדדים, ואחר כך, כאשר השוו בכל הפרטים, אז יתראו, ולא קדם. עד כאן.

יא. ברנות מיותרת

ישנם הדוחים מזלם בידים, ומסבות שאין בהצדקם לדחות שדוד פוסקים המה לעצמם לדחות את המצעים להם. והנסיון הוכיח, שהתמימים והישרים בלבותם זכו להקים מהר משפחות לתפארת, ואלו הבררנים - לא די שמה שבקשו לא עלתה בידם, אלא שקבלו הרבה פחות מאלו שלא ברו ברויים מיתרים, וישנם כאלה שגם את זה לא קבלו, ונשארו עד גיל מבגר בידים ריקות בבחינת "פלגא דגופא"

וכאן נביא מכתב חשוב מהסטיפלר זצוק"ל לראות עד כמה מסכן הדבר מאד לדחות מסבה שאינה מצדקת: ואף זו רעה חולה ראיתי, שיש כאלה, שברב גאונתם מאבדים בידים את ה"בת פלוני" שלהם... דהנה הוא מדמה בעצמו שהוא משהו מיוחד במינו, וצריך הוא אחת כזו שכל המעלות יש בה, פקחות, עשירות, יפי, יחוס, וכיו, וכיו, וממילא, כל מי שהוא נפגש איתה - לא טובה עבורו, שלזו חסר הפקחות שהוא חושב עליה, וזו יותר מדי גבוהה, וזו יותר מדי נמוכה, וזו דוקא בינונית וזה לא טוב בשבילו? וכאן אין כסף וכאן אין יחוס, וכך הוא הולך ומבלה כמה שנים מהשנים היפות ביותר בחייו של אדם (20 טו 30) בחפוש אחר השדוד "המתאים" המדמה לו בדמיונו, וכמובן שיוצא מהלמוד על ידי זה, ועצביו נמרטים, והשנים מתקדמות, והוא כבר בן כ"ו כ"ז כ"ח, ועדין נתון בסחרחרת ובתסבכת הזו של חפוש אחר "שדוד מיוחד" "המתאים לו", עד שלבסוף בדלית בררה כבר עושה איזה שדוד שהוא, לא זה שחלם עליו, כי כזה לא מגיע לו בכלל, ויתכן שכזה גם אין בכלל בעולם, וגם לא ה"בת פלוני" שלו...

וכאן אמר לי הרב בהתרגשות של כאב לב אמתי: הנה באים אלי הרבה בחורים מבגרים, בגילים: 24, 25, 26, 27, 28 ומעלה, ודמעתם על לחים, איפה ה"בת פלוני" שלי? ... ואני משיב להם. אתה כבר נפגשת איתה לפני כמה שנים, בתחלת הצעות השדוכים שלך, ולא רצית בה, היא לא מצאה חן בעיניך בגלל איזה תרוץ טפשי, והיא כבר מזמן התחתנה עם מישהו אחר...

והוסיף רבנו: וכל זה בא פשהולכים בעקמימות ובגבה לב. ואלו כנגד זה אשרי חלקם של התמימים והישרים בלבותם, אלו הבחורים היקרים שאינם מהלכים בגדולות ובגנפלאות, והם צנועים וענוים, ואינם מדמינים דמיונות שוא, לא על עצמם ולא על המיעדת להם, והולכים בתם ובישר, והם מאוד מרצים כשמציעים להם בת ישראל כשרה, בעלת מדות טובות, ואינם נותנים עיניהם לא במקומו, ולא ביפי מדמה, והם מחנכים על דברי הרמ"א באבן העזר, שמה שיתן להם חותנם יקחו בעין טובה ובעין יפה, ואז יצליחו. והם מרגישים בעצמם שמחה כששומעים שהצד השני חפץ בהם, ואז זה אשר בשבילם, וזוכים להתחתן בצעירותם, וחייהם טובים ומאשרים עם ה"בת פלוני" האמתית שלהם, כי לא התחכמו על ה"בת קול". ואפלו שהשדוד לא היה "מרעיש" - למי זה אכפת, הלא החיים שלהם מאשרים, וזו המיעדת לו ארבעים יום קדם יצירת הנולד על פי בת קול משמים - היא לו לעזר אמתי לשקד בתורה בשלוח, וזוכים לדור ישרים יברך ולכל טוב. אשרי חלקו של החולף בישרות, והלא מקרא מלא דבר הכתוב: "היטיבה ה' לטובים ולישרים בלבותם!"...

ופעמים רבות, פשהיו באים אליו בחורים מבגרים לבקש ברכה על שדוד, היה מרן גוער בהם שהם הפסידו בידים את זיוגם המיעד להם, ולפחות מכאן ואילך שלא יפסידו בידים את מה שעכשו מציעים להם.

וכה היו דבריו : בעקר מה שצריך לחפש בשדוד הוא - א. יראת שמים. ב. מדות טובות. ג. שיהא הולך על הדרך (מתאים). יתר הדברים שמחפשים הרי זה מעצת היצר, כי אי אפשר למצא את כל המעלות באדם אחד. ובהזדמנות אחרת אמר לבחור : כסף ויפי הרי זה דבר טוב, אבל כל זה רק באשר הולך, אבל באשר לא הולך, חביבים לותר על כך, אבל מדות טובות אי אפשר לותר על זה בשום אופן, כי בלי מדות הרי זה גיהנם בבית חלילה, וחזר על כך כמה פעמים.

פעם בא אליו בחור בשאלה, מאחר ומציעים לו שני שדוכים, ובשדוד האחד יש חסרון זה - ובשדוד השני יש חסרון אחר, מה להעדיף ? מרן ענה בחכמתו שמע נא, בחור יקר ! אי אפשר למצא שדוד עם כל המעלות, ותמיד יש איזה חסרון, ואם כן, מאי נפקא מינה אם תסבל מחסרון זה או תסבל מחסרון אחר. עד כאן. ספר לי אחד האברכים, ירא שמים ונאמן, מהפולל בו למדנו יחד, שבמשך תקופה מסיימת, לפני כעשרים שנה, היה משמש את הרב המקבל רבי יצחק פדורי שליט"א, ופעם אחת בקחתו אותו לבית הכנסת מוסיוף לתפלת שחרית עצרתם אמא מבגרת ובתה בת השלושים, והאמא נפלה לרגלי הרב והחלה לבכת בקול גדול על בתה בת השלושים שעדין לא נשאה, ואותו אברך רצה להסיטה מו הדרך ולפנותה לרב לתפלת שחרית, והרב אמר לו : המתן. ונתעבב כך שתי דקות בערך, ולבסוף שאל את האמא, האם היתה לבתה הצעת בחור לפני כעשר שנים והבת דחתה הצעה זו ללא סבה, וענתה האם : אמנם כן. ענה לה הרב : אם כן, מה אני יכול לעזר לך !?

יב. לא פרסם את מהלך הפגישות וההתקדמות עד לאחר התנאים

מובא בשם הרב שמחה כהן בספרו "הבית היהודי" על זהירות מהחברים והקרובים :

הבן והבת שפניהם לנשואין, חביבים להזהר מלשתף חברים או קרובים שאין זקוקים לעצתם כדי להחליט בנושא. גם אם נראה להם שהם 'בשלים' להחלטה חיובית ו'לגמר' את השדוד, לא כדאי להודיע זאת לאחרים לפני שהדבר הספס גם על ידי הוריהם. זהירות זו תחסד אי נעימות העלולה לצמח אם ההורים משני הצדדים לא ישתוו ביניהם על רקע כלכלי או אחר. כמו כן יש להמנע מלספר לחברים ואף לא לקרובי משפחה על ההצעה המצעת, ולבטח לא על קיום הפגישות, גם אם התהליך מצוי על סף סכום חיובי. הפרסום עשוי ליצר לחץ חברתי. הכל ממתנינים לסיומה הטוב של השמועה הנפוצה. לחץ זה יגרם, שגם אם יש לנפגש מחשבות על הפסקת הקשר, הוא עלול להחליט בחיוב בעקבות הצפייה והבשורה ויחברו שחבריו ממתנינים להן.

יג. להמתין בסבלנות להחלטת הצד השני

פעמים שנפגשים, ואין תשובה חיובית תכף לאחר פגישה ראשונה, ויתכן מחמת גאונה או מחמת סתם פזיזות אומר הצד הראשון: אם אין הצד השני נותן תשובה תכף - אני לא רוצה ולא מענין. זה לא נכון. יתכן והוא מהסס וחושב, ולכן המתן, ואין להפגע אם הצד השני עונה: אמנם אני מהסס, אולם בכל זאת מסכים לעוד פגישה. זה דרך העולם - שאנשים מתלבטים ולבסוף מחליטים.

ועל כן ישנו מכתב נפלא מהסטיפלר: מזה שהצד השני לא עונה אחר הפגישות הראשונות, אין עדין ראיה שאינו רוצה. רק אחר הפגישה הרביעית, אז ראיה מהשתיקה שלא רוצים. כי בפגישות הראשונות לפעמים לא מוצא חן בעיני המדברת דברים חיזוניים, ולכן היא מהססת, אמנם אחר כך היא מתפכחת ומתעצצת, ומשיבה בחיוב כעבר זמן.

יד. גדר החפוש במדותיה של האשה

מה שיש לחפש באשה, דבר ראשון - יראת שמים והשקפות טובות על פי רוח התורה, אמונה, אהבת התורה ולומדיה, רצינות לבניית בית על פי התורה, ולאחר מכן לבחון ולברר אם אין בה מדות רעות ובפרט מדת "העקשנות", כך היה אומר החזון איש, כי פאשר יש באשה את מדת העקשנות - זו סבה להחריב את הבית. אחר שהולכת היא בשיטת ה'פרנציפ' לעמד על שלה ללא טעם והגיון, הרי מדה זו שרשה בגאונה, וכשהגאונה כבר הביאה לטמטום העקשנות, אי אפשר להקים בית של שלום ושלווה. אשרי הזוכה למצא אשה שנחונה במדות טובות. אולם פאשר האשה במצב של נכונות לעבד על עצמה, והנה ככל האדם, אין זו סבה לדחות בשבילה את ההצעה, שהרי פלנו צריכים תקון המדות, ומי משלם ומתקן במדותיו? אלא שאם יש בה מדות רעות ומגנות יוצא מדרך הרגיל, בנדאי שצריך לדחות, ולא לסמך על נכונותה להשתנות. וכמו כן יש להקפיד שתהיה טובת לב ולא קשוחה ואכזרית, ויהיה בה מדת החסד, שהרי פחן אליעזר את רבקה בתכונת החסד שבה, ולא בפילוסופיה הדתית שלה, וכמו שהיה אומר הגאון רבי יחזקאל לוינשטיין כפי שמובא בספר בנן עדי עד: למדנו שאליעזר עבד אברהם שם כל הדגש על מדת החסד, ואף שהאשה של יצחק הייתה צריכה להיות גם הממשיכה של שרה אמנו ע"ה - לגיר את הנשים ולעזר בהפצת אמונת ה' בעולם, בכל זאת אין אליעזר מחפש אשה בעלת מחשבות פילוסופיות דתיות? אלא בעלת חסד בדוקא, משום שמי שהוא בעל חסד ואינו "אנכיי", הרי הוא מכשר לקבל את כל האמת, ויוכל גם להעניקה לאחרים. עד כאן.

כמו כן אין האשה צריכה להיות גאונית ובעלת מחשבה עמקה, וכמו שכתב הגאון הצדיק הרב וולפה שליט"א: "הבנה עמקה בענייני השקפה אינה הכרחית לאשת תלמיד חכם" (חוברת הדרכה). יש להוסיף שלרב אין האשה באותה רמה של בחור ישיבה רציני, אך גם לא נדרש ממנה, אלא שההשקפות וההנהגות שלה צריכים להיות גם לפי המקבל אצל בנות ישראל החרדיות, הן ביחסה לענין למוד

התורה בכלל, וללמוד בעלה בפרט, והן בשאר ענייני היהדות. אם נפר שלמד בפרט ישנו השקפות שהן חורגות מהמקבל בחנוף החרדי, אזי אין ראוי להמשיך, אלא אם כן מדבר בבעלת מדות טובות ויראת שמים שבגלל נסבות סבירות לא הגיעה עדן להשקפות נכונות. וחשוב להתיעץ על כך עם רבותיו. עד כאן.

טו. האם לשאת אשה מתוך רחמנות

אל תאמין בעצמך - למדונו חז"ל. פעמים שמציעים לך הצעה שאינה תואמת לרוחך, או לשל הרחמנות מטה את הכף, ובפרט כשמפעלים עליך רגשות רחמנות מהצד השני, ואינך יכול לעמוד נגד רגשי הרחמנות שבקרבך. עליך לדעת! ותכן ועתה תתגבר ותכבש את מדותיך ומתוך רחמנות וחסד תקח את המצעת לך, או לשם מי מבטיח לך, שתעמד ברגשי הרחמנות כל ימך עם האשה אשר לקחת?

הלא יש להבין. שלמה המלך ע"ה אומר (קהלת ז, יב): "אל תהי צדיק הרבה". היום הנך רחמן, ומרב רחמנותיך לקחת אשה הדוחה אותך מחמת מום או פגור, הלא עלול אתה לשנאתה ולקוץ בה, ואז תהפך לאכזרי עליה, ולכן עדיף שתתאכזר עליה עכשו למאן לקחתה מאשר תרחם עליה עתה ולבסוף לא תעמד בנסיון, ותגדיל אכזריותך עליה הרבה יותר מהאכזריות של עכשו במאון שתמאן לקחתה. ולכן אל יהא אדם גבור ואמיץ, אלא אם כן יודע הוא היטב את טבעיו, ובהתייעצות עמקה עם חכם גדול, שנחן בראיית הנולד, וחכם עדיף מנביא. ובנוסף לכך, כמה בנקל תוכל לפגוע באשה זו, שהרי עלול אתה בכל ופוח לומר לה שכל נשואיך אתה היו מתוך רחמנות, והנך עלול לצערה מאד בשוט לשונך, ובשביל מה לך להכנס לנסיון כזה. שיכול אתה לאבד שני עולמות בשבילו.

הנח את עבודת הזווגים להקדוש ברוך הוא, שהוא רחמן הרבה יותר ממך, והוא ברחמיו ימצא לה זוג אחר התואם לה שיוכל שאת את מצבה, ואין מתפקידך לפתר פתרון כזה באפן שתגרים לעצמך חרבן הבית.

טז. עד כמה יש להקפיד בנוי האשה

אשה הדוחה בצורתה - יש להמנע מלקחתה, וכאמור, אל תסמוך על צדקותך ועל רחמנותך. ותכן שעתה תעמד בנסיון של צדקותך או רחמנותך, אבל תתבונן שתצטרך להתמודד עם יצרך כל ימי חייך, ומי ערב לך שתחזיק מעמד, הלא חשש גדול שתמאס בה, כמו כן חשש גדול שתתן עיניך בנשים אחרות ותתהה על הראשונה, ונהמת באחריתך על טפשותך.

ואני הכותב הכרתי אדם שאכן סמך על צדקותו, והחליט, מאחר והעולם הזה כלו הבל, ובכללו - שקר החן והבל היפי, ואם כן אדרבה, כדי לשבר את היצר המתאווה אקח אשה הדוחה במראיתה ובכך יהא קל לגבר על יצרי, וכידוע לי לא עמד בכך, ולבסוף מאסה וגרשה בבזו וקלון בהיותו נושא עיניו בנשות חבריו, ולא עמד בהצטדקות לבבו על מזלו עד כי מאס באשת נעוריו. וגם יש לנושא מבערת לחשש שבניו יהיו כמו כן מבערים, ויקשה עליו להשיאם אשה לכשיגדלו, ובכלל יקשה עליו גדולם. אשה נאה שאינה דוחה במראיתה, על אף שאינה מושכת וקוסמת עין הרואה - אין להמנע מלקחתה, המשיכה תגבר משך הזמן, ובפרט כשמדותיה יפות - אין ספק שלא תוצר מכך שום בעיה, ואדרבה, לשאת אשה נאה המושכת עין כל רואיה יש בדבר סכנה, וצריך לכך הרבה זהירות, שיפיה ישמש לה לרועץ, כגון אם מנצלת את יפיה להתנאות, להתבלט, חסר צניעות בדבור והנהגה, שמצוי הוא מאד אצל הנשים הנאות. והרבה הזהירונו חז"ל שלא לשאת אשה לשם יפי, אלא לשם שמים, וכמוכא בתנא דבי אליהו, זכור לטוב: הנושא אשה לשם שמים, סופו הוין לו בנים שהם מושיעין את ישראל בעת צרה והו מרבים תורה ומצוות בישראל.

ומניין? צא ולמד מעמך, שנשא אשה לשם שמים ויצאו ממנו משה ואהרן שהיו מושיעין את ישראל והיו מרבים תורה ומצוות בישראל. צא ולמד מן בועז בן שלמון, שנשא אשה לשם שמים [בועז שכון להקים שם המת], ויצא ממנו דוד ושלמה בנו שהיו מושיעין את ישראל והיו מרבים תורה ומצוות בישראל. ועליהם ועל כיוצא בהם ועל הדומים להם ועל העושה כמעשיהן הכתוב אומר (ישעיה סו, כב): "כי באשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עמדים לפני נאם ה' כן יעמד זרעכם ושמכם". ושם בפרק ט"ז איתא: והנושא אשה לשם שמים, עליו הכתוב אומר (דברים כח, א): "ברוך אתה בעיר וברוך אתה בשדה, ברוך פרי בטןך ופרי אדמתך ופרי בהמתך שגר אלפיד ועשתרות צאנך, ברוך טנאך ומשארתך, ברוך אתה בבאך וברוך אתה בצאתך", ולא עוד, אלא שמוציאין ממנו בנים זכרים שמרביין תורה ומצוות בישראל ומושיעין את ישראל בעת צרתם.

יז. כמה פגישות יש להפגש עד החלטה

הגאון רבי אליעזר מנחם ש"ך שליט"א כותב במכתבו המתפרסם בקבץ מבקשי תורה (בעמוד ח'), וזה לשונו:

דעתי, שאין להפגש עם המדברת הרבה פעמים: שאם אחרי ארבע, או לכל היותר חמש פעמים, נראה שזה מתאים - יש להחליט, ואם לא נראה שמתאים - יש להחליט, אבל אסור להפגש יותר בלי שום תועלת.

ובמכתב נוסף (המתפרסם בקובץ מבקשי תורה), פונה מרן שליט"א בקריאה נרגשת לבני הישיבות וכותב: הנני פונה בזה בקריאה נרגשת, שהנני רואה חובה לעצמי להתריע על זה למען ה' ותורתו, ופונה אני בזה לכל בני הישיבות בכל מקום שהם על אשר ראיתי ושמעתי שפשה ענין הנהיג בפגישות בשדוכים. כמוכן בודאי מתר

להפגיש כמה פעמים עד שכל צד יכיר במדה מסוימת את המדות של הזולת וההשקפה על דרך החיים להמשיך בלמוד, וכבר כתבתי שגם בזה אין להפריז, אבל לעשות פגישות שעות על שעות, וללכת לטייל למקומות שאין מקום שם לבן תורה - חוץ ממה שאין בזה תועלת, זה אסור על פי הדיון, ולא יכול לצאת הצלחה מפגישות כאלה. ודעו נא, אחים יקרים, כי הנהגה זו היא פסולה ואסורה, ויותר משלש או ארבע פגישות אין צריך, וגם הזמן של כל פגישה אין צריך להיות יותר משתיים עד שלש שעות.

וכל מי שיתנהג בדרך שכתבתי, יתברך משוכן במרומים בכל הטוב, ויזכה להקים בית של תורה ויראה ואשר.

ומובא בספר מבקשי תורה: כתב הרמ"א (סימן נ"ה ס"א) בשם הפלפול, דארוס עם ארוסתו אין להם לדור ביחד, וטעם הדבר שמה יקוצו זה בזה. [וזה לשון הפלפול (הלכות אישות סימן ה'): כתב המהר"ם מרוטנבורג: איש ואשה שנתארסו יחד, אסור לדור בבית יחד פן יתחדו, וגם יש לחוש שמה יבואו לידי שגגה מחמת שרואים זה את זה תדיר.] ואפלו בשדוכין בלא ארוסין יש לחוש.

מקור דברי הרמ"א דאפלו בשדוכין בלא ארוסין יש לחוש הוא באגדה (פ"ק דכתובות סימן ז'). נמצא בשם גדולים, דאפלו שדוכין לבד בלא ארוסין אין טוב שיהיו ביחד בבית, ולא משום אסור, אלא שיקוצו זה בזה. וכן איתא במדרש (ראה מד"ר בראשית י"ז, ז'): אמורה הייתי להנשא לאחי אמי [אמרתי אני בלבי להנשא לו - מתנות כהנה] ועל ידי שגדלתי עמו בבית התכערתני בעיניו, והלך ונשא לו אשה אחרת ואינה נאה כמוני. עד כאן לשון המדרש.

חזינו להדיא מדברי המדרש, שאף על פי שהיתה אמורה להנשא עמו, מפל מקום מחמת ש"גדלה עמו" "נתכערה בעיניו", ולא עוד, אלא שהלך ונשא אחרת ואף ש"אינה נאה כמוה". והם דברי הרמ"א, דאף בשדוכין יש לחוש "שמה יבוא לידי שגגה מחמת שרואים זה את זה תדיר".

ובאר בזה מרן המהרי"ל דיסקין זצ"ל (בספרו על התורה בראשית כ"ט, כ'): דהא דנעשים שונאים זה לזה משום דמכירים את החסרונות זה בזה, וכאשר יעיד החוש על זה.

מרן החזון איש זצ"ל היה אומר, שחתן וכלה יפגשו בין התנאים לנשואין כדי שילמדו להכיר זה את זה ולא יהיו בנשואיהם כזרים, וכן כדי לישב החלוקי דעות, אם יש כאלה ביניהם.

כך אמר בשמו גם מרן "הקהלות יעקב" שהרבה לא יפגשו, ואמר שמספיק אחת לחדש, ואפשר גם בכחות מזה (ארחות רבינו חלק א' עמוד רע"ד).

וכן מורה מרן הגאון רבי אליעזר מנחם ש"ך שליט"א במכתבו (מבקשי תורה קובץ כ"ג עמוד ח') וזה לשונו: אחרי הארוסין אסור להפגש הרבה פעמים, ובפרט שיש כמה פעמים שפא לידי יחוד. אל הבחורים מפה אני אומר להפגש פעם בשלשה שבועות, ואפשר להסביר להפלה שזה מפריע בלמוד, ואחרי הארוסין יש להרבות בלמוד מה שאפשר, ולטיולים ודאי שלא כדאי, ולבקר אצל קרובים עם הפלה גם לא להרבות. ושמעתי מהרב רפאל וולף שליט"א, שדעת מרן פן גם כשהנשואין סמוכין לזמן התנאים.

ומעשה שהיה בכתן שספר למרן שליט"א, שהורי הפלה גרים בחיפה והזמינו אותו פנהוג לשבת. מרן הורה לו שרק בגיל שבת יאכל אצלם, ולמחרת שלא ילך ולא יתראה עם הפלה. ומרן הגאון רבי יוסף שלום אלושיב שליט"א השיב לי בזה, דבזמננו ישנם הנוהגים להרבות בפגישות בין התנאים לנשואין, אבל אין ראוי לנהג כן, אלא למעט בפגישות. עד כאן.

יח. סכנת הפגיעה

סכנה לבחור לפגוע במשדכתו או להפך. עון זה יכול להוות מחסום לישועה. בגדינו הרבה ספורים אמתיים מבעלי המעשה, ונביא כמה מהם. בחור שעמד לגמר שדוך ורצה לעזב מסבות צדדיות, בא להתיעץ עם מרן ה"קהלות יעקב" זצ"ל. ענה לו בזה הלשון: כשעומדים לגמר שדוך ולבסוף מבטלים אותו, קרוב הדבר לשפיקות דמים, ועל כן, אם הדבר מוצא חן בעיניך, אלא שיש לך סבה בלתי מספקת לבטל השדוך, דע לך כי לא תרויח שום דבר, כי כאשר גורמים צער ועגמת נפש לשיני, סובלים צרות צרורות כל החיים, רחמנא לצלן, אלא אם כן שהשדוך לא מוצא חן בעיניך, שאז אתה לא חייב לגמר השדוך. ומעשה באברך שאשתו היתה מפלת בנים, ובא למרן ה"קהלות יעקב" להתיעץ אתו בעניני רפואה לאשתו, וענה לו מרן, שהבעיה אצלם היא לא מדרכי הרפואה, אלא משום שאשתו עזבה שדוך, ולכך לא זכתה עדין להפקד. ויעץ לו שיפייסו את החתן הראשון בממון הגון כדי שימחל במחילה גמורה, ואז יזכה להפקד בזרע וכך היה, ששלחו מיד סכום הגון לפייסו, ומיד נפקדו בזרע קדש בשעה טובה ומצלחת.

יט. אין לזלזל בשום מצוה בשביל השתדלות לשאת אשה

ואקדים את כונתי במעשה שקרה אתי. פעם באחת נסיעותי לדרשות, היה זה בנתניה, נגשו אלי שני בחורים בגיל ה-30, חובשי כפות על ראשם, ושאלתם אלי היתה כד: אנו חוזרים בתשובה ומתחזקים, וכאן באזורנו מתקשים אנו למצא את זיווגנו. ובכן, האם יש לנו התר להוריד את הכפה על מנת שנוכל בנקל למצא את זיווגנו? וענית להם כד: מאמינים אתם בה' אלקי ישראל המשגיח על פרט ופרט מברואי עולמו? וענו לי: בוודאי! ובכן, מאחר ואתם מאמינים, הרי שהנכם באים בהצעה כזו לה' יתברך: רבוננו של עולם, רואים אנו שהנך מתקשה למצא עבורנו את בת זוגתנו, אם כן, יש לנו הצעה להציע לך ולהקל מעליך את אשר אתה מתקשה בו: נוריד את הכפה מעל ראשינו ובכך נקל עליך את מלאכתך למצא לנו את בת זוגתנו! התעלה על הדעת הצעה שכזו?! הקדוש ברוך הוא כל

יכול, אלא שמעמיד את בני האדם במבחנים ובנסיונות לראות עד כמה אמונתם כנה וחזקה בו, ולכן מנסה אתכם האלקים התשמרו מצוותיו אם לא, וחלילה לכם "לעזר לו" בכך שתפעלו בפעלות שהמה נגד רצונו. ועוד יבין המתעבב מלמצא זיוגו, שבכך שיקל במצוות, הרי בת זוגתו שתמצא לו תהיה בהתאם לרמתו, ואם אתה רואה לנכון דוקא בעת כזאת לרדת ברמה הרוחנית, הרי שטעית טעות חמורה, ומי יודע אם תוכל לתקן אותה אי פעם מכמה סבות: ראשית, אחר שהנך מוריד את רמתך הרוחנית, בת זוגתך תמצא לך בהתאם לרמתך הירודה, ומי מבטיח לך שכשתרצה לחזר לעצמך, וכל שכן לעלות יותר, תסכים הבת זוג לשנות את ארח החיים כפי שהכירה אותך בשעה שנשאתם? ועוד, על פי רב עלול אתה לרדת הרבה יותר ממה שהיית, אחר שבת זוגתך גלתה אותך כפשרן המתפשר למענה להקל מתורה ומצוות, אזי תנצל את חסר יציבותך להובילך ככל אשר תחפץ, בהיות הרשם שיצרף לעצמך רשם של חלש האפי הנתן להטות את לבבו עבור כל לחץ, ולעולם לא תתיאש היא, לפחות לנסות לעמד על שלה, אחר ש"ההצלחה" כבר האירה לה פנים נגדך בעבר.

כ. כשהצעה נראית וההורים מתנגדים

אין ספק שיש לכל בן ובת להויעץ בחות דעת של הוריהם בענין נשואיהם. הן מצד שמבגרים המה מהם ובעלי נסיון יחשבו, והן מצד הדרך ארץ - חובה על בני הזוג לשתפם ולכבדם בצעד גורלי זה בחייהם, ובדאי שאין זו דרך ארץ לעשות את כל ההסדרים בהעלמת עין מההורים - ולבוא אליהם פשנצרכים הם לממונם ולעזרתם, הלא בכך הפגיעה בהם קשה.

אולם לגבי ההחלטה - יש לנהג כך:

אם זכית ומצאת אשה ההוגנת לך על פי התורה, ולאחר יעוץ עם רבותיך נוכחת כי זאת האשה שאתה תוכל להקים בית כשר ונאמן בישראל, ומצאה הנערה חן בעיניך, והוריה מתנגדים לה מסבה שאינה מצדקת לפי דעת תורה, כגון שטוענים שאינה מספיק יפה? אינה מספיק חכמה, אין לה מקצוע, וכדומה טעונים כאלה שאינם צריכים להפריע חיי נשואין כשרים, ובפרט שבעיניך נראה שהוגנת אשה זו לקחתה - מתר וגם מצוה עליך לסרב להם ולהסבירם בטוב טעם את סבת סרובך, ורשאי אתה לעמד על שלך לבלתי שמע בקולם.

ואם לסבת סרובם יש מקום להסתפק וחששם סביר, יש להתיעץ עם רב שמקבל על שני הצדדים שיכריע - וכפי שיפסק כן יעשו, ואזי השלום יבוא על מקומו, כהבטחת התורה: "תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם".

ומעשה הזה בענין שפזה עם הרב "קהלות יעקב" בבחור שהציעו לפניו שדוד, ונפגשו שתי פעמים והוטב הדבר בעיניו, אלא שהוריו טענו כלפיו, שהיות שזה לו השדוד הראשון, ואם כן, צעיר הוא ואינו מבין, ואם כך, כדאי שיפגש עם אחרות. ובא לפני מרן ה"קהלות יעקב", והשיב לו, שאם יש בלב ספקות, הרי שבדאי צריך לשמע הצעות אחרות, אבל אם בעיניו נראה הדבר וידחה זאת רק כדי

לראות עוד הצעות, הריהו מסב בחנם צער לזולתו, וכשגורמים צער, סובלים הרבה צרות בחיים (קונטרס "בית רבי" בספר "אשכנזיה דרבי").

והרבה מעשים כאלו ישנם מיום ליום, וראה ראינו אשר רבות מחשבות בלב איש ולבסוף עצת ה' היא תקום. לפעמים מוצפים בני הזוג בהתנגדות רבות מקרב בני משפחותיהם, ורבות מחשבות בלב אנשים רבים להפריד ולבטל את זממת הנשואין, אולם כיון שהולכים המה בעצת ה' - שואלים חכם ומתיעצים בדעת תורה, אזי מתקיים בהם "היא תקום". היא - עצת ה' - שהיא דעת תורה - קמה ומתגברת, ולבסוף מתקיים בהם "ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלם אתו". השמחה מתפשטת בקרב כל בני המשפחה, וכלם מתרצים לבסוף לעצת ה' שנהיתה למציאות. ובתקופת בינים אפשר שישתלחו איימים: אם תתחתן אתה, אני לא אעזר בפרוטה! אם תשא אותה לאשה, אני יותר לא אבא שלך! לא אבוא לחתונה שלך! וכדומה, לכן יש לנהג בתקופה זו בהרבה. אפוק וסבלנות, ולהזהר שלא לפגע בהורים, ושלא להכשל בעון זלזול אב ואם, חס וחלילה, ולהאמין שבסוף הכל יסתדר, אחר שהולך הוא בעצת ה' - דעת תורה - אין לו מה לירא מהקפדתם ומאחוליהם המבעיתים, סוף סוף כל הקללות יהפכו לברכות, לשביעות רצונם המלא של קרובי המשפחה.

על הזוג לדעת: אין דבר קדוש יותר מאשר להנשא בקדשה, וכידוע, שלכל דבר שבקדשה ישנם מקטרגים, ופעמים כשרואה כח הרע שיכול מזווג שפזזה לצאת קדוש ה', בית טהור, זרע קדוש - יותר מרבה את קטרוגיו עליהם, ומתבטא הדבר בלחצים והתנגדיות. אולם עליהם לדעת שכל זה מעשה שטן, ועליהם להיות יציבים בדעתם, והכל בנעם ובדרך ארץ, אולם לא להכנע, ולהיות צמודים לעצת רב ומורה.

כא. לקצר ככל האפשר את הזמן בין האירוסין לחתונה

מובא בספר "מנורת המאור": וטוב לו לאדם שלא ישהה בין ארוסין לחפה, שלא יבוא באמצע לידי הרהור, כדגרסינן בפסיקתא (דר"כ, מד): רבי חי' בר אבא אמר: "תוחלת ממשכה מחלה לב" (משלי יג, ב) - זה הנושא - המאיר אשה - ונוטלה לאחר זמן. 'ועץ חיים תאונה באה" (שם) - זה המאיר אשה ונוטלה מייד. עד כאן.

העיד הגאון רבי משה חברוני זצ"ל, ראש ישיבת חברון, כי עברו תחת ידו אלפי בחורים, והדבר נתברר אצלו, כי בחור שנכשל בין הארוסיו לחתונה במגע או בפיחוד וכדומה, אין השלום שורר בביתו [כמוכן אם לא שיעשה תשובה שלמה], ופעמים מגיעים לידי גרושין, או שחיייהם מגדרים חיי "דיעבד".

והגאון רבי מרדכי גרוס שליט"א מעורר (בספרו מילי דבי היולא פ"ה, ס"ח), שבזמן זה שבין הארוסין לחתונה יש להרבות בתפלה ועבודת ה' ולהתחזק הרבה ביראת שמים בין החתן ובין הכלה, ויש בזמן שפזזה להרבות בזכיות כדי שישכחו להקמת בנין עדי עד. ולדאבונו, דוקא בזמן זה שבין הארוסין לחתונה מצא לו היצור לרקוד בין בני הזוג, באמרו להם: ימים יפים ורגשיים כאלה לא ימצאו עוד, ויבכו ותבלו

בטיוולים ושחוק וכדומה. אוי למי שישמע ויתפתה לו לחלל, חלילה, את פגנת ה' בצויו להקים לו בית קדוש כבית המקדש. כל תכלית פגנת הנשואין להמשיך את מלכותו יתברך בעולם, ולכן צריך דוקא הכנה דקדשה גדולה מאד, כי מבלי הכנה רצינית של קדשה ויראה, בקלות יפשלו זוג זה ויפרו ברית קדש, ומכילים לעצמם קטגורים גדולים שיקשו עליהם בהמשך חיייהם מאד.

כב. לאשה המחפשת את בן זוגה

לאשה המחפשת את בן זוגה, יש לה להקפיד שיהיה בעל עם מדות טובות, ולא שתשמע שהנו עוסק בתורה ולמדן, כי אין זה אומר שמדותיו טובות.

וכך מספר הרב שולזינגר שליט"א (בספרו פניני רבינו ה"קהילות יעקב"חלק א עמוד יד), שפעם הלך אל רבנו זצ"ל ודבר עמו בלמוד. אחר כך אמר לו רבנו כממתיק סוד: הנה נכדה שלי הגיע לפרקה והנני מבקש שדודך בעבורה. הייתי שמח מאד לדבר עם מרן בנושא זה, ומיד שאלתי איזה מעלות צריך להיות לבחור המבקש? ... והשיב רבנו: אינינו צריכים הרבה מעלות וענינים - רק שלשה דברים בלבד: התמדה, שכל הישר ומדות טובות. ושאלתי: אם מתמיד ושקדן גדול בתורה, הלא כבר ממילא יש לו מדות טובות...? והשיב רבנו זצ"ל: אסביר לכם מה זה מתמיד, הוא כבר יושב שש שנים בהתמדה רבה ליד "הסטנדר" והגמרא ולומד בשקידה, והנה, עם "הסטנדר" והגמרא יש לו שלום בית מפלג - הם לא דורשים ממנו כלום, עוד אף פעם לא קרה ש"הסטנדר" יבקש ממנו עזרה באיזה ענין. לא לשפך את הזבל ולא לקנות במכלת ולא לגשת לסדר איזה ענינים. אף פעם לא קרה ש"הסטנדר" הראה לו פנים זועפות. אף פעם לא קרה ש"הסטנדר" לא היה מצב רוח וצפה ממנו שידבר על לבו דברים טובים ונחומים ויעודד אותו במלי מתיקי ובסימי, ואף פעם לא קרה שהסטנדר חלה והיה צריך לטפל בו, והנה פתאום הוא צריך להתחיל לגור עם בן אדם שני - אשה, שכל הנ"ל יכול לקרות שם, ולזה מכרח שיהיה בעל מדות טובות, כי השקידה המפלגת לא הרגילה אותו לכל הנ"ל.

ושאלתי: ומה זה שהתורה מעדנת את הלומד? ... והשיב רבנו: בודאי! יש כאלו שאילו לא למדו תורה היו, רחמנא לצלן, בגדר חיות טורפות, רוצחים, ועל ידי הלמוד בשקידה - פלט לו מפל זה, אבל עדן אינו מכרח שהוא בעל מדות טובות, אלא מי שעובד על זה בלמוד המוסר הרבה ובבדיקת מצב הרוחני תמיד ובשבירת מדותיו ותאוותיו ורצונותיו, אז נהיה לבעל מדות... אשרי און שמעה כל זאת מפרש יוצא מפי רבנו זצ"ל בשפה ברורה ונעימה. עד כאן.

ואחרי ככלות הכל, אשה שהתפללה ובכתה רבות לזכות לבעל בן תורה ותלמיד חכם, ולא זכתה אלא לבעל ירא שמים קובע עתים לתורה - אל תצטער, ותדע שתפלותיה לא הלכו לאבוד, ואם לא נתקומו התפלות בבעלה - יתקומו בבניה שיהיו תלמידי חכמים גדולים וצדיקים.

כג. סיכום ועוד כמה פרטים למחפשים את זיווגם בקיצור נמרץ

על אף הינעלם הגדולי בנסיון למצא בן זוג מתאים וההפתעות המתגלות לאחר הנשואין, חובה לקראת הקמת בית בישראל לעשות כל מאמץ כדי לודא שהמשתדכים יהיו בעלי מירב הנתונים התואמים ככל האפשר, משום שגם התאמה חיצונית מינימלית של רקע דומה עשויה לעזר לאחר מכן להתגבר על קשיים גדולים ואמתיים. הנחיה זו מובאת בדברי הספורנו (בראשית ב, כד) :

"... ראוי שישתדל האדם לשא אשה הוגנת לו וראויה לדבק בו... כי לא יהיה דבוק אמתו בבלתי דומים, אבל יהיה בדומים לבד, כי אז יכוננו לדעת אחת...".
חובה זו נלמדת במסכת קדושין (מא, א) ממצות "ואהבת לרעך כמוך". על פי מצוה זו מצינת הגמרא שיש לבדק את בן הזוג עוד לפני הנשואין, כדי שאחרי כן לא יתגלו פגמים שיגרמו לדחיה רגשית ולא קיום מצות "ואהבת". לפיכך יש להשתדל, שהמצעים לשדוך ישתכחו לאותה עדה, ואף לאותו חוג וקהלה. כמו כן, ששהורים של שניהם יהיו מסגלים למצא שפה משתפת, וכן שבני הזוג למדו במוסדות חנוך המחנכים לדעות זהות ולשאיפות חיים דומות. כמו כן שרמת השכלתם אינה שונה באופן קיצוני. כל אלה - כמובן בנוסף לברור מדקדק על כל אחד מהם על התנהגותו בינו לבין עצמו ובינו לבין חבריו :

* כיצד הוא מגיב בתנאי לחץ, האם הוא בעל אישיות רגועה או מתוחה?

* האם הוא בעל רגישות גבוהה להתניחותם של הסובבים אותו, או האם הוא נעלב מכל דבר פשוט?

* האם הוא בעל ראיה חיובית לנעשה סביבו, או שהוא רואה רק שחורות?

* האם אין הבדלים משמעותיים ברמת הפקחות שלהם?

ומובא בספר "רבות בנות" :

* הדבר החשוב ביותר הוא - אם למשדך יש רב אמתו שמכיר אותו אישית.

* אם יש לו מסגרת מסדורת, ישיבה או שעורי ערב קבועים בנוסף לעבודה בבקר, כשאינו לומד כל היום.

* אם המשדך מתפלל בצבור ומקפיד על שלש תפלות, שזה מראה על יראת שמים.

* אם הוא בעל מחלקת, צריך להתרחק ממנו כמו מאש.

* צריך לבדק את ההשקפה שלו אם היא על פי התורה הקדושה ועל פי גדולי הדור.

- * אם יש שפה משתפת ויש רצון להבנה, יש סבוי לשדוד מַצְלַח
- * לשים דגש על מדותיו יותר ממראהו החיצוני.
- * לשים לב אם הוא מקפיד לכבד את הוריו ואת בני משפחתו.
- * שלא להפגש למטרת שדוכין ב"לובי" של בית מלון.
- * להפגש רק בבית שיש שם אנשים.
- * לא לדבר על העבר אם נהגו שלא. פשוטה לפני שחזרו בתשובה.
- * שלא לבוא עיפים או עצובים, כי הדבר מוריד מהחן של בני הזוג.
- * שלא לבוא לשדוד מזנחים בלבוש ולא מסדרים.
- * שלא להפגש יותר מדי, ובעקר לפני החתונה, שיצר הרע מרקד.
- * שלא לדחות בפעם ראשונה את המשדוד או המשדכת בגלל סבה חיצונית.
- * שלא לספר על שדוכים קודמים ולא להשוות ביניהם.

כד. דעת תורה האם אפשר להקדים להשיא את הצעיר לפני אחיו המבוגר

מעשה שהיה באשה אחת שעכבה את בנה הקטן להשתדד לפני בנה הגדול, ונדע הדבר למרו "החזון איש", ושלח להודיע לאם שאין לעכב, ומתר לשדוד את הקטן לפני הגדול. מרנא "החזון איש" שלח אגרת בענין (קובץ אגרות ח"א אגרת קס"ו) וזה לשונו: ... ותשובתה שאינה מסכמת לתן הצעיר לפני הבכור, ואולי יש להסביר לה שאין זה נכון. גם מרו ה"קהלות יעקב" וצ"ל אמר, שמה שכתוב בש"ד (יורה דעה סימן רמ"ד סק"ג) שאין להשיא אח קטן לפני הגדול אלא יקדימו את הגדול, הפונה - דחיוב הקדמה מטל על האב, אבל לא על האח הצעיר, דעליו אין כל אסור וקפידה. אלא מתר לו להנשא קדם, אם אחיו הגדול אינו מצליח למצא שדוד והצעיר מתבגר (ארחות רבינו ח"א עמוד רע"א).

ובשו"ת אגרות משה (ח"ב סימן א') נשאל באח צעיר שנזדמן לו שדוד הגון, ואבי הכלה רוצה דוקא שישאנה תכף ולא ימתין עד שיזדמן לאחיו שדוד וישא תחלה, והוא משום שרוצה שישא קדם שימלאו לו עשרים שנה, והנה האח הגדול מצטער מזה, האם רשאי הצעיר לשא תחלה, ואם האב רשאי לעזר לצעיר פדרד האב לבנו. והשיב. דהנה פשוט, לעניות דעתי, שאף לכתחלה יכול אח צעיר לשא אשה, אף שאחיו הגדול לא נזדמן לו עדן אשה לשאנה, כי הוא מחיב לשא אשה, ואיך שיד שאל יקים חיובו בשביל שאחיו הגדול לא מקים? ואף שמה שאינו

מקיים הוא מצד האנס שלא נזדמנה ההוגנת לו, מכל מקום לא שיך שלכן יתבטל גם הצעיר ממצותו איזה זמן בלתי ידוע. וכל שכן שהאשה שנזדמנה להצעיר אינו רוצה אבי האשה לחפות, משום שרוצה שהחנתה תהיה קדם שמלאו לו עשרים שנה, ואם לא יתבטל הענין משום שאינו רוצה בחתן שיהיה יותר מבן עשרים שנה, והוא שדיך הגון, שידאי אין להפסיד ענין חשוב בשביל זה.

וימה שראיתי איזה מחברים הביאו מהש"ך (יורה דעה סימן רמ"ד סק"י"ג) לאסר - הוא טעות גמור. שהש"ך בשם הב"ח איירו, כשעומדים שני אחים לעשות נשואין, שכבר נשתדכו שניהם, והנדון הוא רק לענין כבוד איזה נשואין יעשו תחלה, שמחדשים שיעשו נשואי הגדול תחלה, אף שהקטן גדול בחכמה, שמפרשים שגם זה הוא בכלל מה שאמר רב אמי: בישיבה הלך אחר החכמה, במסבה הלך אחר הזקנה, שפרש רשב"ם במסבה של משתה, והוא הדין לנשואין. שאין הכוונה לסעודת נשואין, דהוא סעודה של משתה, דמה לנו בשביל מה עושין את המשתה? אלא הפרוש, והוא הדין למעשה הנשואין, וכן פרש אף בלשון הטור והשלחן ערוך מסבה של משתה או של נשואין, עין שם בב"ח שהאריך, ונאמר דין זה ביורה דעה בהלכות כבוד תלמיד חכם (סימן רמ"ד). אבל באם הגדול אין לו עדין אשה לשאנה - אף שהגדול הוא גם תלמיד חכם גדול ממנו, אינו צריך לחכות עד שישגי הגדול אשה, דאף איש פשוט אין לו לבטל מצותו בשביל תלמיד חכם, וגם הא כבוד לא שיך, אלא בקדימה כשיכולים תרוייהו לעשות, ולא כשאחד מהם אין יכול לעשות עתה, וכא דאיירי התם במסבה דמשתה. ובנות צלפחד נזדמנו לכלן למי להנשא בזמן אחד, ולכן השיאו אותן לפי גדלותן, דמסבה הלך אחר הזקנה. עד כאן.

כה. האם להנשא לבני נדה

מרון הגאון רבי אליעזר מנחם ש"ך שליט"א פותב, וזה לשונו: מה ששאל מפני החשש אולי הוא מבני נדה, לדעתתי להעלות חששות בודאי לא צריכים, אם הבחור או המדברת עצמם הם טובים. ורק אם ידוע בברור - כל אחד יעשה לפי המצב. והינו, שאם הבחור הוא מצין גדול, זכות התורה יפעל שהכל יהיה טוב וגם צאצאיו יהיו טובים. עד כאן.

ויש להוסיף, שפיוס חוזים אנו במו עינינו בעלי ובעלות תשובה יראי שמים השומרים תורה ומצוות במסירות נפש, ומדקדקים בקלה כבחמורה, וזוכים לבנים ובנות כשרים וצדיקים, וככל גדול - אין התורה עוברת בירשה, וגדול ממזר תלמיד חכם מכהן גדול עם הארץ.

כו. בדיקת שמות הזוג להתאמה

נצטוינו: "תמים תהיה אם ה' אלקיך" - הלך עמו בתמימות ואל תחקר אחר העתידות, ואז תהיה עמו לחלקו (רש"י).

לצערנו, היום צצו ופרחו הרבה "מגלי עתידות" למיניהם, ובכללם המחליטים על עצמם כי בקיאים הם בהתאמת שמות, ובכך פוסקים ודנים דיני קדושין וגרושין כגדולי הדגים היושבים על מדין.

ובכן, אין אתנו יודעים ומבינים בדברים כאלו כלל, ולא שמענו מאבותינו שהיו מזהים שדוכים לפי התאמת שמות, וכי זו דעת תורה! אין זה כי אם עוד דרך מדרכי השטן להפריע ולקלקל את הדבר הקדוש ביותר - "נשואין", למנע זוגות מנשואין, להפריד זוגות ולהרבות מחלוקות בישראל. לכן כל ירא שמים ימנע מאד מ"נביאים" אלו, וילך בתמימות עם ה' ויבדק בסימנים שנתנו לנו חז"ל, כגון: יבדק באחיה, יבדק ביראת שמים שלה ובמדויתה, כאליעזר עבד אברהם שבדק את רבקה במדת החסד שבה, ולא מצינו שבדקה בהתאמת שמות, ומה לנו לחדש דברים שהם לא לרוח התורה וסותרים המה את יסודות התורה, ומי בקש מאתנו "תורה חדשה" כזו שפסולה כ"ברית החדשה"!!

וראה מעשה מזעזע - ובו דעת תורה בענין הזה - שספר הרב הלל שליט"א, ראש ישיבת "אהבת שלום".

חתן אחד קבע יום נשואיו עם בת גילו? והפל היה מוכן ליום שמחת כלולותם, אמנם נאמר לו על ידי אחד הקרובים, שעליו לבדק את שמותיהם "כנהוג", וברב תמימותו פנה מיד לאחד המקבלים בירושלים, אשר עמו "נהורא שרא" ובדק בשמא. הלז בדק ומצא שאין התאמה, ו"פסק" על אתר לבטל השדוך, כי לא יעלה זיוגם יפה. החתן דגן, חשכו האורות בעדו, וכמעט יצא מדעתו על רע מזלו - שנהפך יום שמחת לבו ליום חרבן ביתו. ובא לפני ושאל בעצתי. השבתי לו מיד שאין מה לחוש, ותמים תהיה עם ה' אלקיך כתיב, אין לנו עסק בנסתרות ושומר פתאים ה', לכן שמר תם וראה ישר. אמנם - הוספתי ואמרתי - לבי נוקפי שתסמך עלי ועל דכותי, לכן תעלה אל המקום שמשם יוצאת הוראה לישראל כמהאורים ותמים בשעתו - אל הרב הגדול הסטייפלר זצ"ל, וכאשר יורוד מהמקום ההוא כן תעשה, אפלו אם אומר לך על ימין שהוא שמאל, וכן עשה. ונתלנה עמו תלמיד חכם אחד מידידי, ונכנסו אל הקדש פנימה, כשבדיהם דף אחד אשר עליו כתבו כל המעשה.

והנה, אף התחיל הגאון הנ"ל לקרא הכתב, ומיד התחיל שואג כארי מרב כעסו וצערו על עויות האמת, והתבטא בלשונות קשים כלפי נותן העצה הנ"ל, באמרו: ומה רוצה - שלא יתחתנו?! וכל שהמשיך לקרא, גבר כעסו ושאגו, עד שנכנסו מבני ביתו החדרה פנימה, והוכיחו להשואלים על שהטריחוהו ובקשום לצאת החוצה. הרב מבפנים המשיך לקרא הכתב - והם מבחוץ הקשיבו מבעד לחלון, עד שעבר קרוב לעשרים דקות שסים הכתב והתחיל להרגע. שוב נקראו השואלים פנימה, ופנה הרב הקדוש הסטייפלר זצ"ל אל החתן וברכו, והבטיחו שיעלם בזווגו, והרגיע רוחו וסלק כל ספקותיו, באמרו שבדברים אלו שטיות והבלים ולא מהי הוא זה להיות שואלים ודורשים, אלא הכל בהשגחת הבו"ר ותברך וממנו אשה לאיש, ואין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים ותמים תהיה

עם ה' אלקיך. וידוע לי, שאכן זכו הזוג הנזכר להקים בית נאמן בישראל על התורה על העבודה. עד כאן היה המעשה.

ואפלו גורל הגר"א - המקבל באמתי - לאחר שהחלט השדוף, ענה הסטיפלר ואמר: באפן שהחלט לעשות השדוף "אין הגורל משיב נכוחה".

כז. הנהגת יום החפה

חתן ביום חפתו מוחלין לו על כל עונותיו - כך קבעו חז"ל, ומסתמא, הינו כשעושה תשובה על כל עברו ומקבל בחרטה גמורה ובקבלה על העתיד שלא לשוב לכסלה עוד, אזי זכה במחילת כל עונותיו.

אולם היצר הרע אינו מוכן לתן ציאנס שפזה לחתנים המתחתנים מדי יום. וכי אחר שהצליח להכשילם במשך כל ימי בחרותם, יתן שישובו בתשובה שלמה ביום חפתם וחסל! ולכן, לדאבוננו, אזי לעינים שפך ראות שיום החפה נתן כלו לרשות השטן, וביום זה שקועים החתן והפלה בשטיות והבלים, תסרוקות במשך שעות על גבי שעות, תמונות, טיולים בגני העיר, וכשפורים ולא מנין באים לליל החפה בשכחת התכלית וראשם בל עמם בכונת שבע הברכות. ובמקום שיתנו מחשבתם וכונתם תחת החפה לכונת הברכות, כל ראשם בתמונות ובמשפחה הסובבת, ולאחר מכן בקלות נסחפים לשחוק וקלות ראש במשך חפתם, ועבר יום החפה ללא תשובה וללא חרטה, והחמיצו בזה את ההזדמנות של מחילת עונות ביום זה.

הרי קצת נראה מה היו עושים בדורות עברו אמותינו ואבותינו הקדושים ביום חפת בניהם ובנותם. כך ספרו לנו אבותינו מימי קדם.

לילה קדם החפה היו משכימים הורי החתן והפלה, וכן החתן והפלה עצמם, ומתחננים על נפשם למחילת עונותיהם, ומתחילים התענית מעלות השחר, והורי החתן והפלה כל אותו היום עושים מצוות לרב, נותנים הרבה צדקה, מתפללים ובוכים ושוחטים בקשתם לבוורא עולם בקנין שישלים זה הבנין לטובה בבנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות, "מטילים" אצל גדולי הדור להתברך מפייהם, והולכים מרב לרב ומצדיק לצדיק, ועושים ביום זה חשבון נפש האם פגעו במישהו, ומתפייסים עם כל מי שיש להם איזושהי מריבה, וסוגרים כל החשבונות שבין אדם לחברו, ובדחילו ורחימו מגיעים לחפה בדמעות בעיניהם ובשפתיים הנעות בתפלה ללא הרף, ועוד ועוד הרבה דברים פיוצא באלו.

וכמה חכמו והשכילו אבותינו ואמותינו להשקיע השקעה מועטת שפזו על מנת להבטיח לעצמם נחת לדורות, לעמת הטפשים שנטפשו להעביר יום גורלי זה בשטיות ולהפסיד בשל כך הבטחת נחת לדורות, ועל כן הזהירונו חכמינו: הוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עברה כנגד הפסדה.

לכן ביום זה יעשו החתן והכלה והוריהם ככל האפשר ממה שהזכרנו למעלה, ובפרט יבקשו מחילה מכל מי שצריך לפיסו, ויזהרו להתבונן שמא לא הזמינו מי שעלול להפגע, ויתנצלו ויזמינוהו מיד.

ובליל החפה יראו החתן והכלה והוריהם להתיחס לכל משתתפי החתונה ולהתאמץ לתת יחס הוגן לכל מי ומי לפי כבודו ומעלתו, כדי שלא יפגעו בלילה זה במישהו, חס וחלילה, וכספור שספירה הגמרא על פתו של רבי עקיבא שנגזר עליה למות ביום חפתה, ובגלל שנתנה את מנת מאכלה בלילה זה לעני נצלה ממות. ובעזרת ה', אם יעשו ביום הזה רצון ה' כרצונו - יעשה ה' רצון אחרים כרצונם לחיות חיים מאשרים וטובים כל ימיהם.

כח. קצת הנהגות לחתן והכלה בימיהם הראשונים

הנהגות דלקמן חשובות לנהג בהם במשך כל ימי חיי הזוג, אולם חשיבות כפולה ומכפלת להם בימים הראשונים. למה הדבר דומה? לאדם שעבר נתיח, אזי בימים הראשונים לאחר התפרים, כשצריך מקום הנתוח להתאחות, ישנה רגישות מיחדת וצריך לנהג בזהירות יתרה, ואחר כך אפשר פחות להקפיד. כן החתן - עכשו מחברים לו את הצלע שהיה חסר ממנו, ועד שיתאחה הצלע והיו לבשר אחד, ישנה רגישות יתרה הדורשת זהירות יתרה בכמה פרטים, שמאחר יותר, לאחר שיתאחה הצלע, אפשר להתפשר בהם.

1. הרשם ההתחלתי.

חתן יקר, אל תזלזל בעצמך, שמר על מתינות מהתלהבות בזכייה הגדולה שזכית, ודע, שהרשם ההתחלתי שעמו תתחיל את בנין ביתך ישאר לעד ולא בקלות יתא. לשנותו, לכן ראה שהרשם ההתחלתי יהא חיובי.

לכן, אמנם ישנה מצוה גדולה לשמח בשבעת ימי החפה, וכדוע ששבעת ימי החפה מסמלים לשבעים שנות חיי האדם לסימנא טבא, ומאד צריך להזהר בימים אלו ממחלקת ועצבות שאינם מסמלים סימן טוב, אולם אין זאת אומרת שבמים אלו התרו שחוק וקלות ראש. ואם הרשם ההתחלתי שלך עם בת זוגתך יהא זול, הרי שתזלזל בעיניך בראותה את חתנה שאינו תופס אפלו רגע אחד ספר לקרא, מתבטל כל היום, ישן הרבה, מפטפט הרבה וכדומה, אזי, כשתרצה אחר כך להפך רשם זה, יקשה עליך מאד, אחר שגלתה את פנימיותך, וכשתחזר לעצמך ויעבר החלום שבו אתה נתון ותרצה לשוב לתורה וליראת שמים כמקדם, עלול אתה לעמד בפני התנגדות.

מה שאין כן אם יכפה עצמו בתחלה - בשבעת ימי חפתו - להיות יראת ה' על פניו, ויקים "ויגילו ברעדה", ויעסק בתורה שעה או שעתים גם בימים הראשונים, וינהג בצניעות הראויה ובהירות בברכות ובכל המצוות, אזי רשם חיובי זה ישאר לעד, ונקל יהיה קבוע בקדשה עם אשתו שתהיה לעזרה לו כל ימיו,

בראותה שבעלה אינו זול וקל דעת, אלא יראת ה' היא אוצרו, ותתאים עצמה לרצונו כפי שהרגילה מתחלה.

וזכר זה! כי הוא כָּל־גִּדּוֹל שֶׁהֲרִיבָה מִהַצְלַחַת הַחַיִּים תְּלוּי בּוֹ.

והפִּרְתִּי חֲתָן אֶחָד פֶּקַח שֶׁסִּפֵּר לִי, שֶׁתִּכְּף לְאַחַר חֲפָתוֹ בְּיָמִים הָרִאשׁוֹנִים הָיָה לוֹ מְאֹד קֶשֶׁה לְלַמֵּד, הִרְפוּז הָיָה מִמֶּנּוּ וְהִלָּאָה מַחֲמַת כָּל הַשְּׂמִיחָה, אִשָּׁה חֲדָשָׁה, כָּל יוֹם שֶׁבַע בְּרֻכּוֹת, סְפִירַת הַמִּתְנֻנּוֹת, טְלָפוֹן לַחֲבָרִים וְלַמְשַׁפָּחָה, אוֹלָם יָדַע שֶׁהֲרִיבָה תְּלוּי בַּהֲתַחֲלָה, וְלָכֵן הָיָה לוֹקַח גִּמְרָא גְדוֹלָה וּמִרְאָה עֲצָמוּ כְּלוּמֵד, וְעַל אֵף שֶׁלֹּא הָיָה מִרְפוּז, הָיָה קוֹרָא בְּגִמְרָא לְלֹא רְפוּז, וְאָמַר לִי, שֶׁעָשָׂה זֶה רִשָּׁם חַיִּיבִי עַל כִּלְתוֹ לְיָמִים רַבִּים, וְאֶפְלוּ אַחַר שָׁנִים הִיָּתָה מְשַׁתַּבַּחַת אִשְׁתּוֹ לְאָמֹר: בְּעָלִי אוֹהֵב לְלַמֵּד, וְאֶפְלוּ בְּשֶׁבַע בְּרֻכּוֹת פִּתַּח גִּמְרָא לְלַמֵּד!

ובפִּרְט לְאַחַר שֶׁבַעַת יָמֵי הַחֲפָה - זָמַן שֶׁצָּרִיךְ אֶתָּה לְהִתְחִיל אֶת הַכּוֹלָל אוֹ זְמַנִּי קְבִיעוֹת עֵתִים לַתּוֹרָה, רָאָה לְהִזְהֵר שֶׁהֲרִשָּׁם הַהֲתַחֲלָתִי יֵהָא שֶׁשְּׁעוֹת כּוֹלָל אוֹ קְבִיעוֹת עֵתִים לַתּוֹרָה קִדָּשׁ הֵם, וְאִין לָנוּ רְשׁוֹת לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם אֲלָא לְעֵסֶק בַּתּוֹרָה, וְאִזּוּ יִנָּצַר אֲצִלָּה מוֹדְעוֹת בְּרוּרָה וְחַד מְשַׁמְעִית שֶׁשְּׁעוֹת כּוֹלָל אִין לְהִתְפַּשֵּׁר עֲלֵיהֶם, וְכֵן תִּפְלָה וּקְבִיעוֹת עֵתִים לַתּוֹרָה, אוֹלָם אִם יִתְפַּשֵּׁר כְּבָר בַּהֲתַחֲלָה וַיִּזְלַזַּל בְּשְׁעוֹת לְמוֹדִיו, יֵהָא מְאֹד קֶשֶׁה אַחַר כֵּךְ לְתַקֵּן הַמַּעֲוֹת.

2. ויתור.

בְּיָמִים הָרִאשׁוֹנִים יִשְׁנָה רְגִישׁוֹת יִתָּר וּמִתַּח בֵּין הַזּוּג, וְהַפְּגִיעָה יְכוּלָה לְהַשְׁתַּלַּח מֵאֶחָד לְשָׁנֵי בְּקָלִי קְלוֹת.

כָּל אֶחָד מִבְּנֵי הַזּוּג מְנַסֶּה אֶמְנָם לְתַת אֶת הַיַּחֲס הַטּוֹב בְּיוֹתֵר - אוֹלָם רוֹצֶה גַם לְקַבֵּל אֶת הַיַּחֲס הַטּוֹב בְּיוֹתֵר, וְכָל חֶסֶר הַתַּחֲשֻׁבוֹת - וְלוֹ הַקְּטָן בְּיוֹתֵר - פּוֹגַע מְאֹד, מְצַעַר, וְאֵף גַם גּוֹרֵם חֲשָׁדָנוֹת וְדֹאָגָה מִהַעֲתִיד בְּמַחֲשָׁבָה: אִם מַעֲכָשׁוּ הוּא מִתְנַהֵג כֵּךְ - מַה יֵהָא הִלָּאָה וְכַדוּמָה.

לָכֵן יֵאָחֲזוּ מְאֹד בְּיָמִים הָרִאשׁוֹנִים בְּמִיָּחָד בְּמִדַּת הַוִּתְרָנוֹת, וְאִם לְמִשָּׁל מִבְּקִשָּׁת הַיָּא לִילָךְ עֲמוֹ לְמַשְׁפַּחְתָּה - יִסְכָּיִם, וְכֵן לְהַפְּדֵי, וְלֹא יִתְעַקְשׁוּ עַל דַּעְתָּם בְּדַבָּרִים שְׂאִין לָהֶם מְשַׁמְעוֹת, וְכַנִּי"ל, כְּדִי לִיצַר רִשָּׁם הַהֲתַחֲלָתִי נוֹחַ וְנָעִים.

וְגַם אִם גּוֹבֵל הַדָּבָר בְּבִטּוֹל תּוֹרָה - יִתְחַשֵּׁב בְּרַצוֹנָה, שֶׁהָרִי מַצְוָה עָלָיו מִן הַתּוֹרָה לְשַׁמַּח אֶת אִשְׁתּוֹ, וְאִם מְגִזִּימָה הַיָּא וּמִפְרִיזָה בְּדַרְשׁוֹתֶיהָ, יִתְנַעֵץ עִם חֶכֶם מִבֵּין דָּבָר וַיּוֹרְהוּ עֲצָה.

3. תשומת לב.

תְּשׁוּמַת לֵב וּפְרָגוֹן לְאִשָּׁה עַל מְלַבּוּשֶׁיהָ, תְּבִשְׁלִיָּהּ, חֲכָמְתָּהּ וְכַדוּמָה נְחוּצִים הֵם לְכָל חַיֵּי הַזּוּג, וּבְפִרְט בְּיָמִים הָרִאשׁוֹנִים שְׂמִיחָהּ הָאִשָּׁה וְשָׂמָה לְבָהּ לְכָל נְדָנוֹד עֵין וּמוֹצָא פֶּה שֶׁל חֲתָנָה, לְשִׁמְעַע וְלְרִאוֹת מַה חֲנוּת דַּעְתּוֹ עַל מַעֲלוֹתֶיהָ, וְאִם חֲכָמַת - הָרִי שֶׁהַרְוַחַת כְּפָלִים: רֵאשִׁית, הַנָּדָה מְשַׁמַּח אֶת זִוגָתָהּ אֲשֶׁר עֵינֶיהָ תְּלוּיֹת אֵלֶיךָ, וְעוֹד - כִּיחֲסֵד אֵלֶיהָ כֵּן יֵהָא יַחֲסָה אֵלֶיךָ, וְכַמִּים הַפְּנִיִם אֶל הַפְּנִיִם, וְתָרוּוּ אֲשֶׁר וְסָפוּק זֶה מְזָה.

4. אין הערות!

אין הערות בימים הראשונים. בימים אלו הרגישות פועמת במלאה. כל הערה - ולו הקטנה - מתפרשת כפצצה, לכן שיתק וקבל שכר. נהג בעדינות יתרה ובחששנות מרבה, ותחכים לראות הנולד מכל מלה מיתרת העולה לפגע ולהתפרש לא נכון. וגם אם מאכזב אתה מהוריה או מאחד מבני המשפחה שלא נהג כראוי עמך, אל תערב אותה, כי פגיעה בהוריה או במשפחה בעקיפין זו פגיעה בה, ועלול להתלקח מכך ריב, ולפחות פגיעה, לכן תבליג על עלבונך וצערך והמתן להזדמנות אחרת. וכאמור, לאחר שיתאחה הצלע והייתם לבשר אחד, שהרגישות תפוג קמעה וכבר לא יהיה חשש לפגיעה כל כך, ואז, בנעם מלים ובמתק לשון תעיר את הערותיך, וכל זה באפן שתהא בטוח שתצא תועלת מדברייך, כי באם לאו - למה תחטא בלשונך ללא תועלת.

כט. להקפיד על תשלום השדכן

מרון ה"חזון איש" זצ"ל אמר לגיסו ה"קהלות יעקב", שהיותר מצוי בענייני גזלה הוא בשדוכים. דהנה השדכן יש לו ממש. דין פועל, שעושה פעולות נכבדות בשביל הצדדים ושליחיותו קא עביד, ומכתת רגליו מהקא להתם, וגם בזיונות סובל, ואחרי שנגמר הענין לטוב והצדדים מאד מרצים שזכו לשדוך - הנה לפתע נשכח אצל הצדדים כל הצער ועגמת הנפש שהיה להם עד שזכו לשדוך וכל מה שעשה והיטיב עבורם השדכן, ומה שמגיע לו - על פי דין תשלום כדין פועל וכמנהג המקום.

וכל מה שנותנים להשדכן, סבורים הם הצדדים שהוא יותר מהמגיע לו, וכאלו נוטל ממונם בחנם, וכאלו מתנה נותנים לו ועינם צרה בו, והשדכן העלוב מחזר על פתחם ותביעתו בפיו, ודומה בעיניהם כעני טרדן, ועושים עצמם פאינס מבינים בכלל מה הוא רוצה, ודוחים אותו בלך בלי טוב, והוא שב פעמים ושלש, ולפעמים מתעני מלחזר אחריהם ומפסיק לתבעם, אבל בלבם אינו מוחל להם את המגיע לו על פי דין כמנהג המדינה בזה.

אמנם כל איש ישר הולך, מכלכל דרכיו במשפט צדק, ומסלק בעין יפה ובסבר פנים יפות ובהכרת טובה מלאה את המגיע לשדכן בדוך של כבוד, ואשרי חלקו, ועליו אמר דוד המלך עליו השלום: "מי יגור באהלך מי ישכן בהר קדשך וגו'". עד כאן שמעתי מרבנו ה"קהלות יעקב" בתוספת נפך, בסיעתא דשמיא (כל זה נכתב בטוב טעם ודעת על ידי הגרמ"מ שולזינגר שליט"א בספרו רבינו הקהילות יעקב חלק א' עמוד נ"ח).

והגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א כתב על הדברים הנ"ל (שם עמוד כט), וזה לשונו: בענין שדכנות, שמעתי בשם מרון ה"חזון איש" שאחד בא אליו כמה שנים אחרי החתנה ועדין לא נולד לו ילד, ושאל לו מרון אם שלם לשדכן, והשיב שהיה נראה שעל פי דין אין מגיע לו. ואמר לו מרון: אף על פי כן לך לשלם לו. והלך ושלם לו, ולשנה הבאה הוליד. עד כאן.

זוג חשוף בנים באו אל הגאון רבי משה פיינשטיין ובקשו את ברכתו שיזכו לזרע ברך ה'.

שאלם רבי משה: האם נתתם מתנה לשדכן ששדך לכם את השדוך?

משהשיבו בלאו, צום רבי משה לתת מיד לשדכן את שכרו, כמובא בהלכה, ולא למנע ממנו את המגיע. עשו הם כפקדתו, וכעבר שנה נולד להם בן, ואחר כך נתברכו בילדים.

ל. הנהגת ארוס עם ארוסתו משודך עם משודכתו

אסור שחוק וקלות ראש הנו גם בין ארוס לארוסתו, ומשדך למשדכתו, אדרבה, הסכנה גדולה במצב כזה. לפי שרואים עצמם בין כה קרובים להנשא זה לזה, יכול היצר לפתותם להקל ראש.

ובפרק זה נאריך בחמר האסור של קרבה יתרה בין משדך למשדכתו. ונתחיל מדברי הספר "קדושים תהיו":

מובן הדבר שהיא עברה כפולה ומכפלת למקום, אם החתן נותן ידו ממש להפלה, חס ושלום. וכאשר שאג על זה השל"ה הקדוש בשער האותיות (אות ק' דף ק') וזה לשונו: והזהרו במאד שקדם החפה לא ישב החתן אצל הפלה, ולא זו שמושיבין החתן אצל הפלה, אלא מחבק אותה - אוי לעינים שפך רואות, ואוי לאזנים שפך שומעות. ותמה אני על חכמי הדור שסובלים את העון הגדול הזה וביגדום למחות ואינם מוחים. וזה פשוט, אם הבתולה באה לכלל נדות, הנה עברו אדאורייתא "ואל אשה בנדת טמאתה לא תקרב" - דאסור אפלו קריבה בידו. אלא אפלו עדין היא קטנה, מכל מקום, החתן, בתקף אהבתו, יצרו מתגבר ובא לידי קרי והוצאת זרע לבטלה. ואמרינו במסכת נדה (ט) דאמר רבי יוחנן: כל המוציא שכבת זרע לבטלה חיב מיתה. ר' אסי אמר: כאלו עובד עבודה זרה. ואפלו אם לא יצא ממנו זרע, מכל מקום, אי אפשר שלא יב. א לידי קשוי, ורבותינו נדו על זה, כמו שאמר: המביא עצמו לידי קשוי הוא בנדוי (שם רש"י ע"ב). על כן, אתם בנים וכו', וכל הסרים למשמעתי, הנני מזהיר בתקף אזהרתי, שפבל גראה ובל ימצא תועבה זו בישראל, והחתן לא יהיה אצל הפלה ולא יגע בה כלל וכלל, חס וחלילה. עד כאן לשונו הקדושה של השל"ה ז"ל אות באות.

והנה אחריו שאג פארי האר"י החי, הוא רבנו הגדול ר' יהונתן בחבורו הגדול כרתי ופילתי (סי' קצה ס"ק ו'), דאפלו בנגיעה איכא לאו מן התורה וחיב מלקות, כמו שכתב הרמב"ם במנין המצות (מצוה שני'ג) וזה לשונו: ומכל זה יצא לנו על כל פנים תוכחת מגלה על המנהג הרע ומר, אוי לנו על שברנו ואוי לנו כי חטאנו, אשר יחבק החתן להפלה ויגדף אל הנערה והיא לא טהורה מטמאתה, ואביה ואמה רואים ושמים. אוי לנו, שמלבד האסור קשוי לדעת וגרוי יצר הרע ועון קרי והוצאת זרע לבטלה, רחמנא לצלן, בעונותינו הרבים, אף כי הוא אסור חמור של תורה, ונתן להיות בכלל יהרג ואל יעבר, ובעונותינו הרבים חכמי הדור מחשים,

וְזֶה אֲשֶׁר הוּא גֹרֵם אֶרִיכַת הַגְּלוּת וְאֲבִדוֹן הַיּוֹד יִשְׂרָאֵל. וְעֵינֵי עוֹלָלָה לְנַפְשֵׁי לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי רַבִּים חֲלָלִים הִפִּילָה עֲוֹן זֶה, וְעֲצוּמִים כָּל הַרוּגִיָּה, בְּעוֹנוֹתֵינוּ הַרְבִּים, וְאוֹלֵי יְרַחֵם ה' לְהַשִּׁיב לָנוּ רוּחַ חֲדָשׁ וְלֵב טָהוֹר, וַיְהִי יְדִינוּ רַמּוֹת לְמַחּוֹת אֲבוֹן הַטּוֹעִים הַזֶּה וּלְבַעַר עוֹן הַחֲמוּר הַזֶּה מִיִּשְׂרָאֵל. עַד כָּאן לְשׁוֹן הַפְּלִתִי.

וְכִזֶּה צֶעֶק מְאֹד בְּצַעֲקָה גְדוֹלָה וּמְרָה הַגָּאוֹן בְּעַל הַפְּלִתִי הַנִּיל גַּם בְּסִפְרוֹ הַקְּדוֹשׁ יַעֲרֹת דָּבָשׁ (דף כז) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ שֵׁם: שְׁמֵעוּ נָא, גּוֹי קְדוֹשׁ, זָכָאָה חוֹלְקִיכוֹן, קְדוֹשֵׁי עֲלִיוֹן, אֲשֶׁר מְשַׁמְרִים יַעֲצִים מֵאִשָּׁה נְדָה בְּנִגְיָעָה וְשִׁיחָה וּפְרִישׁוֹת. וְהָאִישׁ אֲשֶׁר עוֹבֵר עַל זֶה, הוּא מֵתַעֵב בְּעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת. בְּרוּכִים אַתֶּם לֵה'. אֲבָל מֵהַ תְּפַסְתֶּם הַחֶבֶל בְּמִקְצֵת - אֲשֶׁר הוּא נִזְהָר מֵאִשְׁתּוֹ נְדָה בְּכָל מִינֵי הַרְחָקוֹת, וְאֵלּוּ אֲצֵל בְּתוֹ הַבְּתוּלָה, יָבֵא הַמֵּיַעַד לָהּ, הַנִּקְרָא חֲתָן, אֶל הַנְּעִרָה הַנִּקְרָאת כְּלָה, וְהִיא נְדָה, וְאִין אוֹמֵר דָּבָר. אוֹי לִי אֲמִי כִּי יִלְדַתְנִי לְרֵאוֹת הַפְּרָצָה הַזֹּאת, וְכִי יֵשׁ חֲלוּק וְהַפְּרֵשׁ בֵּין אִשְׁתּוֹ נְדָה לְבִתּוֹלָה נְדָה! [וְכִמּוֹ שֶׁכָּתַב בְּסִפְרֵי לֵב דָּוִד (פ"ט"ז) מְהֵרָב הַגָּאוֹן ר' חִיד"א וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וְאִסּוּר נְדָה הוּא בְּכָל אִשָּׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַרִיב"ש (סי' תכ"ה): וְהַמְחַבֵּק נְדָה, אֵף עַל פִּי שְׂאִינוֹ נִהְיָה, חַיֵּב מְלַקְוֹת מִן הַתּוֹרָה. וְכִבֵּר צֻחוֹ קִמְאֵי עַל הַמְנַהֵג הַרַע הַזֶּה וְכוּ', שֶׁהַמְשַׁדֵּד יָבֵא לְמַשְׁדַּכְתּוֹ בְּשַׁחוּק וְקִלּוֹת רֵאשׁ אֲשֶׁר זֹאת שְׂכִיחַ, רַחֲמָנָא לְצַל. עַד כָּאן לְשׁוֹן הַלֵּב דָּוִד הַנִּיל].

וּלְפִי דַעַת הַרְמַב"ם וְסִיּעָתוֹ, וְכִן בְּשִׁלְחוֹן עֲרוּדָה בְּהַדְנָא, דָּאִם יֵאמְרוּ לְאַחַד חַבֵּק לְנִעְרָה נְדָה אוֹ מוֹת תְּמוּת - חַיֵּב הָאָדָם לְמַסֵּר עֲצָמוֹ לְהַרְיָגָה טָרָם יַעֲשֶׂה כְּזֹאת, כִּי הוּא בְּכָלל אֲבִיזְרִיָּהוּ דְגִלּוּי עֲרִיּוֹת, אֲשֶׁר קִימָא לָן יְהִרְגֵנּוּ וְאֵל יַעֲבֵר כּוּ', וְהַמְפַקֵּק בְּזֶה הוּא מִיּוֹן, רָשָׁע, וְאַפִּיקוֹרוֹס, וְדָבָר ה' בְּזֶה כּוּ'. וּבַפְּרָט בְּזֶה הַזְּמַן אֲשֶׁר רַבִּים כְּכֹלֵם יֵשׁ לָהֶם אֲרוּחַ כְּנָשִׁים, אִם כּוּן, מֵהַ נֵאמַר וּמֵהַ נְדָבָר בְּאִסּוּר נְדָה וְגֵרוּי הַיַּעַר הַרַע בְּקִשּׁוֹי עֲצָמוֹ לְדַעַת וְהוֹצֵאת זָרַע לְבִטְלָה, שְׂאֵף הָאִסּוּר הַחֲמוּר הַזֶּה הוּא אֲמוּר בְּתוֹרַתְנוֹ הַקְּדוֹשָׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַרְמַב"ם ז"ל (בַּחֲלֵי אִיִּב כּוּ' וּבְשִׁיעַ אַהֲיַע סִי' כִּיג סַעִיף א). עַל כֵּן מְאֹד לְבָבִי הוֹמָה עַל זֶה הָעוֹן הַחֲמוּר הַנִּפְרָץ בְּיִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר אִין אִישׁ שֵׁם עַל יָב כּוּ', וְאַתֶּם שׁוֹרְפִים בְּנִיכֶם וּבְנוֹתֵיכֶם בְּאֵשׁ שֶׁל גִּיהֵנִם עַד שְׂאוֹל תִּיקַד, אֵשׁ אֲבִדוֹן וְשִׁרְפַת נִשְׁמָה, שִׁרְפַת נֶצַח, וְהָאֲבוֹת וְהָאֲמָהוֹת מְלַקְטִים עֲצָמָם לְשַׁרְפָם, אֲשֶׁר יִקְרָאוּ לְחֲתָן וְכִלָּה וְיֵאמְרוּ, יְקוּמוּ הַנְּעָרִים וְיִשְׁחַקוּ לְפָנֵינוּ בְּחִבּוּק יָדַיִם וְכִדּוּי מְקַרִּיבַת גִּלּוּי עֲרִיּוֹת, וְשַׁעִירִים יִרְקְדוּ שֵׁם, וְשֵׁם יִקְוֲנוּ הַשֶּׁטֶן וְכַת דִּילִיָּה. לָכֵן, מִכָּאֵן וְהִלָּאָה, אֲרָאָה, אִם יִרְצָה הַשֵּׁם, לְגַדֵּר גְּדֵר בְּזֶה בְּכָל יְכַלְתִּי, וְלֹא אֶהְיָה מְרֻשָּׁה לְכָתֵב תְּנָאִים עַד שִׁיִּתְנוּ שְׁנִיָּהֶם תְּקִיעַת כֶּף לְאַבוֹתֵיהֶם לְבַל יִגְעוּ זֶה בְּזֶה יָד בְּיָד, חַס וְחִלְיָה, וְגַם לֹא יָבֵאוּ אֶחָד לְשִׁנֵּי עַד חֲתַנְתֶּם.

בְּסִפְרֵי עֲבוּדַת הַקְּדָשׁ (סי' פ"ד) כָּתַב, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וְקַל וְחֹמֵר לַגַּע בְּהוֹן וּבְלָבוּשֵׁיָהוּן וְלְשַׁחוּק עֲמָהוּן, חַס וְחִלְיָה, כִּי כָל זֶה גֹרֵם לְטַמְאָת נַפְשׁוֹ, וְחַבְלִים נָפְלוּ לוֹ, חַבְלֵי עֲבוֹתוֹת, לִירֵשׁ גִּיהֵנִם. וּבְשַׁעַת פְּטִירָתוֹ, מְלַאֲכֵי חַבְלָה יִרְאוּהוּ כָּל הַצּוֹרוֹת הֵהֶם וַיַּצְעֲרוּהוּ. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וְשֵׁם (סי' פ"ה) כָּתַב, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וְכָל שְׂכָן שֶׁצָּרִיךְ לְהַמְנַע מֵהוֹן בְּנִדְתּוֹ, כִּי מֵהַ שְׂסוּבְרִים הַהֲמוֹן כִּי אִין אִסּוּר נְדָה אֲלֵא בְּאִשְׁתּוֹ - שְׁקָר עֲנוּ, כִּי כָל אִשָּׁה נְדָה אִסּוּרָה, וְעוֹבֵר עַל לָאוּ יִוָּאֵל אִשָּׁה בְּנִדַת טְמֵאָתָה לֹא תִקְרַב"י. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וְשֵׁם (בסי' פ"ו) מוֹסִיף וְהוֹלֵךְ בְּצַעֲקָה גְדוֹלָה, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וְכִמְהַ צְחוֹת צְחוֹת קִמְאֵי וּבִתְרָאֵי בְּסַפְרֵיהֶם עַל הַמְנַהֵג הַרַע הַזֶּה שְׁנִהְגוּ קִצָּת, שֶׁהַמְשַׁדֵּד סוֹבֵר שְׁעַל יָדֵי עֲשִׂית שְׁטַר הַשְּׂדוּכִים הַתְּרָה לוֹ מְשַׁדְּכָתוֹ בְּחִבּוּק יָדַיִם וְכִיּוֹצָא, רַחֲמָנָא לְצַל, וְלֹא יִדְעוּ וְלֹא יָבִינוּ, דְּאֲפְלוּ אִם קְדָשָׁה קְדוֹשֵׁי גְמוּרִים וְכָתַב לָהּ אַרוּסִין, הִלָּא הִיא.

אָסוּרָה לֹא לַנֶּגַע בָּהּ כְּנֵדָה, דְּכֻלָּהּ בְּלֹא בְרָכָה אָסוּרָה לְבַעֲלָהּ כְּנֵדָה אֶפְלוּ אִם הִיא טְהוֹרָה, וְכָל שֶׁכֵּן אִם הִיא נְדָה מִמֶּשׁ דְּאוֹרִיתָא, כָּל זְמַן שֶׁלֹּא טְבֵלָה בְּוֹדָאֵי שְׁהִיא אָסוּרָה, וַיִּרְם קָרָן בְּאוֹצַר גִּיהֶנֶם וְכוּ'. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ שֵׁם. וְכֵן כְּתַב הֶרֶב הַגָּאוֹן ר' שְׁלֵמָה גְּאֻנְצְפְּרִיד ז"ל בְּהַקְצוֹר שֶׁלְחַן עֲרוּךְ שְׁלוֹ (ס"י קנב אות יג).

כְּתַב בְּשׁוֹיִת שְׂדֵי חֲמֵד (במערכת חתן וכלה אות יב) בְּשֵׁם הֶרְמֵב"ם ז"ל: שֶׁכָּל מִין קָרִיבָה בְּיָדוֹ בְּנֵדָה, אָסוּר מֵהַתּוֹרָה, וְלֹא דוֹקָא חֲבוּק וְנָשׁוּק, אֲלֵא אֶפְלוּ נְגִיעָה בְּעֵלְמָא מִיָּדוֹ לְיָדָה אָסוּרָה. יָד לְיָד לֹא יִנְקָה רַע מְדִינָה שֶׁל גִּיהֶנֶם, אֲף שְׁאִין מִתְּפִנּוֹן לְהֵנוֹת. וְהָאֲרִיךְ שֵׁם בְּחֲמֵר דְּאָסוּר מִגַּע בְּנֵדָה, שְׁהִיא לְכֻלֵּי עֵלְמָא מֵהַתּוֹרָה, וּתְקִיעַת כֶּף אֶל כֶּף, הוּן הוּן גּוֹפֵי עֲבָרָה. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

בְּסִפְרֵי חֲסִידִים כְּתַב (ס"י תתרי"ץ) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: בְּעֵנֵן חֲמֵרוֹת אָסוּר נְגִיעָה לְיָד הָאִשָּׁה שְׁהִיא אֶפְלוּ בְּיָד מַעֲטָף עַל יָדֵי בְּגָד, עֵינֵן שֵׁם, וְקַל וְחֲמֵר דְּאָסוּר לַנֶּגַע בְּאִשָּׁה בְּנֵדָה מִמֶּשׁ, חֵס וְחֵלִילָהּ. וְרַבְּנֵנוּ הַשֵּׁי"ף בְּסִפְרוֹ פִּעַל צִדְקָא (מצוה רז) כְּתַב, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וְלֹא יִקְרַב בְּשׁוֹם צִד קָרוֹב וְנְגִיעָה, שְׁנֵאמַר: "וְאֵל אִשָּׁה בְּנֵדָת טְמֵאָתָה לֹא תִקְרַב". עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וּבְסִפְרֵי רַחֲמֵי אָב (אות קדושה) כְּתַב, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וְחֵלִילָה לַעֲשׂוֹת מַחֲזָקוֹת הַחֲתָן עִם הַכֶּלֶה קִדְּם הַחֲתָנָה כְּדָרְךְ הַקְּלִים, וּמוֹטָב הִיָּה לְהֵם לְהֵלֶךְ עַל גַּחְלֵי אִשׁ יוֹתֵר מֵהָאִשׁ הַזֶּרָה הַזֹּאת שְׁהִיא עַד שְׂאוֹל תַּחֲתִית, רַחֲמָנָא לְצַלּוּ. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וּפּוֹקוּ וְחִזּוּ מַה שֶּׁכְּתַב הֶרֶב הַגָּאוֹן ר' שְׁלֵמָה גְּאֻנְצְפְּרִיד ז"ל בְּסִפְרוֹ קְצוֹר שֶׁלְחַן עֲרוּךְ (ס"י קנב אות יג), וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: כְּבָר הָאֲרִיכוּ גְדוּלֵי יִשְׂרָאֵל בְּסִפְרֵיהֶם הַקְּדוּשִׁים בְּתוֹכָחֹת מוֹסְרִים עַל הַמְּנַהֵג הָרַע הַזֶּה בְּאִיזָה מְקוֹמוֹת שְׁאִינֶם בְּנֵי תוֹרָה וַיִּרְאֶה, שְׁמֵתִקְרָבִים הַחֲתָן עִם הַכֶּלֶה בְּחֲבוּק וְנָשׁוּק כּוּ'. וּמִלְבַּד הָאָסוּר הַגְּדוֹל שֶׁל אָסוּר נְדָה, שְׁהִירֵי כָּל הַבְּתוּלוֹת מְסִתְמָא נְדוֹת הוּן, וְאִין חֲלוּק בְּאָסוּר נְדָה בֵּין פְּנוּיָה לְנִשְׂוָאָה, וְכָל הַנוֹגַע בָּהּ דְּרָךְ חֲבָה, חֲיָב מִלְקוֹת [כְּמִנְהַג.

הַעוֹלָם, שְׁאִין נוֹתְנִים יָדָם רַק לְאוֹהֲבֵיהֶם דְּרָךְ חֲבָה, וְהוּא חַיּוּב מִלְקוֹת מִן הַתּוֹרָה], עוֹד מְגַרָה יֵצֵר הָרַע בְּנִפְשִׁיהּ וּמְבִיא אֶת עֲצָמוֹ לְיָדֵי קִשׁוּי לְדַעַת וְהוֹצֵאת זָרַע לְבִטְלָה, רַחֲמָנָא לְצַלּוּ. [וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן (נדה ג), כָּל הַמוֹצִיא שְׁכֵבֶת זָרַע לְבִטְלָה חֲיָב מִיתָה. וְאָמַר רַב (שם ריש ע"ב), דְּהַמְקַשֶּׁה עֲצָמוֹ לְדַעַת הוּא בְּנֵדוּי. וְאָמַר רַב אֲמִי (שם), כָּל הַמְבִיא עֲצָמוֹ לְיָדֵי הַרְהוּר, אִין מְכַנְּסִין אוֹתוֹ בְּמַחְצָתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא] וּבּוֹדָאֵי כָּל מִי שְׁיֵשׁ בְּיָדוֹ לְמַחּוֹת, צָרִיךְ לְהַתְאַמֵּץ בְּכָל כַּחוֹ לְמַחּוֹת, וְלִכְּל הַפְּחוֹת צָרִיךְ כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִרְאֵת ה' בְּלִבּוֹ לְהִיּוֹת שׁוֹרֵר בְּבֵיתוֹ וּלְהִשְׁגִּיחַ עַל בְּנֵי בֵיתוֹ שְׂיִתְרַחֲקוּ מִן הַפְּעוּר הַגְּדוֹל הַזֶּה. וְכָל מִי שְׁיֵשׁ בְּיָדוֹ לְמַחּוֹת וְאִינוּ מוֹחָה, חֵס וְחֵלִילָה, הוּא נִתְפָּס בְּעוֹן זֶה. וְכָל הַמְצִיל אֶת אַחֲרִים מִן הַחֲטָא - הַצִּיל אֶת נַפְשׁוֹ, וְטוֹב לוֹ. עַד כָּאן לְשׁוֹן הַקְצוֹר שֶׁלְחַן עֲרוּךְ.

וְהִנֵּה שְׂמַעְתִּי שְׂיֵשׁ אִיזָה אֲנָשִׁים קְלִים שְׂמִקְלִים בְּזֶה לְהוֹשִׁיט יָדָם לְאִשָּׁה, וְהֵם עוֹשִׂים לְעַצְמָם הַתֵּר שֶׁל עֲבַר וְשָׁנָה, וְטַעֲמָם - כִּי גְדוֹל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת. הֲלֹא גְדוֹל עוֹנָם מִנִּשְׂוֹא לְעַבֵּר עַל אָסוּר דְּאוֹרִיתָא שֶׁל נְגִיעַת אִשָּׁת אִישׁ אוֹ אִשָּׁה נְדָה, שְׁהִיא אָסוּר דְּאוֹרִיתָא מִמֶּשׁ, כְּמוֹ שֶׁכְּתַב הַגָּאוֹן בְּעַל הַכְּרַתִּי וּפְלַתִּי, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וְאֶפְלוּ בְּנְגִיעָה אֲכָא לֹא מִן הַתּוֹרָה וְחַיּוּב מִלְקוֹת, אֲף שְׁאִינוּ מִתְּפִנּוֹן לְהֵנוֹת, הַתּוֹרָה אֲסָרָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתַב הֶרְמֵב"ם (במצוה שנג ובהל' א"ב פרק כא), וּמְכַל שֶׁכֵּן הַרְהוּר בְּפְנוּיָה, שְׁהִיא לְכֻלֵּי עֵלְמָא דְּאוֹרִיתָא, כְּמִבְּאָר בְּבֵית שְׁמוּאֵל (ס"י כא סק"ב) הַנִּי"ל! מְכַל שֶׁכֵּן

נגיעתה, כמו שאמרו חז"ל במסכת פלה, שכל הנוגע אפלו באצבע קטנה של אשה, כאלו נוגע באותו מקום, רחמנא לצלן.

בא וראה מה שאמרו רבותינו ז"ל במדרש תנחומא (פי' בראשית אות יב) וזה לשונו: ר' עזריה אומר, על הכל הקדוש-ברוך-הוא מותר - חוץ מן הזמה.

ואיתא במדרש רבה (פי' בא פט"ז): אמר הקדוש ברוך-הוא, אשה שאינה שלך אסור לגע' בה כל עקר, כי לא ינקה כל הנוגע בה.

וכל מי שנוגע באשה שאינו שלו, מביא מיתה על עצמו, שנאמר: "רבים חללים הפילה", וכתוב: "רגליה ירדות מות שאול צעדיה יתמכו". עד כאן לשון המדרש רבה הנ"ל.

וכלתו קדם הקדושין הלא עדין אינה שלו, כמבאר בהדרישה (סי' לה), דהוי רק שדוכים בעלמא, ואם כן, איך שיך בזה לומר גדול כבוד הבריות, כי בודאי כבוד שמים וכבוד התורה שאמרה דבר זה, בודאי הוא יותר גדול מכבוד הבריות, ומה שאמרו חז"ל (ברכות יט ע"ב) שגדול כבוד הבריות שדוחה את 'לא תעשה' שבתורה, הלא הם אמרו בפרוש בבבבכות (כ ע"א), דזהו דוקא בישב ואל תעשה, אבל לא ב'קום ועשה', וב'קום ועשה' אמרו שם בפרוש, דאין חכמה ואין תבונה לנגד ה'.

וקל וחמר בן בנו של קל וחמר האסור החמור הזה, להושיט ידו לאשה אפלו לפנויה, אשר על פי רב המה נדות, דחייבין עליה מלקיות בנגיעתם אותה, אפלו בלא מתכונן להנות. וכל שכן באשה אשר היא אשת איש, אף שאינה נדה, אבל ערוה היא לו, כמו שכתבו כל הפוסקים, בודאי גדול עונם מנשוא, וחס וחלילה להרהר בזה לומר שגדול כבוד הבריות במקום שיש חלול התורה הקדושה וחלול כבוד שמים, שאין חולקין כבוד בזה אפלו לרבו, מכל שכן בעברה החמורה הזאת לנגע לידה של אשה, שיש בזה אסור תורה בקום ועשה שאסרה התורה בזה, וכנזכר לעיל אשר היא בודאי אסור חמור, אביזריהו דגלוי עריות, ואין שיך לומר על זה כבוד הבריות, כנזכר לעיל. ומה נימוס ומנהג שיך בזה אם הוא נגד התורה הקדושה אשר צונו השם יתברך, בהטור והמתבר הקדושים, דצריך להתרחק מן הנשים מאד מאד! ואם כן, בודאי לא שיך נימוס לעבר על שלחן ערוך מפרש (באבן העזר ריש סימן כא), כי כל מי שהוא עובר על דברי השלחן ערוך מפרש, הלא רשע גמור הוא, רחמנא לצלן.

והדריגן לדלעיל, במה דמתחילין מהמנהג הרע הזה, מה דיש בחורים המקלים עצמם לילך לבית הפלה שלהם ומראין לה חבה בחבובק ידים, בתקיעת כף אל כף, רחמנא לצלן, הלא עומד בנגדם אסור תורה וגמרא מפרשת, שאסור דאורייתא הוא אפלו להסתכל עליה לבד אפלו בלי נגיעה, מהפסוק "ונשמרת מפל דבר רע" - שלא יסתכל אדם בפנויה נאה ובאשת איש אפלו מלערת. וכתב התוספות שם (דבור המתחיל "שלא"), דהאי קרא [דונשמרת] הוא דרשה גמורה ולא אסמכתא. וכן כתב רש"י בכתבות (מו ד"ה ונשמרת) וזה לשונו: דכל מקום שנאמר 'השמר' 'פן' ו'אל', אינו אלא לא תעשה, כנזכר לעיל, ומכל שכן לנגע בה, חס וחלילה, אשר מביא מיתה עולמית על עצמו כהמדרש רבה (פי' בא) הנ"ל.

וחזינו דאמרו רבנו בכפילא בטור ובשלחן ערוך אבן העזר (סי' כא סעיף א) וזה לשונם: צריך אדם להתרחק מן הנשים "מאד מאד". והבית שמואל כתב שם (בסי' ק ב), דהרהור פנויה לכלי עלמא דאורייתא. ועל כן, מי הוא זה הבחור אשר יראת השם

יתברך נגע על כל פנים מעט בלבבו אשר הוא לא ירא להסתכל על פלתו אולי יבוא לידי הרהור, אשר היא קשה מעברה, והוא אסור דאורייתא פהבית שמואל הנ"ל. ואפלו בלי שום הרהור, רק להביט בזיפה, הוא גם כן אסור דאורייתא לשיטת רבנו יונה (כמו שהובא בבית שמואל), ולהרמב"ם ז"ל הוא אסור דרבנן על כל פנים.

ומה יעשה הבחור הזה עם הגמרא ערוכה (נדח יג), כל המביא עצמו לידי הרהור אין מכניסין אותו במחצתו של הקדוש-ברוך-הוא, וכאשר הבאתי לעיל דברי השל"ה הקדוש שצוח על זה ככרוכיא, וכתב שאפלו היא קטנה, אי אפשר שלא לבא לידי קשוי, רחמנא לצלן, אשר רבותינו נדו על זה במסכת נדה הנ"ל. ואקוה שכל מי שראה את דבריו הנאמנים מפי הש"ס וגדולי הפוסקים את גדל האסור והמכשולים, בודאי יחא נזהר ויקים את דברי התורה הזאת.

וקל וחמר בן בנו של קל וחמר אם החתן מטיל עם הפלה, חס וחלילה, בדרך הפריצים, אשר זה מביא גם לידי יחוד, שהוא אסור ידוע לכל, כמו שכתב בשלחן ערוך (אבן העזר סי' נה בחלקת מחוקק סק"א) דאסור להמשדך ליחוד עם המשדכת.

וגם בישועת יעקב (סי' נה סק"ב) כתב, וזה לשונו: ומהראוי לגדר גדר בזה בענין החתנים שנקנסים לבית המשדכת, כי מאד נתפרץ הדבר הרע הזה [כאשר בלאו הכי אסורים להתיחד משום אסור היחוד כאבן העזר סימן נה הנ"ל].

וכן בספר פלא יועץ (אות כלה) מרעיש מאד על זה, וזה לשונו שם: יש מקומות שפלה בהיותה משדכת יש לה קרוב הדעת עם החתן שלה, ויש להם ימים מיוחדים שמתראים יחד פנים אל פנים, כגון בחתנה ופורים ובמועדים וכדומה, ויושבים זה בצד זה ומדברים יחד ושוחקים יחד, וכהנה מנהגים רעים, רחמנא לצלן, וכבר צוחו על המנהג הרע הזה בספרים קדושים, שכתבו, כשם שאי אפשר לאש בנערת שלא יתבהב, כך אי אפשר להחתן להנצל מקשוי לדעת שהוא עון פלילי, עד שאמרו רבותינו ז"ל (נדח יג) שהוא בנדי, רחמנא לצלן, וגם מתוך כך הוא בא לידי העון הגדול והמר של הוצאת זרע לבטלה, שהוא עון חמור מאד, אשר כתב עליו המחבר באבן העזר (סי' כג סע"א) שעון זה הוא חמור מכל העברות שבתורה, ואמרו רבותינו ז"ל (בנדה יג) שהוא כהורג את הנפש וכאלו מביא מבול לעולם וחיב מיתה. ואם מידי עברה יצא - מידי הרהור לא יצא, ואי אפשר לומר ונקה במקום אשר השטן מרקד ביניהם ותבער בם אש היצר הרע ולא יכלו מלט מעברה או מהרהורי עברה. ושתקע הדבר ולא תהא כזאת בישראל. ומה טוב ומה נעים מנהג ערי טורקיה שאין החתן רואה את פני הפלה משעת התנאים וקשור השדוך עד שעת החפה וקדושין, ויאחזו צדיקים דרכם וטוב להם, ויתברכו בזה ובבא. עד כאן לשון הפלא יועץ הנ"ל.

והנה, הגם ששאלו אותי איזה אנשים אשר ראו בעיניהם מאיזה אנשים בני תורה אשר נתנו את ידם לאשה, והשבתי להם: האם הבני תורה ההם הם יותר חכמים ויותר קדושים משלמה המלך ע"ה משיח ה', שהחכים על התורה ואמר, אני ארבה ולא אסור. ואמרו חז"ל במדרש רבה (ריש פרשת וארא), אשר באותה שעה עלתה היו"ד שפי'רבה' ונשתטחה לפני הקדוש-ברוך-הוא ואמרה: רבוננו של עולם, לא כך אמרת אין אות בטלה מן התורה לעולם? הרי שלמה עומד ומבטל אותי. אמר לה הקדוש-ברוך-הוא: שלמה ואלף פיוצא בו יהיו בטליו, וקוצה ממך אינו מתבטל. עד כאן לשונו.

הרי מפרש, שאין רשות לשום איש להחכים על דברי תורתנו הקדושה ועל מצוותיו של הקדוש-ברוך-הוא שצונו בתורתו הקדושה "לא תסור מפל אשר נגידו לך ימין ושמאל", ואפלו הגדול שבגדולים הוא מכרח לקיים ולשמע דברי חז"ל, וכמו שהבאתי לעיל דברי השי"ך (מפורש ביורה דעה סי' קיט סקט"ז), שכל מי שאינו מאמין בדברי חז"ל הרי הוא חשוב כעפוי"ם. ועל כן - יהיה מי שיהיה - אם יחכימו לעבר על דברי תורתנו הקדושה אשר הזהירה לקיים ולשמע את דברי חז"ל הקדושים בלאו מפרש ד"ל לא תסור" הנ"ל, הם יהיו בטליו ומבטליו וקוצה של תורתנו הקדושה לא יבטל, כאשר ענה הקדוש-ברוך-הוא להי"ד שב"רבה, אשר שלמה ואלף פיוצא בו יהיו בטליו וקוצה ממך אינו מתבטל. ועל כן, עברה כפולה ומכפלת למקום אם הוא נותן ידו ממש לאשה, חס וחלילה, אפלו פנויה, בנדאי מרה תהיה אחריתו במה שעובר על דברי תורתנו הקדושה, ואין חכמה ואין תבונה ואין עצה נגד השם יתברך ותורתו הקדושה.

והנה כתוב בעבודת הקדש (חלק ציפורן שמיר סי' פ"ח) וזה לשונו: והאיש אשר גרא את ה', יזכר שהוא יהודי ויאמין בתורה ובדברי חז"ל הקדושים, ולא ישאנו יצרו הרע בדברי שוא ומדוחים, וידע שעל הכל עתיד לתן דין וחשבון לפני מלך המלכים הקדוש-ברוך-הוא, וכל האומר הקדוש-ברוך-הוא ותרו, ויתרו חיו. עד כאן לשונו שם. וידוע אשר מרבה מדה טובה, והנזהר יתברך בכל טוב.

ובא וראה מה שכתב הגר"א ז"ל ב"יורה דעה" (סי' קצה סק"ב, בבאור הגר"א שם) וזה לשונו: ולא ישחק כו', באבות דרבי נתן (בריש פ"ב) ואל אשה בנדת טמאתה לא תקרב - יכול יחבוקנה כו' וידבר עמה דברים בטלים? תלמוד לומר: לא תקרב. עד כאן לשונו. ומזה גם תוכחת מגלה להחתינים, אשר לבד האסור להביט על פלתו כפסק הגאון בעל ההפלאה והמקנה הנ"ל, יש גם אסור דאורייתא על כל דבור בטל שהוא מדבר עמה מ"לא תקרב" הנזכר, שאמרו חז"ל באבות דרבי נתן הנ"ל (המובא להלכה בדברי הגר"א ז"ל הנ"ל) שאסור לו לדבר עם אשה נדה דברים בטלים, וכך הנדיות יש להן דין ערוה, בין פנויות בין נשואות, כהגאון השל"ה והפתי ופלתיו? והחיד"א הנ"ל צוקללה"ה, ממילא הלא הוא עובר על כל דבור בטל שהוא מדבר עם הפלה שלו על אסור דאורייתא של "ואל אשה בנדת טמאתה לא תקרב" כדברי הגר"א הנ"ל. על כן צריך כל חתן לזהר בזה מאד.

וקל וחמר בן בנו של קל וחמר אם החתן הוא רשע והולך עם הפלה שלו לבתי טרטיאות, אשר אפלו יליך לבדו לבתי טרטיאות הוא אסור גמור מדיני הגמרא (עבודה זרה יח ע"ב): תנו רבנן, אין הולכין לטרטיאות ולקרקסאות משום מושב לצים לא ישב. ופרש רש"י שם, שכלם מיני ליצנים הם. והרי"ף והרא"ש מביאים הברייתא הזו להלכה. וכן פסק המגן אברהם בהלכות שבת (סי' שז ס"ק כב ד"ה משום מושב לצים) וזה לשונו: והוא הדין להולך לטרטיאות ולקרקסאות, והם מיני שחוק, כדאיתא בעבודה זרה (יח). עד כאן לשונו. והוא לאו מדברי קבלה. וכן אמרו חז"ל בתורת פהנים (הובא ברש"י ז"ל פ' אחרי ית, ג) על הפסוק "בחקתיים לא תלכו" - כגון טרטיאות ואצטדאות.

ומלבד זה - אם הוא הולך לטרטיאות עם פלתו, הוא מוסיף בזה טמאה על טמאתו בכמה אסורי דאורייתא:

א - כאשר זה ידוע, אשר בעת שפוטרים זה מזה לביתם, שתוקעין כפם זה לזו בדרך חבה, בדרך כל האוהבים שבעולם שנותנים כפיהם זה לזה בעת פרדתם זה מזה, והוא אסור גמור מהתורה שחייבים על זה מלקות, כדאיתא בכרתי ופלתיו

(סי' קצה סק"י) ובקצור שלחן ערוך (סי' קנב אות יג) ובספר לב דוד (פט"ז) מהרב הגאון ר' חיד"א, וזה לשונו שם: ואסור נדה הוא בכל אשה, והמתבק נדה, אף על פי שאינו נהנה, חייב מלקות מן התורה. עד כאן לשונו. ובפרתי הנ"ל כתב שם וזה לשונו: לפי דעת הרמב"ם וסיעתו, וכן בשלחן ערוך בהדיא, דאם יאמרו לאחד חבב לנערה נדה או מות תמות - חייב למסר עצמו להריגה, כי הוא בכלל אביזריהו דגלוי עריות אשר קימא לו בזה יהרג ואל יעבר, והמפקפק בזה הוא מין, רשע ואפיקורוס. עד כאן לשונו.

הבי' - הלא אי אפשר בזה בעת שהולך עמה שלא ידבר עמה דברים בטלים, ועובר על הלאו "ואל אשה בנדת טמאתה לא תקרב", כמבאר בבאור הגר"א (ביו"ד סי' קצה סעק"ב).

הגי' - שהוא מריח בהבשמים שעליה אשר זה אסור מהתורה להריח בבשמים של אשה נדה, כמבאר בהרמב"ם ז"ל המובא לקמן ועוד פוסקים, ומקורו מן הלאו ד'לא תנאף'. ודרש בהמכילתא דרשב"י וזה לשונו: דבר אחר 'לא תנאף' - לא תהנה באף. מכאן אמרו: אסור להריח בבשמים שעל הערוה. עד כאן לשון המכילתא. וכן כתב בספר החסידים בפרק ד': מצות לא תעשה מן התורה התלויה בחטם - דבור שביעי של עשרת הדברות - 'לא תנאף' כו'. עוד דרשו בו: 'לא תנאף' נוטריקון: לא תהנה לאף. ופרשו המפרשים, שרופה לומר שאסור להריח ריח אשת איש המבשמת וכן דשאר עריות.

הדי' - מה נאמר ומה נדבר בגרוי יצר הרע בקשוי עצמו לדעת והוצאת זרע לבטלה, אשר עון זה חמור מכל העברות שבתורה, כמבאר בשלחן ערוך (אבן העזר סי' כג במחבר סעי' א' להדיא). ופוקו וחזו מה שכתב בזה הרוקח ז"ל בספרו בענין גדל העון של הוצאת זרע לבטלה, רחמנא לצלו. אפלו אם נולד במזל טוב - מתהפך להיות לו למזל רע, ויהי גבר לא יצלח בימיו, וכל אשר הוא עושה במלאכה או סחורה הוא מפסיד, ואפלו אם זהב בידו - מתהפך ברע מזלו לנחשת, מדה כנגד מדה - הוא שלח את ידו וחלל את בריתו - ברית קדש, לכן בכל מעשה ידיו ישלח השם יתברך את המארה ואת המגרעת, שיהיה עני ודל כל ימיו. וזה שאמר הכתוב (ישעיה ג, יא): "אוי לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו", ולכן, מוציא זרע לבטלה - ראשי תבות "מזל", וגם גורם להיות נע ונד, כי אותו המקום שהוציא שם זרע לבטלה, תשליך אותו למקום אחר בארץ ולא תסבל אותו האדמה עוד באותו מקום. וזה סוד האמור אצל רודפי זמה: "ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אתה פאשר קאה את הגוי אשר לפניכם". עד כאן לשונו.

ואם הוא ירא שבאם לא יעשה רצונה בזה יבטל השדוד - היתכן לעבר כמה אסורי דאורייתא בשביל שלא יבטל השדוד?! הנשמע כזאת, שאם הפלה שלו תגזר עליו שיאכל חזיר או טרפות, יאכל חזיר או טרפות?! או אם תגזר עליו שיגלח זקנו ובאם לא יבטל השדוד - יגלח זקנו ויעבר על חמשה לאוין שלא יבטל השדוד, היתכן והנשמע כזאת?! כי מה לי לאו זה או לאו זה, וחס וחלילה לעלות על הדעת כן! וכבר הזכרנו לעיל את דברי העבודת הקדש (בצפורן שמיר סי' פח) וזה לשונו: והאיש הירא את דבר ה', יזכר שהוא יהודי, ויאמין בתורה ובדברי חז"ל הקדושים, ולא ישיאנו יצרו בדברי שוא ומדוחים, וידע שעל הפל יבא לחשבון, כמו שאמרו חז"ל בפרקי אבות (פ"ג משנה א) ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, לפני מלך המלכים הקדוש-ברוך-הוא. ואם, חס וחלילה, אינו מאמין בזה, הלא הוא חשוב כעכו"ם, כמבאר בש"ך (סי' קיט סקט"ז), ובפרט שטייל עם הפלה מביאו לידי יחוד, שהוא אסור גמור ליחד עם משדכתו עד אחר הנשואין, ועל כן

כתב בספר שלחן העזר, שלא יבקר החתן להמשדכת שלו כדי שלא יבא לידי יחוד, חס וחלילה, ובפרט שעל אביזריהו דגלוי עריות הלא צריך למסור נפשו להריגה, מכל שכן לבטל השדוך, כמו שכתב בחלקת מחוקק (סי' נה סק"א) דאסור להחתן ליחד עם הפלה שלו משעת קשור החתון עד אחר הנשואין, ועל כן, לא יבקרה בהיכלה שלא יבא לידי יחוד ושאר אסורים, חס וחלילה.

וגם צריכים למנע חליפת מכתבים בין חתן וכלה, כי זה גורם האסור של דרישת השלום של אשה, דהינו לשאל בשלומה של אשה, שאסור אפלו דרך מכתב, וכמבאר להדיא בשלחן ערוך (אבן העזר סי', כא סעי' ו'). וזה לשון המחבר שם: אין שואלים בשלום אשה כלל, אפלו על ידי שליח, ואפלו על ידי בעלה אסור לשלח לה דברי שלומים. עד כאן לשון המחבר אות באות.

ובא וראה מה שכתב הרד"ק בפרשת חיי שרה על הפסוק "ותפל מעל הגמל", וזה לשונו: ובספור הזה למדה תורה דרך ארץ וצניעות, שראוי לאשה לבייש מארוסה ושלא תתראה אליו עד שתנשא לו. עד כאן לשון הרד"ק. וכבר הזכרנו דברי הישועות יעקב (סי', נה ס"ק ב) שכתב שם, וזה לשונו: ומהראוי לגדר גדר בזה בענין שלא יפנסו החתנים לבית המשדכת, כי מאד נתפרץ הדבר, פאשר בלאו הכי אסורים להתיחד משום יחוד דפנויה. עד כאן לשונו.

ואם כן, כל חתן שיש בו ריח תורה ויראת שמים, צריך לזהר בזה מאד שלא יעבר על דברי חכמים שאסרו לשלח דברי שלומים לאשה, ועל כן הלא אסור לו להחתן לשלח דרישת שלום להפלה, וכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה לשמים, וכאשר הזכרנו לעיל דברי הדרושה והבית שמואל (בסי' לה ס"ק ב), דקדם הקדושין הוי רק שדוכין בעלמא, ועל כן היא הוי רק כאשה בעלמא, וחס וחלילה לעבר על אסור דברי חכמים לדרש בשלומה, להביא עצמו לידי חיוב מיתה של העובר על דברי חכמים, חס וחלילה.

וקל וחמר בן בנו של קל וחמר אם החתן הוא בן תורה, הלא מלבד כל האסורים הנזכרים הנ"ל הלא הוא מחלל שם שמים ברבים, ולא יכפר לו העון הגדול הזה אפלו בתשובה עד המיתה, רחמנא לצלן, כמו שאמרו ז"ל ביומא (פו ע"א): מי שיטש בידו חלול השם, אין כח בתשובה לתלות, ולא ביום הכפורים לכפר, ולא בייסורין למרק, אלא כלן תולין ומיתה ממרקת. ואמרינן שם: היכי דמי חלול השם - כל שחבריו מתביישין מחמת שמועתו. ועובדא רבה ידענא בהרב הגאון הקדוש הצדיק המפרסם, אדמו"ר רבנו יחיאל, הרבי מאלקסנדר זצוקללה"ה, בעת שהיה אז אב בית דין קדוש גריצא אשר הייתי אז דר שם, והיו שם שני אנשים שנתחתנו יחד והיו דרים בחצר אחת, והיה כופה אותם שמחתן אחד ישנה דירתו משם, שלא יהיו החתן והפלה בחצר אחת, חס וחלילה, ודי בהערה זו. ועל כן, כל חתן שיש בו ניצוץ יהדות ישמר את נפשו וירחיק עצמו מלהתגעל בהטמאה החמורה הזו לקרב עצמו, חס וחלילה, אל פלתו, אשר כתב על זה היערות דבש הנ"ל שהוא מין, רשע ואפיקורוס.

וכהיום שמעתי מספרים לי, אשר אצל המון עם לאחר כתיבת התנאים מנשקים יחד החתן והפלה, כאשר צוח על זה בספר שלחן העזר הנ"ל (בסימן ד סק"ה) וזה לשונו: כי אפלו ראיה לחוד חמור, וכל שכן נגיעה אפלו בכל שהוא כו'. והבאתי דבריו מחמת מנהג הרע הנהוג אצל העמי הארץ בשעת קשור התנאים, אשר אזי כלם מתים בגשיקה, החתן ביד אם הפלה, וכל שכן להפלה, וכן הפלה נושקת לאבי החתן, וכל שכן להחתן, ואם לא יעשו כן - כשוטים נחשבו, וצרעת זו

נתפשטה אצל הרבה מפת ההמון, וכל המחתנים והמחתנות יפשוטו ידיהם זה לזה - המחתן להמחתנת החדשה, וכמעט להתר גמור נחשב זאת בעיניהם. וכן אחר החפה מנשקים בני המשפחה להפלה, רחמנא לצלן, וכן הפלה להם, וכן המחתנים להמחתנת, אשר זה אסור גדול מצד הדיון ולא מצד חסידות, ואין כאן שום צד התר פלל, ולא ינקו מדינה של גיהנם, פאשר כתבתי לעיל בשם הרב הגאון ר' חיד"א (בספרו עבודת הקודש בחלק צפורן שמיר אות פז) וזה לשונו: וכמה צוחות צוחו קמאי ובתראי על המנהג הרע הזה שנהגו קצת, כי המשדד סובר שבעשית שטר שדוכין התרה לו משדכתו בחבוק ונשוק וכיוצא, ואין צריך לומר בשחוק וקלות ראש, ולא ידעו ולא יבינו כי אפלו קדשה קדושין גמורים וכתב לה כתבת ארוסין אסור לו לנגע בה, דכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה, ולא התרה לו אלא לאתר שבע ברכות, וכל שכן בעת שהיא נדה דאורייתא ממש, וקל וחמר כי תחת אהבתו יקד יקד בגיהנם כבשרא אגומרא, ואין ספק שיבא להשחית זרעו לבטלה, רחמנא לצלן, בין בחלום בין בהקיץ כו', ועושין בנגו להסטר אחרא, ויגרם קרן באוצר גיהנם. עד כאן לשונו.

ושם (בסימן פח) כתב, וזה לשונו: והאיש הירא את דבר ה' יזכר שהוא יהודי, ויאמין בתורה ובדברי חז"ל הקדושים [כמו שהזרתתי למעלה בשם הש"ך (סי' קיט ס"ק טו), שכל מי שאינו מאמין בחז"ל הרי הוא חשוב כעפוי"ם], ולא ישיאנו יצרו במשאות שוא ומדוחים, וידע שעל הכל יבא לחשבון לפני מלך המלכים הקדוש-ברוך-הוא, גם על אשר לא האמין בדברי חז"ל, וכל האומר הקדוש-ברוך-הוא ותרו - יותרו חיו. עד כאן לשונו. וכבר צוח על זה בהיערות דבש הנ"ל, שבעונותינו הרבים חכמי הדור מחשים פאשר הם צריכים לצעק בקול צורח: "גיוואלד!" (עד כאן מספר "קדושים תהיו")

הגאון הצדיק הרב דב יפה שליט"א (מנהל רוחני בישיבת "כפר חסידים") הנה מעורר את החתנים שיש להם להזהר מלשחק עם משדכתו, ועליהם לדעת, שחל עליהם כל הדינים המבארים בשלחן ערוך סימן כ"א, שיש להתרחק מן הנשים מאד מאד, ואסור לקרץ בידי או ברגליו ולרמוז בעיניו לאחת מהעריות, ואסור לשחק עמה ולהקל ראש כנגדה או להביט בזניה, ואפלו להריח בבשמים שעליה אסור. עד כאן לשונו. וכל היתר - להסתכל בה, הוא דוקא כמבאר שם בשלחן ערוך סעיף ג', וזה לשונו: מתר להסתכל בפנויה לבדקה אם היא יפה שישאנה, ולא עוד, אלא שראוי לעשות כן וכו'. עד כאן לשונו. והוא דוקא קדם שגמר בידעתו לגמר השדוד, אבל אחר התנאים חל עליו כל הדינים שכתוב בשלחן ערוך, שצריך להתרחק מן הנשים, וכדלעיל. והגאון רבי מרדכי גרוס שליט"א כתב בזה, שמכיון שהוא מציאות חדשה להם, יש מאד להזהר מלהכשל באסורים, כגון: אסור לשחק עמה ולהקל ראש כנגדה, אסור להתבונן בזניה ובתכשיטיה, אסור להריח בשמים שעליה, אסור להתבונן בבגדיה, אסור לשמע קול שירה שלה וגם כשהוא בטיפ, ואף שירה בכלי אין לה להשמיע לו, וחלילה מלדבר על עניני צניעות וקביעות החתנה. וכמבאר כל דבר במקומו בשלחן ערוך ובפוסקים.

ועוד כתב הגאון רבי מרדכי גרוס שליט"א בענין שלא לקים ההתראות עם המדברת בבתי מלון: בענין אשר יש נוהגים לקים חלק מפגישות הפרות של המצעת לו, להחליט אם היא בת זוגו, בלובי שבבתי מלון, כבר הארכתי בזה שהוא פרצה בחומת הסהרה והקדשה שיש לבני תורה בישיבה הקדושה, כיון שמקומות הללו הם מלאים בשקוצים וגלולים של פריצות ותאוה, ואין יאות לבן תורה לישב שם? ותחת אשר נצרך סיעתא דשמיא להחלטה, אם מה יצא הדבר שהיא המיעדת לו, ומשוע ליד ה' לקים הזיווג (כמבואר במד"ר ויקרא פרשה ח', ומו"ק

י"ח ע"ב עיי"ש) - מעבר מוחו בראיות אסורות, ואין מקום לסייעתא דשמיא לנוח בו, ומדחה השכינה מלקימים הזיוג. ודברים אלו יסודם מארצות הברית אשר כן הוא מנהגם מאז, והדרדרות זו לחקות מדינה הנ"ל במנהגיה ונימוסיה המה בעכרינו בהרבה ענינים. כאן.

לא. כיצד יהיה נסח התפלה למתפלל על זיוג

"על זאת ותפלל כל חסיד אליך לעת מצא רק לשטף מים רבים אליו לא נגיעו" (תהלים לב, ו) - ודרשו חז"ל: "לעת מצא" - זו אשה.

יש להרבות בתפלה לה' שימצא לו בת זיוג הראויה לו.

מספר על הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל שהיה מקפיד מאד להשיא את בניו מקדם, והנה הגיע אחד מבניו לפרקו ונמנע הרב מלהזדרז להשיאו, וכששאלוהו, והלא מקפיד הוא להשיא מקדם, ענה: משום מה שכתתי להתפלל על זיוג לבן זה בראש השנה שעבר, ולכן מפחד אני לגשת לשדודי לבני ללא שהקדמתי תפלה.

וכמו שמצינו באברהם אבינו, שעם כל חסידותו וקדשותו ומעשי צדקותו, לא סמך עליהם שיעמדו לו כדי למצא זיוג ליצחק בנו, אלא בתפלה, כמבאר בפסוקים.

ובאיזה נסח ראוי שתהא התפלה למציאת הבת זוג?

אין להתפלל על בת זוג מסוימת ולבקש שזו פלונית תהא בת זוגתי, שמא מיעדת היא למישהו אחר, ואף על פי שיש בכם התפלה ובקשת הרחמים לקחת לעצמך את המיעדת לחברך, אבל אמרו בירושלמי (כתובות ב, א), שהעושה כן לא יתקיים הזיוג הזה וכו', ראה שם בפרוש "פני משה".

ומספרת הגמרא (במועד קטן יח, ט), שרבי שמע לאותו אדם שבקש רחמים שתזדמן לו אשה פלונית. אמר לו: לא תבקש כך, שהרי אם ראויה היא לך - לא תלך ממך, ואם לא ראויה היא לך - תבוא לידי כפירה בה', שתראה שתפלתך לא נתקבלה.

ומעשה היה בבחור אחד שבא להתברך מהרב הסטיפולר זיע"א, ובקש כך מהרב: מאחר ויש לו הצעה מסוימת, אזי אם זהו זיוגו - שיגמר בהצלחה. הרב זצ"ל מאד נהנה מנסח זה, והוסיף ואמר: כך צריכים לבקש, ולא כאותם שמבקשים על המצעת להם: פלונית או פלונית שיגמר אתה השדוד בהצלחה, כי מאין יודעים אם זהו לטובתם.

העולה, שאין להתפלל בנסח התפלה על הצעה מסוימת שתגמר לשלום, אלא לתפלל לה' ויאמר: אם זהו זיוגו מן השמים - שיגמר בהצלחה, ולא יהא שום מקטרגים ומפריעים להמשך הצלחת השדוד זה.

לב. תפלת השל"ה למצא בת זוגתו

יהי רצון מלפניך ה' אלקי ואלקי אבותי, שתמציא לי ברחמיך הרבים ובחסדיך הגדולים את זווגי הראוי לי בזמנו לכל צרכי ותקנותי, זווג הגון הראוי להוליד, מזרע תלמידי חכמים ומזרע צדיקים ואנשי אמת ויראי חטא, כמו שהמצאת זווג לאדם הראשון, לאברהם ויצחק ויעקב ומשה, כל אחד ואחד זווג בעתו ובזמנו.

ואתה אשה שתמציא לי לזווגי, תהא אשה טובה, אשה נאה במעשיה ונאה במראה, בעלת מעשים טובים, בעלת חן, אשה משפלת ויראת אלקים, רודפת צדק וגומלת חסד. לא יהא בה שום שמץ פסול, מום ופגם, ולא תהא פעסנית ורגזנית. רק תהא בעלת ענוה ונמיכות רוח, בריאה ובעלת כח, ו אל יעבב אכזריות הבריות ושונאים ומחשבותיהם ותחבולותיהם ומועצותיהם לעבב את בת זווגי ההוגנת לי. ויקים בי מקרא שכתוב: "מצא אשה מצא טוב", וגם מקרא שכתוב: "לא ינוח שבת הרשע על גורל הצדיקים", ומקרא שכתוב: "אשתך כגפן פריה בירכתי ביתך, בניך פשתלי זיתים סביב לשלחנך". כי אתה הוא המושב יחידים ביתה מוציא אסירים בכושרות. יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך, ה' צורי וגאלי. עד כאן.

לג. וורטלאך!

ספר כבוד קדשת האדמו"ר מסאטמ"ר: זקני הקדוש רבי יקותיאל יהודה טיטלבוים, בעל ה"ייטב לב", היה אומר בדרך מליצה על הבחורים, שישלח להם ה' עזרם מקדש בשדוכים הגונים, שעליהם להתפלל לה' כך: הנה "אתה בחרתנו" - אתה עשית אותנו לבחורים, אם כן "והשיאנו ה'" - תעשה לנו גם נשואין בזווגים הגונים...

*

תמה האדמו"ר רבי יחזקאל מקוזמיר: אנו מוצאים במעשה אליעזר עם רבקה (בראשית כד, יז): "ויגרר העבד לקראתה ויאמר הגמיאיני נא מעט מים מכדך". ומפרש רש"י: לפי שראה שעלו המים לקראתה. וקשה, לאחר שראה אליעזר מופת גלוי שפזה שעלו המים לקראתה, מה צריך היה לו עוד לבחן את רבקה אם היא גומלת חסדים ולומר לה הגמיאיני נא מעט מים, וכי לא די בכך שעלו המים לקראתה? אלא - השיב רבי יחזקאל - למוד יש כאן, שעקר הראיה היא ממדות טובות. מדה טובה אחת עולה על הרבה מופתים...

*

כְּשֶׁהֲצִיעוּ לְרַבֵּי נְחוּם, רַבָּה שֶׁל בֵּיאָלָא, אֶת זְוִיגוֹ הַשְּׁנִי, לְאַחַר שֶׁנִּתְאַלְמָן מֵאִשְׁתּוֹ הָרֵאשׁוֹנָה וְנִפְגַּשׁ עִם הַמְדַבְּרֵת, אָמַר לָהּ רַבֵּי נְחוּם: כִּדִּי לְמַנְעַ מְקַח טְעוּת, הִנְנִי לוֹמֵר לָךְ תִּחְלָה מִי אֲנִי. אִם אָמְרוּ לָךְ שֶׁאֲנִי גְדוֹל בַּתּוֹרָה - אַל תִּתְאַמְנִי. אִם אָמְרוּ לָךְ שֶׁצְדִיק אֲנִי - אַל תִּתְאַמְנִי. חֲכָם אֲנִי - אִין זֶה נִכּוֹן כָּלֵל. עֲשִׂיר אֲנִי - גַּם זֶה לֹא. אָמְרָה לוֹ: מְנִית אֶת חֶסְרוֹנוֹתֶיךָ אַחַת לְאַחַת, אֵךְ מָה הֵם מַעְלוֹתֶיךָ? הַשִּׁיב רַבֵּי נְחוּם: מַעְלַתִּי הִיחִידָה הִיא שֶׁאֲנִי מְסַתֵּיר דְּבַר, וּמְגַלָּה אֶת כָּל הָאֻמָּת... *

הַצְדִּיק רַבֵּי מְרַדְכֵי דָוִד מְדַאֲמַבְרָאנָא שֶׁדָּךְ אֶת בֵּיתוֹ עִם בְּנוֹ שֶׁל הַצְדִּיק רַבֵּי אֱלִיעֶזֶר נִיסָן מְדַרְאֲבִיטָשׁ. בְּמַהֲלָךְ הַתְּנָאִים הָיָה בֵּינֵיהֶם דִּין וּדְבָרִים אוֹדוֹת הַנְדוּנָה. אָמַר רַבֵּי מְרַדְכֵי דָוִד לְמַחְתָּנוּ: כְּבוֹדוֹ צָרִיךְ לְהַכְנִיעַ לִי, שֶׁהָרִי אֶת שְׁמֵי מְזִכִּירִים בְּשְׁמֵים - וְאֶת שְׁמוֹ לֹא. תָּמָה רַבֵּי אֱלִיעֶזֶר נִיסָן: מִנֵּין זֹאת לְכְבוֹדוֹ? הַשִּׁיבוּ הָרַב מְדַמְבְּרָאנָא: גְּמָרָא מְפָרֶשֶׁת הִיא. חַז"ל אוֹמְרִים (סוֹטָה ב, א): "אֲרַבְעִים יוֹם קָדָם יִצְרָת הַיָּלָד בֵּית קוֹל יוֹצֵאת וְאוֹמְרַת בֵּית פְּלוֹנִי לְפְלוֹנִי", וְאִין מְכַרִּיזִין בֵּין פְּלוֹנִי לְפְלוֹנִית, הָרִי שֶׁהִזְכִּירוּ אֶת שְׁמִי, וְאֵלּוּ אֶת שֵׁם כְּבוֹדוֹ לֹא הִזְכִּירוּ.

פרק ב' - שלום בית

הקדמה

בְּבִרְכַת הַנְּשׂוּאִין מֵתְבָרְכִים הַזּוֹיג בְּבִרְכַת "מְקַדֵּשׁ עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי חֲפָה וְקְדוּשִׁין". הָרִי שֶׁנְּשׂוּאֵי הַזּוֹיג הִיְהוּדִי אֵינָם נְשׂוּאִין כְּכֹל הַגּוֹיִם, וּבַעֲצָם רְאִינוּ הַתִּיַחֲסוֹת חֲמוּרָה מְאֹד בְּדְבָרֵי חֲכְמֵינוּ לְמִי שֶׁלֹּא נָשָׂא אִשָּׁה. יִשְׁעִיהָ הַנְּבִיא בָּא בְּשָׁלִיחוֹת נְבוּאִית לְחַזְקָהּ לֹמֵר לוֹ שְׁמוֹת יָמוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא יִחְיֶיהָ לְעוֹלָם הַבָּא עַל שֶׁלֹּא נָשָׂא אִשָּׁה.

וּבְשַׁעַר הַגְּלִגּוּלִים לְמוֹרְנוּ הָרַב חַיִּים וַיִּטָּאֵל בְּשֵׁם הָאֲר"י ז"ל מוֹבָא עֲנָשׁוּ שֶׁל מִי שֶׁלֹּא נָשָׂא אִשָּׁה, שְׁגוּפּוֹ זֶה הַנוֹכְחִי, שֶׁבְּגִלְגוּל זֶה עֶבֶר וְלֹא נָשָׂא אִשָּׁה, לֹא יָקוּם בְּתַחֲתֵי הַמִּתִּים, וְכָל הַמְצוּוֹת שֶׁעָשָׂה אָדָם זֶה בְּגוּפוֹ זֶה, יַעֲבְרוּ לְגוֹף שֶׁיָּבֹא בְּגִלְגוּל הַבָּא כְּשִׁיקִים מְצוּת לְשֵׂאת אִשָּׁה, וְאִין זֶה נוֹגַע לְאֵם הַבִּיא יְלָדִים לְעוֹלָם אוֹ לֹא - שְׂאֵף אִם לֹא הַבִּיא יְלָדִים, יָקוּם גּוּפוֹ בְּתַחֲתֵי הַמִּתִּים, כִּיּוֹן שֶׁנָּשָׂא אִשָּׁה. הָרִי שֶׁיֵּשׁ עֲנִין בְּעַצְמוֹ הַנְּשׂוּאִין לְלֹא קֶשֶׁר מְצוּת פְּרִיָּה וְרַבִּיָּה, וְכִמוֹ שֶׁמְצִינּוּ בְּאֵדָם הָרֵאשׁוֹן, וְלֹאֲדָם לֹא מְצָא עֶזֶר כְּנֶגְדּוֹ, הָרִי שֶׁחָס הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל אֲדָם הָרֵאשׁוֹן לְמַצָּא לוֹ אִשָּׁה לְשֵׁם עֶזֶר. לֹא נֶאֱמַר אֶעֱשֶׂה לוֹ עֶזֶר לְשֵׁם בְּנִים, אֲלֵא עֶזֶר כְּנֶגְדּוֹ, וְהִינוּ לְהַשְׁלִימוֹ. הָאִשָּׁה מְשַׁלְמָה אֶת הָאֲדָם, שֶׁקָּדָם נְשׂוּאִיו נִחְשָׁב הוּא לְחֲצֵי גוֹף - וְהִיא

משלימתו בגוף ובנפש. אין שלמות לאדם בלא אשה, תורתו לא תורה שלמה, שמחתו לא שלמה, כמבאר בגמרא, וזו גזרת רצון ה': "זכר ונקבה בראם ויקרא שמם אדם" - אין האדם נקרא אדם אלא כשנשוי הוא לבת זוגו.

ולמה רצה הבורא דוקא כך, נתן לבאר בסיעתא דשמיא באפשרות כזו:

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" - רצון וחפץ ה' לדור בתוכנו, וזה למעשה תכלית בריאת העולם, שהרי היה הוא יתברך קדם שנברא העולם, ואם כן, מה עגנו ותכליתו של הבורא בבריאת עולמו ומה היה חסר, כביכול, בשלמות מלכותו שהיה צריך לברא עולמו?

אלא, שלמות מלכותו היא בכך שמגיעת עד החורים והסדקים המרחקים. ברא הבורא יתברך עולמו וגזר עליו שיתפקד בדבר טבע, סבה ומסובב, וכסה את תקף מלכותו במסכים רבים להטעות את בני האדם, ונצטוו הדברים על ארץ זו למצא את הבורא בתוך החשך, ולהאמין שאף שאינו נראה ונשמע, בעצם, אך הוניתו הבלעדית מחיה ומהוה את הכל. ובשלש בחינות ראינו כסוי זה של הטמנת הוניתו בתוך חמר גס ועבה, המגבל בזמן גוף ומקום:

א. עולם - מגבלות הזמן.

העולם כל בנוי על תקופות וזמנים - עבר, הווה, עתיד, קיץ, חרף, יום, לילה, ימים, שבועות, שנים וכיו', וכל פלו מעטה להוניתו יתברך הבלתי מגבלת בזמן. הרי מגבלות הרוחניות לתנאי זמן.

ב. האדם - מגבלות הגוף.

האדם - חמר העשוי מבשר, גידים ועצמות, ובתוכו הרוח, נשמה, חלק אלוך ממעל המחיה את הגוף. הרי מגבלות הרוחניות לתנאי גוף.

ג. בית המקדש - מגבלות המקום.

השירה ה' יתברך שכינתו שאין לה שום מגבלות מקום בתוך בית המגבל במדות ארץ ורחב. הרי כליאת הרוח בתוך המקום.

אם כן, הרי שתכלית רצונו שנשתף את מציאותו יתברך בכל חיי החמר שלנו ולא נתנתק, חס וחלילה, ממנו ונגרר בפתוי החמר המשפח ומסתיר את הוניתו יתברך.

ומשחרב בית המקדש, בכל מקום שגלו ישראל - שכינה גלתה עמם ואינה חפצה להפרד מהם.

ולהיכן גלתה? מצינו לזה כמה מאמרי חז"ל:

איתא באבות, בכל מקום שנמצאים עוסקי תורה - שכינה ביניהם, ואפלו אחד שעוסק בתורה - שכינה עמו.

כמו כן מצינו, שהשכינה, משחרב בית המקדש, שורה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות.

וכמו כן מצינו בַּחז"ל: איש ואשה שזכו - שכניה שרוייה ביניהם.

הרי שבִּיד הזוג הבונה את ביתו להיות - לא שנים בבית אחד, אלא שלשה בבית אחד, והוא צרוף השכניה הקדושה, וכמה ברכה והצלחה מבטח לאותו זוג שיזכה שהאורח השלישי יהא מזמן תמיד בתוך ביתם.

אלא שתנאי לכך הוא השלום. כְּשֶׁשְׁלוֹם בֵּינֵיהֶם - שְׁכִינָה בֵּינֵיהֶם, וכשחס וחלילה מחלקת ביניהם - אָזִי "אש אוכלתם", והיא אש השכניה ששלקוה מביתם באולתם. אָזִי, במקום ברכתה של אותה אש השכניה לתוך ביתם, גורמים את הלחץ.

וכמוכּוּ, שְׁלוֹם בֵּינֵיהֶם - שְׁכִינָה בֵּינֵיהֶם. הינו, כְּשֶׁהשְׁלוֹם בְּנוֹי כְּרָצוֹן הִשְׁכִּינָה, שְׁלוֹם בְּדָרְךְ שְׁמִירַת הַתּוֹרָה וְהַמְצוּוֹת, וְלֹא חֵס וְחִלְיָה קֶשֶׁר רְשָׁעִים. הִשְׁכִּינָה שׁוֹרָה בֵּין בְּנֵי זוּג כְּשִׁישְׁנוּ הַשְׁלוֹם וְהַהֲשִׁיבוּ בְּדַעוֹתֵיהֶם לְקַבֵּל וְלְהַתְבַּטֵּל לְמַצּוֹת ה', וְלֹא חֵס וְחִלְיָה כְּשִׁישׁ בֵּינֵיהֶם "שְׁלוֹם" וְהַשְׁתִּיבוּ הַדַּעוֹת לְמַרְדַּ בַּתּוֹרָה. עַל כֵּן נֶאֱמַר: "אִין שְׁלוֹם אֲמַר ה' לְרְשָׁעִים", זֶה אֵינּוּ נִקְרָא שְׁלוֹם, שְׁלוֹם נִקְרָא לְאוֹהֲבֵי הַתּוֹרָה, וְכִנְאֲמַר: "שְׁלוֹם רַב לְאוֹהֲבֵי תוֹרַתְךָ".

לְסַכּוּם: רָצוֹן ה' שְׁנִכְנִיס אֶת שְׁכִינָתוֹ לְתוֹךְ הַחַיִּים הַפְּרָטִיִּים בְּיוֹתֵר שְׁלָנוּ וּנְשִׁתָּף אוֹתוֹ בְּכָל פְּרָטִי חַיֵּי הַזּוּגִיּוֹת, שְׁאִין פְּרָטִיּוֹת כְּפָרְטִיּוֹת חַיֵּי הָאִישׁוֹת, וְתַכְלִית רָצוֹנוֹ הִיא: "וְשִׁכְנִיתִי בְּתוֹכְכֶם". לְצַעֲרֵנוּ, הַיּוֹם מִתְפַּתַּח רִיב וּמְדוֹן בֵּין בְּנֵי זוּגוֹת רַבִּים, יְדִיָּהֶם שֶׁל הַעוֹסְקִים בְּשְׁלוֹם בֵּית מְלֵאוֹת בַּעֲבוּדָה, וְהַרְבֵּה פְּעָמִים סְבוֹת הָרִיב הֵנּוּ שְׁטִיּוֹת וְהַבְּלִים.

לוֹ הִיָּה אָדָם מִתְבּוֹנֵן בְּעַרְךְ אֲשֶׁתּוֹ וּבִטּוֹבוֹתֶיהָ כְּלָפִיו, נִקְיֹן הַבַּיִת, הַטְּפוּל בְּיָלָדִים, כְּבִיסָה, בְּשׂוּל, לֹא הִיָּה מְמַהֵר לְפַסְלָה עֲבוּר סִבָּה קְטָנָה. וְעַל הַכֹּל - אִם הִיָּה לְנֶגֶד עֵינָיו שֶׁבְּשִׁבִיל סִבָּה כְּלָשְׁהִי מְסַלֵּק הוּא אֶת הַשְׁכִּינָה וְהַבְּרָכָה מֵהַבַּיִת, הִיָּה חוֹשֵׁב הַרְבֵּה לְפָנֵי מַעֲשָׂהוּ. הָרִי זֹרָה לֵב וְאַכְזָרִיּוֹת לְשַׁכַּח אֶת כָּל טוֹבוֹת צַד הַזּוּג הָאֶחָד לְמַשְׁנָהוּ בְּשִׁבִיל סִבָּה שֶׁהַתְּפַתְחָה לְרִיב, וְזֶה פְּלֵא גְדוֹל בְּהַצְלַחַתוֹ שֶׁל הַיָּצָר לְהַפֵּר אֶת שְׁלוֹם הַבַּיִת, בְּכַךְ שֶׁפָּאֲשֶׁר מִתְעוֹרֵר אִיזְשָׁהוּ סִבָּה לְרִיב, כְּכֹר כָּל הָרֵאשׁ מִתְרַכֵּז בְּאוֹתָהּ סִבָּה וְכָאֵלוּ לֹא הָיוּ מַעוֹלִם זְמָנִים יָפִים, נְתִינּוֹת וְחֻסְדִּים אֶחָד לְשָׁנִי, אֶלָּא פְּתֵאוֹם נְהַפְכִים לְאַכְזָרִים וְכִמוֹ שֶׁלֹּא הַפִּירוֹ זֶה אֶת זֶה מַעוֹלִם וְרַק רִיב זֶה לְנֶגֶד לְנֶגֶד עֵינֵיהֶם.

פתיחה

כְּתַב מוֹרְנוּ הַרְבַּ הַקְּדוֹשׁ רַבִּי חַיִּים וִיטָאֵל זִיעֵ"א, תְּלַמִּיד מוֹרְנוּ הָאֲרִיז"ל, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ בְּסַפְרוֹ "שְׁעָרֵי קְדֻשָּׁה": . יִשְׁנִים בְּנֵי אָדָם אֲשֶׁר מִיִּטִּיבִים עִם זוֹלָתָם וְעוֹשִׂים חֻסָּד עִם אַחֲרִים, אוֹלָם עִם נְשׁוֹתֵיהֶם וּבְנֵי בֵיתָם אֵינָם מִיִּטִּיבִים, וְשׁוֹחֲקִים לְיוֹם אַחֲרוֹן לְאֹמַר, שֶׁבְּבוֹאֵם לְבֵית דִּין שֶׁל מַעֲלָה יִפְתְּחוּ לָהֶם שְׁעָרֵי גֶן עֵדֶן - אֲבָל אוֹי לָהֶם וְאוֹי לְנַפְשָׁם, כִּי לֹא יָדְעוּ וְלֹא יָבִינוּ שֶׁכָּל מַעֲשֵׂי הַחֻסָּד שֶׁלָּהֶם הֵבִיל וְרַעוּת רוּחַ. כִּי בְּרֵאשׁ וּבְרֵאשׁוֹנָה יֵשׁ לְאָדָם לַעֲשׂוֹת חֻסָּד עִם אֲשֶׁתּוֹ וּבְנָיו, וְעֵנִיךְ קוֹדְמִים (בבא

מציעא עא, ע"ש). ורק אז יחשב לו החסד אשר הוא עושה עם אחרים. ואשרי האדם אשר תמיד דן את אשתו ובני ביתו לכף זכות, שבזה זוכה שתמיד ישור השלום והשלום בביתו, וטוב לו בזה ובבא. עד כאן. חסד בבית זהו חסד של אמת, חסד שאין אדם מצפה לגמול עבורו, ולכן דוקא בביתו יודע האם אכן האדם הנו בעל חסד אמת.

ונביא לך ספור מפרסם ממון ה"חפץ חיים":

בביתו של ה"חפץ חיים" נהגו להעמיד את הסכה בצד מסים בחצר, וכשהתחנן פעם שניה, הביעה האשה את דעתה, שעדיף להעמיד את הסכה בצד אחר. הפל יודעים, ששנוי טבעו של אדם זקן הוא מן הדברים הקשים, הגם שה"חפץ חיים" היה "מלאך" זקן. בלי אמר ודברים סתר הסבא קדישא מראדיון את סכתו והעמידה בצד ההוא, כפי שהציעה אשתו.

לאחר מספר דקות החליפה האשה את דעתה, ואמרה שצריכים להעמיד את הסכה דוקא בצד השני. שוב, בלי להוציא מלה מפיו, סתר ה"חפץ חיים" את הסכה והעמידה במקום שבקשה עקרת הבית. חולפות עוד מספר דקות - ושוב משנה האשה את דעתה, וחזרה והצביעה על המקום שבו הייתה הסכה בתחלה.

איך היה מגיב אדם מן השורה במקרה שכזה?

במקרה הטוב, אם לא היה מתרגז במהלך כל הסבובים, היה אומר לאשתו: "את רואה?! לא היית צריכה לבצע את כל השנויים הללו..."

ה"חפץ חיים" לא רק שלא הגיב כך, אלא עשה כל שבקשה אשתו, וגם לבסוף, כשהסכה חזרה אל מקומה הראשון, נתן לה להרגיש שהיא צודקת.

אדם היודע להאיר פנים רק מחוץ לביתו, שם הוא גומל חסד לאלפים ולרבבות, אבל בשובו למעונו הוא סר וזעף, צועק על כל דבר ואינו מוכן לוותר, אינו ראוי להקרא איש חסד גם אם פעילות החסד שלו מחוץ לבית מקיפה עולם ומלאו. כך למדונו רבותינו בעלי המוסר.

על איש כזה קרא שלמה המלך ע"ה (משלי יב, ט): "ורחמי רשעים - אכזרי".

א. קצת הנהגות - במיוחד לחתנים - בקיצור נמרץ מאחד הרבנים שליט"א

א. מלה טובה

האשה היא כמו חמר פלסטלינה. הבעל יכול לעצב ולבנות אותה כפי שהוא רוצה, כי טבעה לעזר לבעל, רק שמסרה לה מלה טובה.

אשה אחת, שפעסה על בעלה, חפחה שיכנס לבית לתת לו מנה הגונה, ולבינתים סדרה את הבית כדי שלא יהיה פתחון פה לבעלה, וכשבא בעלה, מיד הסתפל על סדור הבית וזרק לה מלה טובה, והינה כל הפעס יצא ממנה.

ועוד שמעתי על אברך אחד שיצא קצת מדעתו, והיה הולך ברחוב וצועק שהוא המשיח, וכשאמרו לאשתו שתתגרש ממנו, אמרה: אבל הוא אומר לי מלים כל כך גפות...

ב. האשה אינה חברותא

יושבים לאכל - האשה היא לא חברותא של למוד. צריך לחפש מדרשים וספורים של צדיקים או סתם חדשות המענינות אותה [כמובן בלי לשון הרע ורכילות].

ספרו על צדיק אחד, שכל בקר היה שואל את האנשים 'מה נשמע' ומשוחח אתם, וכששאלוהו מדוע עושה כך, אמר, שהוא רוצה לשמע ספורים כדי לספר לאשתו.

ג. חשוב לשמר על ערך עצמי

אסור לתת לאשה שתזלזל בבעל, ומצד שני צריך להראות לה כמה הוא מאשר שנמצא אתה.

אסור שהבעל יהפך לסמרטוט. אם יש זלזול - אסור לומר. אפשר להיות אתה ברגז ולא לדבר עמה עד שתרגיש במעשיה (אם הוא רואה שזה נעזר, הכל לפי הענין). כמובן, כל זה לאחר שמלא הבעל את חובותיו שלו.

כן אסור לבעל עצמו לבזות עצמו ולא להראות חלשות שבו, וכן לא לספר לה על ריב או בזיון שקבל.

שמעתי על זוג שאמר הבעל על עצמו כי אינו מצלח וכיו. האשה בפתחה עודדה אותו, ואף הצליחה בזה, אך מה שקרה אחר כך, שנכנס לראש האשה כי בעלה גבר לא יצלח, ולבסוף התגרשו.

צריך גם כן להזהר לא לההפך כבטלן בפניה. בפרט יש להזהר לא לשקר את האשה, כי בזה מאבדת היא את כל האמון בו, ואפשרי רק להתחמק.

אם האשה מזלזלת במחמאה, יתכן שפשוט רוצה היא לשמע זאת טוב. רצוי לשבת ולשוחח אתה על כך ולהראות לה שהוא באמת אוהב, ויש לרדת לשרש הענין ולברר איך מסדרים שלא תזלזל במחמאה, אבל בצורה מכבדת, שהבעל לא יראה קילד קטן הרץ אחריה. לפעמים גם אפשר להפסיק מלתת לה מחמאה, עד שתשאל מדוע, ולא לעסק בהפגנות ובאיומים.

לחיות עם אשה צריך הרבה לומר, ותור מתוך הבנה שאני מבין אותה ולא ותור של פניעה, אלא להסתפל עליה כזקוקה ליחס מיחד של ותורים. אולם חשוב לדעת גם שאין לומר על כל דבר, כי אז אין האשה מרגישה שחיה עם גבר.

ד. בשנה הראשונה אין למנע מרבו דבורים

מה שפתיב 'אל תרבה שיחה עם האשה' - לא מדבר בשנה הראשונה, כי אז, כמה שתדבר עמה, לא יקרא רבוי. על ידי שמרבים בשיחה לא נעשים זרים, ומתקרבים אחד לשני.

ה. אסור להתאכזב - חיבים להשלים

אחרי החתונה הרבה חלומות מתנפצים. צריך להשלים עם מה שקבלנו מהקדוש-ברוך-הוא. צריך ללמוד אחד את השני ולהרגישו. על כך צריך הרבה השקעה וחשיבה. מי שלא טורח בשנה הראשונה, צריך אחר כך לעבד כל השנים על כך.

החיים מלאים משברים, ומה שנדמה לנו לפעמים שאצל השני הכל נרד - לא כל כך מדיק. גם אצל החבר והידיד ביותר מתגלים במשך הזמן חסרונות, ולכן לא להבהל מחסרונות המתגלים עם הזמן, אלא להתעלם במדת האפשר, או לחשב איך לתקנם.

ו. להתיחס בעתות מצוקה

* לפעמים צריך לדבר אפלו שעות כדי להבין מה מרגישה האשה, מה חושבת. האשה צריכה לדעת שהבעל מרגיש אותה. למשל אם האשה קבלה צעקות מבעל המבלת, באותה שעה זקוקה לבעל שיבין אותה וישמע וירגיש אותה. היא לא מעניינת בעצות מה לעשות. זה בדייק כמו שמתו מטל לפניו, ואם חלילה הבעל לא ישמע, היא תלך למקום אחר להשמיע...

אשה אחת באה לבעלה והתלוננה על בעיה מסימת. הבעל נסה לתת לה כל מיני פתרונות - והאשה לא הסכימה לקבל, עד שהבעל כעס ואמר לה: אם את לא שומעת ולא מקבלת את הצעותי, אז בשביל מה באת אלי?! הוא לא מבין שהיא רצתה רק שישמע ויהנהן בראשו וישתתף בכאבה ויתן לה כמה מלים של רגש. [בשלב יותר מאחר יאמר לה שהדבר נגע ללב, ולכן הוא מניעץ לה שתעשה כך וכך].

* כשאשה בזמן המחזור לא להעיר הערות. בענין מלות חבה ומחמאות בתקופה זו, נראה שכל מחמאה שבו אומר לאמו, אפשר לומר לאשתו בזמן שאסורה עליו.

כשבוע לפני המחזור ובזמן המחזור האשה מאד מתוחה ועצבנית [ויש אף שמרגישות לחצים בלב וכדומה].

* כשנולד ילד לבני הזוג, לפעמים אחד מבני הזוג מרגיש שכל האהבה זה על חשבוננו. יש כאן טעות. אם אחד אוהב תפוחי אדמה - זה לא על חשבוננו. אפשר לאהב גם תפוחי אדמה ואפשר לאהב גם את חברי. מצד שני צריך האוהב לא ליצר מצב שכן יראה

בעיני השני, כאלו שבאמת באה האהבה על חשבון בן הזוג.

* תוך שלשה חודשים לאחר לדה היא נפגעת מאד ויכולה לקבל התמוטטות חלילה. לכן בזמנים אלו צריך לתת הרבה חם ואהבה ולוותר הרבה, ולא להעלות דברים השנויים במחלוקת, ואז שכונה תהיה שרויה ביניהם.

* אם האשה מתחילה לנדנד ואומרת: תעשה כד וכד [אם היא מרגישה טוב ולא בהריון], סימן שלא קבלה תשומת לב בצורה נורמלית, לכן רוצה זאת בעקיפין, ורוצה להרגיש שהבעל עושה משהו בשבילה.

ז. כיצד להוכיח האחד את זולתו

גם אם האכל לא היה לפי טעמו, אפטר לומר בדרך רמז, כגון: אתמול החביתה הייתה טעימה. הפל בחכמה ובלי לפגוע, ואז היא תבין שהיום האכל לא היה לפי טעמו.

קשה לאדם לשמע תוכחה, ולכן עדיף חנוף עקיף [כמו שלא להעיר לילד: היום לא התפללת טוב! אלא: אתמול התפללת יפה!]

אשה שמסוחרת בטלפון הרבה זמן, ובפרט בשנה הראשונה - אם יש צריך לנתק הטלפון, נעשה זאת בצורה עדינה ובשכל. כל דבר שמדברים בעדינות ובשכל - בסוף מצליחים. אפטר ליעץ לה שתאמר לחברתה: אני מאד הייתי מעניינת לשוחח איתך, אבל נמשיך בפעם אחרת. אך צריך להזהר לא להעיר לאשה בזמן המעשה עצמו. אפטר לסכם אתה, שפשהוא בבית או בזמן הארוחות, שינתקו את הטלפון, כי מאד חשוב לו להיות אתה לבד ולהרגיש את טעם האכל וכדומה.

וכלל גדול הוא: לא כל מה שחושבים צריך להעיר. חושבים שצריך להיות פתוחים ולספר הכל. זו טעות. כשם שיש דברים שמצוה לאמרו - ישנם דברים שמצוה שלא לאמרו.

ח. נתוק מחברים או מהורים

נתוק מחברות או מהורים זה מאד קשה לאשה. אבל הבעל צריך לדעת: האהבה להורים לא סותרת את האהבה לבעל. כדגמה, מי שאוהב צ'ולנט, זה לא אומר שהוא לא אוהב שוקולד. אפטר לאהב את שניהם. גם לאבא קשה מאד שגזלו ממנו את הבת. קטר משפחתי קשה לנתק. וכואב לאשה שפוגעים באבא שלה [גם בזמן שהיא עצמה יש לה בקרת עליו].

לא להעז לנתקה מההורים. תרו, עד עשרה דורות עדין נעשה בשרו חדודין. ולא לפגע בהורים שלה. זה כואב לאשה גם אם יודעת שבעלה צודק בטענותיו.

ט. התערבות המשפחה - אסון

קרוב לשמונים אחוז מהגרשין נוצרים מהתערבות הורים "אוהבים", על כן אין לשתף הורים בשום חלוקי דעות.

מסכן מאד לגור ליד החמות. תפקידם של הזוג ליצר קטר עמק ביניהם. זוג מספרים אינו יכול לתפקד אלא רק כששני החלקים צמודים אחד לשני. זוג, זה לא אחד ועוד אחד, אלא זה שנים. כשגרים ליד ההורים קשה לזוג לבנות עצמם לבד, כי אז ההורים מתערבים. [בתחלה הדג הוא טעים, במשך הזמן נעשה ישן, ולבסוף הוא מסריח]. רצוי להמנע גם מלגור ברחוב סמוך להורים.

אם ברצונו לא ללכת להוריה, אפשר לומר לה: אני מאד נלחץ במקום הזה, אני לא מרגיש בנוח, יש לי טבע מוזר, אני אוהב להיות אצלם - רק שקשה לי וכדומה.

הזמן בין הארוסין לחתונה זה זמן קשה מאד, כי אז צריך ללכת בין הטפות. ולכן, כשהולכים להוריה, לא לדבר על הכשרים, ולא לדבר נגד ההכשרים הנהוגים אצל הוריה. אפשר לדבר כללית בעד הכשרים טובים.

י. להחזיר עקרונות רוחניים בבית

הדבר החשוב שיש לדבר ולהחזיר בבית - ששלחנו גדול משלחנו. בעולם הזה אין יותר גדול מתורה. כתרף גדול מפתרם [אהבת תורה ואהבת לומדיה].

מספר על תלמיד חכם אחד שנגנס לבית מפא"ר, ואמר על זה: דפי גמרא תלויים על החלונות, על הוילונות והשטיחים. כי בזמן הזה שהבעל הלך להשיג כסף לקנות את הקשוחים, וכל ללמד עוד גמרא [וגם זה דגמה לילדים].

האשה מטבעה אוהבת לפי, רהיטים, לכך צריך להכניס אוירה של תורה. הבעל בכלל מתמלא ביראת שמים, אבל לפעמים האשה מתרוקנת ומתנוונת, שקועה בחרסינות ובקרמיקות. צריך להרבות בספורים על תורה, לנצל את זמן הסעודה ללמוד בקביעות בספר מסים, וכן בשבת [ויזהר לבל יכביד]. וישתדל ללמוד קצת בבית בנגון המושף את הלב. האשה אוהבת לשמע ולראות זאת.

יא. הזהר בכבוד חמיך

כשהנך רואה אצל החותן הכשר לא כל כך טוב, אל תגיד שזה הכשר לא טוב, אלא תאמר שההכשר השני עוד יותר טוב.

כשהולכים לחותן, יש דברים שצריך לוותר. אם לא מותרים חלילה, יכול הדבר להביא לידי קרע. לא להכנס לופוחים עם החותן. כשאתה מכבד אותו, הוא יותר יקבל דעותיך. צריך להיות חכמים לכבד. אין תפקיד הבעל לתקן את חמיו ולא להתנכח עמו. אפשר להעיר בשפה רפה, או לומר: אני חושב אחרת, ומיד לחפות: כמה אתה טוב. בדרך כלל הבת הולכת לבסוף אחר דעות הבעל, ולא לצד הוריה.

בענין של צבע, רהיטים, וכל הקשור לענייני הבית איך לעשות, תן לה להחליט, כי זה בנפשה. אולם בכל זאת צריך להבין כי האשה רוצה בעל שיהא שתף עמה, שנוטל חלק בדעותיה, לכן לא לומר לה: תעשי מה שאת רוצה! צריך שגם הוא יגיד משהו, ולבסוף יעשה מה שהיא תגיד.

יג. להזמין זוגות צעירים או להתארח אצלם - יהרג ואל יעבור.

לא להזמין זוגות צעירים - יהרג ואל יעבור! כי אז מתחילים השנאות בין הבעלים והנשים, וזה גורם ממש לצרות. [כשמתבגרים אז אפשר לארח, שם זה בסדר]. וכן יש להמנע מבקורים אצל זוגות צעירים.

בשנה ראשונה זה לא הזמן לארח אורחים [להתארח פו], היות ודבר זה מכניס מאד ללחץ ומסבך.

וּכְמוֹ כֵּן יֵשׁ לְהִזְהָר מְאֹד שֶׁלֹּא תִשְׁבַּח הָאִשָּׁה אֶת חֲבֵרוֹתֶיהָ, וְכֵן לֹא יִסְפֵּר הַבַּעַל בְּשִׁבַּח חֲבֵרָיו, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא תִסְפֵּר אִשָּׁה בְּשִׁבַּח אִישׁ אַחֵר וְהַבַּעַל בְּשִׁבַּח שֶׁל אִשָּׁה אַחֶרֶת. וּכְמוֹ כֵּן יֵשׁ לַבַּעַל לְהִזְהָר מִלְּסַפֵּר לְאַחֵרִים בְּשִׁבַּח אִשְׁתּוֹ.

יד. לְהִתְחַנֵּךְ בְּמִדַּת הַנְּתִינָה

צָרִיךְ לְהִתְחַנֵּךְ בְּבֵית לְתֵת לְשָׁנִי, לְחַשֵּׁב לְתֵת וְלֹא לְחַשֵּׁב אֵיךְ לְקַבֵּל. אִם חוֹשְׁבִים לְקַבֵּל - זֶה הַסּוּף שֶׁל הַבֵּית, וְאִזּוֹ הָאִשֶּׁר עָלוּל לְהַעֲלֵם.

טו. כֶּלֶה וְחֻמוֹתָהּ

אֲסוּר לְסַפֵּר בְּשִׁבַּח אָמוּ בְּפָנֶיהָ. הָאִשָּׁה וְהַחֻמוֹת שׁוֹנְאוֹת אַחַת אֶת הַשְּׂנֵיָה וְצָרוֹת זֹ לְזוֹ [וְכֵן הָאֲחִיוֹת שֶׁל הַבַּעַל]. יֵשׁ לְאִמָּא פֶּחַד פְּנִימִי. הִיא מְרַגֵּיֶשׁה כְּאִלּוּ גְּנָבוּ לָהּ אֶת הַבֵּן, וְלָכֵן הִיא אֲכוּלָּה מִבְּפָנֶיהָ. מִסִּבָּה זֹ מִתָּר לְאִישׁ לְהִתְיַחַד עִם כֶּלֶה וְחֻמוֹתָהּ אוֹ עִם אַחֵת שֶׁל הַחֵתָן וְהַכֶּלֶה, כִּי הֵן צָרוֹת, וְאַחַת תִּגְלָה עַל חֲבֵרָתָהּ. אֲסוּר שֶׁתִּשְׁמַע הָאִמָּא בְּשִׁבַּח הָאִשָּׁה, זֶה גוֹרֵם לָהּ דְּקִירוֹת בִּלְבָב [אֲפִלוּ שֶׁהִיא נִרְאִית מְאֹד שֶׁמִּחָה כְּשֶׁשׁוֹמַעֶת בְּשִׁבַּחָהּ]. הָאִשָּׁה נִפְגַּעַת יוֹתֵר מִמֶּהר מִהָאִמָּא, כְּשֶׁהָאִמָּא בָּאָה לְבֵית וּמִתְחִילָה בְּהַעֲרוֹת. [הַחֵתָן יְכוּל עוֹד לְהִסְתַּדֵּר עִם חֻמִּיו].

כְּשֵׁיִשׁ בִּקְרַת עַל הָאִשָּׁה, יִזְהָר הַבַּעַל לֹא לְשַׁבֵּת וּלְהִסְבִּיר וּלְשַׁכְנַע אֶת אָמוּ שֶׁהִיא לֹא הִתְפֹּנְנָה וְכוּ'. תִּפְקִיד הַבַּעַל רַק לְנַעֲנַע בְּרֹאשׁ, לְהִרְאוֹת שֶׁהוּא שׁוֹמֵעַ, וְלֹא לְהִתְנַפֵּחַ, וּכְשֵׁיבּוֹא לְבֵית יִשְׁתַּק וְלֹא יַעֲבִיר דְּוֹחַ.

גַּם אִם לְאִשָּׁה יֵשׁ תְּלוּנוֹת עַל הוֹרָיו, יִהְיֶהוּ בְּרֹאשׁוֹ כְּשׁוֹמֵעַ, וּמִסְפִּיק. לְאַחַר שֶׁיִּרְאֶה לָהּ הַבַּעַל שֶׁהוּא שׁוֹמֵעַ וּיִמְבִּין אוֹתָהּ, יֹאמֵר לָהּ: סוּף סוּף אָנוּ מְחַיְבִים וּמְצַוִּים לְכַבֵּד אֶת הַהוֹרִים. וְלֹא יִתְנַפֵּחַ עִם אִשְׁתּוֹ, כִּי זֶה גוֹרֵם לְרַחוּק.

לֹא לְנַתֵּק אוֹתָהּ מִהוֹרֶיהָ. כְּשֶׁנִּמְצָאִים בְּבֵית הַחוּתָן, צָרִיךְ לְתֵת לָהּ הַרְבֵּה תְּשׁוּמָת לָב, כִּי הָאִשָּׁה מְרַגֵּיֶשׁה כְּאִלּוּ עֲכָשׁוּ גוֹנְבִים לָהּ אֶת הַבַּעַל. וְכֵן יִזְהָר הַבַּעַל שֶׁאָמוּ לֹא תִרְאֶה שֶׁהוּא נוֹתֵן לְאִשְׁתּוֹ הַרְבֵּה תְּשׁוּמָת לָב, כִּי בְּזֶה עָלוּלָה לְקַנֵּא.

טז. אֲסוּר לְהַעֲלוֹת נִשְׁכָּחוֹת וְלֹא לְמַשׁוֹךְ מְרִיבוֹת

אִם קוֹרָה שָׂרְבִים אֶחָד עִם הַשְּׂנֵי, אֲסוּר לְהִתְחִיל לְהַעֲלוֹת נִשְׁכָּחוֹת. צָרִיךְ לְדוֹן עַל מֶה שָׂרְבִים עֲכָשׁוּ. וְכֵן אֲסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמִידַע שְׂגִלָּה אֶחָד מִבְּנֵי הַזּוּג וּלְהִתְקִיפוֹ בְּזַמַּן הַנִּפְחוֹת, כִּי זֶה גוֹרֵם לְחִסְיָמָה.

אֲסוּר לְהַפִּיךְ וּפּוֹחַ לְמְרִיבָה וְתִגְרָה. צָרִיךְ לְדוֹן רַק עַל עֲכָשׁוּ וְלֹא לְהִזְפִּיר עוֹד וּפּוֹחִים.

אֲסוּר לַבַּעַל לְעֹזֵב אֶת הַבֵּית מִבְּלִי לֹאמֵר מְתִי חוּזֵר וּלְאֵן הוֹלֵךְ.

לֹא לְשַׁמֵּר טִינָה בִּלְבָב וְלֹא לְמַשׁוֹךְ מְרִיבוֹת, וְלֹא לְלַכֵּת לִישׁוֹן לְפָנֵי שְׂגוּמָרִים עֲנִנָּן אוֹ מוֹתָרִים עַד הַסּוּף.

יז. עֲשֵׂה לְךָ רַב

רְצוּי תְּמִיד לְשֶׂאל אָדָם גָּדוֹל אוֹ חָכָם.

חשוב מאד שיהיה לבעל רב שמתבטל אליו ומקבל את מרותו בכל דבר, שאז יוכל הרב לישר את שכלו בהנהגת הבית, ולא יתבצר החתן בתוך עצמו על פי מדותיו [דבר העליל להגיע להתפרציות].

יח. לחפש מעלות ולדון לכף זכות ביחס לחסרונות

לכל אדם יש מעלות וחסרונות. כשאני אוהב חבר, אני פרגע מסתכל על מעלותיו, וכשאני נפרד ממנו כשונא, אני נפגש עם חסרונותיו. גם באשה תמיד צריך לחפש מעלותיה. הסוד להצליח בבנין הבית הוא תמיד לחפש מעלות ולהתפעל מזה ולהתעלם מהחסרונות, כי גם אני יש לנו חסרונות, אלא שאני לא מוכנים לראות חסרונותינו.

יט. מכבדה כגופו

מי שמכבד את אשתו, מתברך בעשירות. כל הפרנסה עוברת דרך האשה, כעם ישראל המקבלים את שפעם דרך השכינה.

כ. עצה למנע פעס

פעמים יש פעס בגלל שאני חושב שהשני יודע מה אני רוצה והוא מתעלם. לדגמה, אם האשה רוצה פרחים, תאמר בפיה: אני רוצה פרחים. לא לשמר בלב ולחשב שהוא כבר הבין [בענין אישיות תרמוז בצורה שיבין].

כא. הכרת הטוב

לאחר החתונה חשוב להרים לעתים תכופות טלפון להורים, להראות בזה הכרת הטוב.

כב. כמה עצות מתוך קלטות של הרב שמחה כהן שליט"א

א. להודיע כשיוצא, ובשובו יאמר מה עשה, ואפלו בדברים קטנים. דבר זה יוצר שתפוחות.

ב. רצוי להוציא את הכלים מהשולחן.

ג. לא לדרוך על רצפה רטבה.

ד. כביסה - להכניס למקום המתאים.

ה. טלפון מצלצל באמצע הארוחה - זה פוגם בטעם האכל. כן לא לצלצל באמצע הארוחה, זה מראה כעין זלזול בהקנת האכל.

ו. לא לגמד את עבודת הזולת.

ז. האשה מרגישה צריך שבעלה יתלנה אליה לרופא או לקניה גדולה.

ח. לישון באותה שעה שהיא ישנה [אם אפשר].

ט. לעולם האשה תמזג ותגיש לו את ארוחתו [יש לה כבוד בזה].

י. כשהולכים ביחד, יש לצעד יחד, ולא שהבעל ימהר קדימה.

יא. כשמכינים משקה [תה או קפה], תמיד יש להכין גם לצד השני.

יב. להתעניין בבדיקה רפואית, במתן שעורים במבחן וכדומה.

יג. לעולם לא יאמר: זה כסף שלי! זה מההורים!

יד. יש לעשות חשבון משתף בבנק, וכן יש להשאיר תמיד כסף בבית ודמי כיס לאשה.

טו. לא להפריע לתחביב של השני.

טז. בשעת התפישות, לבקש סליחה בלי להתנצל ולהסביר מדוע עשה כן או שהוא לא אשם, משום שפרגע שמתנצלים אז מרגיש הנפגע שהפוגע לא מיחס חשיבות רבה לעצמת הפגיעה, ולכן אין דעתו מתקררת. יש לומר: טעיתי, נכשלתי, אקוה שלא אעשה שוב, אני מאמין שונפגעת קשות...

כג. עוד הנהגות מהגה"צ רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל (אור לציון עמ' קפב)

א. אוהבה כגופו - לפי פרוש רש"י, כבוד זה מתבטא בקניית תכשיטים נאים (יבמות סב: סנהדרין עו:). לדעת הרב, היות וגם בקניית בגדים נאים לבניו האשה מתכבדת בהם ליד חברותיה, לכן ישתדל כמיטב וכלתו לעשות זאת.

ב. הכבוד מתבטא גם בדבור. על כן ישתדל להחמיא לה במלים טובות על פעולותיה. האשה מוכנה לעבד יום שלם בשכר מלה טובה שתקבל על כך.

ג. בפרט אלו השקועים בלמודיהם או בעסקיהם, יזהרו שלא יחשבו רק על ענייניהם, שהרי אשתו כגופו, ומי הוא אשר יסיר מחשבתו מגופו? ואפלו אם התאכזבו מלמודיהם או מעסקיהם, לא יראו עצבות ליד נשותיהן, כי הן מצפות שבעליהן ישאו בעל עמקן ויאירו להן פנים שמחות בשעות המועטות שהם שוהים עמיהם בבית. ורצוי שיקבע אתה כמה דקות ביום לחשב רק על ענין זה - מה צריך לתקן ואידך, ובכדי שלא ישכח יעשה סימן תמיד [אפשרי לאחר למוד המוסר].

ד. לא ירגיש עליונות עליה גם כשהוא המפרנס היחידי, שלפעמים מזלו בגלל אשתו, שהיא מביאה את הברכה.

ה. הדרך לקנות שלום - כשכל אחד מבני הזוג יחדיר לעצמו שהצד השני חושב עליו רק טוב, ואפלו במקרים שנראה לפעמים לא כך, ידע שזה רק מהשפה ולחוץ, אבל לבו שלם עמו.

ו. כשברור לו שאשתו צריכה לקנות דבר מסים לעצמה, עדיף שהוא יקנה לה, ובודאי תשמח בזה ויתוסף שלום ביניהם [אך כמובן פשוטה באפן שהקנה כשלעצמה אין בה חסרונות אחרים, כגון בטול תורה, מראות נגעים, וד"ל].

ז. הנסיון הוכיח, שאברך הלומד פראוי בשנה הראשונה לנשואיו, ממשיך כך גם בשנים הבאות.

ח. סגלה בדוקה: אברך שבניו הפריעו לו לישון בליילה, אם למחרת יבוא לשיבה וילמד כרגיל, מבטח לו ששוב לא יפריעו לו, אך אם למחרת יתרושל בלמודיו בטענת אנס, יתכן שלמחרת שוב יפריעו לו.

וכך אומרים בשם החדושי הרי"ם זצ"ל, שבדרך כלל מי שניצל פראוי את זמן שהיתו בשיבה ואינו מבטל את זמנו - גם מצד בני ביתו יסיעוהו ללמד, ואז יזכה ללמד ולקנות את התורה ממשי.

ב. התורה - יסוד ה"שלוש בית"

כל אחד - לפי גילו ומעמדו - משתעשע ביקור לו. הילד הקטן - בצעצועיו, הנער - באופניו ובמשחקי הבגרות שלו, הבוגר - בכספו ובחסכוניותו, העשיר - ביהלומיו ובפניני חן אשר לו, המלך - באמפריות מדיניותו, צבאו, פחו.

גם הקדוש ברוך הוא ישתבח שמו יש לו שעשועים משלו, ולכאורה, היתכן? מה כבר יכול לשעשע את הקדוש ברוך הוא? כסף וזהב? עולם ומלואו הלא פאין וכאפס נחשבו לו.

מכרזת התורה ואומרת: "ואהיה שעשועים יום יום" (משלי ח, ל).

מעידה התורה על עצמה: אני - ורק אני - הייתי שעשועיו של בורא כל העולמים. בי היה משתעשע, בי היה מתענג.

מי יפאר ויעריך ערך התורה? אולם בעדותה זו על עצמה נתבונן מה יקר ערכה אחר שהמלך שהכל שלו ראה בה כבעלת הערך הגדול ביותר.

"ה' עז לעמו יתן ה' ברוך את עמו בשלום", ואין עז אלא תורה שנתנה לישראל, ועל זה ברוך את עמו בשלום.

הכיצד השלום שורר בתוך ביתו של האדם באמצעות התורה? לדאבוננו, חיים אנו ברחוב פרוץ, מלא בזחמה של טמאה. האויר מרעל מפצוץ פצצות העריות והכפירה, אין פסע ללא פשע. ובכן, בעל הבית הולך לעבודתו להנות מיגיע פפיו ולפרנס את בני משפחתו. אכן, פונתו טובה ומעשיו טובים ורצויים אולם, בעל כרחו שלא בטובתו נפגש עם מפרי ברית, עם נשים חצופות וחשופות ללא בשות פנים, עם אנשים מרחקים מתורה ומצוות המשמיעים לרצונם או לאנסם דברי כפירה ואפיקורסות, השמצות על התורה וחכמיה.

עמם הוא עובד, עמם הוא מדבר, ועמם מבלה את רב יומו. ובכן, כמה מן הזמה נדבקות בנשמתו, כמה יכול הוא לשקע בתוך עצמו ולהתעלם מהסובב? הלא העין רואה והלב חומד, ומסבבים המה אותנו ככסלא לאוגיא.

נמשך בקורות אותו בעל הבית בשל מצבו המתמיד יום יום, ובהקדים המובא בספרים הקדושים, אשר כל אשה המתהלכת בלבוש חשוף ברחובה של עיר מסבבים אותה אלפים של מזיקים ומקטרגים הנבראים מחציפותה, שהרי נאמר באבות: עשה מצנה אחת - קנה לו סגור אחד, עשה עברה אחת - קנה לו קטגור אחד. הרי שאשה זו נעשית בית חרשת ליצור מלאכי חבלה, שהרי בכל פסיעה ופסיעה ובכל רגע ורגע מיצרת היא מלאכי קטרוג ומסבבים המה אותה מפל כוון ועבר, ובעצם, המה המזיקים המתעופפים בעולם להעניש בני אדם, שהרי יצר הרע - הוא מלאך המות הנברא מחטא - הוא המזיק בעצמו.

ומובא עוד בספרים הקדושים, שאין רשות לשום מזיק הנברא מפלוני הבוראו, להזיק לאחר שאינו שייך לו. אולם כאשר אדם עובר ונהנה במראית העין באותה אשה ומטמא עצמו בטמאת עריות ועובר על לאו "ולא תתורו אחרי עיניכם", הרי שתכף משתדף הוא לאותה "מיצרת מזיקים" וחלקו עם חלקה. היא בתורת "מחטיאה" והוא בתורת "חוטא". ובזה עשו עסקה "העוקד והנעקד" להשתדף בבעלות על אותם המזיקים - מלאכי חבלה - הסובבים את אותה חוטאת, שפאמור, אין להם רשות לפגע רק למי שנכשל במראית אותה אשה שאז משתדף הוא את עצמו בפשעה, ואז אותם מזיקים מקבלים רשות להצמד עם אותו חוטא שנהנה במראית העין מאותה מחטיאת הרבים.

עובר אדם יום שלם בפגמי עינים, בהרהור הלב, בשמיעת שירי עגבים, בשמיעת דברי מינות וליצנות שהרי אלו מעשיהם של פורקי על בכל אתר ואתר, ובכך מתלויים סביבו ומקיפים אותו בלוי צמוד בכל מקום הליכו כל אותם מזיקים עד בואו לביתו. ובהפנסו לביתו ואתו כל "כבדת הפמליה", מתחילים המה בעבודתם: מחלקת, חללים, קשיי פרגסה, צער גדול בנים, מארה והפסד בכל ענייני הבית.

ואיך לא - אחר שתחת קורת גג אחת עם בני הזוג ובני הבית מאכלסים כל מני מרעין בישין המשבשים את החיים!?

ובכן, מה הפתרון?

לא לעבד - זה הרי אי אפשר. צריכים לעבד, להתפרנס ולחיות. אמנם צריך להשמר עד כמה שאפשר מאותם פורקי על שאנו בסביבתם כל היום, אבל הרי לגמרי אי אפשר להבדל מהם, שהרי עסקינו עמם, ובהכרח נדבק בנו מהמתם.

מה שצריך הוא פשוט להתרחק, ובאותו יום דוקא, כשהלכו עדין טרי ולא נסרף ונסבף בנפש עמק. והכיצד אפשר לרחק את כל הזמה הנדבקות בנו? - במימי התורה.

באותו יום לך לשעור תורה, שב מול החכם או מול החברותא לבלע את מימי התורה, להפגס בתוכה ולטבל בה, ובזה הפתרון היחיד לחזר נקי הביתה, לבוא לבית נקי מפל זמה ובהתפרדות מחלטת מפל אותה "כבדה" שנתלויית אליך.

ולא די בזה ! הבט וראה לאיזה השג מהפכני הגעת ! מפל מלה של תורה נברא סגור אחד, סגור משעשועיו של הקדוש ברוך הוא. שהרי זה סגור ששקול ככל הסגורים הנבראים מפל מצוות התורה, וכמובא בירושלמי על הפסוק "יקרה היא מפנינים וכל חפציו לא ישוו בה", שכל מצוות התורה אינם משיגים במשקלם דבור אחד של תורה. אם כן, בכל מלת תורה בורא אתה סגור עצום ונשגב השקול בכף מאזנים ככל הסגורים שיכולים להתהוות מיתר מצוות התורה. ואם כן, תחת אשר היית מלנה ב"כבדה" של מלאכי חבלה ומקטרגים, מלנה הנך בכבדה של תורה ובכבדה של פמלית אלפים ורבבות מלאכי השרת עצומים ואדירים ובראשם נכנס אתה לתוך ביתך. ובכאן טמון סוד אשרך - לא רק בעולם הבא, אלא גם בעולם הזה, הכולל רפואה וחיים, פרנסה וברכה, שלום אמת, פנים צדיקים וחסידים.

לסכום :

רבות ומגונות המה הסבות הגורמות להעדר שלום בית, ומעל השטח נראה שסבה זו גרמה או סבה אחרת גרמה, והאמת שהגורם הגדול הוא פנימי ויסודי, נעלם מתחת פני כל אותם סבות חיצוניות הנראות לעין, הלא הוא בטול תורה.

ג. עזר כנגדו

ועתה נפנה דברינו לעקרת הבית ונשתפה בחלק לא מבטל בנושא זה של קביעות עתים לתורה, שאמנם לא נצטווה עליו. על האשה לדעת ! בידה לטל חלק ולהיות לעזר, ועזר זה שתהא לנגדו יחזר להיות כנגדה - היא שתהנה מעזר זה.

בעל חוזר הביתה מהעבודה, טועם משהו, נח מעט ורוצה ללכת לשעור תורה. כשהאשה משכלת, עליה לעודדו ולשבחו, ולומר לו : בעלי היקר, דע שהתכשיט היקר ביותר שהנך יכול לקנות לי הוא בזה שתלך לשעור תורה, אין בשבילי תכשיט יותר יקר מזה. וכשחוזר מהשעור מוצא את אשתו - אשת חיל - ממתינה לו ומצפה לבואו ובשמחה מכינה לו את ארוחתו, וכלה מלאה שמחה ושבועות רצון מך שבבעלה הלך לשעור תורה.

ולעמדתה - אשה שלא השפילה להבין ערך למוד תורה, כאשר בעלה שב מעבודתו ולאחר מנוחה מועטת רוצה הוא לילך לשעור תורה, תכף תזעק במר נפשה : כל היום לא ראיתיך... אין לי שום עזרה ממך... שב ונשוחח קצת... תעזר קצת... תעבד קצת... ואין ספק ששעה זו תהא מועדת לפרענות, לפי שכלל גדול בידינו - "על חשבון שעור תורה שום פעלה לא תצלח". כן הם דברי קדשו. של מרן ה"חפץ חיים" זיע"א, ובהחלט יתכן שאותה שעה תהא שעה של מחלקת ומריבות, כיון ששעה זו הנה של בטלה על חשבון שעור תורה.

או שתבוא אשה זו בתואנה : היום אינך הולך לשעור תורה ! ישנה שמחה משפחתית של גיסה זו, או קרובה זו, או רחוקה זו. ולפעמים תשתמש במקרק לשון לפתותו שיבטל משעור תורה, ולפעמים בשוט לשונה תגזר אמר, ויקום

לילך אחריה לכל מקום אשר תחפץ, ועליו נאמר בגמרא: כל ההולך אחר עצת אשתו - נופל בגיהנם. וכנאמר למעלה, אשה שפזו הורסת לעצמה את שלום ביתה. הבית ריק מתורה, ריק מיראת שמים, הבעל - את כל זקמת הרחוב שפקרבו מריק ושופך לתוך ביתו - והתוצאות המה מריבות, קנאה ותחרות, חנוף הרסני לבנים ובנות.

ופעמים יתכן והתגברה האשה להשפיל בדעתה שחשוב שעור תורה, ואכן הלך בעלה לשעור תורה, אולם, כשחוזר הוא משעור תורה, מוצא הוא את אשתו עיפה, שמוטה, בקשי מחיכת, בקשי שואלת בשלומו, הלכה כבר למטה לישון, וצריך הוא לתפקד ולשרת את עצמו, להוציא את האכל מהמקרר, לחמם לעצמו את מאכלו ולאכלו לבדו, ואחר כך לישן בלי החלפת מלים עם אשתו. גם אשה שפזו סופה להרחיק את בעלה משעורי תורה, שהרי אדם שפזו יקוץ בצורת חיים שפזו, ויאמר למה אלך לי אל בית ה', ובשביל כך אחיה כאיש בודד שאינו חש בענג בני משפחתו.

על כן, אם ברצון אשה משפלת שימשיך בעלה ויתמיד בשעורי תורה, עליה לעשות שהתורה תתחבב על בעלה, וכמאמר הגמרא, שזכותן של נשים צדקניות שמנדדות שנה מעיניהן וממתינות לבעליהן עד שבאים מבית המדרש. ובכן, אשה שממתינה לבעלה, ואפלו שעפעפיה דורשות תנומה, וכשמגיע בעלה מבית המדרש - על אף עיפותה ולאותה מעמס עבודות היום - מקבלת היא אותו במאור פנים כאלו ועתה אמצע היום, ומחממת לו את מאכלו ויושבת לצדו עד שיגמר לאכל, שירגיש חמימות וענג ממשפחתו, וכמו כן שואלת אותו מה חדש הרב היום, היש איזו הלכה למעשה שלא ידענוה וכדומה, ושחים גם בדברי תורה - איזו קדשה והארה נשפכת ונשפעת על אותו זוג ועל כל בני המשפחה בלה, הלא אור התורה מופץ בכל הבית. כמה שלום, שפע וברכה יקבלו בני אותו הזוג ממקור הברכה בזכות התורה, כמה עדין יקבל הבעל לילך מחר שוב לשעור תורה ובישוב הדעת ובשמחה יבלע כל מלה ומלה מפי החכם, בהיותו יודע איזה אשת חיל מחכה בשמחה לבואו, ולא פחות שמחה היא בכל רגע ורגע שיושב הוא ושומע דברי תורה.

ואשרי האשה שזכתה להיות בצער פאשר בטל בעלה יום אחד משעור תורה, שהרי ישנן נשים שאמנם שמחות שבעליהן הולכיו לשעור תורה, אמנם לא פחות שמחות פאשר יום אחד ויתר הבעל על שעור תורה, ושמחות בכך שנזדמן שהבעל קצת בבית. אשה משפלת תכף צריכה לשדר לבעלה את צערה ועצבונה ביום שפזו, ולא להראות לו שיום שמחה הוא בשבילה, להפך - יום הפסד, יום שלא עבר בהצלחה הוא בשבילה, יום שעמלה ויגיעה היה לריק ולבהלה, עמלה ויגיעה אותו יום - ועבר היום ללא תורה! אוי, איזה הפסד! וכשתעביר מסר זה לבעלה ברמז או בפרוש, הכל לפי הענין, והעקר בנעם ולא במריבות ובתוכחות עוקצניות, אזי תצליח שמקרה לא טהור אשר פזו לא יחזר על עצמו כל כך מהר, בראות הבעל שביום שאינו הולך לשעור תורה ובא לביתו כביכול לעזר לאשתו, אינו עוזר לה בזה, להפך - מצערה וגורם לה בכך עגמת נפש, ועל כן יעדיף את קבלת פניו במאור פנים ובשמחה, וזאת הלא חלקו רק פאשר הולך לשעור תורה. זו האשה היודעת לכלכל ביתה במשפט האמת ונחלתה לעולם ועד להציל את עצמה ואת בעלה מגיהנם המיעד למבטלי תורה.

ד. ערך הבעל ועיצוב אישיותו מבסס את שלום הבית

נפתח בשאלה,

מדוע הנסיון מורה בעליל כי אֲחוּזֵי הַסִּכּוּף וְהַמְרִיבוֹת מְצוּיִים יוֹתֵר בְּמִשְׁפָּחוֹת שֶׁהִשְׁפִּיעַ וְהִלְקִסוּם שׁוֹפֵעַ בְּבִתְיָהֶם כְּמַעַט לֹא הִגְבְּלָה, דְּוָקָא בְּבִתִּים שֶׁהִמּוּדָה וְהַחֲדָשְׁנוֹת הֵמָּה הַפֶּאֶר שֶׁל בֵּיתָם, וְכֹאֲשֶׁר רַק מִתְחִילָה לְצוּף אֵיזָה מוּדָה חֲדָשָׁה אוֹ מִצָּר חֲדָשׁ - כְּבָר הוּא מוּבָא אַחֵר כְּבוֹד לְבֵיתָם, וְדוּקָא בְּבִתִּים הַמְמַלְאִים רְצוֹן בְּנֵי בֵיתָם בְּכָל אֲשֶׁר תִּשְׁאַל נַפְשָׁם - בְּגוֹד חֲדָשׁ, מְאַכְלִים מְשֻׁבָּחִים וְיֻקָּרִים, רַחוּם וְחַפְצֵי עֵרֶךְ לְמִינֵיהֶם, דְּוָקָא אֲצֵלָם תִּמְצָא מְרִיבוֹת, וְכוּחִים וְחֹסֶר שְׁלוֹם וְשִׁלוֹה.

וְאֵלּוּ בְּבֵית הַמְמַצֵּעַ, הַנוֹטָה יוֹתֵר לְפִשְׁטוֹת וְלַחֲסֻכוֹן, בֵּית שְׂאִינוּ מְכִיל וְאֶפְלוּ לֹא מְקַצֵּת מְאוֹתוֹ לְקִסּוּם הַמִּתְפָּרֵס בְּרָחוֹב, וְהוֹצֵאוֹת הַבֵּית מִתְנַהֲלִים בְּשִׁקּוֹל הַדַּעַת, וּבְסֹדֵר הַעֲדָפָה לְהַכְרִיחַ בְּלִבָּד - שֶׁם הוֹפְכוּחִים וְהַמְרִיבוֹת פְּחוּתִים בְּהַרְבֵּה. וְהֵלֵא אֲדַרְבָּא - לְכַאוּרָה, בְּבֵית שֶׁלֹּא חָסֵר שֶׁם דְּבָר צְרִיךְ לְהִיּוֹת יוֹתֵר שְׁלוֹם וְרַגַע מְאֹד בְּבֵית שְׁחֹסְרִים הַרְבֵּה מִהֵנְאוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה.

הַתְּשׁוּבָה לְכָךְ הִיא לֹא אַחַת בְּלִבָּד, וְכָל הָעוֹסְקִים בְּתַחוּם שְׁלוֹם הַבֵּית תְּשׁוּבוֹת שׁוֹנוֹת בְּפִיָּהֶם, וְאֲכֹן כָּלֵם מְשִׁיבִים בְּהַשְׁכֵּל וּבִתְבוּנָה.

אוּלָּם אָנוּ נִנְסָה לְהַסְבִּיר תּוֹפְעָה זוֹ בְּהַקְשֵׁר לָמָּה שֶׁבְּאַרְנוּ בְּפָרְקִים הַקּוֹדְמִים.

הַבְּזָבוֹן הוּא אֲמָנָם גְּבַר זָהָב, קוֹנֵה הַכֶּל, נְדִיב לֵב, לְרָגִי, אֵינוּ מְהִסֵּס לְמֵלֵא רְצוֹן אִישׁ וְאִישׁ מִבְּנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ, אוּלָּם דְּוָקָא בְּכָךְ יֵשׁ לְאוֹתוֹ קַל דַּעַת, זֶה שְׁעוּבָד כָּל הַיּוֹם, טוֹרַח, עֵמֶל, וְלִבְסוּף בְּקִשָּׁה וְתַחֲנֹה קִטְנָה שֶׁל אִשְׁתּוֹ אוֹ אֶחָד מִבְּנֵי בֵיתוֹ כְּבָר מְמַסָּה אֶת לְבוֹ וְעֵלְיָה נוֹתֵן הוּא אֶת כָּל טְרָחוֹ וְעֵמְלוֹ לְבִזְבוֹ עֲלֵיהֶם אֶת אֲשֶׁר יִגְעוּ כְּפִיו בְּעֵמֶל וְיִגַּע. אָדָם זֶה עוֹשֶׂה זֹאת בְּהִיּוֹת שְׂאִין לוֹ שׁוּם עֵרֶךְ אַחֵר בְּחִיּוֹ, וּבְכָךְ מִתְבַּטֵּאת אִישִׁיתוֹ הַזּוֹלָה, וְנִקְלָה וְזוֹל הוּא גַם בְּעֵינֵי אֱלֹהִים שֶׁהוּא מוֹצִיא עֲבוּרָם, שְׁהָרִי אִשְׁתּוֹ וּבְנֵי בֵיתוֹ לֹא צְרִיכִים לְהִיּוֹת כָּל כָּךְ חֲכָמִים לְרֵאוֹת בְּרֵאשׁ מִשְׁפַּחְתָּם כְּאָדָם הַמְנַצֵּל בִּיּוֹתֵר [הַמְכַנֶּה בְּפִי הַרְחוֹב "פְּרִיר"']. עוֹבֵד הוּא כְּחִמּוֹר וּמְזִיעַ לְהַרְוִיחַ אֶת פְּרִנְסָתוֹ, וְקַל בְּעֵינָיו לְהוֹצִיאָהּ וּלְבִזְבוֹזָהּ כְּאֶחָד שֶׁהַרְוִיחַ אֶת כְּסָפוֹ בִּירְשָׁה שֶׁלֹּא טָרַח וְלֹא עֵמֶל עָלֶיהָ. וּבְכֹן, אִישׁ אֲשֶׁר כָּזָה, אִישִׁיתוֹ זוֹלָה, חָסֵר עֵרֶךְ עֲצָמִי וְכְבוֹד עֲצָמִי, שְׁהָרִי כְּשִׁיחֲלִיט לְהִיּוֹת תַּקִּיף עַל דְּבָר מְסִים, הִיָּהוּ נִשְׁמָעִים דְּבָרָיו? וְכִי אוֹתוֹ מְנַצֵּל וְזוֹל יֵשׁ לוֹ בְּכָלֵל זְכוּת דְּבוּר בְּבֵית זֶה? הֵלֵא כָּל תְּפִקִּידוֹ כְּמִשְׁרַת מְמַשְׁמַע הַמְצִיָּת לְכָל מְפָקֵד קִטּוֹן בְּבֵית, וְשִׁיָּהָ זֶה גַם בְּנוֹ בֶן הַשְּׁלֵשׁ. הַכִּיצַד יִהְיֶה פְּתָאוּם מְמַשְׁרַת לְאֲדוֹן אַחֵר שֶׁנִּכְנַע הוּא בְּקַבִּיעוֹת לְמֵלֵא רְצוֹן.

אִישׁ וְאִישׁ קִטּוֹן וְגָדוֹל מִבְּנֵי בֵיתוֹ?! הַכִּיצַד יָקוּם עֲלֵיהֶם?! הִיתְנַשָּׂא עֶבֶד עַל אֲדוֹנָיו?! הֵלֵא תַּכְף יְבוּזוֹ לוֹ וְיִשְׁתִּיקוּהוּ וְיִקְחוּ מִמֶּנּוּ אֶת זְכוּת הַדְּבוּר לומר : אַתָּה הַמְשַׁרֵּת, הַמְשַׁד בְּתְפִקִּידָה הַנְּאָמָן לְהַבִּיא אֵלֵינוּ אֶת אֲשֶׁר יַחְפֹּץ לְבָנוּ, וּמִלְבָּד זֹאת - הַשְּׁמֵר מִלְשֵׁאת תְּפִקִּיד אַחֵר בְּתוֹךְ בֵּיתָךְ !

ואכן, בבית כזה, מי תופס את שפוט ההנהגה כשמתעורר וכוח? פשוט, כל אחד ואחד מבני הבית הוא הראש, כיון שאין כאן ראש אחד לכלם, וכל אחד מחליט כפי אשר יעלה בדעתו - והבית כמרקחה.

לעמת זאת, בעל הבית שאמנם אינו "אדם זהב" כל כך, עוצר ומונע בפקדו מה שלא נראה בעיניו, והכל מתוך שכל וישוב הדעת בטוב טעם, ומנהיג ומנווט את בני ביתו כקברניט המנהיג את ספינתו ועל פיו ישק כל דבר, וכל בקשה ובקשה של בני הבית באה לשפוטו, וכאשר יגזר וישפט כן יהיה, אדם זה הנו מלך בתוך ביתו, וכל בני ביתו הנם שרים ומכבדים המתנהגים ברמה אצילית כשרים עם מלכם, שומר הוא על הכבוד העצמי שלו, וכמוכן בטוב טעם, לא בדרך רודנית ודקטטורה, אלא בדרך מכבדת ואצילה המלוה בהסברים ונמוקים שכליים על כל שפוט ושפוט אשר יצא מתחת ידו. ואכן, בני הבית, בראותם שיש להם אב חכם ואציל, שמחים המה שזכו להיות עם עם מלך, ולא עם עזוב ונטוש ואיש הישר בעיניו יעשה.

וכידוע במעשה של אליהו הנביא בעיר אחת שנתארח שם עם תלמידו רבי יהושע בן לוי, וכשארחוהו בכבוד, אמר להם: יהי רצון שיהיה לכם ראש אחד, וכשהגיעו לעיר אחרת שלא ארחום ולא נתנו להם צרכם, אמר להם: יהי רצון שתהיו בלכם ראשים. ולתמיחת תלמידו רבי יהושע בן לוי על מעשהו, ענהו אליהו הנביא: אין ברכה יותר גדולה מעיר שיש בה ראש אחד, ואין קלה גדולה מעיר שכלם ראשים.

ה. יועץ משפחתי - צמוד!

כשנוצר וכוח בין הזוג ואינם מסתדרים, הולכים הם ליועצי משפחה למיניהם. הבה ונראה, שבעצם, בית המתנהל בארח חיים הגון, הרי שבגודם להשיג יועץ משפחתי - מטיל שלום - ללא תשלום וללא תור.

הכיצד ?

הגמרא במסכת נדה אומרת: "שלשה שתפים ביצירת האדם - אביו ואמו והקדוש ברוך הוא. אביו נותן את חלקו בהזרעת חלק הלבן שבבן - עצמות, גידים, צפרנים, מח שבראש ולבן שבעין. אמו נותנת את חלקה בבנה בחלק האדם - עור ובשר, דם ושערות, ושחור שבעין, והקדוש ברוך הוא נותן חלקו בנולד - רוח ונשמה, קלסתר פנים, ראית העין, שמיעת האזן, דבור הפה, הלוח הרגלים ובינה והשכל.

הרי שבעסקה זו של יצירת הולד משתתפים שלשה שתפים: אב, אם והקדוש ברוך הוא. ובכן, זוג יקר הבאים להמשיך את קיום העולם בבנים ובנות שיבואו לעולם, צריכים לזכר, שכשם שביאתם הם עצמם לעולם נעשתה משלשה שתפין, כך ביאת בנייהם לעולם תעשה משלשה שתפין. ולכן עליהם לא לשפח את השתף השלישי, שהוא הקדוש ברוך הוא, שיחד אתו יבנו את ביתם.

ובכן, אם ישתפו את השתף השלישי לא רק בשתפות חלקית, אלא בשתפות מלאה - גרויחו רוח גדול.

אומרים חז"ל, איש ואשה שזכו - שכנה שרויה ביניהם. דהינו, אינם שנים החיים תחת קורת גג אחת, אלא שלשה. השכנה מצטרפת לדור ביניהם.

ובזה נסביר מדוע שתף שלישי זה, שהוא השכנה הקדושה בכבודה ובעצמה השוררת בתוך בית שזכו, תהא מעתה גם היועץ המשפחתי להטיל שלום בין בני הזוג.

כשמחליטים בני הזוג לקבל על עצמם דעה שלישית שהיא תכריע בין כל נושא ונושא שיזונו ביניהם, הרי שמתקיים בהם: "... וכן שני כתובים המכחישים זה את זה, עד שיבוא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם".

כשישנה דעה שלישית מכרעת, מה מקום יש לזכור בין שני הצדדים הראשונים? כשמסכימים בני הזוג להתבטל ולהשמע לדעה השלישית השתפה בבגזית ביתם, שהוא הקדוש ברוך הוא שנתן את הדרך בתורה הקדושה, וכדעה אחת מסכימים לצית להכרעת דעתו מתוך נאמנות שמטילים המה על דעתו שאכן היא הצודקת והבריאה ביותר, הרי שהשלום ישרר בתוך ביתם תמיד.

ונתבונן, שבעצם אי אפשר שום פרט בחיי היהודי שהתורה לא קובעת את דעתה בזה, ורגיל אני להביא דגמה חיה לפרט אישי ביותר בחיי הזוג הכיצד התורה יכולה גם בזה לקבע ולמנע ופוח.

זוג חדש נכנסים לדירה חדשה ששים ושמחים, מזמינים רהוט יפה לתוך ביתם ומסדרים כל דבר על מקומו. נכנסים הם עם המטות שרכשו לחדר שנה ומתעורר ופוח: האשה רוצה שהמטות יהיו מכוון זה - והבעל רוצה מכוון זה. זה אומר בכה וזאת אומרת בכה. ובכן, בשביל דבר כזה ילכו ליועץ משפחה שיזון בריבם? ובכן, ביועץ המשפחה, שהיא התורה של הקדוש ברוך הוא, יש פתרון גם לזה. פותח צד אחד למשנהו שלחן ערוך סימן ג' סעיף ו', ושם נאמר: המטות יהיו בין צפון לדרום, ראש המטה לצפון - ומרגלותיה לדרום. והנה נפתרה הבעיה - שניהם מתבטלים ושמחים לקיים את דבר יועץ הפלא - "שלחן ערוך"!

וכן בכל פרט ופרט בחייהם - אם אכן שתפו את השתף השלישי שיכריע ביניהם ובמספמות מלאה משני הצדדים לצית אליו, הרי שהפוחים והמריבות מהם והלאה.

בהקשר לזה נספר ספור מדהים!

הגאון הגדול רבי שלמה זלמן אוירבך נפטר לו אשתו. בשעת פטירתה אמר: בנהג שבעולם, שהקובר את מתו מבקש ממנו מחילה על אשר פגע בו או נהג בו שלא כשורה. במקרה שלי איני צריך לבקש ממנה מחילה, כיון שהנהגנו את עצמנו על פי השלחן ערוך ולא זזנו ממנו בכל ארח חיינו!

אגב! בנושא הנאמר למעלה - ופוח שמתעורר לסדור חפצי הבית, בדרך כלל יש לתת הנהגה ביד האשה, הנחונה יותר בגוש לעמת הבעל שנחון יותר בשכל, אלא שהבאנו זאת רק לדגמה הכיצד התורה מאלפת עצה עד הפרטים הזעירים

1. לא אני נצחתי ולא את נצחת - הוא נצח!

כשמתעורר ופוח בין הזוג, פעמים רבות יתכן ומודע צד אחד לטעותו, אלא שיצר גאות הנצוח אינו מאפשר לו בשום אופן להכניע, ואכן הולכים לבורר שיטיל שלום ביניהם.

לא תמיד סוד ההצלחה של אותו בורר הודות לפקחותו ולהמצאתו איזושהי אמצאה חדשה לתועלת השלום, אלא יתכן ודבריו פשוטים המה וידעו בני הזוג את רעיונותיו, ועם כל זה מצליח הוא להטיל שלום ביניהם ללא שום אמצאה חדשה.

והסבה לכך -

אחד הצדדים הזה מודע לטעותו, אלא שיצר הנצוח מנע ממנו להודות, ועתה, כשהסכימו ללכת לצד שלישי שהוא קבוע ויכריע, קל יותר לצד המתעקש להסכים להכרעתו, כיון שבזה לא נזקק להיות נכנע ומנצח לצד שכנגדו, וכאומר הוא לאשתו: אני לא נכנע למה שאת אמרת, אלא אם כן אומר הבורר ויועץ המשפחה, אני מוכן להכניע ולהסכים לו ולא לך. וכשמרפה ממנו יצר הגאון, קל לו יותר להשלים עם הצד שכנגד.

לענייננו, כמה קל לבני הזוג כשמשתפים המה את הוראת ופסיקת התורה במהלך החיים, הרי יצר ותאות הנצוח מהם והלאה, אין צורך להכניע אחד לשני ולהתמודד עם מלחמת יצרים קשה זו. נכנעים ומתבטלים לתורה, ואין דבר קל יותר מזה כשהמסכמות על כך מסכמות על ידי שניהם.

לסכום - עצה נפלאה לכל ופוח שמתעורר בין בני הזוג, שיאמרו אחד לשני: בוא! אני לא אכניע לך - ואת לא תכניעי לי. שנינו נכנע לתורה. ואם כך, הבה ונתבונן מה דעת תורה במקרה זה ומה רצון ה' שנעשה עתה והבה ונכניע שנינו אליו בלבד.

2. הוא שהרס לנו את שלום הבית!

שמעתי פעם ספור מפיו של הרב הגאון הצדיק רבי שלום שבדרון זצ"ל דלהלן: פעם באו אלי זוג מסרתיים, ויותר נוטים לדתיים, בני חמשים בערך, וברצותם להתגרש. התפלאתי מאד: זוג דתיים שכבר חיים עשרים וחמש שנה ויותר עם משפחה, מה להם ולהתגרש זה עתה?

אותה תקופה החלה להכנס הטלוויזיה בזרם גדול לתוך בתיהם של בני האדם. ובכן, מיד העליתי בדעתי שזהו הגורם, ושאלתי: האם השתנה משהו בארח חייכם בזמן האחרון באיזה דבר שלא הייתם רגילים בו עד היום? ואכן האשה אמרה: כן, לאחרונה הכנסנו טלוויזיה לתוך הבית.

עניתי להם: אכן נודע הדבר!

קראתי לאשה הצדה ואמרתי לה: יש לי מה לומר לך. עד עכשו תמונת פרוצודות היתה חקוקה בעיני בעלך וכל מחשבותיו היו בך. בפקר הולך לעבודה - נפרד ממך, בערב שוב נפגש אתך. אולם דעי לך, משנכנס מכשיר זה לתוך ביתך, ושם צופה ורואה בכל מיני דמיות נשים צעירות ויפות, הרי שאת פקוף בפני אדם בעיניו, ומדוע שיתחס אלך כמקדם, אחר שמעתה נחשבת את כחסרת ערך אצלו לעמת דמיות שהוא צופה בהם ומבלה שעות על שעות בהתבוננות על נשים יפות ונאות ממך?!

ובכן, אשה הרוצה שלום בית אמתי, תשכיל, שהבעל, התר אחר לבבו ואחר עיניו, עושה "השואות" בין מה שיש בחוץ לבין מה שיש לו בפנים, וכשרואה שהפער "די גדול", לא יוכל להמשיך להתחס בכבוד וביקר הראוי אפלו לא לאשת נעוריו. ופשוט הוא, הרי צריך להיות מלאך כדי להתגבר ולקבש את מדותיו לתת את הערך לאשתו באשר היא אשתו מאשר לדמיות מרהיבות עין ומנצנצות השובות את לבו לבגד באשת נעוריו.

ולפעמים חושב אני ומתפלא מאד, הכיצד זוג חלוני שיש בתוך ביתם טלוויזיה, וידיאו, תמונות תועבה וכדומה יכולים לחיות תחת קורת גג אחת, איזה ספוק יש לאחד מהשני, והלא כל חיי משפחתם רק כהצגה בלבד. לא יתכן שיש ביניהם קשר פנימי נאמן ואמתי, שהרי טבע האדם תמיד לרצות חדש, טבע האדם לרצות את הגנוב ואת האסור, ולא את המתר. מהמתר לעולם לא תשבע נפשו. ואם כן, העצה היחידה היא אך ורק להמנע בוא במגע, בראייה ובעסק עם כל הגורם לעורר את החשק לרצות, והכיצד יתכן לחיות בהפקרות ומתירנות וחפשיות ועם כל זה להשאר זוג נאמן ואוהב, ולהתעלם מהחוץ ולקר רק מה שיש בפנים. אכן זו פליאה ממני, נשגבה עד מאד!

ח. האבסורד !!!

התחנת אתי - זהו! אני לא מרשה שתסתכל על נשים אחרות, זוהי בגידה! אני אתלבש איך שאני רוצה! אני אדבר איך שאני רוצה! אני אתנהג איך שאני רוצה! ועם כל זה אתה חייב לכבד ולהוקיר את אשתך!

עד כאן שמענו את זעקת האשה הזועקת מתוך מועקת לבה על בעלה הבוגד ולא נאמן בהפירו הסכמי ברית לאשת נעוריו.

הגמרא בתענית מספרת על הצדיק "אבא חלקיה" שהיו לו נהגים נפלאים בחסידות ובנישרות, ומשום כך תפלתו היתה מתקבלת. פעם ארעה עצירת גשמים ובאו חכמים לבקש ממנו שיבקש רחמים מלפני ה' להוריד גשם. הלך אבא חלקיה להתפלל - ולא נענה. כיון שראתה אשתו שתפלת בעלה לא נענתה, אזרה כח גם היא להתפלל, והתפללה ברחוק מקום ממנו. כשהתפללה היא, נזדקף ונראה ענן קל עולה מצד אשתו, ממנו החלו להתפזר עננים וירדו גשמי ברכה. החלו אנשים מרננים מה כחה של אשתו יותר ממנו.

ועל כך משיבים, מה היתה צדקותה של אשה זו - שכשהיה בעלה שב מעבודתו מדי ערב, היתה יוצאת לקראתו לבושה שנים ותכשיטים יקרים ומיפה עצמה לפניו כדי להצילו שלא יתן את עינו באשה אחרת, ולכן בצדקות זו זכתה שנענתה תפלתה קדם לבעלה.

אם אכן קוראת הגמרא צדקות לאשה שבביתה ובפני בעלה מתקשטת במכלול התכשיטים שיש לה בכונה טהורה להציל את בעלה מחמדת נשים זרות, הרי שרשעות תחשב לאשה העושה להפך - שבביתה לובשת חלוקים משפופים וישנים, ושערה מפזר ומלער, ומטפחת ראשה שמוטה לה על חצי ראשה, ופניה מעוותים וזועפים, והרצינות והעניפות נפרים בכל תנועה שבה, וקולה מתהלך בבית פעורב וכזאב בצעקות ובגסות, ובצורה כזו מקבלת היא את בעלה בבואו מן הרחוב השטוף זמה, הפרוץ בלבושי חציפות ופריצות, ודרישתה בתקף: שים עיניך רק לדיוקני! שים אזנך רק למוצא דברי! תן חשקך רק בי! שים לבך רק ליזמירותי".

הלא נתבונן, אם ראתה לנכון אשת אבא חלקיה לעשות מעשיה הנבונים ברחוב של "זמן התלמוד", שהיה רחוב פשוט וטהור נקי מכל זמה, הצניעות והטהר היו בכל פנה, ועם כל זה ראתה חובה לנהג כמנהגה כדי להציל את בעלה מן החטא, ועל כך משבחת אותה הגמרא ומצינת אותה לצדקות מפלאה שבזכות זה בכחה להוריד גשם לכלל ישראל יותר מבעלה, על אחת כמה וכמה אשה שהיום תנהג בצורה שכזו תהא בכך חסודה וצדקת בכך שמצלת היא את בעלה מחטאים חמורים ושכיחים רגע רגע. הכיצד יוכל בעל לשאת הנהגה שכזו ולרפש אמון באשתו אשר רק בצאתה לרחוב לובשת היא את מיטב מלבושיה היפהפיים ותכשיטיה היקרים, וגם אם אין כונתה לרעה - אלא סתם כדי להראות "נורמלית" ברחוב, עם כל זה יראה בה אגואסטיית נוראה, אוהבת היא רק את עצמה, ממני דורשת את מלא האהבה והשימת לב, ואלו מצדה אין שום הקרבה לכך.

ואין מה לומר כשרואה הבעל את הנהגת אשתו זו עם כונה לא טהורה, שרצונה להתפלות ולשאת חן בעיני זרים החשובים לה מבעלה, אזי רואה הוא בה כבוגדת, וכמה לעזות פנים תחשב כאשר תדרש מבעלה את המוסריות והצדקות בשמירת העינים והמחשבה בו בזמן שהיא טומנת לו מוקשים בדרך.

ט. ודבק באשתו - גם על חשבון עזיבת אביו ואמו

נאמר בפסוק: "על כן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו". ויש להבין, בשביל שמתחתן איש עם אשה צריך לעזב את אביו ואמו? והלא כמה ישנם שחיים בשלום ובאהבה עם נשותיהם מבלי לעזב ולנטש את אביהם ואמם.

אלא, כאן בא הפסוק לומר לנו כלל גדול המצוי מאד להפריד ולסכסך בין בני הזוג.

פעמים רבות הבעל רב עם אשתו, או להפך, לצרף אביו ואמו. כגון שאשתו לא מסתדרת עם חמותה, והבעל, כיון שאוהב את אמו, אינו יודע איך לנהג, והרי הוא בין הפטיש לסדן - בין אמו לאשתו. וכאן פוסקת לנו התורה, שבמקרה שכזה יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו. גם איש המצוה על כבוד אביו ואמו גם לאחר נשואיו, במקרה שיצטרף לוותר על חיי השלום עם אשתו - עליו לעזב את אביו ואמו כדי להמשיך ארח חיים כשר והגון עם אשתו.

וכמוכן, יש להשתדל בכל עז שיהיה שלום בין הכלה לחמותה וחתן לחמיו, אוכל דברינו כאשר הדבר בלתי אפשרי בשום אופן, והבררה - או אביו ואמו או אשתו, הרי שלאשתו חייב לתת עדיפות ראשונה, ולהסביר להוריו בצורה יפה ונעימה את מעשהו לבלתי יפגעו ממנו, וישתדל בכל כחו להמעיט את המריבה, ומתן אפלו לשנות מהאמת ואף לשקר בשביל השלום.

כיוצא בזה, פעמים רבות נגרמות מריבות מסבות משפחתיות, וזאת משום שאין נוהגים בסדר העדיפות הנכון. כשמבינים שהתורה קבעה סדר עדיפות לחיי הזוג בשלום ובשלום על פני השלום עם בני המשפחה, כולל הורים, הרי שאז לא יחרסו חיי הזוג, ובסופו של דבר יסתדרו גם עניני המשפחות. שהרי בן ובת עם הוריהם יסתדרו אי פעם, והרבה יש לחשש בפרוד חיי הזוג מאשר להסתכן בפרוד בן מהוריו, שסכנה זו כמעט ולא מצויה כמו שמצויה סכנת פרוד בין הזוג. ולכן, לחשש של פרוד חיי הזוג יש לתת את משנה הזהירות מבלי להתחשב בשום חשבון משפחתי אחר.

י. לא לערב משפחה

כלל גדול אמרו בנושא "שלום הבית", והוא - לא לערב בני משפחה. וגם כלל זה אפשר להעמיס על אזהרת הפסוק "על כן יעזב איש את אביו ואת אמו" - מלערבם בנכוחי אשתו, "ודבק באשתו" - לסדר את עניני מריבותיהם ביניהם דוקא, וזר לא יקרב אליהם. והסבה לכך פשוטה, כשבן מתערב עם אביו ואמו על מעלליה של אשתו, הרי נוגעים המה בדבר, ואם כן, דינם כדין המשחד, והדעתם דעת אמת! משפטם משפט אמת! הלא רק יחרסו לו את השלום, בכך שיצדיקו את בנם, בין עם הצדק אתו בין עם לאו. וכן בת המשיחה את ריבה לאמה ולאביה, לאחיה ולאחיותיה, וכי יעלה על הדעת שירשיעו אותה! הלא מאהבתם ורחמנותם יכריזו מלחמה על הצד השני הגם שהצדק עמו, ושני בני אותם משפחות ינהגו כ"שבטים" המצויים אצל הערבים הנלחמים למען כבוד המשפחה אלו עם אלו.

ולדאבוננו אין מספר לזיגות שהתגרשו רק מסבת התערבות בני המשפחה. ובשם גדול אחד, כי למעלה משמונים אחוז מהגרושים נגרמים מהתערבות המשפחות. וברור, שאלו היו ההורים נבונים ומתעקשים למנע מלהתערב, ובתקף היו דורשים מהזוג להסתדר בעצמם והיו כובשים רחמנותם בשעת פעסם, מספר לא מבטל של גרושים היה נפחת ממה שהנו היום. וכך שמענו שהיו נוהגים בדורות קודמים, שהיו חכמים יותר, שכאשר הייתה מריבה בין בני זוג, לא היו מקבלים אותם לביתם ומחזקים את המחלוקת, אלא שולחים אותם לביתם לעוד נסיון ועוד נסיון, עד שברב המקרים היו מסתדרים לבד והשלום היה שב לביתם. לכן, כמה ישכילו בני הזוג אם יקבלו על עצמם במסכמות מפרשת ובהבנה מלאה שבשום אופן לא יערבו אף אחד מבני משפחתם בשום נושא מריבותיהם, ויקחו את המשפט לידיהם, או בשעת הצורך - לצד שלישי שאין לו שום נגיעה בדבר, והכל בסודיות ובנאמנות אחד לשני.

ובזה בנקל תשוב האהבה והאמון ההדדי בין בני הזוג, בכך שרואה כל צד כמה יקר ונעלה הוא בעיני בן זוגו, עד שאפלו בשעת פעס ומריבה מתאפק הוא מלשווח את צערו לקרוביו ולבני משפחתו, בהיותו נותן את העדיפות לחיי הזוגיות, ובקווי וצפיה.

להסדר שלום ממתין הוא בסבלנות ועוצר עצמו מלשתף את קרוביו ובני משפחתו - עם כל אהבתו אליהם, כי רואה חשיבות בן זוגו ובערך השלום אתו הרבה יותר מאשר להשתפף ולפרק את סבלו בקרב משפחתו מחשש שיהרס השלום על דם. אם כן, הרי שחשוב לו השלום עם בן זוגו יותר מאשר לפרק סבל שיעלה לו במחיר הפסד השלום.

ומספר הרב זילברשטיין שליט"א (טובת יביעו), שפעם נזדמן לו לראות ולשמע מקרה שאמא הסיתה את בתה נגד בעלה. נגש הרב לבת ואמר לה: "אם את רוצה לקיים מצוות עשה מהתורה, אזי, כשאמך תבוא אליך להסיתה נגד בעלך, סגרי לה את הדלת בפניה. אמך דומה במעשיה לקרח ועדתו".

יא. האשה נועדה לעזר ולא לתוכחה

אמר רבי עקיבא: אין בימינו מי שיודע להוכיח. כבר בזמנו התאונו רבי עקיבא על חסר אמנות התוכחה, ועל אחת כמה וכמה היום, ועל אחת כמה ותוכחת אשה לבעלה.

אשה צריכה לדעת: בעל לא אוהב תוכחות מאשתו. הרבה סבות לכך, ונציג אחת מהן.

אדם אוהב לשמע תוכחה מנאה דורש ונאה מקים. ובכו, לא שהאשה אינה נאה מקימת, אלא שרוב, סוגי תוכחות האשה את בעלה הם בדברים שלא שני שתיקום, כגון להריצו לשעור תורה, תפלה בצבור, נתינת צדקה, השכמת הבקר, שמירת העינים וכדומה. דרישות אלו מקוממות את הבעל, באמרו: זאת האשה

יודעת לדרש ולתקוף בדברים שאין לה נסיון בהם כלל, ואינה יודעת כלל את קשי הנסיון שבקיום הדברים למעשה. ואיך יסבל אותו בעל לשמע דברי תוכחה על דברים שאין אשתו שיכת בהם, בו בזמן שבדברים שהיא פן שיכת בהם אינה משלמת בעצמה. אין ספק שדבר זה מאד מקומם וממריד לשמע דברי תוכחה, ובפרט שנאמרים בלשון תקיפה ונדניקית מצד אחד שאינו מבין כלל את טרדותיו וקשייו של הצד השני.

ובכן, מה העצה פשאשה רוצה שבעלה יתקדם ברוחניות או בכל דבר אחר? להתנהג באפוק רב ולטפוף בנעם ובעדינות, וגם זה בשעות רצון, כשהבעל רגוע ובמצב ריח טוב, ולא בשעת קלקלתו, ובמצב שכזה תביע את מרת ריחה בלשון רכה ובתחנונים. ואם תראה שכל דבריה ללא הועיל ומצב בעלה חמור ומסכן ועלול להדרדר, יכולה היא להתקשר לרבו של בעלה, או לחבר טוב וירא שמים שיש לבעלה באותו אזור מגוריה, ולהסביר לו את מצב בעלה, ולבקש ממנו שיועיל בטובו לחזק את הבעל, ובאופן כזה תקיים מצות תוכחה לבעלה.

יב. אין לאשה להתערב באפני עבודת ה' של בעלה

ספור נפלא ראיתי בספר "נחלת צבי" המלא מסר בהנהגת אשה ביחס לעבודת ה' של בעלה. אברך צעיר לימים בא להגאון הצדיק ר' משה אהרן שטרן זצ"ל, משגיח ושיבת קמניץ בירושלים, שמזמן הנשואין ביתו הופך להיות כמדורת אש, וזאת מכיון שבלילה לומד משנה ברורה, ואשתו באה בטענה שלא לזה צפתה ממנו, אלא שילמד בעיון. האברך טען בפני ר' משה אהרן, מכיון שכל היום הוא לומד בעיון, הרי בלילה רוצה לברר ולדעת הלכה, והאשה בשלה - לא לזה נתפונתי, עד שכמעט והבית חרב בגין זה. רבי משה אהרן חשב לתמו, שבשיחה אחת עם האשה פתח הבעיה, ופנה לביתה והסביר לה מעלת למוד ההלכה - אף היא בשלה: "רבי, לא לזה התפונתי!" ר' משה אהרן נדהם מדבריה, ולא מצא דרך איך להשפין שלום בית.

לאחר זמן קצר פגש ר' משה אהרן את מרן הרב שך שליט"א וספר לו על הבעיה. אמר לו הרב שך: תשלח אותה אלי, ואם תוכל - תבואו גם אתם. מיד חזר ובא לביתה ואמר לה שהרב שך קורא לה. נבהלה האשה, וסכמו ביניהם לבוא לבית הרב שך שליט"א. כשהגיע רבי משה אהרן עם האשה לבית הרב שך, היתה הבית מלא אנשים. רבי משה אהרן מסר למשמש בקדש שהוא הגיע על פי בקשת מרן שליט"א. מיד נכנס המשמש להרב שך, וצוה הרב שך שמיד יכניסו אותם.

כשישבו לפני מרן שליט"א, צוה למשמשו להכניס עוגה מהמטבח, וצוה על האשה לאכלה. האשה הרגישה שנהנקה בעצמה באכילה, וכשגמרה את פרוסת העוגה, צוה הרב שך למשמשו בקדש להביא פרוסת עוגה נוספת מסוג אחר, ואמר לה לאכל גם מעוגה זו. הדבר היתה פלא - מה רוצה הרב מהעוגה. כאשר סימה אכילת פרוסה זו, שאלה הרב שך שליט"א מה ההבדל בין עוגה זו לעוגה זו. האשה לא הבינה השאלה...

אמר לה הרב: "בתורת אשה, מה נראה לך, איזה חמרים הכניסו בעוגה זו ואיזה בעוגה זו?" האשה הרגישה שנפתח הקבר תחתיה, ואמרה: "חושבני שבזו יש יותר קקאו ובזו יש יותר סוכר..." עודדה הרב שך: "טוב, טוב... מה עוד יש שנויים?" וכך שאל אותה שאלות שונות ומשנות אודות העוגה. לאחר שענתה לו על השאלות, סיים: "אני רואה שאת מבינה היטב באפייה. חזרי לביתך, וכל ראשך תכניסי באפייה ובשול. יותר אין לך מה לדבר אודות למוד בעלך." פניה של האשה חפו, אך הרגישה פתאום שהאמת עם מרן שליט"א, ומאז נהפכו חיייהם לשלמים.

יג. כדאי לתרום רבות למען שלום הבית לשם דוגמה אישית

גדולי הממחים בחנוך, כלם פה אחד עונים ואומרים שאין חנוך כחנוך דגמה אישית של ההורים הנוהגים כשורה באצילות.

הנפש. הילד - על אף גילו הרך - נחון הוא בעינא פקיא להתחקות על דרכיהם של הוריו. ילד הרואה שכל שיחם ושיגם של הוריו בענייני יראת שמים, תורה, חסד, ענוה, ותור, דבור בלשון רכה, הארת פנים זה לזה - אין חנוך בעולם שיזרים לנפש הילד נהגים אלו כמו "דגמא חיה" זו, שרואה הוא כמו עיניו את הוריו, שאתם הוא מתגורר כל שעות היום והלילה. שום חנוך בעולם לא ישוה לחנוך שכזה, והוריו מצליחים בחנוך הטוב ביותר בלי עמל ובלי טרח, בדגמה אישית בלבד, כך שרק מסבה זו. כדאי וכדאי להתמודד עם הבעיות הקטנות של שלום הבית ולחסוך את הבעיות הגדולות של חנוך ילדים.

ומספר, שכשהשתחרר אחד היהודים המפרסמים מן הפלא הרוסי, בו סבל יסורים אימים, שאלוהו כל העתונאים: איך החזקת מעמד במצבים שגדולים וטובים ממך לא החזיקו בו אפלו זמן קצר?

התשובה שהיתה בפיו מלמדת אותנו לקח עצום. וכך אמר: "החזוק היחיד שהעניק לי את האפשרות להתגבר על כל המכשולים היה, שמעולם לא ראיתי את הורי כועסים האחד על השני. כל ימיהם התייחסו זה לזה בנחת ומתוך קרבת הדעת, וכל אחד סיע לזולתו בכל מה שאפשר, וכך התגברו הם עצמם על כל נסיונות החיים בהצלחה..."

ואפשר ללמד מכאן עד כמה משפיעה התנהגות ההורים על ילדיהם, עד שגם בן כזה, שישב שנים רבות בפלא, יכול היה לשאב עדוד וחזוק פה מפלאים בגלל שלא ראה את הוריו צועקים אחד על השני, לא ראם סותרים זה את זה בדבריהם, ובכך קבל חסון נפשי.

יד. אין זו "חסידות" אלא "חסרות" (לשון השלה"ק)

אין לתאר עד כמה נלחם היצר להרס את שלום הבית, וזאת בידעו כי איש ואשה שזכו שכינה ביניהם, ואת זאת אינו יכול לסבל, כי מעדיף הוא לשכן ביניהם, ולכן בכל כחו מנסה לסלק את השכינה מביניהם ולכבש את מקומה.

ויצר הרע אינו בוחל גם מלבוא בדרך חסידות יתירה, דהינו, להחשיק את האשה באמירת תהלים במשך כמה משעות היום, להאריך בתפלה, לצאת מהבית למעשה חסד, ובכך הבית מזנח ללא ארוחות מסדרות, ללא נקיון וכביסה, הילדים מזנחים ללא טפול מסור וחס, והאמא ששה ושמה על רבוי מצוותיה ומעשיה הטובים. הבעל חוזר מעבודתו עדי ערב ורואה את הבלגן שבבית, ואש המחלקת מחלה לבער בבית "קדוש" זה, המלא במצוות ומעשים טובים.

ובכן, כמה לא השפילה אשה שפזו במעשיה, בחשבה שאת המצוות אפשר למצא רק מחוץ לבית, ואינה מבינה, שכל תנועה ותנועה בנקיון הבית, בסדור הבית, בכביסה, בבשול, בחנוך וטפול מסור לילדים אין ערוך למצוה זו.

שהרי במניעת המחלקת ורבוי השלום תשרה את השכינה בבית ותזכה לבנים תלמידי חכמים, ומה ישנה ליותר מזה? ולכן אין זו חסידות אלא חסרות.

ומספר על הרב רבי ישעיה משקט, רבה של פראג, שהיתה לו אשה רעה שמררה לו את החיים, ובנוסף לכך היתה "צדקת" להפליא. והיה רבי ישעיה אומר, שזוהי פגנת חז"ל שאמרו בגמרא (יבמות ט) על הפסוק: "אעשה לו עזר כנגדו", ואמר רבי אליעזר: זכה - עוזרתו, לא זכה - כנגדו. והינו, אם זכה הבעל ומצא אשה טובה - נעשית עזר לבעל. הוא יושב ולומד - והיא מגישה לו כוס תה, קפה, וכיוצא. הוא מתפלל - והיא מכינה לו ארוחה. אולם אם אינו זוכה - תהיה כנגדו, מתנגדת ומתחרה עמו. הוא מתפלל בפנה אחת - והיא בשניה, הוא לומד תהלים - והיא מעמדות, הוא לומד גמרא - והיא בספר "מנורת המאור". סיים רבי ישעיה ואמר: רע ומר לבעל אם אשתו מרשעת, אבל שבעתים רע ומר לו. כשהיא "מרשעת אדוקה".

שוב ראיתי להגאון רבי דוד אבודרקה ז"ל שכתב בדיני סדר תפלות של חול (נדף ט), וזה לשונו: והטעם שגפטרו הנשים ממצוות עשה שהזמן גרמא, לפי שהאשה משעבדת לבעלה לעשות צרכיו, ואם היתה מחיבת במצוות עשה שהזמן גרמא, אפשר שבשעת עשיית המצוה יצוה אותה הבעל לעשות מצותו, ותניח מצות הבורא - אוי לה מיוצרה! לפיכך פטרה הבורא ממצוותיו, כדי להיות לה שלום עם בעלה, עין שם.

טו. קמצנות - הרס שלום הבית

בתים רבים נחרבו בגלל מדת "הקמפנות". הקמפנות מדה רעה היא. וגם מריח הטמאה יש בה, כמבאר בזהר הקדוש. שיש מלאך לקמץ ידיהם של בני אדם ולהקשות עליהם הוצאת פרוטה פה הוצאת נשמה, והנגוע במדה זו, יש בו גם ממדת "האכזריות", להיותו מסגל לשמע תחנת אשתו ובניו לקנות להם צרכיהם, ולבבו לב בליעל לבלתי תת להם.

ומדה זו הורסת את שלום ביתו של האדם, לפי שאין לה שנאוי לבריות כאדם האוהב לנצל את אחרים ושומר מכל משמר את עצמו לבלתי ינצל ולו אפלו במשהו. הרי אדם כזה יהא מאוס גם אצל אשתו ובניו בהיותם רואים את אדונום כאכזר ומנצל, הרוצה רק את טובת עצמו וציות פקדויותיו, וכשמתבקש הוא לתרם את מה שחובתו לתרם - משתמט באכזריות. ומדה זו גורמת למריבה רצופה ועקבית ללא מנוח. שהרי שאר הסבות הגורמות מריבות הנם לעתים, אמנם מסבה שכזו, המריבה היא יום ולילה לא ישבות וכמאמר הגמרא: אין מריבה מצויה בביתו של אדם אלא על עסקי מזונות.

ובגלל מדת קפיצת יד שנגוע האדם, הלא בני ביתו יבקשו בלית בררה את צרכיהם בדרךים לא כשרות, ועלולים להכשל בגזל וברמאות ובכל מיני דרכים פסולות להשיג את צרכיהם, ומכאן יבואו לכל המדות והמעשים המקלקלים.

לכן כמה טוב שיירגל האדם לתת לבניו ובנותיו מדי פעם מעות ופרסים לעודדם ולהיות להם לכסות עינים לבלתי יתנו עיניהם במה שלא שלהם.

והן אמת, שגם הפזרנות והבזבז רעה חולה היא, ואולי יותר מהקמפנות, אולם בנוגע לנושאנו "שלום בית", הרי שמדת הקמפנות מספיק סבה להרס את האחווה והשלום ולהשניא את אדון הבית, עד שיקים בו "אויבי איש אנשי ביתו". ובתקון מדה רעה זו יקים בו "ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלם אתו".

ואמנם, אין לאשה לקנות דבר ללא רשות בעלה. אולם אם בכל זאת טענה האשה וקנתה לבית קצת דברים בשפע, לא יתן עיניו בה בקצף ובזיון, אלא בישוב הדעת ובטוב טעם, פעם להעלים עין - ופעם להעיר ובנעם וכדומה.

וזאת לדעת,

אדם קמץ בסופו של דבר צריך לבזבז יותר מכמה סבות. סבה אחת פשוטה, שהרי קמץ קונה את הדברים הפשוטים מסוג העשוי להתקלקל מהר, ובכך מפסיד יותר.

ובנוסף לכך, אדם המנהיג ביתו בקמפנות, לוחצים אותו בניו ללא רחמנות להוציא ממנו את ממונו ואין להם שום רחמים עליו, ואינם מאמינים לו כשהוא לחוץ בכסף, כיון שכאשר אינו לחוץ גם אינו מוציא. וזה ענשו של בדאי, שאפלו אומר אמת - אין שומעין לו, ואדרבה, מבינים לו מר: מאדם שכזה מצוה להוציא מה שיותר, מצוה לסחטו ולערטלו מכל אשר לו, ובדאי משקר הוא כשאומר שאין לו, שהרי קמץ הוא ומחמת הקמפנות טוען שאין לו. ולעמית זאת, אדם שמוציא לעת הצורך כפי הצורך, מרחמים עליו בניו ולא מכבידים עליו ללחצו כשאין לו, ומאמינים לו באמונה שלמה כשאומר שאין לו.

ועוד, גם אם מאמינים לבעל שאכן אין לו, אולם בהיותו קמצן שאף פשיט לו אינו מוציא, אין שום רגש רחמים עליו ויתאכזרו עליו בני ביתו. וזהו עגשו - מדה פגוד מדה: כל המרחם על הבריות, מרחמים עליו מן השמים, ולהפך - להפך.

וכמו שספרה לנו אשה אחת, שבעלה קמצן, ואינה יכולה לסבל הנהגת בעלה בזה, ולכן בדוקא ובחוסר לב משאירה את הבוילר דלוק שש-שבע שעות ללא שום רגש וחמלה על ממון בעלה, וזאת משום שאין לה רגש רחמים על בעל שאין לו רגש רחמים עליה. וכמו כן כשבעלה מתאנח על הפסדים בעסקיו ובממונו, אינה מרחמת עליו כלל, אחר שבין כה אינה נהנית ממנו כלל, ואדרבה, במקום לנחמו ולפיסו - תאמר לו "ככה יעשה לאיש..."

ועוד, אדם שכזה מבזה הוא על הבריות מאד, שהרי אשה שכזו לא תשא חרפת מות הקמצנות עליה, ויתפרסם מעלליו ואכזריותו אצל כל בני משפחתה, ואזי יהא הוא ללעג ולקלס בעיני הבריות, והמריבה והשנאה תתפתח ביניהם כתוצאה מכך שבזתה אותו, ובזה יחרב הבית.

טז. לאשה שנפל בגורלה בעל קמצן

אשה שנפל בגורלה בעל קמצן, עליה לקרא את הפרק הזה ולא את הפרק הקדם. את הפרק הקדם יעדנו לבעל הנגוע במדה זו.

ובכן, אשה המשפלת, יכולה להוציא את בעלה ממדה רעה זו, אלא שצריכה בסבלנות רבה, מעט מעט, לגרש רעה חולה זו ממנו.

עצה מפלאה מובאת בספרים הקדושים לעקר מדת הקמצנות - להתרגל לתת בתחלה ואפלו מעט. לכן בנעם ובסבלנות תמעט בדרישותיה, ותצטמצם לבקש ממנו אך ורק דברים שאין בהם כל כך כדי לעורר את מדת קמצנותו, ובלשון רכה תרפד את קשיות אמוץ לבבו, ולשון רכה תשבר גרם, ובתחלה יהא לו אמנם מאד קשה להוציא, אבל לשון רכה הרי יכולה לעשות הכל, ובעל כרחו יוציא כל פעם מעט, ובדרך זו תעקר ממנו מדה זו.

והוא בדוק ומנסה שמדה זו נתן לעקרה, וכאשר מתחילים בפתיחת יד - אזי מתקדמים וממשיכים לפתח יד, ומצוה גוררת מצוה. כי כל עקר הקשי במדה זו הוא ההתחלה, וכששואברים את ההתחלה, אזי מאליו האדם נגמל מנגע זה, ולכן כל עקר העבודה בזה הוא ההתחלה. והרבה נשים, מחסר סבלנות וממצוקת הבית, מינד מתחילות בבקשות גדולות, במריבות ומחלוקות - דבר הממריד יותר ומחזק את אמוץ הלב וקפוץ הידים, בחשבון שלא נתן לעקר מדה זו אלא ביד קשה ובזרוע נטויה. אולם רק בסבלנות ובלשון רכה נתן להתחיל לעקר מדה זו, ודי בשבור טבע רע זה בתחלתו, וכשתחלתו של טבע זה ישתנה, מאליו ימשך האדם להוציא ולפזר.

יז. לאדם שנפלה בחלקו אשה מכוערת או בעלת מום

לפעמים יתכן שנושא אדם אשה מתוך רחמים, ועל אף היותה דוחה או בעלת מום, כובש יצרו ולוקחה, ולאחר מכן מתעוררים "רגשי חרטה". ובכן, מה הנכון לנהג במקרה שכזה?

ראשית, להתבונן בנאמר: "שקר החן והבל היפי". לפי וחו אין זה תכלית הטוב. "אשה יראת ה' היא תתהלל", ומה' אשה לאיש, ומה שפחות להנות ולסחט את ההנאות מהעולם הזה - עדיף, לפי שהרי על כל ענג וענג שמתענג אדם בעולם הזה שלא לשם שמים, מנקים לו משכרו וממזותיו לעולם הבא. ואם כן, תשמח שעלה בגורלך פחות להנות מיפי וחו של שקר עולם הזה.

ובפרט אם היא בעלת מדות טובות ומתפקדת בסדר הבית פראוי, כמה צריך איש כזה לשמח ולראות עצמו הרבה יותר טוב מאחרים שאמנם "זכו" באשה יפה - אולם אין מעשיה נאים, והבדורף כלל - שאשה נאה יש לה הרבה נסיונות קשים להיות נשמעת ונכנעת לבעלה, וכן קשה לה להתמודד בנושא הצניעות שלא להיות דברנית, יצאנית, בזבזנית וכדומה, וכל זה חסכת לה בכך שזכית באשה צנועה, ביתית ופשוטה העושה רצון בעלה.

ועוד תבונן וישים לב, כי מעט מאד שמענו על גרושין מסבה זו לבד - שהאשה אינה נאה. אחוזי סבה זו לגרושין אפסיים הם לעמת סבות אחרות הגורמות לגרושין גם אצל נשים נאות. הרי שהיפי והחו אין בלחוח לעצר מלהפריד בין הזוג, רק המעשים הטובים וההנהגה הראויה המה המקשרים ומחזקים את הבית.

וכידוע הספור המפרסם על בתו של "החתם סופר", הגאון רבי משה סופר זצ"ל, שאדם אחד התפעל מיפיה של בתו ועקב אחריה בכל מקום שהלכה, וכשהרגישה בדבר, הלכה לביתה, נכנסה לחדרה ופרצה בבכי ותפלה. כשהבחין אביה הדגול בדבר, שאלה לסבת בכיה.

ענתה לו בתו, **שהיא בוכה ומתחננת לבורא שיקח ממנה את יפיה כדי שלא תהיה מכשול לבני אדם**, וברכה אביה שבזכות זה תילד בן שיאיר את עיני ישראל, וכך היה. אמנם נלקח ממנה יפיה, כבקשתה, אולם זכתה ללדת בן גדול בישראל.

לכך, מה לה להצטער על מזלך, הלא תבין, אשה שכזו, הנטולה מחן ויפי, הרי יכולה הרבה יותר בקלות להיות עשירה ביראת שמים, וכמה שטיות ובלבולים שישנם היום לנשים רבות בגלל יפן וחן - אינם אצל אשה כזו. לכן שמח בחלקך, כי מאהבת ה' אותך נתן לך אשה כזו, והלואי ואלו יהיו יסוריך, ולא תזדקק ליסורים אחרים, חס וחלילה.

ובענין זה ראיתי ספור יפה בספר "שלום אהלך" על הרב הקדוש החכם השלם רבי יצחק הכהן זצ"ל, בנו של הרב הגאון כליל המדעים הרב הקדוש רבי משה הכהן זצ"ל, מחבר הספר "פני משה" על השלחן ערוך ועל התורה. שכשהגיע

לפרקו, הציעה לו אמו בלה מאיזו משפחה, והוא ז"ל בקש מאמו שתתן לו שבעה שמות והוא יבחר אחת מהם. וכל לילה היה מניח שם אחד מהמצעות לו תחת הכרית, ולמחרת היה אומר לאמו שהורו לו מן השמים שפלונית אינה ראויה לו, כיון שיש לה אחים שאינם פשרים כל כך וכיוצא, וכך דחה את כלם. וביום השביעי הניח שם אשתו האשה הצדקת עזיזה נ"ע, ולמחרת אמר לאמו שהורו לו מן השמים שהיא ראויה, כיון שכל משפחתה פשרים הם. וכשאמרה לו אמו, והלא היא אינה כל כך יפה, השיבה שאינו מחפש יפי, אלא מחפש יראת ה', שהרי שקר החו והבל היפי, אשה יראת ה' היא תתהלל. ונשא אותה לאשה, וזכה שכל בניה היו תלמידי חכמים רשומים, ועל ראשם מורנו הרב ראש אב בית דין, רבי מרדכי אמייס הכהן זצ"ל (כו שמעתי מאמי מנשים באוהל תבורד). וראיתי לידידנו, שאף בנו הרב הגאון רבי בנגמין הכהן נר"ו כתב בספרו "מלכי תרשיש" (ערך רבי יצחק כהן), שאשת רבנו, מרב שמחתה שזכתה שכל בניה תלמידי חכמים וגדולי הדור, היתה יוצאת גם בעת זקנותה עם תכשיטיה - דבר שלא מקבל בג'רפא, וכשהיו שואלות אותה הנשים בלעג, האם עודך צעירה כל כך שאת מתקשטת בתכשיטיך? היתה משיבה להם: וכי לא מגיע לי שאשמח שכל בני רבנים ותלמידי חכמים?! וכי דבר של מה בכך הוא!?

יח. לאדם שנפלה בחלקו אשה רעה או להפך

הגמרא ביבמות (ס"ג) אומרת: "הנני מביא רעה עד אשר לא יוכל לצאת ממנה" - זו אשה רעה וכתבתה מרבה.

ומה יש לנחם אדם זה יותר מאשר דברי הגמרא שאינו רואה פני גיהנם. אולם בכל זאת עליו לדעת, שזכות זו, כשהיא רעה אליו מטבעה ומאפיה הקשה והגרוע, אבל אם הוא המגרה את הריב בבית, וגורם לה לכעס עליו ולקללו ולבזותו, אין זה בכלל. ולכן ישתדל הוא בכל יכלתו לעשות את המטל עליו, וילך לחכם ולירא שמים שיחזקהו. כמו כן יתבונן יום ביום בספרי מוסר, כי אם לא יחזק עצמו - מי יחזקהו בנסיונות קשים ומרים אלו? ורק אם כך יעשה יום יום ויקרא בספרי מוסר מהי מעלת היסורים, מהי מעלת השתיקה בשעה שמבזים אותו, הרי בזה מכין תבלין ליצר הרע, שהם דברי חז"ל ותוכחתם, כמו שפרש הרב חיד"א.

וכן להפך - אשה שנפלה בגורלה איש רע, עליה גם נאמר שלא תראה פני גיהנם, וצריכה היא להשתדל בסבלנות מרבה לסבלו ולכבדו, ויזכו למה שנאמר: "ברצות ה' דרכי-איש גם-אויביו ישלם אתו". ומי הם אויביו? "אויבי איש אנשי ביתו".

וידעו שהכל מעוונותיהם, וזהו תקונם בהשגחה פרטית, וברצות ה' מעשיהם על ידי תשובה ומעשים טובים, יתהפכו הלבבות לאהבה ולשלום.

וגם אם תחשב: לו הייתה לי אשה טובה, הייתי צדיק יותר וכיזא - גם זו מחשבת טעות, כי מי אמר לך שהקדוש-ברוך-הוא רוצה את עבודתך הנראית לך? אולי, וכך מסתמא, חפץ הוא יותר בעבודתך זו, ודוקא כך, בתקוף נסיונותיך.

ודומה לדברינו ראיתי בספר "טובך גביעו": לפעמים מזוג הקדוש ברוך הוא לאדם אשה רעה כדי להביאו למצוי עצמי מלא, ויתרה מכך - גם אם באמת רואה האדם שמן השמים זוגו לו אשה רעה כפשוטו, יש לו להתבונן ולדעת שהדבר נעשה לטובתו. הרב ציטט את דברי הגאון בעל ה"זית רענן" המסביר בדרך משלו את לשון הפסוק "עזר כנגדו", וממנה יוצא הסבר מפלא מדוע מביא הקדוש-ברוך-הוא על האדם אשה רעה.

יש אנשים, אומר ה"זית רענן", שהקדוש-ברוך-הוא, הצופה הגדול, יודע שההתפתחות שלהם תהיה רק באמצעות אשה רעה, שאינה עושה רצון בעלה. דהינו, שאם יהיה לו טוב בחיים והכל ילך למישרין ומאומה לא יטריד את דעתו, לא יגיעו כשרונותיו לידי מצוי מלא. דוקא האשה הלא טובה, ה"כנגדו", היא - ורק היא - מביאה לו "עזר" בחיים.

לכן, ממשית ה"זית רענן" ואומר, זו הסבה שראינו הרבה אנשים גדולים שהיתה להם אשה רעה, וזה מפני שהקדוש-ברוך-הוא צפה למרחוק וראה שהגדלות שלהם תגיע לידי מצוי רק בצורה זו. יוצא אפוא, שאם רואה האדם באשתו דברים שאינם מוצאים חן בעיניו, ואף גרוע מזה - אל ימהר להחליט שהיא אינה מתאימה לו, כי אולי מאת ה' היתה זאת כדי להכשירו לגדולות. עד כאן.

יט. סגולה גדולה להבאת אהבה בין הזוג

(מספר שלום אהלך)

בזכות קביעות עתים לתורה יוכל הבעל לשנות הטבעים ולהפך הלכות. וראיתי להרב הגאון רבי יוסף משאש ז"ל בספרו "נחלת אבות" חלק ב' (דרוש קיג עמוד שז מדפי הספר), שספר מעשה שראה בעיניו ושמע מאביו הרב חיים משאש זצ"ל, והא לך תארו: יום אחד היה אבי לומד עמי, ואחר גמר הלמוד תקף בא לפניו חכם אחד צדיק וישר כבוד מורנו הרב אלישע נחמני זצ"ל, ואתו עומד איש אחד נכבד בעמיו, ושפך שיחו לפני אבא בבכי ואנחה שאשתו ממררת חיו, ולא יכול לעשות כלום כדי לפייס אותה, ולא הועילו בה לא כשפים ולא כספים, תכשיטין וחפצים, ולגרשה אי אפשר. ובכו, בבקשה, רבי, מלב נשבר הודיעני דרך זו אלך ובקש עלי רחמים. והחכם הנזכר מלא את דבריו, כי הוא יודע רע מצבו עם אשתו, ונלאה לתוך ביניהם שלום ולא הועיל, ואמש נראה אליו פעמים בחלום איש נורא, ואמר לו: עשה חסד ומצנה רבה הולך את איש הזה אצל הרב רבי חיים משאש, והוא ירפאהו מצרעתו. ויהי בבקר והנה חלום פשוט, ועשיתי כאשר צויתי. ויאמר להם אבא בצחלת פנים: דעו, בני, כי סגלה אחת בדוקה ומנסה מקבל אני מאבא, עליו השלום, שכל הקובע עתים לתורה ביום ובלילה, ימצא חן בעיני אשתו, ויהיה תמיד שלום בביתו, ומקרא מלא דבר הכתוב: "שלום רב לאהבי תורתך ואין למו

מכשול" (תהילים קיט, קסה). [ואמרו חז"ל בגמרא (עבודה זרה חי): אמר רבי אבדימי בר חמא, כל העוסק בתורה, הקדוש ברוך הוא עושה לו חפציו, שנאמר: "כי אם בתורת ה' חפצו" (תהילים א, ב). וכן פונת הפסוק: "כי אם בתורת ה'" - ה' עושה לו חפצו, עין שם. המחבר.] ומי שאוהב תורה, קובע לה עתים בכל יום. והוסיף אבא ואמר, ופעם אחת הקשיתי לאבא מארי זצ"ל, מרב שהיה עוסק בתורה כל היום וכל הלילה, והיתה אשתו מצערת אותו, כמבאר בגמרא (יבמות סג). והשיב לו, שיש הבדל, שהראשונים ז"ל היו מחבבין את היסורין ושמחים בהם, כמו שאמרו על רבי אליעזר בנו של רבי שמעון בר יוחאי שהיה מחבב היסורין, וקורא להם בואו אחי! בואו רעי! כמבאר בגמרא (בבא מציעא פד): והסביר טעמם על פי מה שאמר רבי יהושע בן לוי בגמרא (תענית ח'): כל השמח ביסורים - מביא תשועה לעולם בזכותו. כל זה דבר אבי זצ"ל, ובקש עליו רחמים ופטרם לשלום. ואותו האיש קים הדברים, וקבע עתים לתורה יום יום. ואחר פחמשה עשר יום, זכורני, שבא לפני אבא הוא ורעהו החכם הנ"ל בלב שש ושמח, והגיד, כי הדברים עשו רשם מהיום הראשון, והודות לא-ל יתברך שמו, כי הם עתה בשלום רב. עד כאן.

ואיך שלא יהיה, זוכה לכפרת עונות עד שלא רואה פני גיהנם וכנ"ל, וראיתי על מעשה שהיה, כי מספר על איש אחד מעיר מרקש שבמרוקו שהיתה לו אשה רעה מאד, ומרב צער, כל יום היה קורא את כל ספר תהלים. אחר כמה שנים שראה כי באו מים עד נפש, פנה לרב שהיה אב בית דין, ובקש ממנו שיכין לו גט עבור אשתו. הרב אמר לו, שהוא מסכים להכין את הגט, רק בתנאי אם ידע להסביר לו פסוק בתהלים. אותו אדם ענה לרב: אדרבא, אני גומר כל יום ספר תהלים, ואין לי בעיה להסביר לרב מה שירצה. הרב שאל אותו, מה פרוש הפסוק "כי אני לצלע נכון ומכאובי נגדי תמיד, כי עוני אגיד אדאג מחטאתי" (תהילים לח. יח-יט). האיש הנ"ל נסה להסביר לרב את הפסוקים הנזכרים בכמה אפנים, אולם הרב דחה את כל הפרושים על הסף. אז אמר לו אותו האיש: אולי הרב יתן לי פסוק אחר יותר קל להסביר! אמר לו הרב: רק פסוק זה אני צריך להבין. ואז אמר לו: אולי כבוד הרב יסביר לי. והרב הסכים, וכה פרש לו: "כי אני לצלע נכון - הינו, שהאשה נבראה מהצלע, כדאיתא במדרש (בראשית רבה יח. ב). נכון! נכון! השיב הנ"ל. "ומכאובי נגדי תמיד" - הינו, שאשתך מכאיבה לך תמיד. והטעם הוא: "כי עוני אגיד" - הינו, כיון שיש לך עונות, היא מצערת אותך כדי לכפר לך על זה. פנה אליו אותו האיש ואמר: הרי אני כל יום קורא את כל ספר התהלים, ומתי יהיה לי בכלל זמן לעשות עונות? ענה לו הרב: תמשיך את הפסוק, "אדאג מחטאתי" - שמא היו לך עונות בגלגול הקדם והצער מאשתך בא לכפר על זה, ולכן עליך להתפלל לה' יתברך שיעזור לך, שתחזר אשתך בתשובה וייטב לך. וכך היה (שמעתי מידידי רבי אברהם ויזמן הי"ו מאשדוד יע"א). וכן כתוב בספרים, מי שיש לו אשה רעה, בר מנו יתכן שבגלגול הקדם עשה עונות, והצער שיש לו מאשתו בא לכפר לו על זה. ושוב ראיתי בספר תקוני הזהר (תיקון ט) שכן מפרש להדיא, עין שם.

ואחרי ככלות הכל, אין כמו כח התפלה לשנות הטבעים ולראות נסים גלויים, וכמובא בספר "חסידים" לרבי יהודה החסיד ז"ל (סימן שמ"ט): "אם אדם שונא את אשתו, או אם מכעיסתו ואינה טובה בעיניו, יבקש מה' שיחפץ את לבה, וכמו כן שתשא חן בעיניו ושיאבהנה".

כ. לאשה חשדנית או להפך

פעמים רבות טוענות נשים: בעלי אינו שומר את עיניו. לאשה יש קנאה על בעלה, ומלבישה זאת בדרך "צדקות" - שרצה היא שבעלה יתקדש ויתעלה. ובכן, עליהן לדעת: בהרבה בתים נהרס שלום ביתם מסבת הערות אלו של נשותיהם ה"צדקניות".

קדם כל תשאל אשה שכזו את עצמה, מאין באמת נובע מקור רצונה שבעלה לא יסתכל אלא במה ששיף לו ולא יתן עיניו במה שאינו שלו. מסתמא נובע הדבר מרצון טבעי שיש לכל אשה לקבל את מלא תשומת לב בעלה, ואין ברצונה שתשומת לבו תתחלק גם לאחרים.

ועבדה היא, פעמים רבות מצינו שאשה צרה עינה כשבעלה משוחח עם אחיותיו או גיסותיו, ואפלו עם חבריו ורעיו, ומקדיש להם אהבה ותשומת לב. גם אז אין האשה מסכמת להשלים עם מעשיו, לפי שנדמה לה שגוזלים הם את חלקה מתשומת לבו של בעלה ממנה.

ובכן, אם אכן רוצה אשה זו להטות תשומת לב בעלה יותר אליה ולמעט את תשומת לבו מאחרים, עליה לנהג בדרךכים שיובילו לכך, ולא לעשות את הלהפך.

וכמו שהסברנו לעיל, שעל האשה להתייפות בפני בעלה בלפי חיצוני וביפי הנהגותיה ומדותיה, ובזה תשבה את לבו לתת לה את מלא תשומת לבו, וזה יעזר הרבה יותר ממה שתנהג בשיטה אלימה של צעקות ומריבות, כי לא תמיד הבעל מבין לרוחה של אשתו כשמעירה לו על שמירת עיניו או על רבוי שיחתו עם נשים שזה נובע מרצונה לקבל את תשומת לבו, אלא חושב הוא שזו אינה אלא חשדנות שטותית בקרבה או סתם צדקות טפשית הנוערת בה, ואינו רואה בכך שזה בעצם רק התבטאות חיצונית לרצונה הפנימי לחיות באהבה מלאה עם בעלה, וממילא משיגה היא בכך מטרה הפוכה - שבעלה יקוץ בה יותר וישנא את התנהגותה, ומעט מעט תתרוקן תשומת הלב ואת מקומה מלא מה שהוא הפך רצונה.

וכמוכן שעל הבעל להבין, שאם אשתו מעירה לו בזאת, זה נובע מדרישתה לתשומת לבו, אלא שמתבטאת היא בהתפרציות שכאלה, ואם עיני שכל לו להשקיט המריבה, יתן עינו ולבו עליה לשבחה ולהללה, לעזר לה ולהרבות בשבח מעשי ידיה. כי עליו לדעת, שמדת החשדנות אין לה גבולות, ויתכן שאשתו בסתר לבה - וכמו שפעמים אף אומרות זאת אף בגלוי - חושדת בו על הגרוע ביותר. וראינו רבות נשים שחושדות בבעליהן על הרבה דברים שלא היו ולא נבראו, אולם אין עשן ללא אש, ומשהו יש כאן. והוא הפקרות העינים של הבעל. זהו תחלת הסבה לחשד, ובהסתלק הסבה יסתלק המסובב.

ולפעמים ישנה חשדנות מסוג אחר - שאחד הצדדים חושב על השני שהנו מזניח אותו, לא אוהבו ואינו דואג לו, ויתכן שיש מקום לחשד זה, וכגון שצד אחד מבני הזוג כעסן וחסר סבלנות. אולם מבחן פשוט ישנו לאבחן האם באמת זה נובע מחסר אהבה ודאגה לזולת או מחסר סבלנות בלבד.

ומבחן פשוט זה ראיתי ממעשה של אחד ממפירי הסובל מחסר סבלנות של אשתו באפן משוע, כמעט בכל יום מתחדש ריב מצדה וחשדנותה מוציאה אותו

מדעתנו, זְעָקוֹת וּמַחְאוֹת עַל חֶסֶר תְּשׁוּמַת לֵב מִצְדּוֹ וְעַל מַחְדָּלוֹ בְּעֶזֶר הַבַּיִת וְכוּ',
אוֹלָם הַמְעַנִּין הוּא, שֶׁכַּאֲשֶׁר אוֹתוֹ בְּעַל לֹא מְרַגֵּשׁ בְּטוֹב, אוֹתָהּ אִשָּׁה נְהַפְכֶת לְאִשָּׁה
אַחֲרַת לְגַמְרֵי. דְּאִגוּתֶיהָ לְשָׁלוֹם בְּעֵלְהָ תוֹפְסוֹת לָהּ אֶת עוֹלָמָה, וְאֶת הַתְּמַסְרוּתָהּ
אֵלָיו בְּזַמַּן חֲלָיו אֵין לְשַׁעַר וּלְתַאֵר. כִּךְ מְסַפֵּר אוֹתוֹ בְּעַל.

וּבְכוּ, בְּכִךְ נִתֵּן לְרֵאוֹת וּלְהוֹכִיחַ הָאֵם אֶתָּה חַי עִם אוֹהֵב אוֹ עִם שׁוֹנֵא. וְתִתְּבוֹנֵן, כִּי
אִם בְּזַמְנֵים קָשִׁים מִתְּגַלִּית מְסִירוֹת בְּנִאֲמָנוֹת מְפֹלְאָה, הֲרֵי מְכָאן, שְׁגָם כַּאֲשֶׁר
יִשְׁנֵן תְּקוּפוֹת וְכוּחַ, אֵין זֶה אֶלָּא מְסִבַּת מִצְבֵי רוּחַ, חֶסֶר שְׂמִיחָה וְסִבְלָנוֹת, וְיֵשׁ
לְדוֹן לְכַף זְכוּת, וְלֹא לְפָרֵשׁ מִכֶּךָ פְּרוּשִׁים הַמְּבִיאִים לְמִצַּב הַרְבֵּה יוֹתֵר חֲמוּר מִמָּה
שָׁזָה בְּאֲמָת.

כא. הכנסת אורחים ושלום בית

דְּרַכֵי הַיֵּצֵר רַבּוֹת הֵן, וְהַקְּשָׁה שֶׁבָּהֶן כַּאֲשֶׁר בָּא הוּא לְהִרְסַת חַיֵי זוּג בְּדֶרֶךְ שֶׁל מִצְוָה.
לְדַגְמָה: מִצְוַת הַכְּנָסַת אוֹרְחִים. הַבְּעַל בְּרָצוֹנוֹ. לְקַיֵּם מִצְוָה גְּדוֹלָה זוֹ, וְעוֹד מְבִיא
רְאִיָּה, שְׂאֲמָנָם אִישׁ וְאִשָּׁה שְׁזָכוּ - שְׂכִינָה שׁוֹרָה בֵּינֵיהֶם, אוֹלָם גְּדוֹלָה הַכְּנָסַת
אוֹרְחִים יוֹתֵר מִהַקְּבֵלַת פְּנֵי שְׂכִינָה. וְאֵין הוּא מְבִין, שְׂאֲכֹן הַכְּנָסַת אוֹרְחִים יוֹתֵר
מִ"קְבֵלַת" פְּנֵי שְׂכִינָה, אוֹלָם לֹא שֶׁהַכְּנָסַת אוֹרְחִים יוֹתֵר מִ"סְלוּק" פְּנֵי שְׂכִינָה. מִי
הַתִּיר לְסַלֵּק אֶת הַשָּׁלוֹם וְאֶת הַשְּׂכִינָה מִהַבַּיִת בְּשִׁבִיל מִצְוַת הַכְּנָסַת אוֹרְחֵי זָר
וּבְשִׁבִיל כִּךְ לְהִרְסַת וּלְקַלְקֵל אֶת "הָאוֹרְחִים" הַקְּבוּעַ שֶׁלָּךְ, וּבִפְרָט שֶׁבְּרַב הַמְּקָרִים
הָאוֹרְחֵי לֹא מְרַגֵּשׁ בְּנוֹחַ, וּפְגוּעַ הוּא בְּמִישְׁרֵין אוֹ בְּעִקְפֵין בְּרֵאוֹתוֹ מִתַּח וְעִצְבָּנוֹת
בְּבַיִת וְתוֹלָה זֹאת בְּגִלְלוֹ. וְכִךְ שֶׁלֹּא עָלָה בְּיָדָם לֹא מִצְוַת הַכְּנָסַת אוֹרְחִים וְלֹא
מִצְוַת שָׁלוֹם הַבַּיִת.

וְרֵאִיתִי מַעֲשֵׂה בְּהַ"חֲפֵץ חַיִּים", שֶׁפְּעַם אַחַת בְּיוֹם שִׁשִּׁי פָּנָה אֵלָיו אֱלֹמוֹנֵי בְּשִׂאָלָה
אִם בְּאֲפִשְׁרוּתוֹ לְשׁוּבוֹת אֶצְלוֹ בְּשִׁבֵת. אָמַר לוֹ הַ"חֲפֵץ חַיִּים": הַמִּתֵּן לִי כָּאן וְאֵלָּךְ
לְשִׂאֵל אֶת אֲשֵׁתִי וְתִכְּף אֶשְׂבִּיבָךְ דְּבָר. הִנֵּה לָנוּ מַעֲשֵׂה רַב, שְׂאֵין לַעֲשׂוֹת מִצְוֹת,
וְאֶפְלוּ כִּהַכְּנָסַת אוֹרְחִים, עַל חֲשֻׁבוֹן שָׁלוֹם הַבַּיִת. וְכִמוּבֵן שֶׁכָּל דְּבָרֵינוּ בְּאִפְסוֹ כְּלָלִי,
וְכִשְׁהַדְּבָר לְמַעֲשֵׂה, יֵשׁ לְהַתְּעֵץ עִם חֶסֶד. וְיֵשׁ עוֹד לְהַעִיר, שֶׁפְּעָמִים רַבּוֹת יִשְׁנֵן
תְּקֵלוֹת גְּדוֹלוֹת בְּהַכְּנָסַת אוֹרְחִים. וְכִגוֹן שֶׁאוֹתוֹ אוֹרְחֵי לֹא צָנוּעַ כֹּל כִּךְ בְּדַבּוּרָיו
וּבְהַסְתַּכְּלוּתוֹ בְּנִשׁוֹת בְּנֵי הַבַּיִת, אוֹ שֶׁנִּפְתְּחוֹת שִׁיחוֹת בֵּין גְּבָרִים לְנָשִׁים, וּפְשׁוּט
שֶׁכָּל שְׂכַר הַכְּנָסַת הָאוֹרְחִים עָלָה בְּהַפְסַד גְּדוֹל.

כב. הדרכה לבעלי תשובה לטובת שלום ביתם

1. אֵיךְ מִתְּחִילִים. ?

בעֵינָה כְּאוֹבָה אֶצֶל הַחוֹזְרִים בְּתִשְׁבָּה.

זוֹג שְׁנִשְׂוֹאִים כְּבָר שָׁנִים, מְשֻׁנִּים קוֹ בְּחִיּוֹתָם, מְהֻלָּךְ חִיִּים חֲדָשׁ, אֶחָד דּוֹחֵף אֶת הָעֲגָלָה יוֹתֵר מִהַשְּׁנִי, הַשְּׁנִי מִפְּגַר עֲדִין, וְהִרְאִשׁוֹן צוֹעֵק, דּוֹחֵף, כּוֹפֵה, וְהִנֵּה מְקוֹם הַנִּיחוֹ לַיָּצָר הָרַע לְאֵשׁ הַמַּחֲלֶקֶת, הִי יִשְׁמְרֵנוּ.

וּבִפְרָט כְּשֶׁאֶחָד מִבְּנֵי הַזּוֹג בְּכָלֵל לֹא הִשְׁלִים עִם קִבְּלַת הַתִּשְׁבָּה שֶׁל הַשְּׁנִי, אֲזִי בְּכָלֵל יֵשׁ מְקוֹם לְחֻרְבּוֹ הַבַּיִת. וְאִפְשָׁר עוֹד לְטַעַן שֶׁכֵּן הָאֱמֶת.

אָבֵל לֹא ! דְּרָכֶיהָ דְּרָכֵי נֵעַם.

לְנִסוֹת, וְשׁוֹב לְנִסוֹת...

רַב כְּכֹל הַחוֹזְרִים בְּתִשְׁבָּה, לֹא חֹזְרוּ בְּתִשְׁבָּה יַחַד בַּיּוֹם אֶחָד, וְרַק לְאַחַר סִבְלָנוֹת רַבָּה שֶׁל הַצַּד הַשְּׁנִי, יִתְקַיֵּם בּוֹ : בְּרָצוֹת הִי דְרָכֵי-אִישׁ - גַּם-אוֹיְבָיו יִשְׁלַם אֹתוֹ. וְאָמְרוּ חַז"ל : אוֹיְבָיו - אֵלּוֹ אֲנִשֵּׁי בַיִתוֹ.

וּבְדָרְךָ כָּלֵל, כָּלֵל הַהִנְהָגָה צְרִיכָה לִהְיוֹת כְּשֶׁאֶחָד מִבְּנֵי הַזּוֹג זָכָה וְחֹזֵר בְּתִשְׁבָּה וְהַשְּׁנִי לֹא חֹזֵר בְּכָלֵל, אוֹ שְׁעֲדִין הֵנוּ מִפְּגַר בְּתִשְׁבָּתוֹ, אֲזִי עַל אוֹתוֹ הַמַּחֲזֵק לְעֲשׂוֹת אֶת שְׁלוֹ בְּשִׁקּוּט וּבְמִנוּחָה.

דְּהִינוּ,

אֲתָה - שְׁמֹר שִׁבְתְּךָ, הֵכֵן לְעֲצָמְךָ צְרָכֵי שִׁבְתְּךָ לְבַדְּךָ, כְּשֶׁהַצַּד הַשְּׁנִי אֵינּוּ מוֹכֵן עֲדִין לְקִבֹּל שְׁמִירַת שִׁבְתְּךָ. קִדְּשׁ קִדּוּשׁ לְעֲצָמְךָ, אֶכְלֵל לְבַדְּךָ, זְמַר זְמִירוֹת שִׁבְתְּךָ לְבַדְּךָ, וְאִף שֶׁהַצַּד הַשְּׁנִי רוֹאֶה וְעוֹסֵק בְּמָה שְׁעוֹסֵק, אֲתָה אֶת שְׁלֶךְ תַּעֲשֶׂה, וְאֵל תִּדְרֹשׁ מִהַצַּד הַשְּׁנִי לְלַכֵּת בְּדָרְכְּךָ. וְכֹן בְּדָרְכֵי נֵעַם וּבְלִשׁוֹן רַבָּה מִפְּעַם לְפַעַם דִּבֵּר דְּבָרֶיךָ, וּלְאַחַר סִבְלָנוֹת רַבָּה תִּרְאֶה שְׁגַם אוֹיְבֶיךָ יִשְׁלִימוּ אֲתָךְ.

וְהִזְהַר מִלְּהִיּוֹת עֲקֹשׁוֹן בְּעֵינֵיךָ דְּעֲלֵמָא וּבְדַבְרֵים שְׂאִין לָהֶם חֲשִׁיבוֹת, כִּי אִם תִּתֵּן תַּמּוּנַת עֲקֹשׁוֹן עַל עֲצָמְךָ, לֹא תִחַשֵּׁב וְלֹא תִשְׁמַע עֲקֹשְׁנוֹתֶיךָ בְּדַבְרֵים הַהִכְרַחֲיִים, שֶׁהַעֲקֹשְׁנוֹת בְּאֱמֶת חִיּוּבִית בָּהֶם.

וְרַק אִם תִּיצֵר בְּבִיתְךָ אֲוִירָה שֶׁל שְׁלוֹם וּוְתוֹר מִפְּלֶג בְּעֵינֵיךָ עוֹלָם הִזָּה, וְרַק תִּתְעַקֵּשׁ בְּעֵינֵיךָ תוֹרָה וְכִשְׁרוֹת, יִהְיֶה עֲרֵךְ לְעֲקֹשְׁנוֹתֶיךָ, וְיַעֲרִיכוּ וְיִצְדִּיקוּ אֶת עֲקֹשְׁנוֹתֶיךָ, לְפִי שֶׁיִּרְאוּ שְׂאִינָה נּוֹבַעַת עֲקֹשְׁנוֹת זוֹ מִמִּדַּת הָעֲקֹשְׁנוֹת הָרַעָה, וְהַעוֹבְדָה שֶׁהִנֵּךְ וְתָרוֹן בְּשֶׁאֵר עֵנִינִים, וּמִמִּילָא יְבִינוּ שֶׁעֲקֹשְׁנוֹתֶיךָ בְּעֵינֵיךָ תוֹרָה נּוֹבַעַת מִתּוֹךְ רְצוֹנְךָ הַקִּדּוּשׁ לְשֹׁמֵר תּוֹרַת הִי.

מָה שְׂאִין כֵּן אִם תִּהְיֶה עֲקֹשׁוֹן גַּם בְּדַבְרֵים שֶׁל מָה בְּכָךְ, לֹא יִהְיֶה עֲרֵךְ לְעֲקֹשְׁנוֹתֶיךָ לְעֵינֵיךָ תוֹרָה, כִּי תִחַשֵּׁב כְּסִתָּם בְּעַל מִדָּה רַעָה - עֲקֹשׁוֹן - וְיִאֲמְרוּ שְׁכָל מִנְחִיךָ יִסּוּדָם בְּעֲקֹשְׁנוֹת הָרַעָה.

לְסִפּוּם, הַכָּלֵל הוּא : עֲשֵׂה דְבָרִים חִיּוּבִיִּים, עֲמֹד עַל דְּעִתְךָ בָּהֶם, וְתֵר עַל עֵנִינִים שְׂאִינִם נּוֹגְדִים לְתוֹרָה וְלְמִצְוֹת, וְהַשְׁתַּדֵּל בּוֹתוֹר מִפְּלֶג בָּהֶם, וְאִז, בְּסִיעֶתָא דְּשְׂמִיא, תִּרְאֶה נְפִלְאוֹת, כִּי הִי לֹא יִמְנַע טוֹב לְהוֹלְכִים בְּתַמִּים.

והאחרון החשוב - במקום לכפות ולדרש מבן זוגך, נהג בדרך אחרת, התפלל עליו, ושפך שיחה לפני ה' שיחזירהו בתשובה, וישיב לבבו במהרה לתורה ולתשובה, והקדוש-ברוך-הוא הלא מתאווה לתפלתן של צדיקים. וכמו שפרשו: הקדוש-ברוך-הוא מתאווה לסוג תפלה כזו שמבקשים להיות צדיקים, וכמבאר בספרים, שעל תפלה כזו אין קטרוגים וממהרת להתקבל.

2. אל תפריז בחמרות יתרות

לקדוים השלום חשוב, שבתחלת דרכך כבודד במערכה, לעשות רק את החיובים מעקר הדין, ולא להפריז בחמרות - דבר שיעורר זעם וכעס מיתר.

וראוי ונכון להתיעץ עם חכם, במה לבסס את עמדתך ולהתעקש, ובמה לוותר, ואל בינתך אל תשען, כי את רמאות יצר הרע ועמק חכמתו מי יבין? מסגל הוא לבוא אליך במחשבה של מצוה, ויאמר לך: כדאי, תחמיר בזה, ותחמיר גם בזה, ובסך הכל אינם אלא חמרות שאין זמנם עתה במצב המתח שבביתך, וכל עצתו זו כדי להמריד את הצד השני, שיעשה הוא המלחמה איתך במקומו, ויבטל אותך מפל וכל, גם מיסודות התורה ההכרחיים.

ולדוגמה: גדול זקן, כמובן גדול זקן הוא מעלה חשובה. אמנם כשדבר זה מעורר זעם ולחצים, הרי שעליך לוותר על זה בשלב המתח. או למשל לבישת מגבעת וחליפה, ודאי דברים חשובים הם, אולם אינם עקרניים ויסודיים כעת, שעבורם כדאי לגרם מחלקת ונסיונות. ואפלו יותר מזה - שעורי תורה יום יום, עם כל המעלה והחובה העצומה של קביעת שעור תורה יום יום, אם מהיה דבר זה לחץ כבד בתחלת הדרך, ומשפיע מאד על מתחים בין הזוג, יעשה זאת בהדרגה, פעם או פעמים שעור שבויעי, עד שיזכה ל"ברצות ה' דרכי-איש וגו'".

3. להזריח קרן אורה ושמחה בבית

ועוד פרט חשוב, מלבד האמור לעיל, שתעשה מעשיך החיובים בלא דרישות וכפיות מבן הזוג השני. ראוי שתעשה בשמחה ובנחת, כי כלל גדול בשלום בית: בני זוג האוהבים זה לזה, כשרואה צד אחד מה שטוב לשני ושהוא שמח בו - מבטל דעתו לשמחו.

ולכן, אם הבן זוג יראה שאתה שמח בתורה, בשמירת שבת, טהרה, וזהו ממש מחיה ומשמח אותך, ירצה וישתדל לבטל דעתו, כדי להמשיך לך שמחה זו שלא תפסק ממך.

מה שאין כן אם רואה הבן זוג שאתה כופה את עצמך וחסר שמחה במעשיך, ואין הנהגה זו מהות חייך אלא בדיעבד, הלא אמור יאמר: למה אכנע לו, והלא הוא עצמו אינו שמח מדרכו, אמתיו עד שישוב הוא מדרכו וישוב לאחור כבראשונה.

כג. על מה מתר לריב?

זוג המתחזקים זה עתה במצוות ה', בודאי שעל כל צד להבין את השני במחודלו ובפגורו עדן בהתקדמות שמירת התורה והמצוות, ועליהם להלך בדרכי נעם.

אולם זוג חרדים, או זוג שנשארו לאחר שכבר התחזקו, ובדעה אחת הקימו בית נאמן בישראל והכל הלך למישורין וזכו לבנים ובנות, ופתאום נכנסה רוח שטות זרה מהרחוב הקלוקל לשנות קצת את דרכי הצניעות מהאשה והבנות לפרץ גדר, שלא היו רגילין בה זה תקופה - על כך אין לוותר בשום אופן. אחר שהבית כבר הלך למישורים בדרכי ה' בדעה משתפת, ופתאום בא השטן לדור בתוכם - חובה בכל מחיר לגרשו, ואין לחשבון פאן שום חשבון של שלום בית, ולצאת מלחמה על כל פרצה. ובפרט כשנכנסה רוח שטות על לבישת מלבושים שלא כהלכה, או, חס וחלילה, להכניס את מכשיר התועבה לתוך הבית - על כך אין להתפשר בשום פשרה, כי אחרת יהרס הבית. ובמניעת הדבר בכל תקופה, אין חשש לקלוקל השלום, היות וכך הרגלו מאז לחיות בדרך התורה, ואכן תהא זו עתה מריבה על חשש לקלוקל הבית - אולם תסתים ב"את וזה בסופה", ויחזר הבית לשלומו ולשלותו, ללא ספק. ולהפך - אם בשביל ה"שלום" יתפשרו לקלקל את הבית, אזי "מבטח" לבית זה שתשרה בו המחלקת והמריבה לעולם, אחר שפרצו גדר, ולכן עליהם להבין שזה עצת היצר להקל לפרץ את גדר התורה מבית שהרגלו בו בדרכי התורה בשביל "שלום הבית", ורק להזהר שאפן המחאה תהא ביעוץ מתמיד עם אדם גדול.

וראייתי לנכון להעתיק בזה פרק חשוב מרבנו הגאון הקדוש "שומר אמונים" שמביא שם מ"ספר הצנאה": בני, הגם כי תמיד הנהגתי אתכם על השלום ולא לחרחר ריב עם שום אדם, חס ושלום, וכל שפן עם אשתו שהוריתי אתכם תדיר לקבל כל מיני בזיונות וחרופים מאשתו ולשתק על דבר כבוד ה', כי זה טובה כפולה ומכפלת לאיש לסבל חרופי אשתו ולבלי להשיב פלוס. ועד כמה עצומה ונשגבה זו הטובה, וכמה צדיקים שזכו בשביל זה למדרגות רבות ולהרבה מתנות מן השמים. גם לכל איש פשוט זה טובה עצומה, כאמרם ז"ל (עירובין דף מא ע"ב), שאינו רואה פני הגיהנם.

הגם פי על האשה בעצמה הוא רחמנות גדולה, כי הרבה תהיה צריכה לסבל על זה ענשים קשים על שמצערות בעלה, אבל לאיש הוא טובה גדולה ועצומה לעשות עצמו פחרש לא ישמע ולשתק ולסבל בשמחה, והעקר שלא לענות פלוס, חס ושלום, רק להשיב רכות, (משלי טו) "מענה רך ישיב חמה", ולהאמין בהשגחה פרטית פי כל אלו הדבורים הוא מלמעלה על פגם הדבורים שלו, ועוד - שמרמזין לו מן השמים פגמיו, אם יש לו שכל להבין, ועוד - מפני חלול ה' במחלקת.

אבל כל זה במצערות אותו במלי דעלמא. אבל דבר ששייך לענן פרצת עניני צניעות או גדול בנים ולהדריכם על דרך הצניעות ויראת שמים והנהגת הצניעות של היראים האמתיים - על זה, חס ושלום, לא תהיו עונים, רק תצאו באש ובמים, **פי כל אלו האבות ובעלי רחמנים שרוצים רק השלום בענין זה, ראינו בחוש פי כל בניהם, רחמנא לצלן, יוצאים לתרבות רעה, ואם לא בניהם אז בני בניהם, חס ושלום.** ואם מסר נפשו ולא הועיל, אז אין לו ענש מן השמים, כאשר כתבתי בשלחן הטהור במאמר הצניעות, ועל פי רב, בעזרת ה' יתברך, בודאי יועיל ויועיל הרבה.

וְצָרִיד לַעֲשׂוֹת כָּל מִינֵי תַקִּיפוֹת שֶׁבְעוֹלָם שֶׁלֹּא לְחוּס וּלְחַמַּל כָּלֵל לֹא עַל אֲשֶׁתּוֹ וְלֹא עַל בְּנָיו רַחֲמָנוּת שֶׁל פְּתָאוֹת, כִּי זֶה הֶרְחַמְנוֹת הוּא מִס"ס וְכַת דִּילָהּ, רַחֲמָנָא לְצַלּוּן. אוֹי עַל רַחֲמָנוּת כְּזוֹ. רַק צָרִיד תִּקְףָה לְצֵאת בְּכָל מִינֵי תִקְףָה עַז וּבִמְסִירַת נֶפֶשׁ לְמַחֹת בְּכָל הַכַּחַשׁ שֶׁבְעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁרְאַיְתֶם מִמֶּנִּי, בְּנֵי אֱהוֹבֵי, וְשֶׁלֹּא לְשִׁתֵּק וּלְחַנֵּף וּלְרַחֵם בְּזֶה, חֵס וְשָׁלוֹם. לְמַעַן הִי תִרְחַמוּ עַל נַפְשׁוֹתֵיכֶם וְעַל נַפְשׁוֹת נְשִׁיכֶם וְעַל בְּנֵיכֶם יוֹתֵר מֵעַל הַגּוֹף הַבְּזוּי, עֶפְרָ וּמִיָּם, טַפָּה סְרוּיָהּ, וְתִרְאוּ לְחוּס עַל כְּבוֹד שְׁמוֹ הַגָּדוֹל שֶׁלֹּא יִתְחַלֵּל, חֵס וְשָׁלוֹם. וְאַם תִּתְנַהֲגוּ עַל דֶּרֶךְ הַטּוֹבָה, יַעֲזֹר לָכֶם הִי לְגַדֵּל שְׁעִשׂוּעֵי קִדְיָשִׁין, עַל כָּל פָּנִים לְפִי יַעֲרֵךְ הַדּוֹר.

וְאַם יֵשׁ לוֹ אִשָּׁה שֶׁפּוֹרְצַת גְּדָרֵי הַקִּדְשָׁה, צָרִיד לְמַסֵּר נֶפֶשׁוֹ. מִמֶּשׁ עַל זֶה בְּכָל מַה שֶׁיִּכּוֹל, כִּי זֶה יוֹתֵר גְּרוּעַ מֵאִם בָּא גִזְלוֹן וְרוֹצֵחַ וְרוֹצֵחַ לְהַרְגוֹ, שֶׁבּוֹדָאֵי עוֹשֶׂה כָּל מַה שֶׁבְּכַחוֹ לְהַנְצִיל מִזֶּה הַרוֹצֵחַ. וְכִמוֹ שֶׁאָמְרוּ ז"ל, שֶׁקֶשָׁה הַמַּחֲטִיא אוֹ יוֹתֵר מִהַהוֹרְגוֹ. וְאִשָּׁה כְּזֹאת הִיא בְּכָלֵל מִסִּית וּמִדִּיחַ, אֲשֶׁר נֶאֱמַר עָלֶיךָ בְּכִמָּה לְאוּיִן בִּתְוֹרָה: "וְלֹא תַחֲסוּ וְכוּ' וְלֹא תַחֲמַל וְלֹא תִכְסֶה עָלֶיךָ".

וְאַם תִּתְנַהֲגוּ כְּמַעֲשֵׂה הַפְּתָאִים שֶׁרוֹצִים לִישֵׁב בְּהַשְׁקָט וּמְנוּחָה וַיֹּאמֶר תִּרְוִי, שְׂאִינוּ רוֹצֵחַ לַעֲשׂוֹת מְרִיבוֹת וְאִינוּ רוֹצֵחַ לְצַעַר בְּנֵי בֵיתוֹ - כִּי זֶה אִינוּ נִקְרָא, חֵס וְשָׁלוֹם, בְּשֵׁם מַחֲלֶקֶת, רַק נִקְרָא קְדוּשַׁת הַשֵּׁם, מִסִּירַת נֶפֶשׁ וּקְנֵאת ה' צְבָאוֹת. כִּי גַם הַרְבֵּה גְדוֹלִים מִפְּרָסְמִים אֲשֶׁר הִלְכוּ בְּזֶה הַדֶּרֶךְ שֶׁלֹּא לְצַעַר בְּנֵי בֵיתָם וְהִלְכוּ בְּרַפְיוֹן, גְּרָמוּ כִּי נִשְׂרְפוּ נִשְׁמוֹת בְּנֵיהֶם. וְאַם לֹא בְּנֵיהֶם - בְּנֵי בְנֵיהֶם נַעֲשׂוּ פּוֹרְקִים לְבִסוּף, כְּאֲשֶׁר רְאִינוּ זֹאת בְּעֵינֵינוּ בְּחוּשׁ הַרְבֵּה.

וְכִבֵּר רְאִינוּ אֶחָד קְדוֹשׁ בְּדוֹר אַחֲרוֹן, בּוֹצֵינָא קְדִישָׁא מְצִאנֵהּ, אֲשֶׁר מְסַר בְּזֶה לְהַנְהִיג צְנִיעוּת בְּיִשְׂרָאֵל וּפְעַל עַל כְּמַה דְּזוֹרוֹת עַל יוֹצְאֵי חֲלָצִיו וְעַל כָּל הָעוֹלָם, וְכֵן כְּמַה צְדִיקִים בְּדוֹרוֹ חֲבָרִיו.

וְכֵן. כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מוֹסֵר נֶפֶשׁוֹ עַל הַנְּהַגַת צְנִיעוּת קְדוּשַׁת הַבַּיִת, אֵז מְשַׁבֵּר בְּזֶה כָּל טִינְרֵין תַקִּיפִין, וְהַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא אִינוּ מְקַפֵּחַ שְׂכָרוֹ בְּזֶה וּבְבָא, וְרַב שְׂכָרוֹ וְחִילוֹ וּפְעֻלָּתוֹ מִן קִדְּם ה'.

אֲבָל עֲכָשׁוּ, בְּעוֹנוֹתֵינוּ הַרְבִּים, שֶׁיִּרְדְּנוּ בְּסִתֵּר הַמְדַרְגָּה וּבְהַשְׁגַת הַדַּעַת, אֲטוּמִים וְסִתוּמִים, בְּעוֹנוֹתֵינוּ הַרְבִּים, וְנִמְצָאִים גַּם כְּאֵלֶּה אֲשֶׁר עָלִיהֶם אָמַר הַנְּבִיא: (ירמיה) "הִנֵּה דָבָר ה' הִנֵּה לָהֶם לְחֶרֶף לֹא יִחַפְצוּ בּוֹ", וְזֶה מְגַדֵּל כְּסֻלוֹת וּפְתָאוֹת שֶׁיִּרְדֶּה בְּעוֹלָם. וְעַקֵּר שֶׁבְּעַקְרֵים הַהֲתַחֲלָה מְגַדֵּל יְרִידָה זוֹ נֶצְמַח מִנְּשִׁים הַשְּׁחוּצוֹת שֶׁמוֹרְדִין עַל מְנַהֵג רְבוּתֵינוּ וְאַבוּתֵינוּ וְאִמוּתֵינוּ הַקְדוּשִׁים וּמוֹשְׁלִים עַל בְּעָלֵיהֶם. וְרַבָּא דְעַלְמָא עֲכָשׁוּ נִמְשָׁכִין אַחֲרֵיהוֹן כְּצֵאן לְטַבַּח. יוֹבֵל.

בְּתַחֲלָה נִמְשָׁךְ אַחַר הַיָּצֵר בְּחִבְלֵי תִרְוִצִין, שְׂאִין רוֹצֵחַ לַעֲשׂוֹת פְּרוּד וְכַדוּמָה וַיֵּשׁ לוֹ רַחֲמָנוּת, וְאַחַר כֵּן בְּהַמְשָׁךְ הַזְּמַן שֶׁמְרַגֵּשׁ בְּעַצְמוֹ גְּדֵל נְפִילָתוֹ וְיִרְיָדָתוֹ מִהַקְדְּשָׁה וְגֵדֵל חֲרִיבֵן הַבַּיִת בְּכָלֵל וּבְפָרֵט, אֲבָל אֵז כְּבָר אִינוּ יָכוֹל לְהוֹשִׁיעַ כִּי אִינוּ בְּרִשׁוֹתוֹ, וְכִבֵּר נִמְסֵר בְּיַד הַחִיצוֹנִים, רַחֲמָנָא לְצַלּוּן, הוּא וְרוּחוֹ וְכָל אֲשֶׁר לוֹ. כִּי כִּיּוֹן שֶׁנִּפְרָץ קְדוּשָׁה וְצְנִיעוּת מִהַבַּיִת, בּוֹרַחַת הַשְּׂכִינָה מִשָּׁם, וְשָׁם הַרְגִיעָה הַפְּלוּגִית וְכָל מַחֲנוּתֵיהָ, רַחֲמָנָא לְצַלּוּן מֵהֶם. וְהִנֵּה הֵם אוֹמְרִים שֶׁפְּנוּתָם עַל שְׁלוֹם בַּיִת לְהַשְׂרֵאת הַשְּׂכִינָה, וְהַשְּׂכִינָה הַקְדוּשָׁה בּוֹדָאֵי אִינְהָ שׁוֹרָה בְּבֵית כְּזֶה, חֵס וְשָׁלוֹם, שֶׁמֵּלֵא זְהֻמָּא שֶׁל פְּרִיצוֹת וְחֲצִיפוֹת, כִּי אִין אָדָם הָעֲלִיוֹן דָּר עִם נַחֵשׁ בְּכַפִּיפָה אַחַת וְכוּ'.

וְנֹאמַר "כְּגַת עָלַי נִהְר", שְׁנֵהָר רֹמְזוּ לְשָׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַכְּתוּב (ישעיה סו): "הִנְנִי נֹטֶה אֵלַיָּהּ כְּנֵהָר שְׁלוֹם". וְאָמְרוּ רַז"ל בְּבִרְכוֹת: 'הֲרוּאָה נִהָר בְּחֵלוֹם, רָאָה שְׁלוֹם'. דְּהֵינּוּ: שֶׁשְׁנֵינֵיהֶם יִסְכְּימוּ אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ לְדַרְכֵי הַצְּנִיעוּת וְהַקְּדוּשָׁה, אִזּוֹ יִהְיֶה שְׁלוֹמֵם דְּקְדוּשָׁה וְנִתְקַדַּשׁ הַבַּיִת מִנֵּהָר הָעֲלִיּוֹן מִגֵּן עֵדוֹן דְּלַעֲלֵא. מֵה שְׁאִין כֵּן אִם הַשְׁלוֹם הוּא לְהַפְדֵּי הַצְּנִיעוּת, אִזּוֹ הַשְּׂכִינָה הַקְּדוּשָׁה מִתְאַנַּחַת וּמְצַטְעָרַת עַל שְׁלוֹם כְּזֶה שְׁלוֹם דְּקִלְפוֹת. כִּי שְׁלוֹם כְּמִסְפָּר עֵשׂוֹ, שֶׁאֹמַר: אִין לְחֻרְחַר רִיב בְּבַיִת לַעֲשׂוֹת מַחֲלָקַת וְלִהְפָּרִיד שְׁלוֹם בְּשִׁבִיל הַנְּהֻגוֹת הַצְּנִיעוּת, כִּי גְדוֹל הַשְׁלוֹם שֶׁהַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא הַתִּיר לְמַחֹת שְׁמוֹ הַקְּדוּשׁ בְּשִׁבִיל שְׁלוֹם. וְכַדּוּמָה דְּבָרֵי חֲלָקוֹת שֶׁל חֲנִפִּים וְשִׁקְרִים שֶׁל פְּתוּי הַיְצָר, וְזֶה שְׁלוֹם שֶׁל עֵשׂוֹ הַרְשָׁע. עַד כָּאן.

כד. אל יהיו גירושין קלים בעיניך

חֹשְׁבִים הַרְבֵּה, שֶׁהַפְּתוּרֹן הַטוֹב בְּיוֹתֵר לְמַחֲלָקַת וּלְסִדּוּר הַשְׁלוֹם - "גִּירוּשִׁין", וּבְעֵינֵי הַהֲמוֹן וְעַמֵּי הָאָרֶץ הַדְּבָר נִרְאֶה קַל. הַדְּמִיוֹן עוֹבֵד: אֶקַּח אִשָּׁה אַחֶרֶת? נָאָה, מִנְמַסָּת, עֲשִׂירָה, וְאַחִיָּה מַעֲתָה חַיִּים מְאֻשָּׁרִים.

הַגְּמָרָא אוֹמְרַת (גיטין צ' ע"ב, סנהדרין כב ע"א): אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, כָּל הַמְּגַרֵּשׁ אִשְׁתּוֹ רִאשׁוֹנָה, אֶפְלוּ מִזְבַּח מוֹרִיד עָלָיו דְּמַעוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְזֹאת שְׁנִית תַּעֲשׂוּ כְּסוֹת דְּמַעָה אֶת מִזְבַּח ה' בְּכִי וְאַנְקָה מֵאִין [עוֹד] פְּנוֹת אֶל הַמִּנְחָה וְלִקְחַת רָצוֹן מִיָּדְכֶם. וְאַמְרַתֶּם עַל מָה? עַל כִּי ה' הַעִיד בֵּינָךְ וּבֵין אִשְׁתְּךָ אֶשֶׁר אַתָּה בְּגִדְתָּהּ בָּהּ וְהִיא חִבְרַתְךָ וְאַשְׁתְּ בְּרִיתְךָ" (מלאכי ב'. יג יד).

וּבִסְפָּר "נִשְׁמַת חַיִּים" מְבִיא בְּשֵׁם רַבּוֹ רַבִּי שְׁאוּל נְחֻמְיָאס ז"ל פְּרוּשׁ נִפְלָא:

וְלְכַאוּרָה אֵינּוּ מוּבָן מֵה הַקֶּשֶׁר שֶׁהַמִּזְבַּח מוֹרִיד דְּמַעוֹת עַל אִשְׁתּוֹ רִאשׁוֹנָה? אֵלָּא שֶׁהַמִּזְבַּח, בְּרִאוֹתוֹ אֲדָם מְגַרֵּשׁ אִשְׁתּוֹ רִאשׁוֹנָה עַל שֶׁהַקְּדִיחָה תִּבְשִׁילוֹ אוֹ מִצָּא אַחֶרֶת נָאָה הַיְמָנָה, מִתְעוֹרֵר לְבַכּוֹת עַל דְּבָר זֶה שֶׁלֹּא הָיָה צְרִיךְ לְהִבְיֵא אוֹתָהּ לְיַדֵּי גִירוּשִׁין, שֶׁהָרִי הַמִּזְבַּח מְקַרִּיבִים עָלָיו קֶרֶב. וּפְעַמִּים שֶׁאֲדָם מְבִיא לְקֶרֶבן שֶׁהוּא דָל וְרָזָה, בְּשַׁעָה שֵׁשׁ בְּעֵדְרוֹ זָכָר מְבַחֵר וְטוֹב הָרְאוּי יוֹתֵר, וּבְכָל זֹאת מִתְעַלֵּם מִזֶּה הַמִּזְבַּח וְסוֹבֵל זֶה, וְאִיךָ הָאֲדָם לֹא יִסְבֵּל מֵאִשְׁתּוֹ אִם הַקְּדִיחָה תִּבְשִׁילוֹ, אוֹ מִצָּא אַחֶרֶת נָאָה הַיְמָנָה לְגִרְשָׁה !! לְכֵן הוּא בּוֹכָה עָלָיו, עַל הַטְּעוּת שְׁלוֹ, וְגַם עַל עֲצָמוֹ - אִיךָ מַעֲלִיבִים אוֹתוֹ וְלֹא יְכוּל לְהִתְנַגֵּד. עַד כָּאן.

וּלְצַעֲרָנוּ, הַרְבֵּה זִוּגוֹת תְּמִימִים הוֹלְכִים לְכָל מִינֵי אֲנָשֵׁי דְלֹא מַעֲלֵי חֲסָרֵי אַחֲרִיּוֹת, חוֹמְדֵי בָצַע, הַמְרַשִּׁים לְעַצְמָם לְפָסֵק לְזִוּגוֹת לְהַתְּגַרֵּשׁ אוֹ לֹא, אוֹ קֹדֵם שֶׁנִּשְׂאָו, אוֹמְרִים לָהֶם שְׂאִינֶם מִתְּאִימִים וְעֲלִיהֶם לְהַפְרִיד. אוֹי לָהֶם וְאוֹי לְנַפְשָׁם ! לְעוֹלָם לֹא יִכְפַּר לָהֶם עוֹן שֶׁכְּזֶה לְהַפְרִיד בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ ! עוֹן זֶה הַשְּׁנוּי וְהַמְקַצֵּיף בְּיוֹתֵר אֶת מִדַּת הַדִּין עַל עוֹשֵׂה עוֹל זֶה.

וּבְפֶרֶט שְׂרָאִינוּ הַרְבֵּה זִוּגוֹת שֶׁרַבּוּ מְרִיבוֹת וּמַחֲלוֹקוֹת גְּדוֹלוֹת וּלְבִסוּף הַתְּנִשְׁרוּ כָּל הַדְּבָרִים בְּמִשְׁדֵּי הַזְּמַן, כִּי לְפַעְמִים לּוֹקַח זְמַן עַד שֶׁהַהֲבָנָה וְהַשְׁתַּוּוּת בֵּין בְּנֵי הַזּוּג

וְהַשְׁלוֹה וְהַשְׁלוֹם בְּיַנְיָהֶם, וְרוֹאִים לְבַסּוֹף נַחַת מִכָּל בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם, עַל אֵף שֶׁהַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים לֹא הָיוּ כָּל כָּף טוֹבִים.

וְכַמְסַפֵּר עַל הַגְּאוֹן רַבִּי עֲזָרָא עֲטִיָּה זצ"ל (ראש ישיבת "פורת יוסף"), שֶׁהָיָה תַּמִּיד מְרַבֵּה לְהַשְׁכִּין שְׁלוֹם בֵּית בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ. פֶּעַם אַחַת בָּאוּ אֵלָיו בְּנֵי זוּג שֶׁהָיָה בְּיַנְיָהֶם מְרִיבָה, וְכָל אֶחָד מֵהֶם טָעַן בְּמִשְׁךְ שְׁעוֹת אַרְכּוֹת שֶׁהִשְׁנִי אִינוֹ מִבִּין, אִינוֹ מְעֲרִיף, אִינוֹ קָשׁוּב... וְכִיוּצָא. שָׁאַל אוֹתָם הָרַב: "כַּמָּה שָׁנִים אַתֶּם נְשׂוּאִים?" נִקְבוּ בְּמִסְפַּר הַשָּׁנִים. אָמַר לָהֶם הָרַב: "לְאַחַר אַרְבָּעִים שָׁנוֹת נְשׂוּאִין תִּבְיִנוּ זֶה אֵת זֶה טוֹב יוֹתֵר." וְהֵם הִלְכוּ לְבֵיתָם... ("המורה" עמוד רעז, הובא בספר "אבותינו ספרו לנו" [הגדה] עמוד 171).

לָכוּ, כְּשֵׁיט וּפּוֹחַ בֵּין הַזּוּג וְאִינָם מְסַתְּדִרִים בְּעֲצָמָם, יֵשׁ לְלַכֵּת רַק לְתַלְמִיד חֶכֶם יָרָא שְׂמִים בְּתַכְלִית, שֵׁיט אֶהְבֵּת יִשְׂרָאֵל גְּדוֹלָה בְּקַרְבּוֹ וְעוֹשֶׂה כָּל מַעֲשָׂיו לְשֵׁם שְׂמִים, שֶׁבְּיָדָיו נִשְׁמַר הוּא מֵהַשְׂמִים שֶׁלֹּא תִבּוֹא תַקְלָה עַל יָדוֹ.

וְרָאָה בְּגִמְרָא מַעֲשֵׂה דְבָבָא בֶן בּוּטָא כַּמָּה מַחַל עַל כְּבוֹדוֹ. וְהַסְפִּים לְבָזוֹת עֲצָמוֹ עַל מְנַת לְמַנַּע סִכְסוּד בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ, וְכֵן רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֶּסֶס שֶׁהַסְפִּים לְאִשְׁהוֹ שֶׁתִּירַק בְּעֵינוֹ שְׁבַע פְּעָמִים לְמַעַן הַשְׁלוֹם.

וְעוֹד מַעֲשֵׂה נוֹרָא רְאִיתִי בְּסִפֵּר "שְׁלוֹם אֶהְלֵךְ" שֶׁאַרְע בְּמַרוֹקוֹ עַד כַּמָּה יֵשׁ לְהָרַב הַמְשֻׁכֵּן שְׁלוֹם לְמַסַּר נַפְשׁוֹ לְמַעַן שְׁלוֹם הַזּוּג לְבַל יִפְרְדוּ:

שְׁנֵי סוֹחְרִים יְהוּדִים בְּעִיר סוּיְרָה שֶׁבְּמַרוֹקוֹ הָיוּ יְדִידִים, וְכֵן הָיוּ גַם יְדִידֵי הַפְּאֵשָׁה. לְעֲשִׂיר אֶחָד בְּשֵׁם חַיִּים בֶּן בְּכָאץ הִיָּתָה בֵּת יָפָה מְאֹד, וְכִשְׂרָאָה הַסוֹחֵר יָדִיד אָבִיָּה אוֹתָהּ, חִשְׁקָה נַפְשׁוֹ בָּהּ וַיִּבְקֶשׂ אֶת אָבִיָּה לְתַתָּה לוֹ לְאִשָּׁה. חַיִּים בֶּן בְּכָאץ הַסְפִּים, הִכִּין כָּל מָה שֶׁנְּחוּץ לְבֵיתוֹ וְלְחַתֻּנְתָּהּ, וַיְסַדְּרוּ אֶת הַחֲפָה בְּרַב עֵם וּבְשִׂמְחָה גְּדוֹלָה. הַבֵּת עָבְרָה לְגוֹר בְּבֵית בַּעֲלָה הָעֲשִׂיר, וְהוּא אֶהָב אוֹתָהּ מְאֹד מְאֹד. כְּעֵבֶר תְּקוּפָה קֶצֶרָה הָיוּ וּכְנֹחִים בְּיַנְיָהֶם וְהַסוֹחֵר רָב עִם אִשְׁתּוֹ הַצְּעִירָה. הָאִשָּׁה נֶעְלְבָה מְאֹד, וַתִּלְךָ לְבֵית אָבִיָּה. הַסוֹחֵר הָעֲשִׂיר, בַּעֲלָה, בִּקֶּשׂ אֶת יְדִידוֹ לְשַׁלַּח חֲזָרָה אֶת בֵּיתוֹ אֵלָיו, אֵךְ חַיִּים בֶּן בְּכָאץ סָרַב לְשַׁלַּח מִבֵּיתוֹ אֶת בֵּיתוֹ. וַיֹּאמֶר: לֹא חַתֻּנְתִּי אֶת בֵּיתִי בְּכַדִּי שֶׁתַּחֲיָה חַיִּי מְרִיבּוֹת. בַּעֲלָה יָכוֹל לְתַת לָהּ גֵּט, וְאִם אִינוֹ רוֹצֶה - הִיא תִשָּׂאֵר בְּבֵיתִי כָּל יְמֵי חַיִּיָּהּ. הַבַּעַל שָׁלַח שְׁלִיחִים וּבִקֶּשׂ לְהַחְזִיר אֶת אִשְׁתּוֹ, אֵךְ אָבִיָּה חַיִּים סָרַב לְהַחְזִיר אֶת בֵּיתוֹ לְבַעֲלָה. הַבַּעַל פָּנָה לְפִאֵשָׁה שֶׁיִּתְעַרַּב גַּם הוּא בְּדָבָר. הַפְּאֵשָׁה שָׁלַח מְכַתֵּב לְחַיִּים בֶּן בְּכָאץ וַיִּבְקֶשׁהוּ לְהַחְזִיר אֶת בֵּיתוֹ לְבַעֲלָה, אֵךְ כָּתַב תְּשׁוּבָה מְנַמֶּסֶת לְפִאֵשָׁה, וַיֹּאמֶר לוֹ: הַפֶּעַם לֹא אוּכַל לְמַלֵּא בְּקִשְׁתְּךָ. מוּטָב תּוֹרִיד רֵאשִׁי מַעֲלִי מֵאַשֶׁר לְהַחְזִיר אֶת בֵּיתִי לְאִישׁ שֶׁמַּעֲנָה אוֹתָהּ. הַבַּעַל, שֶׁאֶהָב אֶת אִשְׁתּוֹ, לֹא יָכַל לְהַשְׁלִים עִם הָעֲבָדָה שֶׁאִשְׁתּוֹ. אִינָה חוֹזֶרֶת אֵלָיו, פָּנָה לְרַבִּי מֵאִיר בֶּן עֲטָאֵר וַיִּתְחַנֵּן לְפָנָיו לְהַשְׁפִּיעַ עַל חַיִּים בֶּן בְּכָאץ לְשַׁלַּח אֶת בֵּיתוֹ מִבֵּיתוֹ. אָמַר רַבִּי מֵאִיר לְבַעַל: בְּשִׁבִיל שְׁלוֹם בֵּית אֲנִי מוֹכֵן לְעוֹר. בְּאַחַד הָעֲרָבִים הִלְךְ הָרַב לְבֵיתוֹ שֶׁל חַיִּים בֶּן בְּכָאץ, וּבַחֲדָר הָאוֹרְחִים יָשְׁבוּ סוֹחְרִים וְאוֹרְחִים רַבִּים. [רְגִילִים בְּמַרוֹקוֹ, שֶׁכָּל הַנִּכְנָס לְחֲדָר הָאוֹרְחִים, חוֹלֵץ נֶעְלָיו לִנְד הַפֶּתַח וְנִכְנָס לְחֲדָר הָאוֹרְחִים]. רַבִּי מֵאִיר בֶּן עֲטָאֵר רָאָה כָּל זוּגוֹת הַנֶּעְלָלִים לְפָנֵי הַפֶּתַח, וַיִּכְפֹּר אֶת נַעֲלָיו בַּעַל הַבֵּית חַיִּים בֶּן בְּכָאץ. מִיָּד הִתְכַּוְּפָה, וַיִּחְזִיק בְּנַעַל שֶׁל חַיִּים בֶּן בְּכָאץ וַיִּנְשֶׁק אוֹתָהּ. חַיִּים בֶּן בְּכָאץ רָאָה אֶת הָרַב מֵאִיר בֶּן עֲטָאֵר מִנְשֶׁק נֶעְלוֹ, מִיָּד צָעַק לְקִרְאתוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ: רַבִּי! מָה אַתָּה עוֹשֶׂה? מַדּוּעַ אַתָּה מַעֲלִיבֵנִי? אֲנִי מוֹכֵן לְכָל בְּקִשׁוֹתֶיךָ, רַק אֵל תַּעֲשֶׂה אֶת הַמַּעֲשֵׂה הַזֶּה לְנִשְׁק נַעֲלִי. וַיֹּאמֶר לוֹ רַבִּי מֵאִיר: אִם כֵּן, שְׁלַח מִיָּד אֶת בֵּיתְךָ לְבֵית בַּעֲלָה, וְאַז אֶפְסִיק. הָאֵב הִכְרַח לְמַלֵּא בְּקִשְׁתְּךָ

הרב. חיים בן בכאף אמר לבתו: הערב את חוזרת לבית בעלך. הרב אמר: אני אוליך אותה לבית בעלה. וישלימו איש עם רעהו. רבי מאיר שמח ויודה לה על אשר השיב שלום בית והחזיר אשה לבית בעלה, ומאז קבל עליו הבעל לחיות בשלום ושלחה עם אשתו. חיי הזוג היו מצלחים, ויבנו בית נאמן, ויולידו בנים ויחיו חיי נחת ועשר. עד כאן.

ועוד ראיתי שם מעשה מפלא על מסירות נפש בתפלה שיתפלל החכם על הצלחת הזוג לבלתי יפרדו, ומעשה שהיה כן הנה: מספר על מורנו הרב הדה"מ רבנו חיים חורי זצוק"ל וזיע"א (מחבר ספר "מצא חיים" ועוד), כי טרם שנולד, לאחר שילדה אמו ארבע בנות, עמדו הוריו על סף גרושיו, מפני שלא נפקדו בן זכר. בתחלה חשב אבי לשאת אשה שניה, אלא שבשל אי הסכמה בינו לבין אשתו לא יצא הענין לפעל. אי לכך הגיעו בני הזוג לבית הדין לפני מורנו הרב הראש אב בית דין רבי משה זקן מאזוז זצוק"ל וזיע"א (מחבר ספר "שערי משה" ועוד ספרים רבים). הרב הפציר בבעל שישכים להשאיר את המצב כמות שהוא ולחכות לישועת ה'. הבעל הסכים להמתין חדש ימים, ובסופו נקבע זמן למסירת הגט. במשך חדש זה השתדל הדין להשפין שלום בין בני הזוג, והצליח בהשתדלותו. בליל טבילת מצוה הלכה האשה למקוה, שהיה בחצר של מורנו הרב הנזכר, וכשענינה זולגות דמעות נשאה תפלה ותחנה לה' יתברך שייפקדנה בן זכר חכם וכשר כמו מורנו הרב רבי משה זקן מאזוז, שהיתה אצלו עם בעלה. האשה הרתה, ובמשך כל חדשי ההריון היו בני הזוג בדריכות ובמתיחות לקראת הילדה העתידה, האם יזכו סוף סוף לבן זכר, או שמא תנסף להם בת חמישית? בסופו של דבר נולד, בשעה טובה ומצלחת, המאור הגדול שדמה במראהו לרבי משה מאזוז, הדין. הדמיון ביניהם היה כל כך גדול, עד שכאשר גדל התינוק והיה לאיש, היו כאלו שפנו אליו בטעות, בחשבם שהוא הרב משה זקן מאזוז ("חיי חיים" עמ' 32)

מספר על מורנו הרב הדה"מ רבי חיים חורי זצוק"ל וזיע"א, כי לפני שנתמנה רבנו כרב ראשי וראש אב בית דין בעיר גאבס בחוף לארץ, היו באים מגאבס לג'רבא לסדר גטין כל שני וחמישי [מפני שבגאבס לא היו כותבים גטין, אלא שולחים לג'רבא]. ומאז שנתמנה, כמעט שלא היו מקרי גרושין, שכן מלבד המדה הגדושה של אהבת שלום שהיתה בו, התברך ביכלת מרבה בהבאת שלום. הוא תקן מספר תקנות להגביל הגרושין, כגון: שלא יוכל אף אחד לגרש אשתו הראשונה, אלא אם כן מצא בה ערות דבר - וכמנהגי ג'רבא, שהעיר גאבס נגזרת אחריה (עיי' למורינו הרב הראש אב בית דין מקודש רבי משה כלפון הכהן ז"ל בספרו "ברית כהונה" חאה"ע מערכת א אותיות א-ג). וכך היה משתדל בכל עז לפשר בין בני הזוג ולהשפין שלום, ובחיוד כשלאחר שיחה עם בני הזוג התברר לו שתביעת הגרושין היתה לא מתוך רצונו הגמור של הבעל, אלא מתוך שהיה נתון להשפעה או ללחץ של קרוביו. במקרים כאלה לא הרשה לשום קרוב להתערב בענין. ומעשה בגביר אחד שבא בליל בדיקת חמץ לבית הרב לברר מה עלה בגורל תביעת הגרושין של אחיו הגדול ממנו, והרב ענה בשמחה, שהשבח לא-ל, עלה בידיו להשפין שלום בינו ובין אשתו. הגביר הגיב באכזבה רבה, ואמר: "עכשו נזפרתם?!" תגובת רבנו היתה חריפה ביותר: הוא קם ממקומו וקרא בקול: "מה פרוש 'עכשו נזפרתם'? אם לא משפנינים שלום בערב חג החרות, אימתי משפנינים שלום? בליל תשעה באב?!" הגביר יצא מבית הרב בבשת פנים, כשקריאות התוכחה של רבנו.

מלוות את יציאתו. לאחר דקות אחדות חזר אל הרב, נשק את ידיו ובקש את סליחתו. בני הזוג חזרו, ברוך ה', לחיות בשלום ובמישור, עלו ארצה והתגוררו באחד מישובי הנגב.

וְכִמוּ כֵן מִסְפָּר שְׁפַעַם אַחַת פָּרַץ בְּגֵאֲבָס סִכְסוּד חֲרִיף בֵּין חֲתָן לְכֹלָה שֶׁנִּגְרַם בְּשֵׁל
כְּעֶסוֹ שֶׁל הַחֲתָן עַל אֵי מְלוּי הַבְּטָחָה מִצַּד הוֹרֵי הַכֹּלָה, שֶׁהַבְּטִיחוּ לְסַפֵּק לָהּ נֹזְמֵי
זָהָב. בְּרַב כְּעֶסוֹ אָמַר הַחֲתָן לְכֹלָה שֶׁתַּחֲזֹר לְבֵית הוֹרֵיהָ, וְהִיא עֲזָבָה אֶת הַבֵּית
בְּבִשְׁת פָּנִים וּבִקּוֹל בְּכִיָּה. כְּשֶׁהִגִּיעוּ הַדְּבָרִים לְאַזְנֵי רַבֵּנוּ, קָם מִיָּד, לָקַח אֶת נֹזְמֵי
הַזָּהָב מִתְּכֵשִׁיטֵי אִשְׁתּוֹ, וְנָתַן לְכֹלָה, וּבְכַךְ חֲזַר הַשְּׁלוֹם לְשָׂרָר בֵּין בְּנֵי הַזֵּיג (י"חיי חיים"
עמוד 225-226). עד כאן.

פרק ג' - חינוך ילדים

הקדמה

עקר מלחמת הקדשה והסטרא אחרא באחרית הימים - מי יקח את הילדים.

כּוֹתֶרֶת זו - מְדַבְּרֵינוּ שֶׁל הַגָּאוֹן הַצַּדִּיק רַבֵּי אֵלִיהוּ לֵאפֵּיָאן זצ"ל. לְעִינֵינוּ נִרְאָה
וְכוּחַ טְבָעֵי בֵּין הַחֲלוּנִים לְחֲרָדִים - מִי יִקַּח אֶת תֵּיק הַחֲנוּד, וְעַל וְכוּחַ זֶה יַעֲמֵדוּ
בְּחֲרוּף גַּם עַד כְּדֵי הַפְּלַת מְמִשָּׁלָה. אוּלַם אֵין זוּ מְלַחְמָה בֵּין בְּנֵי הָאָדָם כָּאן, שׁוֹכְנֵי
עִפְרָה גְרִידָא - זוּ מְלַחְמָה הַרְבֵּה יוֹתֵר עֲמֻקָּה וְעֻקְבָּה, מְלַחְמָה שְׁמִימִית בֵּין כַּחוֹת
הַקְּדֻשָּׁה לְהַסְטְרָא אַחְרָא: מִי יִשְׁתַּלֵּט עַל חֲנוּד הַיְלָדִים, וְרַק מִתְּבַטָּאת הִיא כָּאן
לְעִינֵינוּ בְּצוּרַת וְכוּחַ בֵּין דְּתֵיִים לְחֲלוּנֵיִים.

כַּחוֹת הַסְטְרָא אַחְרָא יוֹדְעִים, כִּי בְּבוֹא קֶצֶם, הָרִי שֶׁנֶּעֱלָמִים הֵמָּה לְגַמְרֵי, וְכִנְאָמַר
(זכריה יג, ב): "וְאֵת רוּחַ הַטְּמָאָה אֶעֱבִיר מִן הָאָרֶץ". וְלָכֵן, כְּדֵי לְהַשְׂרֵד לְמִשְׁדָּ זְמַן
נוֹסֵף, לְהַמְשִׁיךְ חֵיוֹת לְנַפְשָׁם, מְנַסִּים בְּכָל עֹז לְשִׁבּוֹת שְׁבִי תִינוּקוֹת קִטְנִים וּנְשָׁמוֹת
קְדוּשׁוֹת בְּשִׁבְיָה תַחַת רְשׁוּתָם, שֶׁבְּכַךְ יִהְיֶה הַכְּרַח לְקִיּוּמָם בְּהֵיוֹת תַּחַת יָדָם נְשָׁמוֹת
קְדוּשׁוֹת עֲשׂוּקוֹת. וּבֵין כֵּה, עַד הַזְּמַן שֶׁיִּגִיעַ לָהֶם לְהֵיוֹת נַפְסָדִים מִכַּחוֹת הַטְּמָאָה,
בִּינֵי וּבִינֵי זֻכִּים הֵמָּה לְהַרְוֹחַת זְמַן קִיּוּמָם וְהַשְׂרָדוּתָם.

וּבְמִיָּחַד נְעוּצוֹת צְפָרְנִיָּהֶם בְּנֶעֱר, וּבִיוֹתֵר בְּתִינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבּוֹן, שֶׁהֵם, בְּעֶצֶם,
עֲמוּד הָעוֹלָם, וְהֵמָּה הָעֲרָבִים עַל קִיּוּם הָעוֹלָם, כְּמַבְאָר בְּחַז"ל, שֶׁלֹּא נִתְרַצָּה
הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא לְתַת אֶת הַתּוֹרָה עַד שֶׁהַבְּטִיחוּ לוֹ יִשְׂרָאֵל לְתַן לוֹ כְּעֲרָבוֹת אֶת
בְּנֵיהֶם, תִּינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבּוֹן, שֶׁיִּלְמְדוּם תּוֹרָה, וּבְשִׁבִיל עֲרָבוֹת זוּ הַסְפִּים הַקְּדוּשָׁה-
בְּרוּךְ-הוּא לְתַת אֶת הַתּוֹרָה. וְהָרִי, כְּשֶׁהָעֲרָבוֹת תִּסְתַּלַּק, הָרִי תוֹפֵר בְּרִית הַתּוֹרָה,
וְאִזִּי - "חֲקוֹת שְׁמַיִם וְאָרֶץ לֹא שְׁמַתִּי", חֲרַבְּנוּ הָעוֹלָם וְהַקְּדֻשָּׁה.

וְעַל הַבְּנִים וְהַבָּנוֹת צְרִיכִים הַיּוֹם לְתַת אֶת מֵיטֵב הַהַשְׁקָעָה מִבְּלִי לְהַתְעַצֵּל וּלְקַמֵּץ
- לֹא בְּטַרְחָא דְגוּפָא וְלֹא בְּטַרְחָא דְמַמּוֹן. כִּי זֹאת לְדַעַת: עֵינֵי הַסְטְרָא אַחְרָא
אוֹרְבִים לְכָל בֶּן וּבַת מְשַׁלְּנוּ לְצוּדָם בְּרִשְׁתָּם, וְאֵין אֱמוּנָה אֲפֹלוּ עַל יוֹם אֶחָד שֶׁלֹּא

יוסר בן או בת משלנו מדרוך ה', ולכן צריכה להיות על כך ההשגחה בניתר שאת ובהתמדת התפלה והבכיה יום ולילה.

שהרי מי לא יפחד בשמעו "מלחמת גוג ומגוג"? הלא רק למשמע און מלחמה זו תרעד כל נפש. ואלו על תרבות רעה בתוך ביתו של אדם נאמר שקשה היא ממלחמת גוג ומגוג - כמה הורים דמעתם במטתם ערשם ותמסה על אבדן בניהם ובנותיהם.

ולביתי הגיעה פעם אשה אחת שסבלה רבות מפנה הקטן בן החמש, שנולד משתק, רתוק לכסא גלגלים, והצריך לערוי דם ונתוחים בחוץ לארץ, וההוצאות הכספיות עליו היו באלפי אלפי דולרים וטלטולים רבים לחוץ לארץ ובזבוז זמן ועבודה, וממש נהרסה המשפחה, ולבסוף נפטר אותו בן. תהא מנוחתו עדן.

וכשפעם השתפכה אשה זו בביתנו, אמרה: רבות סבלתי מפני בן החמש - שחלה הרבה ולבסוף נפטר, אולם אין זה אחוז אחד מסבלי הנפשי על בני האחר בן השבע עשרה שהיה בישיבה וסטה מדרוך התורה!

גזרה נוראה נחתה עלינו, קשה שבעתים מגזרת השואה, ששם מסרנו למעלה ממיליון נשמות תשב"ר טהורים וקדושים ליוצרים. גופם מת - אולם נשמתם חזרה טהורה וזכה. אולם בגזרה זו של חמשים ושתים שנות קיום מדינת ישראל נרצחו נשמות ישראל דורות על דורות, מיליונים של נשמות ירדו לבאר שחת.

ועל זאת ידוה כל לב, שאמנם אכן מצד אחד חוזים אנו במו עינינו חזון הנבואה "ושבת עד ה' אלקיך", מאות ואלפים שבים למקור מחצבתם, אולם, לדאבוננו, איך נתעלם מעמלק הרשע המזיג בנו את כל הנחשלים - בחורי חמד ובנות פשרות בישראל - לכרתם מכרם ישראל בעוונות חמורים חגיבי פרישות ומיתות בית דין. ואחוז אותנו עמלק של ימינו מעשה אבותיו בידי לזיג בנו את החלשים המתפתים לרע המשתולל, וחברא וחברא אית ליה, ומרקיבים אחד את השני, עד אשר רבים ההורים שקצה נפשם בעמל טרח סרחון בניהם ובנותיהם.

הלא אין צער כצערם ואין כאב ככאבם ואין במה לנחמם מיגונם, לפי שמילא, על מיתת הגוף יש נחמה, אולם על מיתת הנשמה - איזו נחמה יכולה להיות?

לכן עלינו לדעת! אנו בדור שהברור והצרוף חד וקשה על כל ראש וראש לבחון ולבדק את נאמנותו וכנותו לאלקיו. ועל דורנו נאמר: "תנו עז לאלקים", לתת עז לכחות הקדשה, וזאת רק בכך שנתן את כל כחנו למען קדשת בנינו ובנותינו בכל נפשנו ובכל. מאדנו.

ועלינו לזהר מרחמנות שאין אכזריות פמותה, והיא - לרחם על הילדים ולשמע לקול בכיתם להדמות לרחוב בלבוש והנהגה, אלא לעמד בפרץ בכל עז שיהיו בנינו ובנותינו קדש לה'. ואין רחמנות יותר גדולה מכך שנתאכזר ולא נשמע לקול השטן הבוכה מגונם של תינוקותינו. איך נרחם ונרתע מקול בכיתו של השונא והרוצח הגדול הרוצה לרצח את נפשותם ונשמתם של בנינו ובנותינו, וכל חפצו להוריד את שיבתנו בנגון שאולה?! העל פזה נרחם?! העל פזה נחוס?! הלא נקום עליו בחימה ונעם עד פלותו אותו מעלינו, למען הציל את נפשנו ונפשות בני ביתנו מהשטן ומגונדא דילה.

ורבים המה הטועים לומר: לא טוב לסגר את הילד יותר מדי, שהרי לבסוף הוא מתפרץ ויוצא לרחוב...

ובכו, הבה ונשאל שאלה פשוטה:

אלו הדוגלים בפתיחות ומתירנות ולקחו לעצמם לדגל בשיטה לפתח את הילד ולתת לו כחפצו, כמה אחוזים מפאולה הצליחו אכן בחנוך בנייהם ובנותיהם לתורה ויראת שמים? הלא כמעט ואפס! וגם אם היו פאולה שהלכו בשיטה זו, וראו בנים ובנות יראי ה', הרי זה רק שארע להם נס גמור שלא כדרך הטבע.

לעמתם - אלה שדגלו בשיטה של חנוך טהור וחרדי, לשמר את בנייהם במשמר קדוש מפל זהמת הרחוב [וכמוכן שמשמר זה נעשה בדרך נעם והסבר. לא בדרך דיקטטורה] - כמה מפאולה הצליחו וכמה נכשלו? וגם את נתלה לומר שאחוזי הפשלוץ אצל פאולה היא מסבת הסגירות [על אף שזה אינו נכון כלל, וכמו שיתבאר] - הלא אחוזי פשלוץ לכאולה לעמת אלה שדגלו בפתיחות ומתירנות הם אפסיים ביותר, ואם כן, למה לא תחליט "לסכן" את בניך בחנוך טהור וקדוש מאשר לספנם בחנוך קלוקל, שבזה האחרון כמעט מבטח לך לאבד את בניך ובנותיך, ומי יודע אם ישובו אליך עוד...

לכן אין מסקנה אחרת לכל מי שמעט מתבונן מאשר לתת את הכל בשביל החנוך התורני החרדי לבנים והבנות. ו"לתת הכל" פרושו - למסר את כל אשר לנו, ואף אם צריך לכך הוצאות ממון - לא לותר, וכוח עם האשה - לא לותר, לעבר דירה עובדים דירה. אין להתפשר על חנוך הילדים! (כל דברינו, כמובן, באופן כללי. אולם למעשה יש להיות ביעוץ עם רב עד כמה ובאיזה אופן לפעול בצורה הנכונה).

ואחרון חביב - לא להרפות מתפלה ובכיה, ולא להתעצל להשקיע יום יום דמעה ובכיה על הבנים והבנות.

ספר רב אחד בירושלים, שפעם באה אליו אמא אחת בתלונה, שבתה סטתה מדרך התורה. ואמר לה: ראי, יש לי קבלה ששמעתי מאמי, עליה השלום, והיא - כשאת אופה עוגה, תבכי בדמעות לה' שבתך תחזור בתשובה, וראי שהדמעות יפלו לעסה שאת לשה, ולאחר שתאפי את העוגה הזאת תאכילי אותה את בתך. וכן עשתה וראתה נפלאות.

ומובא בתנא דבי אליהו פרק י"ח, מעשה בכהן אחד שהיו לו עשרה בנים - ששה בנים וארבע בנות, והיה בכל יום משתטח ומלחץ עפר בתפלה ותחנונים להקדוש-ברוך-הוא שלא יצא שום פסול משום אחד מזרעו, ולא עברו ימים רבים עד שבא עזרא והעלה את ישראל מבבל, וזכה אותו כהן לראות דורות ישרים משרתים בכהנה גדולה בבית המקדש.

ספור זה היה בתקופת גלות שבעים שנה שבין בית ראשון לבית שני, שאז ירדו ישראל לדיוטה תחתונה מבחינה רוחנית עד כדי שנשאו נשים נכריות, ושכחו את כל התורה, והיה אותו כהן ירא וחרד על בניו ובנותיו ועל כן היה משתטח בתפלה בכל יום ומלחץ עפר, וזכה שנתקבלה תפלתו ונשמר זרעו מפל קלקול.

וספר לי מור חמי ר' דוד צבי שליט"א, שספר לו המגיד הירושלמי רבי צבי מיכל הלר זצ"ל, שפעם אחת היה מהלך בשכונת מאה שערים בשעה מאחרת בלילה,

וְרָאָה יְהוּדֵי מִתְגוֹלָל שָׁם לִיד הָאֲשֵׁפָה הַמְרֻכָּזִית. הַתְקַרְב הָרַב צָבִי מֵיְכַל לְרֵאוֹת שְׂמָא מְפִיר הוּא אֶת אוֹתוֹ יְהוּדֵי, וְהֵנָּה זֶה רֵעֵהוּ וַיִּדְיָדוּ. עָשָׂה עֲצָמוֹ כְּלֹא רוּאָה, וְהַמְשִׁיךְ בְּדַרְכּוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא לְבִישׁוֹ. לְאַחַר זָמַן, כְּשֶׁפָּגְשׁוּ, בְּקֶשׁ מִמֶּנּוּ לְהוֹדֵעַ פֶּשֶׁר דְּבָר, וְהָרָאָהוּ וַיִּדְיָדוּ אֶת הַתְּנָא דְּבִי אֵלְיָהוּ שֶׁהֵבֵאנוּ לְמַעְלָה, וְאָמַר לוֹ שְׂמִמְנוּ לְמַד, וְכֵּן מַעֲשֵׂהוּ מְדֵי פַעַם לְהַתְּגוֹלָל בְּעֶפְרָר לְהַשְׁתַּטֵּחַ בְּתַפְלָה לְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שְׂיִשְׁמַר זְרַעוֹ מִכָּל קְלָקוּל.

בְּפֶרֶק זֶה נִבְיָא כְּמָה קְטָעִים חֲשׂוּבִים, וּמְצוּהָ גְדוּלָה לְקַרְאָם, לְפִי שְׂפָהֶם מְסַר גְּדוּל בְּרוּר וְנִפְלָא לְצַרְךָ חֲנוּךְ הַיְלָדִים.

הַהֲבֵדֵל בֵּינָךְ לְבֵין אוֹתוֹ חֲלָבֵן

מסופר, שבא פעם יהודי תלמיד חכם להגאון רבי שלמה זלמן אויירבך זצ"ל ושאל אותו: "רבי למה בני לא גדלו תלמידי חכמים, ולעומת זאת שכני החלבן - בניו גדלו תלמידי חכמים "

שאל אותו רבי שלמה זלמן: "אמור לי, כשהיית שומע איזו דרשה ולא היה מוצא חן בעיניך מה שהרב דרש, מה היית אומר " אמר לו: "רבי, אגיד לכבודו את האמת - הייתי אומר, שאינו יודע לדרוש ואני לא מבין למה הלך לדרוש. " המשיך לשאול אותו רבי שלמה זלמן: "מה עשית אם היה לך שאלה והרב פסק משהו שלא היה נראה לך " אמר לו אותו יהודי: הייתי אומר, שהרב אינו יודע ללמוד וכדומה. "

אמר לו רבי שלמה זלמן: "זה ההבדל בינך לבין אותו חלבן. שכנך החלבן - לעומתך - כשהיה שומע את הדרשה, היה באמת ובתמימות אומר שדרש יפה מאוד ללא שום ביקורת, ומקבל את האמת ממי שאמרה, וכן כשהלך לשאול את הרב שאלה, היה מקבל את פסקו ללא עוררין, ועל כן, כשבניו ראו איך שאביהם מכבד את התורה ואת התלמידי חכמים בכל אתר ואתר, זה המריץ אותם להיות תלמידי חכמים. ומה שאין כן אצלך - כשראו הבנים איך שהנך מבטל את התלמידי חכמים והרבנים, גם הם ביטלו אותם בלבם, ולכן גדלו עמי הארץ... "

הַנְהָגוֹת בְּחֲנוּךְ מְמָרְן בְּעַל הַ"קְהָלוֹת יַעֲקֹב" זְצוּק"ל

(כפי שרשם מפיו הקי חכ"א שליט"א)

א. יד רכה ובדרך נועם.

ב. ללמוד מוסר כל יום כעשר רגעים.

ג. להחדיר בהם שאין העולם הפקר. יש שכר ועונש.

ד. לא להתייאש, למרות הקושי בחינוך.

ה. לחיות ולהרגיש את התלמידים. אם התלמיד מתרשל, לחקור אצל התלמיד סיבת הדבר, וזה מביא לקשר ואהבה עם התלמידים.

וזה לשונו באורחות יושר (עמ' לט): ואאמו"ר זלה"ה היה מייעץ ללמוד עם הילדים מגיל שבע מוסר, אפילו חמש דקות בכל יום, כדי שידעו שהעולם אינו הפקר

ואדם אין חי לעולם, יש גן עדן וגיהנם וכו'. ויש ללמוד איתם בספר קל שגם ילדים יבינו, כגון ארחות צדיקים וכהאי גוונא, ובמשך הזמן ידבק בהם יראת שמים ויראו תועלת. וכשיהיה בהם יראת שמים, יהיה הכל טוב, בעזרת ה'. עד כאן לשונו, עיין שם.

פתיחה

פיצד מחנכים !? / עבדות למעשה

את תחלת פרקנו זה - פרק "חנוף הילדים" - נפתח בדבריו המאירים של אחד מגדולי החנוף, הרב נתן חיים אינפלד שליט"א, מספרו "חנוף לנער", כי ממנו פנה וממנו יסוד והוראה לחנוף הנער, הן מצד המחנך והן מצד ההורה. וזה לשונו:

ספורים רבים שמעתי מהורים ומחנכים איך שקרה פעמים שלא הפירו טוב את התלמיד, וטעו בפנימיות ובנשמה של התלמיד. ואביא כמה מהם:

א. מחנך אמר לאבא בסוף שנת הלימודים בכתה ח': 'הבן שלכם הוא לא בשביל גמרא, אל תכניסו אותו לישיבה. תחפשו בית ספר מקצועי, אולי יהיה פעם סנדלר. הוא פשוט לא בשביל גמרא וחבל על הזמן!' והזהיר עוד פעם בהחלטיות: 'אל תכניסו אותו לישיבה!' האבא לא שמע בקולו, הכניסו לישיבה שהר"מ והמחנך זכו להפיר טוב את התלמיד כבחור צנוע, שקט, אציל ועדין הנפש, ובקצור - כהיום הוא ראש ישיבה גדולה בחוץ לארץ, וכבר חבר כמה ספרים עמקים על כמה מסכתות... האחריות היא בפירה וגדולה, ומי יודע כמה ראשי ישיבות הפסידו כלל ישראל...

ב. ספר לי תלמיד חכם חשוב, שהמחנך שלו היה קפדן מאד והשתמש הרבה עם הידים... עד כדי שקראו לו "אכזר", והסוף היה, שיותר מחצי הכיתה לא הלכו לישיבות בגלל זה... פרושים מיתרים... ובכלל - איזה פנים יש למחנך כזה אצל תלמידים?! ג. מחנך אחד התחיל את השנה עם עשרים וארבעה תלמידים, והלך בכח, בתקיפות ובמדת הדין. תלמיד זה הוא משחת מאד, וזה חצוף מאד וכו' וכו'. אמרו לו, לא זו הדרך! התנכחו אתו הרבה, ותמיד הוא צדק [לדעתו...]. כי איך יתכן אחרת לכה. חצוף, לכה משחת, לכה שקרן וכו'... עד שלסוף השנה נשרו תלמידים, והוא נשאר עם שמונה תלמידים מתוך עשרים וארבעה... וכשראה התוצאות, עשה חשבון הנפש, ופנה לתלמיד חכם בשאלה קצרה: מתר לי לעבד בחנוף? ענה לו לא, ועזב. התחרט והצטער צער רב על העבר.

וכאחד שעוסק בחנוף, אני יודע שכן היא המציאות - שעל ידי אהבה מצליחים מאד מאד אפלו עם תלמידים קשים ביותר. להראות להם אהבה, ולהרבות בשיחות עם כל אחד ואחד, ושיראו התלמידים שהרב והמורה אוהב אותם מאד ומתפונים אף ורק לטובתם מה שמקפידים עליהם שיקשיבו טוב לשעורים ושיתחזרו הרבה ושיתנהגו טוב, ועל ידי אהבה משפיעים מאד אפלו על תלמיד הקשה ביותר. הטפול על ידי גד חזקה וענשים שונים ומשנים, קלים וקשים,

מקלקל מאד, ולפעמים זה מביא שנאה גדולה להרב והמורה ושנאה כללית ללמודים, רחמנא לצלן.

וכבר היה מעשה במחנה ותיק ובעל נסיון רב, שהחזיק פתנו יפה באוירה טובה ובמשמעת חזקה ורצינית [ואין בזה שום סתירה, כידוע למבינים...]. ובלא ענשים כלל, ומבלי לראות כלל את ההורים [חוץ מאספת הורים פעם בשנה, ובמסבת הסיום], ולמנהל היו טענות: למה אתה לא מעניש, תזמין הורים, תשלח ילדים הבייתה, אתה עצלן, אתה לא עובד, אינך מכיר התלמידים וכו' וכו', והמחנה המשיך בדרך. טפל בהצלחה גדולה בתלמידים - מה שצריך ואיך שצריך, וללא כל ענשין הסתדר, כשאינו עוזב שום בעיה קטנה בגדולה ללא טפול.

אני מכיר הרבה תלמידים, שעל ידי אהבה ושיחות פרטיות השתנו מקצה אל קצה. וכמוכן שאין המדבר בתלמיד רע במיוחד. המקלקל ומשחית אחרים, רחמנא לצלן.

ובודאי שלקרב על ידי אהבה צריך לגלות סבלנות רבתי וכחות מרבים עד למאד, אבל זה תפקידנו וחובתנו בחינוך. וצריך

לעקב יום אחריו כל תלמיד ותלמיד. אם רואים מועקה אצל מישהו, לקחת אותו הצדה ולשאלו מה שלומו? ומה נשמע? ולמה נפלו פניו? זה מביא לקשר חזק עם התלמיד. ובלי זה יכול להיות מצב שלא מכירים כלל את התלמידים ואין כל קשר איתם, ואי אפשר כלל לעצר הירידה והרפיון, וגורם אדישות וקרירות בין התלמיד למחנכו.

וכל הנ"ל שני גם להורים, לאבא ולאמא. שההורים צריכים להיות גם מחנכים, לעקב אחר הילד, לשוחח איתו הרבה, וכשרואים שאין לבן מצב רוח, לשאל אותו על זה ומה קרה, לחזקו ולעודדו. קרו הרבה מקרים שבנים ובנות התקלקלו, וכמוכן שזה לא בא בפעם אחת פתאומי, אלא בנפילות רבות שמתחילות מדברים קטנים, כשההורים לא הרגישו כלל, וממילא לא מנעו הדרדרות, וכשעכשו רוצים לעצר ומתחילים לשאל מה קרה - זה כבר מאחר...

אבא צריך לדעת, שחוץ ממה שהוא אבא - צריך להיות גם "מחנך", להחזיק קשר תמידי עם הילד, שהילד ירגיש שאבא אוהב אותו ורוצה טובתו ושהוא היחיד הכי גדול שלו. ואז, בכל משבר קטן מספר לאביו, ומקבל כל מה שאבא יגיד לו. ובלי הנהגה כזו יכול להיות מצב שאין כל קשר בין אבא לבן... גרים ביחד שנים - ואין שום קשר... וזה נורא ואים! אני יודע מקרים, שהילד טען שלאבא לא מענין כלל ממנו.

שאלתי פעם לאברהם קצת קל דעת, מה קרה לך ומה הולך איתך? ענה לי: 'תאמין לי שאני צדיק. אבא שלי לא דבר אתי אף פעם בלשון חבה ואהבה. תמיד רק צעק עלי. אף מלה טובה לא אמר לי, לרבות ביום בר המצוה שלי. וביום חפתי - אינני מגזים - מלה אחת, עדיד אחד לא קבלתי ממנו, לדאבוני. כל כך רצייתי לשמע מלה טובה, איזה חזוק ועדיד - ולא זכיתי. כל מלה הייתה מוסיפה לי המון. ובמצב כזה, אם נשארתי יהודי דתי זה ממש.

נסים. פעם אמרתי לאבא, כשצעק עלי: איזה טענות יש לך עלי? כמה שהשקעת - הוצאת... אוי, כמה היה חסר לי חזוק ועידוד, נשיקה מאבא... ' סיים דבריו. וכמה מרגשים דברים כאלו מבן, שמחכה שנים למלה, נשיקה - ואינו מקבל...

ואין זה מקרה בודד יוצא מן הכלל, ונדוע ומפרסם מהרבה מקרים, לא עלינו. באחד המקרים בחוץ לארץ פתאום נודע לאבא שבתו עומדת להתחתן עם חלוני ממש, וגם אז לא ידע איך להתנהג, ובא אל בתו בצעקות. וכשראה שזה לא עוזר כלום, בא בדברי אהבה לבתו ואמר לה: אני אקנה לך תכשיטי זהב ויהלומים וכו' וכו'. ענתה לו הבת: אבא, זה כבר מאחר... כל השנים לא הרגשתי כלל שיש לי אבא אוהב... לא היה לך שום קשר אתי...

האבא חושב, שחנוד הבנים זה הולך מעצמו, ומאבדים בינדים בנים ובנות, לא עלינו, ובלא יודעין מתאכזרים לילדים ולתלמידים, אבל אדם מועד לעולם, ואין שום תרוץ על זה. גם אבא לא יכול לעשות לבנו מה שרוצה...

אמר לי מחנך גדול: כשאני עומד לגער על תלמיד, אני סוגר את העיניים וחושב באמת ובתמים, האם גם על בני הייתי צועק על מקרה כזה, ואיך ומה הייתי צועק. וכשאני מחליט שהייתי צועק על בני גם כן, אני מבקש ומתפלל להקדוש-ברוך-הוא שאצליח לקיים החובה לתוכחה ולחנך בדת וכדיון.

צריך לטפל בבנים, בתלמידים, עם הרבה סבלנות ומתוך אהבה יתרה באמת ובתמים, ולא לזלזל בשום תלמיד ובן, ולהרבות בשיחות כלליות ובפרטות, לפי הצורך לכל אחד ואחד. יש לדעת, ששום שיחה אינה הולכת לאבוד, ואפלו אם נראית שאינה משפיעה כעת, אבל זה נקלט אצל התלמיד, ולאחר שנים נזכר ורואה, שמה שלא הבין כל כך בהיותו צעיר - מבין הוא אחר שנים, כשיש לו יותר הבנה. הרבה פעמים שמעתי מתלמידים אחר שנים שאמרו: היום אני מבין מה שהרב אמר פעם לפני כמה שנים.

אחד מגדולי התורה וראש ישיבה בא אלי בזמן האחרון ואמר לי: אני רוצה לספר לכם דבר שתדעו איך השפיעו שיחות המוסר שאמרתם בישיבה בבאר שבע. למד אצלכם תלמיד לפני כעשרים שנה, שבא מבית חלוני. גמרא הוא לא הבין כל כך, ולכן אחרי שבועים עזב, אבל בשבועים אלו הספיק לשמע ארבע שיחות מוסר בשבת ובאמצע השבוע, וגם קרבו אותו מאד. הוא שמע דברים פשוטים, אין העולם הפקר, יש בורא עולם והוא מנהיג העולם, וצריך לעשות מה שהמנהל מצוה. יהודי זה לא חמור שמת וזהו. יש נשמה קדושה לכל אחד, יש עולם הבא, יש גיהנם ויש גן עדן, יש תחיית המתים למי שזוכה על ידי תורה ומצוות, ובלי תורה ומצוות - מה זה יהודי בכלל וכו' וכו'. כל זה קלט טוב ונכנס בדמו, וגם כשעזב את הישיבה חשב תמיד במלים הפשוטות לכאורה, ולמעשה התנהג כחלוני גמור ועבר את הצבא כחלוני, אבל כל המלים הנ"ל לא נתנו לו מנוחה, ותמיד העיקר מצפוני: האם הרב אינפלד צודק או לא. אחרי שגמר הצבא החליט, שזה נכון שיהודי הוא לא חמור ולא גוי ככל הגוים וכו' וכו', וחזר בתשובה שלמה, וכהיום לומד אצלנו בפולל והוא מחשובי התלמידי חכמים. כל זה ספר לי התלמיד שהיה אצלכם רק שבועים, ובגלל שיחות המוסר ששמע וחשב על זה כל השנים ושזכה לקרבה מיחדת, חזר בתשובה. ואמרתי, אני חייב ומכרח לבוא ולספר לכם על זה, ולדעת ששום שיחה שיצאה מקרב לב אינה הולכת לאבוד. עד כאן מה שספר ראש הישיבה הנ"ל.

עוד ספר ראש ישיבה אחד: פעם הגיע בחור אחד, שבקשי הפרתי אותו, ואמר שמאד מבקש שאבוא היום לחתנתו. ולשאלתי - מה כל כך מבקש ממני לבוא, והרי בקשי אני מכיר אותך? - ענה לי בזה הלשון: היה לי פעם משבר רציני, והרב עבר לגדי בבית הכנסת ונתן לי טפיחה של עדיד על כתפי בתוספת כמה מלים טובות של חיזוק, צריך להתחזק ולהתגבר על הנסיונות ובעזרת ה' יהיה טוב, אסור להתנאש חס וחלילה, ובתוספת אמירה של כ"ק האדמו"ר מקוצק זצ"ל: יאוש - שלא מדעת. שכל יאוש הוא שלא מדעת, בלי שכל, ומי שיש לו שכל אינו מתנאש אף פעם. כל זה אמרתם לי כבדרך אגב, יתכן שאינכם זוכרים מזה כלל, אבל אני קבלתי חיזוק מכל זה ויצאתי מהמשבר, ופשוט הצלתם אותי, ולכן אני מאד מבקש לראות אתכם בחתנותי... והנה זה דבר נפלא איך כמה מלים הצילו נפש.

עוד ספור קצר ראיתי בהלכותו של המשגיח בשיבת "אמרי אמת", רבי בונים רוזנשטרוד זצ"ל, שבא איזה בחור מחוץ לעיר והיה בוכה מאד, ולשאלתי - האם הוא קרוב משפחה - אמר: איני קרובו ולא תלמידו, אלא בצעירותי, בשעת משבר, עבר במקרה לגדי, ובכמה מלים חזק אותי, ולכן ראיתי חובה להגיע אפילו מחוץ לעיר להלכותי, כשדמעותי נוזלות מאליהן...

קצור הדברים: כלל ויסוד בחנוך לכל הורה ומחנך - סבלנות במדה גדולה, ולא לערבב, חס וחלילה, נגיעות פרטיות נגד ילדים ותלמידים, ולראות ולמדד כל מעשה ודבור אם הוא לטובת התלמיד או שבמעשה זה הוא משקיט את כעסו. יש תמיד לזכר, שמדבר בפקוח נפש, ושחס וחלילה לא לגרום לדחית שום נפש מישראל עבור אי סבלנות.

ובפרט בדורנו - דור עני זה, שנתקיים בנו הפסוק "כי החשף יכסה ארץ", ממשות של חשף בבחינת וימש חשף, ההסתר פנים הוא גדול והרחוב הוא נורא - בודאי ובודאי שצריך סבלנות מרבה, כדי שלא לגרום חס וחלילה דחית נפש אחת מתורה הקדושה בגלל אי סבלנות. וכבר הורה לנו מרן החזון איש זצוק"ל, המחנך הגדול והפוסק של דורנו, שהורידו הקדוש-ברוך-הוא בדור עני ושפל זה כדי להרגיש התגלות אלוהית וגלוי שכינה על ידי צדיק קדוש וטהור זה, ושנראה בחוש שתורה מהשמים - שצריך ללכת עם הדור רק בעבותות אהבה.

וזה לשונו ביורה דעה סימן ב' אות ט"ז: ועלינו להחזירם בעבותות אהבה ולהעמידם בקרן אורה כמה שידינו מגעת. עד כאן לשונו הקדושה. ועין שם במתק לשונו בכל הענין, ובפרט עם צעירים מבתים חרדים שיש לטפל בהם רק בעבותות אהבה.

וכמוכן שצריכים גם הרבה להתפלל ההורים והמורים עבור הילדים - התלמידים, וכמובא בפוסקים, שיש לכוון בתפלת "למען לא ניגע לריק ולא גלד לבהלה" על הבנים והתלמידים. ועין במשנה ברורה (סי' מז אות י').

וראה עוד מה שכתב בקבץ אגרות (ח"א ע"ד), שמרן החזון איש סדר נסח תפלה לאם למען בנה שתאמר בברכת "שמע קולנו" בזה הלשון: "יהי רצון מלפניך ה' אלקינו ואלקי אבותינו, שתרחם על בני... ותהפך את לבבו לאהבה וליראה את שמך ולשקד בתורתך הקדושה, ותסיר מלפניו כל הסבות המונעות אותו משקידת תורתך הקדושה, ותכין את כל הסבות המביאות לתורתך הקדושה, כי אתה וכי".

זֶה הַיְסוּד שֶׁעֲלֵינוּ לַעֲשׂוֹת כְּמָה שֶׁאֲפָשָׁר כְּדֵי שְׁלֹא תִדְחַחַה עַל יַדֵּינוּ. נִפְשׁ מִיִּשְׂרָאֵל,
שְׁעֵתִידִין לְתַת הַדִּין עַל קָדָּ.

א. חובת החינוך

כָּל אֵב צָרִיךְ לְחַנֵּךְ אֶת בְּנֵי בְּהַדְרָגָה בַּתּוֹרָה וּבִמְצוֹת בְּעוֹדוֹ בְּנִעוּרָיו, עַד שֶׁיְהִיָּה לוֹ
הַמְדוּת וְהַמְצוֹת הַרְגֵל כָּל קָדָּ, עַד שֶׁיְהִפְכוּ לוֹ לְטִבֵּעַ שְׁנִי, וּכְדֹכְתִיב (משלי כב, ו): "חֲנֹךְ
לְנֶעַר עַל פִּי דָרְכוּ גַם כִּי יִזְקִין לֹא יִסּוּר מִמֶּנָּה". וְכָל מָה שֶׁיִּתְרַשֵּׁל הָאֵב כָּל דֶּהוּא
בְּחֲנוּךְ בְּנוֹ, לֹא יִחְשֵׁב שֶׁזֶהוּ הַפְּסִד וְחֲסָרוֹן רַק לְאִיזָה זְמַן קָצֵר, אֲלֵא הַחֲסָרוֹן יִשָּׂאֵר
לוֹ לְכָל יְמֵי חַיָּו. וְעַל הָאֵב לְדַעַת כִּי מַעַט הַיְהַדוּת וְהַמְדוּת וְקִיּוּם הַמְצוֹת שֶׁמְקַיֵּם
בְּעֶצְמוֹ, הֲלֹא זֶה גַם כֵּן הוֹדוּת לְאֲבֵיו שֶׁהִשְׁתַּדֵּל עַל זֶה בְּעוֹדוֹ בְּנִעוּרָיו.

וְהַדְרָךְ הָאֲמִתִּי לְהַשְׁרִישׁ בְּבְנוֹ הָאֲמוּנָה בְּד' וְתוֹרָתוֹ הוּא, שֶׁיִּדְבֵּר תְּמִיד הָאֵב עִם
בְּנוֹ בְּדַבְרֵי תּוֹרָה וּמוֹסֵר, וְיִסְבִּיר לוֹ שֶׁיֵּשׁ גֵּן עֵדֶן בְּעוֹלָם לְעֵתִיד לְבוֹא, הַמִּיחָד לְעַבְדֵי
ד' וְשׂוֹמְרֵי מִצְוֹתָיו, וְשֶׁהַתְּעֻנּוּג שֶׁל גֵּן עֵדֶן הוּא תְּעֻנּוּג אֲמִתִּי גְדוֹל, רוֹחֲנִי וְנִצְחִי, שֶׁאֵי
אֲפָשָׁר לְתַאֵר, וְכִדְאִיתָא בְּאַבוֹת פ"ד: "יִפָּהּ שְׁעָה אַחַת שֶׁל קֶרֶת רוּחַ בְּעוֹלָם הַבָּא
מִכָּל חַיֵּי הָעוֹלָם הַזֶּה". וְלִהְפֹּךְ - יֵשׁ גִּיהֶנֶם שֶׁהוּא אֲשׁ נוֹרָא מְאֹד, וְהוּא מְקוּם
הַמוֹכֵן לְפָרַע מִן הָאֲדָם בְּעַד בְּטוּלוֹ מִתּוֹרַת ד' וּמְנִיעַת מִצְוֹתָיו. וְכֵן יִרְגִיל אֶת בְּנוֹ
בְּלִמּוּד הָאֲגָדוֹת שֶׁבַּתְלִמוּד, שֶׁמֵּהֶם יִרְאֶה וְיִכִּיר גְּדֻלַּת הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא, בּוֹרָא
הָעוֹלָם וּמְנַהִיגוֹ, שֶׁהֵם דְּבָרִים הַפּוֹעֲלִים מְאֹד עַל נִפְשׁ הַנֶּעַר בְּעוֹדוֹ בְּנִעוּרָיו. וְגַם
יִמְצָא בָּהֶם מִדּוֹת טוֹבוֹת וְדַרְךְ אֲרָץ שֶׁיַּעֲשֶׂה רֶשֶׁם חֹזֵק עַל בְּנוֹ לְהַתְרַגֵּל גַּם כֵּן
בְּאִיזוֹ. מִדָּה מִן הַמְדוּת לְפִי מִזְגוֹ וְטִבְעוֹ. (מכתבי "החפץ חיים")

ב. בעוון הבנים יענשו האבות

"וְגַם בְּאִתִּי לְבַקֵּשׁ מֵאֲתָךְ מְאֹד מְאֹד, בְּבִקְשָׁה גְדוֹלָה וְעֲצוּמָה, שֶׁתְּדַרְיֵכִי בְּנוֹתֶיךָ
מְאֹד שְׁלֹא יֵצֵא מִפִּיהוֹן קָלְלָה וְשְׁבוּעָה וְכָזָב וּמַחְלֶקֶת, רַק הַכֹּל בְּשָׁלוֹם, בְּאַהֲבָה
וּבְחֶבֶד וְנִחַת.

וְהִנֵּה יֵשׁ לִי כְּמָה סִפְרֵי מוֹסֵר עִם לְשׁוֹן אֲשַׁכְּנֵנּוּ, יִקְרָאוּהוּ תְּמִיד, וְכָל שָׁכֵן בְּשִׁבְת
קִדָּשׁ קְדוֹשִׁים - לֹא יִתְעַסְקוּ אֲלֵא בְּסִפְרֵי מוֹסֵר. וְתִדְרִיכֵי אוֹתָם תְּמִיד בְּסִפְרֵי
מוֹסֵר. וְעַל קָלְלָה וְשְׁבוּעָה וְכָזָב - תִּכְפִּי אוֹתָם, וְלֹא תִרְחַמֵי עֲלֵיהֶם כָּלֵל! כִּי, חֵס
וְשָׁלוֹם, בְּקִלְקוּל הַבְּנִים יַעֲנִשׁוּ אֵב וְאִם מְאֹד. וְאִם תְּדַרְיֵכִי אוֹתָם תְּמִיד
בְּמוֹסֵר, וְלֹא יִקְבְּלוּם, אוֹי לְאוֹתָהּ בּוֹשָׁה וְהַצֵּר וְהַבְּזִיּוֹן לְעוֹלָם הַבָּא - "אֶת אֲבִיהָ
הִיא מַחְלֶלֶת" (קְרִינֵן לְרִשָּׁע בּוֹ צְדִיק 'רִשָּׁע בּוֹ רִשָּׁע'). וְכֵן שָׂאֵר דְּבָרִים: לְשׁוֹן הָרַע

ורכילות, וְשָׁלָא יֵאָכְלוּ וְיִשְׁתּוּ, כִּי אִם בְּבִרְכָה רֵאשׁוּנָה וְאַחֲרוּנָה וּבִרְכַת הַמִּזוֹן
וְקִרְיַת שְׁמַע, וְהַכֹּל בְּכֹנֶנָה. (מאיגרת) (הגרי"א)

ג. לקבוע זמן ללמוד מוסר עם הבן בכל יום

... בְּנֵדָאֵי צְרִיכִין לְקַבְּעַ זְמַן מָה בְּכָל יוֹם, אֶפְלוּ כְּרַבַּע שָׁעָה, וּבְלִבְד בְּכָל יוֹם מִמָּשׁ
לְלַמֵּד עִמּוֹ סִפְרֵי מוֹסֵר כְּסִדְרָן, וְלְהַשְׁרִישׁ יְרֵאת שְׁמַיִם, יְרֵאת הַעֲנֹשׁ וְשִׁכְר מִצְוָה
בְּעוֹלָם הָאֱמֶת, וְלְהַסְבִּיר לוֹ תְּמִיד כִּי לֹא לְעוֹלָם יַחִיָּה הָאֲדָם. וּבְרוּר שְׁאֵם הַלְמוּד
הַזֶּה יִתְקַיֵּם, סוּף יִיטִיב וְיַעֲלֶה מְעַלָּה בְּיְרֵאת שְׁמַיִם, וְצָרִיךְ לְהַתְפַּלֵּל תְּמִיד לְהֵשֵׁם
וְתַבְרַךְ שְׁהַבְנִים יִצְלִיחוּ בְּיְרֵאת שְׁמַיִם. (מתוך מכתב ממרן הקהלות יעקב בענין תקון לילד בגיל 10-
12 שהדליק חשמל בשבת בשוגג. מובא בקריינא דאיגרתא - ח"א ק"ה)

ד. החזק במוסר אל תרף

שְׁאַלְתִּי אֶת מָרֹן (הקהילות יעקב) : עַל מָה צָרִיךְ לְהַכּוֹת אֶת הַבְּנִים מִשׁוּם חֲנוּדָ? וְהַשִּׁיב
לִי : זֶה תְּלוּי בְּטַבְּעוֹ שֶׁל הַיֶּלֶד, אִם הוּא יֵלֵד נוֹחַ אוֹ עֶקֶשׁוֹ, וְכַשְׁמַכִּים - לְהַכּוֹת קֶצֶת,
וְלֹא בְּשַׁעַת כַּעַס, דְּאִיתָא בְּאַגְרַת הַגְּר"א, שֶׁהַכָּאָה בְּשַׁעַת כַּעַס יֵשׁ בָּזָה צַד אֲסוּר.

אֲבָל הָעֵקֶר הוּא לְלַמֵּד עִמּוֹ מוֹסֵר וְיְרֵאת שְׁמַיִם, וְאֶפְלוּ עִם קֶטָן בֶּן שֵׁשׁ, וְאֶפְלוּ אִם
נִרְאָה שְׁאִינְנוּ מִבֵּין מַה שְׁמַדְבְּרִים עִמּוֹ, מִכָּל מְקוֹם הַדְּבָרִים נִשְׁרָשִׁים בְּלִבּוֹ. וְצָרִיךְ
לְחַזֵּר וּלְשַׁנֵּן לוֹ שְׁאִין הָעוֹלָם הַפְּקָר, שְׁיֵשׁ רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם שֶׁהוּא בַּעַל הַבַּיִת, וְעַל כָּל
דְּבָר עֲתִידִים לִתֵּן דִּין וְחֶשְׁבּוֹן, וּמִשְׁלָמִים בְּיָקָר רַב. וְעוֹד צָרִיךְ לְשַׁנֵּן לוֹ שְׁגֵאוֹהוּ זֶה
טְרַפָּה. וְצָרִיךְ לְדַבֵּר אֵתוֹ דְּבוּרִים אֵלוּ בְּכָל יוֹם כְּעֶשֶׂר דְּקוֹת לֹא יוֹתֵר, וְלֹא לְהַפְסִיק
בָּזָה, כִּי הַפְּסִיק שֶׁל יוֹם אֶחָד מִצִּנּוֹן כְּמוֹ הַפְּסִיקָה שֶׁל שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים. (פניני רבינו הקהילות
יעקב - ח"ב עמוד נ"ה)

*

אֲבָרַךְ פְּנֵה אֵל מָרֹן בְּטַעֲנָה שְׁבִנּוֹ הַקֶּטָן אִינְנוּ שׁוֹמְעֵ בְּקוֹלוֹ וְכוּ'. מָרֹן עָנָה לוֹ : וְכִי
עֲשִׂיתָ מִשְׁהוּ בְּשִׁבְלֹ? אִם תִּלְמַד אֵתוֹ כָּל יוֹם מוֹסֵר עֶשֶׂר דְּקוֹת בְּנֵדָאֵי תִרְאָה בּוֹ
שְׁנוּי לְטוֹבָה.

בְּהַזְדַּמְנוּת אַחֲרַת הַתְּבַטָּא מָרֹן זָצ"ל : שְׁכַשְׁלוּמְדִים מוֹסֵר עִם יְלָדִים, הָרִי זֶה
נִקְלָט בְּרֵאשִׁים כְּפִי הַבְּנֵתָם, וְלֹאֲחֵר מִכּוֹן, כְּשֶׁגִּדְלִים, הָרִי מוֹסֵר זֶה גִּדְל בְּיַחַד אֵתָם,
כְּמוֹ אֶצֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמַדְבָּר שְׁלִבוּשָׁם הָיָה גִּדְל עִמָּם, וְכִמוֹ עוֹר הַחֲמִט הַגִּדְל עִמּוֹ.
(עיין דברים פרק ח, ד, ברש"י שם. מפי ר' חיים נודלר שליט"א).

בהזדמנויות אמר למחנך ילדים, שתלמידיו היו בגיל 8 בערך, שירבה לדבר בדברי מוסר ויראת שמים, שָׁכַר וְעָנָשׁ, וכשהמחנך אמר לו: והרי הילדים אינם מבינים, ענה לו במתק שפתיו: **הם מבינים יותר טוב מהמבגרים**. (אשכבתיה דרבי ח"ב - קס"א)

ה. רושם חיובי משפיע על הילד

כמו כן יעץ רבנו ה"קהלות יעקב" לאברך שפנו ה'ה בן ארבע וחצי, לקנות לו מקום בשיבה לתפלה בימים הנוראים, ובאר דבריו: שְׁהָרִי כָּל הַיְרָאת שְׁמִים שִׁישׁ לָנוּ זֶהוּ מִמָּה שֶׁהֵילֵד רוֹאֶה בְּכִיּוֹת וּתְקִיעוֹת הַשּׁוֹפָר שֶׁבְּבֵית הַכְּנֶסֶת, וְזֶה מִשְׁאִיר רֶשֶׁם רַב לְכָל הַחַיִּים. כְּאֲשֶׁר אָמְרוּ לוֹ שֶׁבִישִׁיבָה אֵין מִסְפִּיק מְקוֹמוֹת עֲבוּר הַיְלָדִים, יַעַץ שֶׁהַחֹרִים יִתְפַּלְלוּ בְּמִנְיָן שֶׁל בְּעֲלֵי בָתִּים, וּבְלִבָּד שִׁיְהִיָּה לַיְלָד מְקוֹם מְסֻדָּר בִישִׁיבָה.

כמו כן ה'ה אומר, שההקפות בשמחת תורה אף הן מביאות לידי יראת שמים לילדים, ומשאיר להם ר-שם לכל החיים.

מִרְוֹ הַיְרָאת יַעֲקֹב" עוֹדֵד וְזֵרֵז אֶת הָאֲבוֹת לְלַמֵּד בְּעֶצְמָם עִם יְלָדֵיהֶם, מְלַבֵּד מְסֻגָּרִים הַלְמוּדִים בְּחֻדְרֵי.

ו. להקפיד על מלמד ירא שמים

כְּשֶׁבָּאוּ לְשֶׂאל לְמִרְוֹ הַיְרָאת יַעֲקֹב" זַ"ל לְאִיזָה תִלְמוּד תּוֹרָה לְשֶׁלַח אֶת הַבֵּן, הִזָּה אָמַר: הַכֹּל תְּלוּי בְּמִלְמֵד, מְלַמֵּד טוֹב (הַגְּמָרָא בְּדֵרַךְ כָּלֵל כָּלֵל יוֹדְעִים) הוּא הַמְּלַמֵּד הַיְרָא שְׁמִים - מִי שֶׁלּוֹמֵד עִם הַיְלָדִים שָׁכַר וְעָנָשׁ בְּלֵי הַפֶּסֶק. בְּזִמְנֵנוּ הָיוּ שׁוֹמְעִים זֹאת מִן הָאֲמֵהוֹת, כִּיּוֹם צָרִיךְ לְשַׁמֵּעַ מִן הַמְּלַמֵּד. "תְּבַרֵר הֵיכָן יֵשׁ מְלַמֵּד, שֶׁכְּשֶׁהֵילֵד עוֹשֶׂה דָבָר אָסוּר, מִיָּד הוּא צוֹעֵק: אֵשׁ, גִּיהֶנָם", וְאֵלוּ הָיוּ דְבָרֵי הַיְרָאת חַיִּים", וְהַפְּרָצוֹת הַרְבּוֹת שִׁישׁ כִּיּוֹם בַּחֲנוּךְ, הֵן מַחְמַת חֶסֶד וְדְבָרִים אֵלוּ. (ועיי' בסוף מדור מדת האמת מעשה מעיו זה)

*

פעם הדליקו ילדים את החשמל בבית הכנסת דקה או שתיים קודם יציאת התוספת שבת קדש, מִרְוֹ הַיְרָאת יַעֲקֹב קָם מִמְּקוֹמוֹ, רָץ לְעֵבֶר הַיְלָדִים, וּבְכָל כַּחוֹ צָעַק: "מַחְלֵי שַׁבָּת, מַחְלֵי שַׁבָּת". (שם ח"א - רס"ו)

ז. להשריש יראת שמים ושכר ועונש

הצלחת עבודה זאת תלויה בהמורים והמלמדים, שאם יהיו מכשירים למלאכתם, להמשיך לבות השומעים אליהם - יתרבו התלמידים, כי באמת בלב כל זרע ישראל טמון בפנימיותם ניצוץ של אהבת תורה, אלא ד"גחלת כמה דשביק לה מעמיה עמיה ואזלא" (בי"ק ט:), ורק צריך מפיח להפיחו למען יתלהב ויאיר. ואם ככה יעשו, יכתבו בספר זכרון בשמים ליראי ה' ולחושבי שמו (מלאכי ג, טז), ויהא חלקם ממוזפי הרבים, שצדקתם עומדת לעד, ואוכלין פרותיהם בעולם הזה. (קטע ממאמר מהגאון הקדוש ר' אלחנן וסרמון)

ח. חנוך לנער על פי דרכו

לכן עתה, אשר, בעונותינו הרבים, נתמעטה היראת שמים בדור הזה, החובה ביותר על כל איש אשר עוד שביב היראה בלבו, לתקע לו יתד במקום נאמן, לדאג עבור יוצאי חלציו, כי לא תשכח התורה והיראה מהם, ויקים בהם מאמר החכם מכל אדם (משלי כ"ב): "חנוך לנער על פי דרכו, גם כי יזקין לא יסור ממנה". ויחנוך אותם בנערותם ביראת שמים, ויתנהג בחנוף הבנים בלמוד התורה, כאשר התנהגו אבותינו ורבותינו, ולא יהרס, חס ושלום, את סדר הלמוד, כי החדש אסור מן התורה, וכל המשנה - ידו על התחתונה. ורבים המה המקלקלים בזה, ויהרסו את מצב התורה הקדושה. והעקר להרגילם בקטנותם במדות טובות, לכבד אב ואם ולכל הגדול מהם בשנים, ולרחם על כל נדפה, ושלא להתנהג בגאון ובגאון, ולהקדים בשלום כל אדם ולהתבייש מכל אדם. ובקצור, ירגילים מקטנותם שתהיה מגמת פניהם תמיד קדימה, אך להיטיב ולהועיל לאוהבים ולאויבים, ולעבר על פשעי רעיהם, כי אם לא יחנכו בקטנותם באלה המדות, אז פשיגדלו, כמעט בטלה הבחירה מהם. וכמה אבות סכלים נמצאים, אשר מצד הרחמנות הטבעית באבות על בנים, מותרים להם על כמה הבליים שעושים, ואומרים: עדין הוא קטן, ובין כך ובין כך הוא משתמש במדות רעות ונשחתות, אשר קשה לו כמות לעזב אותם אחר כך, כי נעשו כטבע בלבו של אדם. וכבר נודע על זה המאמר: החכם עיניו בראשו לחנוך אותם בקטנותם במדות טובות, כי אז יכו דברי מוסרו שרש בלבב הבנים. וזהו העקר וכלל גדול בדבר החנוף, כי כל איש יראה להפריש את בניו מחברים רעים, כי הרבה חברים רעים עושים, ולהרגילם למעט בדבור בכל מה דאפשר. ואם כה יעשה, אז כל רואיהם יכירו כי הם זרע קדש, ויקבל מהם ענג בזה ובבא. (מספר דברי אמת)

ט. מדברי ה"חזון איש" ביסודות החינוך

בנוגע לתלמידים - להשריש בלבבות אמונה בהשגחה פרטית... דבר זה משפיע מאוד על לב רף, ונחרת לעד שאין הפקר בעולם, הכל מתנהל בהשגחה פרטית, ועל הכל אפשר להתפלל... זוהי הדרך הסלולה להצליח... העקר הוא אותה פרשה שכל גופי התורה תלויים בה - "בכל דרכיך דעהו" - [בכל מה שאתה הולך לעשות ורוצה להשיג - דעהו, פנה אליו וממילא הוא יישר אורחותיך, הוא יצליח דרכך, בין דבר גדול ובין דבר קטן, בכל דרכיך]. (פאר הדור ח"ב עמ' רנה)

י. ולמדתם אותם את בניכם

הגאון ר' בנימין דיסקין (אביו של מהרי"ל דיסקין) היה ידוע בגדל התמדתו וצדקותו, והיה משמש בקדש כרב העיר הורודנא. פעם אחת ביום הכפורים, בעת שכל הקהל חכו לתפלת "כל נדרי", והרב עדין משתתה בביתו ועדין לא הגיע לבית הכנסת, הגיע השמש לבית הרב, והנה להפתעתו הרב יושב ולומד עם בניו הקטנים. הרב התנצל בפני השמש, שפאשר עשה היום חשבון נפש על מעשיו באותה שנה, נוכח שאין לו זכיות לבוא ליום הדין הקדוש, ועל כן נתנישב ללמוד עם בניו, כדי שיהיה לו זכות לקראת יום הדין הממשמש ובא.

יא. חנוך של הרב מבריסק

בעת מלחמת העולם הראשונה, פשרבים מבני הישיבות גלו לרוסיה, וכשנגמרה המלחמה וחזרו למקומם, והגיעו לבריסק רבים מבני הישיבות, חשש מרו הגאון רבי יצחק זאב זצ"ל, שבמשך זמן המלחמה, פששהו הבחורים ברוסיה, שמא קלטו הבחורים לאזניהם דברים שאינם פשרים כל כך, ולא הרשה לבניו לשוחח עם אותם הבחורים ששבו מרוסיה. בדומה לזה, בתקופה שבנותיו למדו עם חברותיהן, עמד הגאון רבי יצחק זאב מאחורי הדלת לשמע איך שהן לומדות (נדוע שאצלו כל רגע קדש קדשים).

יב. כה תאמר לבית יעקב

"כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וְתִגִּיד לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל" (שמות יט, א). בְּשַׁעַה שֶׁנִּתְּנָה תּוֹרָה, נִצְטוּן מִשָּׁה רַבְּנוּ ע"ה לֹמַר תְּחִלָּה לְבֵית יַעֲקֹב, וְהוּן הַנְּשִׁים, שְׂיֵאמַר לְהוּן רֵאשִׁי פְּרָקִים וּדְבָרִים קְצָרִים שֶׁהוּן מְשִׁיגוֹת לְהַבִּין. וְלָמָּה נִצְטוּן לְדַבֵּר עִם הַנְּשִׁים תְּחִלָּה? מִפְּנֵי שֶׁהוּן שׁוֹלְחוֹת בְּנֵיהֶם לְבֵית הַסֵּפֶר, וּמְשִׁימוֹת עֵינֵיהֶם עֲלֵיהֶם שְׂיִתְעַסְקוּ בְּתוֹרָה, וּמְרַחְמוֹת עֲלֵיהֶם בְּבוֹאֵם מִבֵּית הַסֵּפֶר, וּמוֹשְׁכוֹת לָפֶס בְּדְבָרִים טוֹבִים כְּדִי שְׂיִהְיוּ חֲפָצִים בְּתוֹרָה, וְשׁוֹמְרוֹת אוֹתָם שֶׁלֹּא יִבְטְלוּ מֵהַתּוֹרָה, וּמְלַמְדוֹת אוֹתָם יִרְאֵת חֲטָא בְּגִלְדוֹתָם, שְׂנֵאמַר (משלי כב, ו): "חֲנֻךְ לְנַעַר עַל פִּי דֶרֶכּוֹ גַם כִּי יִזְקִין לֹא יִסוּר מִמֶּנָּה", וְנִמְצָא לְפִי זֶה - שֶׁהַנְּשִׁים הַצְּנוּעוֹת מְסַבְּבוֹת הַתּוֹרָה וְהִירָאָה. (אגרת הַתְּשׁוּבָה לְרַבְּנוּ יוֹנָה, עב)

יג. קמו בניה ויאשרוה

כְּתַב רַבְּנוּ יוֹנָה בְּאֵגְרַת הַתְּשׁוּבָה (אות ע"ט) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: תִּהְיֶה הָאִשָּׁה זְהִירָה לְהַתְּפַלֵּל עָרֵב וּבָקָר וְצִהָרִים, וּבְסוּף תְּפִלָּתָה יֵהָא עֵקֶר תְּחַנּוּגְיָה עַל בְּנֵיהָ וּבְנוֹתֶיהָ, שְׂיִהְיוּ יִרְאֵי שְׂמִים, וְשְׂיִהְיוּ בְּנֵיהָ מְצַלִּיחִים בְּתוֹרָה, כִּי עֵקֶר זְכוּתָהּ שֶׁל אִשָּׁה לְעוֹלָם הַבָּא. שְׂבִנְיָה עוֹבְדִים לְהֵשֵׁם יִתְבָּרֵךְ, וְעוֹשִׂים רְצוֹנוֹ וִירְאִים אוֹתוֹ. וְכִשְׂהִיא בְּבֵית עוֹלָמָה, וּבְנֵיהָ יֵשׁ בְּלֶבָם יִרְאֵת שְׂמִים וְעוֹסְקִים בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת, נֶחֱשָׁב לָהּ הַדְּבָר הַזֶּה כְּאִלוֹ הִיא בְּחַיִּים וְעוֹשָׂה כָּל הַמִּצְוֹת, וְהִיא בְּמַעֲלוֹת עֲלִיוֹנוֹת לְעוֹלָם הַבָּא.

כְּשֶׁהִיא נוֹתֶנֶת צְדָקָה, תִּתְּפַלֵּל בְּאוֹתָהּ שֶׁעַה בְּיַדִּים נְקִיּוֹת, שְׂיִהְיוּ בְּנֵיהָ יִרְאֵי שְׂמִים וּמְצַלִּיחִים בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת, מִפְּנֵי שֶׁתְּפִלָּתוֹ שֶׁל אָדָם נִשְׁמַעַת בְּשַׁעַה שֶׁהוּא עוֹשָׂה מִצְוָה. אַחַד מִן הַחֲכָמִים הָיָה נוֹתֵן פְּרוּטָה לְצְדָקָה כָּל שַׁעַה וְשַׁעַה שֶׁהִיא בָּא לְהַתְּפַלֵּל, שְׂנֵאמַר (תהלים יז, טו): "אֲנִי בְּצַדֵּק אֶחְזֶה פְּנִידִי".

יד. כי נר מצוה ותורה אור

כְּשֶׁהִיא מְדַלֶּקֶת אֶת הַנֵּר בְּעָרֵב שַׁבָּת, תִּזְהַר בְּנִפְשָׁה מִבְּעוֹד יוֹם שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ נִרְאִית, וְאִם הִיא פּוֹשַׁעַת בְּנִפְשָׁה לְהַדְּלִיק אַחַר שֶׁקִּיעַת הַחֲמָה, הָרִי הִיא מְחַלֶּלֶת אֶת הַשַּׁבָּת, וְאוֹי לְנִפְשָׁה. וּבִיּוֹם הַמְּעַנָּן, אִם יֵשׁ בּוֹ סֶפֶק בְּעוֹלָם אִם שֶׁקֶעַה הַחֲמָה אוֹ לֹא, תִּנְיָח לִישְׁמַעְאֵלִית לְהַדְּלִיק. וּמִצְוָה גְּדוּלָה שֶׁלֹּא תֵאָחַר לְהַדְּלִיק, כְּדִי שֶׁלֹּא תִצְטָרֵךְ הַנְּכָרִית לְהַדְּלִיק, אֲלֹא תִדְלִיק מִבְּעוֹד יוֹם. וְתִדְלִיק הִיא בְּעֶצְמָה לֹא עַל יַדִּי עֲבָדָה וְשִׁפְחָתָה וְאֶפְלוֹ הֵם יְהוּדִים, וְלֹא עַל יַדִּי חֲבֵרָתָהּ, כְּדִי שֶׁתִּטַּל הִיא שְׂכָר הַמִּצְוֹת, שְׂיִהְיֶה נֶכֶר לְכָל הַחֲבֵה שֶׁהִיא מְחַבֶּבֶת הַמִּצְוֹת. וְתִבְרָךְ בְּיַדִּים נְקִיּוֹת: "בְּרוּךְ אַתָּה ה', אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְּלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת". וְתִתְּפַלֵּל בְּאוֹתָהּ שֶׁעַה עַל בְּנֵיהָ שְׂיִהְיוּ מְאִירִים בְּעוֹלָם בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת וּבִירְאֵת שְׂמִים, מִפְּנֵי שֶׁתְּפִלָּה זוֹ נֹאָה לְהַתְּפַלֵּל בְּשַׁעַה שֶׁהִיא נֵר שֶׁל שַׁבָּת, כְּעֵנָן שְׂנֵאמַר: "כִּי נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אֹר".

אָחד מן החכמים הָיָה רָגִיל לַעֲבֹר עַל פֶּתַח אַחַת מִנְּשֵׁי הַגְּדוֹלִים, וְהָיָה רוֹאֶה שְׁהֵיְתָה בְּעֵלְת הַבַּיִת זֹהִירָה מְאֹד לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת בְּעֵתוֹ וְנֵר חֲנֻכָּה בְּעֵתוֹ. אָמַר הַחֲכָם: בְּאַמֶּת תִּדְעוּ כִּי מִן הַבַּיִת הַזֶּה יֵצְאוּ ב' אֲנָשִׁים גְּדוֹלִים. וְיִהְיֶה כֵן. וַתֵּלֶד הָאִשָּׁה הַהִיא שְׁנַיִם מַחֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵאִירוּ אֶת הָעוֹלָם בְּחַכְמָתָם, עַל דְּבַר אֲשֶׁר הֵאִירָה הָאִשָּׁה הַהִיא נֵר מְצֻנָּה בְּעֵתוֹ.

טו. פיה פתחה בחכמה

כָּל הַיָּמִים שֶׁהָאִשָּׁה הָרָה, תִּתְפַּלֵּל תְּמִיד שֶׁיִּהְיֶה הַנֶּלֶד יֵרָא שְׁמַיִם וְחַכְמֵי לֵב וּמְצַלִּיחַ בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת. וְתִפְתַּח יָדָהּ תְּמִיד לְעֵנִיִּים. וְתִתְפַּלֵּל הַתְּפִלָּה הַזֹּאת. דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה הָיוּ לוֹ נְשִׁים רַבּוֹת, וּבִימֵי הַהֲרִיזוֹן הָיוּ נוֹדְרוֹת נְדָרִים וּמִתְפַּלְלוֹת שֶׁיִּהְיֶה בְּנָם גִּבּוֹר הַחֵיל וְכָלִיל הַיָּפִי, עַד שֶׁיֵּאמְרוּ הַכָּל: הַגּוֹנִים הֵם לְכָל מַעֲלוֹת וְיִצְלִיחוּ לְמַלּוּכָה. אָמְרָה בַּת שֶׁבַע, אִשְׁתֵּי דָוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה: כִּי לֹא כְּנָשִׁים אֲשֶׁר לְאִישֵׁי אֲדוֹנֵי הַמֶּלֶךְ אֲנִי, אֲבָל כָּל נְדָרֵי הָיוּ בְּהִיוֹתִי הָרָה, לְמַעַן אֲזַכֶּה לְהִיוֹת בְּנֵי חֲכָם בְּתוֹרָה וִירָא שְׁמַיִם, וְיִצְלִיחַ לְנַבִּיאוֹת. וְיִשְׁמַע הַשֵּׁם אֶת קוֹלִי וְיַחֲכֵם שְׁלֹמֹה בְּנֵי מֶכַל הָאָדָם, וְגַם אֲשֶׁר לֹא שְׂאֵלְתִי נָתַן לִי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי שְׁלֹמֹה בְּנֵי יַמְלֹךְ אַחֲרַי אֲבִיו. וּבְנֵי נָשִׁי אֲדוֹנֵי אֲשֶׁר הִתְפַּלְלוּ אִמּוֹתָם עֲלֵיהֶם שֶׁיִּזְכּוּ לְמַלְכוּת, לֹא הָיָה לָהֶם כֵּן, תַּחַת אֲשֶׁר שָׁמוּ הַמַּלְכוּת עֵקֶר, וְאֲנִי שָׁמַתִּי עֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עֵקֶר. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרָה בַּת שֶׁבַע: מַה בְּרִי וּמַה בֵּר בְּטָנִי וּמַה בֵּר נְדָרֵי.

טז. אשתך כגפן פוריה... בניך כשתילי זיתים סביב לשלחנך

בְּזֵהָר (פֶּרֶשֶׁת נִשְׂאָה) הַחֲמִיר מְאֹד שֶׁלֹּא יִתְרָאֶה שׁוֹם שְׁעָר מְאִשָּׁה. וְזֶה לְשׁוֹנוֹ (בְּדָף קכ"ה): אָמַר רַבִּי חֲזַקְיָה, יַחֲלִיל שְׁעָמוּם עַל מִי שֶׁיִּתֵּן לְאִשְׁתּוֹ לְגַלוֹת שְׁעָרוֹתֶיהָ, וְזֶה אָחַד מִדִּינֵי הַצְּנִיעוּת אֲשֶׁר הֵם חוֹבַת הָאִשָּׁה. וְאִשָּׁה הַמְּגַלָּה מִשְׁעָרוֹת רֵאשָׁה לְהַתְנַאֲוֹת בָּהֶם, מְבִיאָה עֲנִיּוֹת לְבֵיתָהּ, וְגוֹרְמַת לְבִנְיָהּ שֶׁיִּהְיוּ פְּחוּתִים, בְּלִתֵּי חֲשׁוּבִים, וְעוֹד מְמוֹטְטֵת בֵּיתָהּ בְּדַבְּרִים רָעִים. מַה גוֹרֵם זֹאת - הַשְּׁעָר הַיּוֹצֵא חוּץ.

לְכַסּוּיָהּ. וְאִם בְּבֵיתָהּ כֵּן, עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה מַה גְּדוֹלָה הַחֲצָפָה בְּצִאָתָהּ לְשׁוּק. וְכֵן כְּתִיב: "אִשְׁתְּךָ כְּגִפְנוֹ פְּרִיָּה בְּיָרְכְתִי בֵּיתְךָ". לְכֵן צְרִיכָה אִשָּׁה לְהִזָּהֵר שֶׁאֲפִלוּ שְׁעָרָה אַחַת לֹא תִרְאֶה אֶף לְקוֹרוֹת בֵּיתָהּ. רֵאֶה וְהִזָּהֵר כְּמָה תִּקְלוֹת גּוֹרֵם גְּלוּי שְׁעָר רֵאשׁ הָאִשָּׁה: מְקַלְקֵל לְמַעַלָּה (בְּעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים) וְלִמְטָה בְּעוֹלָם הַזֶּה, גּוֹרֵם קָלָה לְבַעֲלָהּ וְעֲנִיּוֹת לְבֵיתָהּ, וְעוֹד דַּבְּרִים רָעִים אַחֲרֵים - נוֹטֵעַ בְּקֶרֶב הַיְלָדִים חֲצָפָה, וּמְמִילָא נוֹפְלֵת חֲשִׁיבוּתָם, יִשְׁמְרֵנוּ ה' מִחֲצָפָה זֹו. וְלִזֶּה צְרִיכָה הָאִשָּׁה לְהַתְּפָסוֹת בְּצִנִּיעוּת בְּבֵיתָהּ. וְאִם תַּעֲשֶׂה כֵּן, נֶאֱמַר בָּהּ הַכְּתוּב: "בְּנִיךָ כְּשֵׁתִילֵי זֵיתִים", כְּמוֹ

הזית הזו שאיננו משיר עליו, בין בחורף בין בקיץ, ובזה נכבד הוא משאר אילנות,
כן יהיו בניה חשובים בין אנשים. זאת ועוד, בעלה מתברך בברכות מלמעלה
ובברכות מלמטה, בעשר, בבנים ובני בנים, כמאמר הכתוב: "הנה כי כן יברך
גבר ירא ה'".

יז. בכח התפלה - לראות בנים טובים

איתא בתנא דבי אליהו: מעשה בכהן אחד שהיה ירא שמים בסתר, והיו לו עשרה
בנים ואשה אחת, ששה זכרים וארבע נקבות, ובכל יום היה מתפלל ומשתטח
ומלחך עפר בלשונו, כדי שלא יבוא אחד מהם לידי עברה ולידי דבר מלער. אמרו:
לא יצאת אותה שנה שלמה, עד שבא עזרא, והעלה הקדוש-ברוך-הוא את ישראל
מבבל, והעלה אותו פה, ולא נכנס אותו פה לעולם עד שראה פהנים גדולים
ופרחי כהנה מבניו עד חמשים שנה, ואחר כך נכנס לעולם. ועליו הוא אומר:
"בטח בה' ועשה טוב", וכתב: "בטחו בה' עדי עד", ששני עולמות שלו, שנאמר:
"כי ביה ה' צור עולמים" עין שם. והכונה, שמי שמשתטח לה' ומשליך כל בטחונו
עליו, ומבקש רחמים שיהיו בניו הולכים בדרך התורה והיראה, הקדוש-ברוך-
הוא עוזרו שיהיה לו מהם גם כבוד וגדלה בעולם הזה, מלבד שכרו הגדול הצפון
לו לעולם הבא. (גדר) עולם (סוף) פ"ח

יח. להתפלל בהתמדה על הבנים

ותמיד תהיה תפלת האב והאם שגורה בפיהם, להתפלל על בניהם שיהיו לומדי
תורה וצדיקים ובעלי מדות טובות, ויכון מאד בברכת אהבה רבה ובברכת
התורה בשעה שאומרים "ונהיה אנחנו וצאצאינו", וכן כשאומר ב"ובא לציון
גואל", "למען לא ניגע לריק ולא נלד לבתלה". (מ"ב ס' מ"ז סק"י)

יט. דמעות של אם

כְּשֶׁהֵבִיאוּ לִפְנֵי ה' חֲפָץ חַיִּים" אֶת סֵפֶר הַתְּהִלִּים הַיֵּשֶׁן שֶׁל אִמּוֹ הַצְּדָקָנִית, הַתְּרַגְּשׁ וּבָכָה וְאָמַר: אַתֶּם יוֹדְעִים כִּמָּה דְּמָעוֹת אִמִּי שֶׁפָּכָה לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עַל סֵפֶר הַתְּהִלִּים הַזֶּה, שֶׁהֵבִי שָׁלָה יְהִיָּה "עֶרְלִיכֶע־אִיד"...

מֶרֶן הִגְאֹן ר' אֱלִיעֶזֶר מִנְחָם שֶׁדְּ שְׁלִיט"א אָמַר: כְּדֵי שֶׁסֵּפֶר יִצְלִיחַ וְיִתְקַבֵּל בְּצַבּוֹר, צָרִיךְ זְכוּת מִיְחָדָת, וְלִפְעָמִים בְּזְכוּת הַדְּמָעוֹת וְהַתְּפִלוֹת שֶׁל הָאִם.

כ. תפלה לעולם אינה חוזרת ריקם

מֶרֶן הַקְּהֵלוֹת יַעֲקֹב זְצ"ל הָיָה אוֹמֵר, שֶׁלִּפְעָמִים רוֹאִים שֶׁשְּׂבִיט פְּשׁוּט יוֹתֵר יוֹצֵא תַלְמִיד חֶכֶם וְצַדִּיק, וְזֶהוּ מִחֲמַת שְׁאִיזוֹ סִבְתָּא שְׁלוֹ שֶׁפָּכָה לְבָהּ בַּתְּפִלוֹת וּבְדְמָעוֹת שֶׁתִּזְכָּה לְבָנִים תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. וְאִם זֶה לֹא עֲזַר אִזּוֹ לְבָנִים, הֲרִי זֶה עוֹזֵר לְנִכְדָּיִם. וּבִדְוָר הָרִאשׁוֹן שֶׁל הַסִּבְתָּא, שֶׁלֹּא רָאוּ אֶת הַנִּכְדָּיִם, חוֹשְׁבִים מִתּוֹךְ רְאִיָּה קְצָרָה שֶׁהַתְּפִלוֹת שֶׁל הַסִּבְתָּא הִלְכוּ לְאִבּוֹד וּלְבִטְלָה, חֵס וְחִלְיָהּ, וּלְבִסוּף מִתְבָּרַר שֶׁשׁוּם תְּפִלָּה לֹא חוֹזֶרֶת רִיקָם - אִם לֹא עֲבוּרוֹ אִזּוֹ עֲבוּר בְּנָיו וְנִכְדָּיו. וְעַיִן עוֹד בְּחַיֵּי עוֹלָם לְמֶרֶן הַקְּהֵלוֹת יַעֲקֹב (חֶלֶק א' פֶּרֶק כ"ח). (מִסְפֵּר שִׁיחוֹת חַיִּים)

כא. חכמות נשים בנתה ביתה

כְּתַב רַבֵּנוּ יוֹנָה בְּאַגְרַת הַתְּשׁוּבָה (אוֹת צ"ו) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: יְכוּלוֹת הַנְּשִׁים הַצְּנוּעוֹת לְמַלֵּט נַפְשָׁם וְנַפְשׁ בְּעֲלִיָּהֶם וְנַפְשׁ בְּנִיָּהֶם, כְּאֲשֶׁר יְבוֹאוּ בְּעֲלִיָּהֶם אִישׁ אִישׁ מִמְּלֹאכֶתוֹ, אֲשֶׁר הֵמָּה עוֹשִׂים וְהֵם עֹשִׂים וְיִגְעִים, וְאִינָם זוֹכְרִים לְתַת חֶלֶק מִיְגִיעֶתָם וּמִמְחַשְׁבוֹת לְבָם לַתּוֹרָה, עַל הַנְּשִׁים לְהַזְכִּירָם לְפָתַח סֵפֶר אֶחָד מִכְּתָבֵי הַקְּדוֹשׁ וְלַעֲסֹק בְּדַבְרֵי תּוֹרָה, וְלֹא יִשְׁעוּ בְּדַבְרֵי בִטְלָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵהָא עַל נַפְשָׁם עוֹן גְּדוֹל וְאֲשָׁמָה, שֶׁבִטַּל יוֹם אוֹ לֵילָה מִן הַתּוֹרָה, שֶׁעֲנַשׁ בְּטוֹל תּוֹרָה גְּדוֹל מִכָּל הָעֲבָרוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה. וְגַם יִזְכִּירוּ לְבְּעֲלֵיהֶם לְהַבִּיט בְּאַגְרַת הַתְּשׁוּבָה הַזֹּאת אֲשֶׁר חִבְּרָנוּ, וְיוֹדִיעוּ לָהֶם וּלְבְּנֵיהֶם דְּבַרֵי הָאַגְרַת הַזֹּאת, כִּי בָהֶם יִזְכּוּ לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא.

כב. כיצד מגדלים בנים יראי שמים

מכאן עד עמוד 180 נלקח ממאמר חנוך שתרגם מאידיש ללשון הקדש, ובו העקרונות שעליו מצביע האדמו"ר מתולדות אהרן, רבי אברהם יצחק קאהן זצוקללה"ה. מאמר זה, הכולל עצות והדרכה מעשית לישום עקרונות אלו בחיי היום יום, מפנה תמרור הכונה וצופר אזעקה הקורא לכל יחיד מאתנו לאזור מתניו להחלץ חושים ולערך חשבון הנפש ובדק בית. בל נכנס במבוכה, כי לזאת מחכה היצר. נלך בסיסמה: "העבר אי העתיך עדין תשועת ה' כהרף עיו" וה' יהא בעזרנו.

*

היָלֵד הוא הדָּבָר הַיָּקָר בְּיוֹתֵר, וְטָעוֹת לְחֹשֶׁב שֶׁאֶפְשָׁר לְסַמְּךָ רַק עַל הַיְחָדְרִי !
כְּפִי שֶׁמְחַנְכִים אֶת הַיָּלֵד - כֶּךָּ הוּא גָּדֵל. הַיְסוּד בַּיְהוּדוּת שֶׁהַיָּלֵד יִגְדֵל עִם תּוֹרָה וְיִרְאֵת שְׁמַיִם תְּלוּי בַּחֲנוּךְ שְׁנוֹתָנִים לַיָּלֵד.

הַדָּבָר הַיָּקָר בְּיוֹתֵר לְאָדָם, אֵלּוּ הֵם בְּנָיו. אִף אָדָם בַּר דַּעַת לֹא יִמְכֹּר אֶת בְּנָיו בְּשׁוּם מַחִיר שֶׁבְּעוֹלָם. אֲבָל, לְדַאֲבוֹן לֵב, כִּינּוֹן שְׁלֹא מְשַׁקִּיעִים מִחֲשָׁבָה וְדַעַת לְחֲנוּךְ הַיָּלָדִים, מוֹכְרִים, אִם כֵּן, אוֹתָם לְשִׁטּוֹת וְהֶבֶל.

אִם יִצְיֵעוּ לוֹ לְמַכֵּר אֶת יְלָדוֹ, יִסְרַב וְיִרְתַּע מִמֶּשׁ, אֲבָל כְּשֶׁאִינוּ מְחַנְכִים כְּרֵאוּי, פְּשִׁיטָא שֶׁהוֹלְכִים לְטַמְיוֹן, וְנִמְצָא שֶׁמְכָרָם.

הוֹרִים רַבִּים מְשַׁלִּים אֶת עֲצָמָם וְטוֹעִים בְּכֶךָ שֶׁמְסַפִּיק שֶׁהַיָּלֵד לֹמֵד בַּיְחָדְרִי, וְלֹא מְעַנְּנֵן אוֹתָם כִּי־צַד הֵם מִתְנַהֲגִים בְּדָרֶךְ כָּלֵל, כְּלוֹמֵר, מִהֵן מִדוֹתֵיהֶם, יִשְׁרָם, הַגִּינוֹתָם וְכוּי, זֹאת אוֹמְרֵת טוֹב בְּתַכְלִית, כִּי הֵם חוֹשְׁבִים בְּטָעוֹת שֶׁאִם הַיָּלֵד לֹמֵד, מִמִּילָא יִגְדֵל, וּבְמִשְׁךָ הַשָּׁנִים יִשְׁתַּפֵּר וְיִלְדֵךְ.

אֲבָל לְאִמְתּוֹ שֶׁל דָּבָר זוֹהִי טָעוֹת יְסוּדִית, וַיֵּשׁ לְשֹׁמֵר תְּמִיד עַל הַיָּלָדִים מִמֶּשׁ בְּפִרְטֵי פְּרֻטִים, וְתְמִיד לְחַקֵּר מֵה קוֹרָה עִמָּם, וּמֵה נַעֲשֶׂה אִתָּם.

כג. היסוד - חינוך ליראת שמים

מוֹבָא בְּסִפְרֵ עֲבוּדַת יִשְׂרָאֵל (אבות פרק ג' בסוף ד"ה וכל שחכמתו) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ : וּכְמוֹ כֵּן יֵשׁ כִּמְהָ פְתָאִים בְּעוֹלָם שֶׁאִין מְשַׁגְיָחִים עַל בְּנֵיהֶם בְּיִרְאֵת ה' וְעֲבוּדַתוֹ בְּיָמֵי הַבְּחָרוֹת, וּמְנִיחִים לְבְנֵיהֶם לַעֲשׂוֹת כָּל הָרְעוֹת שֶׁבְּעוֹלָם, וְעַקֵּר מִגְמַתָּם הוּא רַק בְּעַנְיָן לְמוֹדָם שֶׁיְהִיוּ לְמַדְנִים, וְאוֹמְרִים שֶׁלַּעַת זְקֻנוֹתָם וְעַמְדָם עַל דַּעַתָּם יִחְזִיקוּ אִזּוּ בְּיִרְאֵת ה' וְעֲבוּדַתוֹ, וְהֵם עֲנִיֵי דַעַת, חֲסֵרֵי לֵב, כִּי מֵה תּוֹעֵלֶת יְבוֹא לָהֶם בְּלְמוֹדָם, כִּי אִף אִם יִזְקִינוּ יִשְׁגּוּ בְּאוֹלָתָם וּבְעוֹרוֹנָם, רַחֲמָנָא לְצַלָּן. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וְכֵן מוֹבָא בְּסִפְרֵ נוֹצֵר חֶסֶד (אבות פרק ג' על המשנה "כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו") וְזֶה לְשׁוֹנוֹ : אָמַר יִרְאֵת חֶטְאוֹ, וְלֹא אָמַר כֹּל הַמְקַדִּים יִרְאֵת חֶטְא לְחַכְמָה, שֶׁתְּמִיד מְנַעֲרֵיו בְּהִיּוֹתוֹ יָלֵד יְקָדִים יִרְאֵת חֶטְא לְפִי הַשְּׁגָתוֹ לְחַכְמָתוֹ, דְּלֹא כְּמוֹ אִיזָה שׁוֹטִים שֶׁאִין

מחנכים את הילד ביראה, ואומרים שזה יהיה לו זמן בעת שיתגדל, אז יתפלל ויענה אמן, אלא מחנכין הילד עקר ביראה, שיטל ידיו תכף בעת נעור משנתו, ויאמר עמו ברכות ושבחים לפי שניו והשגתו, ויטל ידיו לאכילה, ויברך כל הברכות במתון ויענה אמן, ואחר כך מחנכין אותו שיתפלל מלה במלה, ויחנכו בדרך ארץ, ועקר הוא יראת חטא, לפי שניו ימשיך עליו יראת חטא, ואז בודאי חכמתו שישגי, הן אם זכה למקרא או למשנה או לגמרא או לפוסקים, יתקיים בידו. אבל אם מקדים בדרך איזה שוטים שאומרים: יהיה יכול ללמוד ויהיה חכם, ודברים אלו של יראה יהיה לו עוד זמן כשיתגדל, אז זה וזה לא מתקיים בידו, ואין צריך לומר יראת חטא, כי מנין יהיה לו אחר שלא הרגל כלל, עד כאן לשונו.

רואים אם כן, שצריכים להשקיע כחות גדולים גם בענין יראת שמים (ולא לסמוך על הלמוד שלו בלבד), וכאשר (מקדישים) שמים דגש חזק על יראת השמים של הילדים, אפשר לקוות לראות נחת מהם, הם יגדלו יהודים אמתיים עם תורה ויראת שמים יחד.

כד. בבחורות קל לעקור את הרע

מובא בספר עבודת ישראל (אבות פרק ג', סוף ד"ה רבי דוסא בו הרכינס אומר) וזה לשונו: וגם צריך האדם לעורר עצמו בימי בחרותו לעבודתו יתברך, כי כל זמן שהאילן רך ודק, נוטין אותו לכל צד, מה שאין כן כשמתקשה, וכמו אגוז - כל זמן שהוא רך, אז בקל יכולין לנתק הקלפה הדקה שעל הפרי מבפנים, מה שאין כן כשמצקין - צריכין לגרוו בחזק. כמו כן האדם בימי בחרותו - אף שחטא קצת - עם כל זה, במעט יכול להתגבר על יצרו ולסור מהרע וללכת בהטוב, ואף הרע שעשה יוכל להעלות ולתקנו אחר כך אחד אחד, מה שאין כן כשמצקין ומשרש בהבלי עולם, ומכל שכן בחטאיו, ויצרו מתגבר עליו בכל יום, אז צריך אחר כך לסגופים גדולים להכרית את הרע מעליו, עד כאן לשונו (עיין בספר דברי אמונה דף קפ"ג ע"ב).

כה. יש לעקור מהילד מידות רעות אחרת ישאר אתם כל החיים

יש להשגיח גם על מדותיהם של הילדים, שלא תהא בהם רשעות ורע לב.

ישנם ילדים נהנים לצער מישהו או להזיקו, זה נובע כמובן מרע לב, צריכים את המדה הזו לעקר.

כמו כן יש לחנך את הילדים ולהרגילם לעדינות, שקט ודרך ארץ, שיידעו לדבר עם זולתם בדרך ארץ. ישנם ילדים שיש בהם חצפה ועזות, והם גם מתחצפים להוריהם ולכל אדם.

על ילדים כאלו צריכים לעבד קשה כדי לשנותם, ולנסות בטוב או ברע כדי לגמל אותם ממדותיהם הרעות עוד בשנותיהם הראשונות, שאם לא כן, הם עלולים להשאיר תמיד חצופים ועזי פנים.

צריכים גם לגמל את הילדים מגאות ועקשנות. הילדים צריכים לדעת שעליהם לשמע ולציית להוריהם ולמוריהם, ולא לתת להם לנצח. אם לא יעקרו את המדות הרעות גאות ועקשנות בעוד הילדים רכים בשנים, ישארו הם תמיד רעים ותקיפים ובעלי מדות רעות.

מובא בספר מאור ושמש (פרשת מטות ד"ה ואשה כי תדור נדר לה) וזה לשונו: לכן מטל על כל אחד ואחד מישראל להדריך בננו תכף בקטנותם, שעדין אינם נתנים בו יצר טוב, והוא "לפתח חטאת רבץ", וכך עשיתיו הן מעשה יצר הרע. לכן צריך להדריכם להשגיח עליהם שלא יהיה קשה ערף וכעסן, רק שיהיה מתון. וכשאין רוצה לאכל איזה דבר, על האב לכופו שיאכל דוקא, כדי להניעו ממדה הגרועה הזאת. ואם החריש לו האב פעם אחת ושתים, אזי הוא מרגיל את עצמו במדה זו, ובכל יום מתגבר והולך בו, ונשאר כל ימיו כעסן וגאה.

ומה שאמר בגמרא: המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים, ונמצא עליה נדרים, אינה מקדשת, לפי שיכול לומר אי אפשי באשה נדרנית, לכאורה אינו מובן - מה בכך שהיא נדרנית מאיזה מאכל או מאיזה משקה או מאיזה תכשיט, ומה חסרון יש בזה? ולפי מאמרנו נתישב, כי מסתמא, כשנמצא עליה נדרים, היא כעסנית מקטנותה, בלתי אפשר עוד להניעותה ממדתה, מחמת שהיא נשרשת במדה הגרועה הזאת וכו', אבל בנותיו צריך הכתוב להזהיר את האב, כי אם לא ישגיח עליהם, בקל ישארו בקלקולם, חלילה, עד כאן לשונו.

בו. להשקיע כוחות בעקירת הכעס והשקר

יש להשקיע כוחות בענין מדת הכעס. ישנם ילדים שעל הדבר הפעוט ביותר מתרתחים ומקימין צעקות ושערוריות, וכאשר עולה חרון אפם על חבריהם, הם מכים אותו או מיזים בו אבן, ועלולים להזיקו חלילה או להזיק לחפציו. צריכים לכן לגמל אותם ממדה רעה זו בעודם קטנים.

יש לגמל את הילדים מדבר שקר, ליצנות וקללות. וכל התכונות הללו, אם אין עוקרים אותן בעוד הילדים רכים בשנים, בודאי יקשה מאד מאד לעקורם כאשר הרע משתמש.

וְזֶה לְשׁוֹן הַשְּׁלִייה הַקְּדוֹשׁ (שַׁעַר הָאוֹתוּיּוֹת אוֹת ד') : כָּלֵל גְּדוֹל יִהְיֶה לְאָב הַמִּיּוֹסֵר בְּנוֹ, וְשִׁיחָהּ בְּטוֹחַ שֶׁהַבּוֹן הוֹלִיךְ בְּדַרְךְ הַיִּשְׂרָאֵל בְּסִתְרָה, שְׁלֵא בְּפָנֵי הָאָב - יִרְאֶה בְּכָל כַּחוֹ לְהַדְרִיכוֹ בְּמִדַּת אֲמֵת, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (זְכוּרִיָּה ח, טו) : "דִּבְרוּ אֲמֵת אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ", וַיִּגְדִּיל לוֹ עֲנֵשׁ הַשֶּׁקֶר, אֲפִלּוּ בְּשִׁיחָה בְּטֵלָה, וַיִּפְאֵר לוֹ הַשֶּׁכֶר הַגְּדוֹל מֵהָאוֹמֵר אֲמֵת, וַיִּטִּיל מוֹרָא גְּדוֹל עָלָיו בְּאֵם יוֹצִיא מִפִּי דְבִיּוֹר אֶחָד שֶׁל שֶׁקֶר וַיִּתְרָה בּוֹ הַתְּרָאוֹת גְּדוֹלוֹת. נִמְצָא, כְּשֶׁתִּהְיֶה מִדָּה זֹאת שֶׁל אֲמֵת תִּקְוֶעַה בְּלֵב הַבּוֹן, אִזּוֹ יִקְיִם הַבּוֹן כָּל מִצְוֹת אָבִיו, כִּי יִרְאֵה שֶׁיִּשְׁאַלְנוּ אָבִיו : עֲשִׂיתָ כֶּךָ וְכָךְ, אוֹ מֵהַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה אֲשֶׁר עָשִׂיתָ? וְהוּא יִשִּׁיב לוֹ מִפָּנֵי הַיִּרְאָה אֲמֵת, כִּי יִרְאֵה אוֹלֵי יֶאֱחִז וְנִמְצָא בְּדָאֵי וְעֲנֵשׁוּ יִהְיֶה מְרַבָּה, וּמִכַּחַ שֶׁמִּכְרַח לֹמֵר אֲמֵת, נִמְצָא מִכְרַח לֵהוֹיּוֹת סוּר מֵרַע. וְעֲשֶׂה טוֹב. וְהִנֵּה פֶה בִירוּשָׁלַיִם עִיר הַקְּדוֹשׁ תּוֹבֵב"א הִיא רְגִיל אֲצִלֵי חֲסִיד גְּדוֹל מִחֲסִידֵי עֲלִיוֹן מֵהַסְּפָרָדִים, וְאֵם הִיוּ נוֹתְנִים לוֹ כָּל חֲלָלֵי דְעֵלְמָא, לֹא הִיא, חֵס וְחֲלִילָהּ, מוֹצִיא מִפִּי דְבָר שֶׁאִינוֹ אֲמֵת בְּבִירוֹר. וְסִפֵּר לִי מִנְהַג אָבִיו בְּעוֹדוֹ הִיא נֶעֱרָה הוּא וְאָחִיו, וּבָא קוֹבֵלְנָא שֶׁנַּעֲשֶׂה אִיזָה עֲנֵן שְׁלֵא כְּהֵן, אָמַר : מִי שִׁיּוּדָה עַל חֲטָאוֹ וַיֹּאמֶר אֲמֵת? אִזּוֹ אֲמַחֵל לוֹ, רַק יִזְהַר מֵהַיּוֹם וְהַלָּאָה שְׁלֵא יִשְׁנֶה בְּאוֹלְתּוֹ, וְאִיזָה שֶׁיִּכְפֹּר וְאִנִּי אֲחַקֵּר וְאֲדַרְשׁ שֶׁאֲחִז בְּשֶׁקֶר וְכִפֹּר, אִזּוֹ אֲעֲשֶׂה לוֹ עֲנֵשִׁים בְּכַפְלֵי כַפְלִים. וְכֵן עָשָׂה. מִי שֶׁהוֹדָה, מַחֵל לוֹ וְנִתֵּן לוֹ מִתְּנָה עוֹד אִיזָה מְטַבְּעוֹת בְּעִבּוֹר שֶׁהוֹדָה בְּאֲמֵת, וְלִהְיֶה אַחֲרָיִם שֶׁשֶּׁקֶר, עֲנֵשׁוּ בְּעֲנֵשִׁים גְּדוֹלוֹת. כֶּךָ הִיא מְגִדֵל בְּנָיו בְּמִדַּת הָאֲמֵת, וְהִיא קוֹנֶה הָאֲמֵת בְּמִטְבְּעוֹת, לְקַיֵּם "אֲמֵת קִנְיָה", וְנַעֲשֶׂה בְּבִנוֹ הַחֲסִיד הַנִּיֵּל טִבַּע הָאֲמֵת עוֹלָמִית, וְכָל עָרוֹם יַעֲשֶׂה בְּדַעַת אִיךָ יִגְדֵל בְּנָיו בְּמַעֲשִׂים טוֹבִים וּבְצַדִּיקוֹת וּבְחֲסִידוֹת וּבְכָל מִדּוֹת יִשְׁרוֹת, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

כז. יש לחנך לחיי קדושה והסתפקות

יש לגמל את הילדים מתאוות זלילה, עשיון וכדומה. זה נעשה הרגל מעות אצל הילדים, ומאחר יותר קשה מאד לגמל אותם ממנהג רע זה.

כמו כן יש לשמור על הילדים ולהזהירם הזהר היטב לבל יפגמו במדת היסוד. ישנם ילדים רבים שמחמת חסרון ידיעה נכשלים בעודם צעירים, ובמשך השנים הם כבר רגילים בכך, ומאד קשה להם להמנע מעברה זו.

בקשר לזה צריך כל אב לשים דגש חזק לבל יכשלו חלילה, ולהשקיע מאמצים והסברים כדי שילדיו לא יכשלו, חס וחלילה. וראיתי בספר משפיל אל דל מהגאון הקדוש ר' הלל קאלאמיער זצ"ל בהקדמה, וזה לשונו : וגם אוהה לאדוני אבי מורי זלה"ה שקיים ועשה מצות השם, ששמן וחמין שסכו לי בילדותי עמדה לי, כי השגיח עלי בקטנותי ללמד עמי כמעט כל אגדות חכמינו ז"ל, כי בכל סעודה וסעודה, הגם שהיה טרוד בעסקיו, למד עמי עין יעקב, ולקוט שמעוני, מנורת המאור, באר היטב, אור החיים, וגם היתה עיני פקיקחא עלי להדריכני בדרך היראה. ולדוגמא אספרה כמו, דכרנא כד הוינא טללא (זכורני באשר הייתי צעיר) וילד שעשועים לאבי, ומאהבתו עלי הייתי שוכב אצלו במטותו, כמה וכמה הפאות על ידי היה לי לשלל, כשנתתי אותם בלילה בעת שנה למטה מטבורי, ולא ידעתי אז על מה זה ומה חרי האף הגדול הזה, וכשעמדתי על דעתי נודע לי

למפרע, כי נאמנים פצעי אוהב, ואוהבי שוחריו מוסר, עד כאן לשונו.

כח. חינוך לתפילה בהתלהבות

יש לשמר היטב על הילדים שיתפללו. בדורות הקודמים שהתפללו בהתעוררות גדולה, הנה הדבר ממילא משפיע על הילדים להתפלל היטב ובהתלהבות כמו ההורים, ולא הנה צריך להשקיע בדבר זה כחות גדולים כל כך. אבל היום בזמננו, בעונותינו הרבים, שהתפלה אינה כל כך בהתלהבות, אם לא ישגיחו על הילדים, הם יחסירו הרבה פעמים לגמרי את התפלה, וכמו שראיתי במקומות אחדים בשעת התפלה, הילדים מפקרים ואינם מתפללים כמעט, חוץ מילדים בודדים, שמתוך דחף עצמי מתפללים מבלי שישגיחו בהם, אבל רב הילדים הקטנים כמעט שאינם מתפללים כלום, וממילא כאשר הם גדלים ובני מצוה והלאה, מחסירים הם תפלות פעמים רבות, וקשה מאד מאחר יותר להרגילם אחר כך להתפלל.

ובמשלי כ"ב: "חנף לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה", וזה גורם לילדים רבים, שכאשר מתבגרים הם מתדרדרים לגמרי מן הדבר, רחמנא לצלן.

לתפלה יש פח עצום לחזק את היהדות (היידישקייט), ואם אין מתפללים, לבסוף מתקלקלים לגמרי, רחמנא לצלן.

לכן צריך מאד לשמר על הילדים למו הגיל הרך שלא יחסירו את התפלות ושאם יתפללו בחטף, שלא ישוחרו בחזרת הש"ץ, ושיאמרו אמן? היא שמייה רבא, וזה יהא לטובתם לעולם ועד (מספר דברי אמונה, דף נט ע"א).

כט. זהירות ממאכלים שכשרותם מפוקפקת

ישנם כאלו שמתירים לעצמם לתת לילדים קטנים מאכלים שאין עליהם הכשר מדקדק, וסומכין על אנשי הרחוב. דבר זה מזיק מאד לילד, כי זה גורם לילד לטמטום המוח, וכאשר הוא גדל, הוא צריך בגלל זה (שאכל מאכלות אסורים) להלחם בכל פחו בכחות הרע (שם בדף קג ע"א).

כתוב ביורה דעה ברמ"א (סימן פ"א סעיף ז) שמצד ההלכה מתיר לילד לינוק מגויה, ובכל זאת זה גורם לילד שיגנק הימנה לטמטום הלב.

ואם האם היהודית אינה בריאה, חלילה, ומתירים לה לאכול אכל בלתי כשר, מוטב שלא תתן לתינוק בכלל לינוק. כמו כן לא לתת לילד לאכול דבר שאסור

לְאָכֵל, זֶה מִזִּיק לְיֶלֶד כַּאֲשֶׁר הוּא גָדֹל. הַשִּׁיד אֹמֵר שֶׁם, אֶפְלוּ שְׂמֵדִינָא מִתָּר, אָבֵל מִפֶּל מְקוֹם יִפְרִישׁוּ מִפְּנֵי שְׂמֵזִיק לוֹ בְּזִקְנוּתוֹ, שְׂמֵטְמֵטְס הַלֵּב וְגוֹרֵם לוֹ טִבַּע רַע, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. רוֹאִים אֵיפּוֹא עַד כִּמָּה צָרִיד לְהִזְהַר לְמִנְעַ מִיֶּלֶד כָּל מִזוֹן שֶׁבּו חֲשֵׁשׁ אֲסוּר, וְדָבָר זֶה יָבִיא אֶת הַיֶּלֶד לְהִיטוֹת יִרָא שְׂמִים (וְעֵיין בְּדַרְכֵי מֹשֶׁה אוֹי"ח ס"י תר"י"ז). (שם)

ל. הַנָּאָה מִכֶּסֶף בִּילְתֵי כֶּשֶׁר מִקְלַקְלַת יֵלְדִים בַּגְּדוּלוֹתָם

וְרֵאִיתִי לְנִכּוֹן לְהִבִּיא כָּאן מִסְפֵּר אֲגָרָא דְפִרְקָא (ס"י קכ"ו) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: אָמַר כְּבוֹד אֲדַמּוּ"ר הַקְּדוֹשׁ מוֹרְנוּ הָרַב מְנַחֵם מְעַנְדֵּל מְרִימָנוּב עַל מָה שֶׁהוּא מִן הַתַּמָּה, שְׂאֲנַחְנוּ רוֹאִים כִּמָּה פְּעָמִים הַיֶּלְדִים בְּקִטְנוּתָם הוֹלְכִים לְבֵית רַבָּם, וּמִתְמִידִים בְּלִמּוּד תּוֹרָתָם, וּמִתְפַּלְלִים בְּכּוֹנֵה, וְעוֹנִים אִמּוֹן יֵהָא שְׂמִיָּה רַבָּא, וְאִמּוֹן, וּמִיִּשְׁרִים אֲרַחוּתָם, וְאַחַר כֵּן, כְּשֶׁמִּתְגַּדְּלִים, מִתְהַפְּכִים, חָס וְחִלְיָה, בְּמִדּוֹת גְּרוּעוֹת, וּמִבְּטָלִים הַתּוֹרָה וְהַתַּפְּלָה וְכִיּוֹצֵא, וּמֵאִין יִתְהוּהָ זֶה? הֲרֵי הַתּוֹרָה שְׁלֵמָה בְּקִטְנוּתָם, וְהוּא הֶבֶל שְׂאִין בּוֹ חֲטָא, הֵיךְ מִהָרְאוּי שְׂתַעֲמַד לְמִשְׁעָן לְהֵם, וְיִוְסִיפוּ אִמְץ בְּנַפְשׁוֹתָם, כִּי מִצְוָה גוֹרְרַת מִצְוָה. וְאָמַר הוּא ז"ל, שֶׁהוּא עַל שְׂאֲבוּתֵיהֶם הֵאָכִילוּ אוֹתָם מִמּוֹן גָּזוּל שְׂסֻגְלוֹ עַל יְדֵי מִשָּׂא וּמִתָּן שְׂאִינוֹ בְּאִמּוֹנָה, וְנִתְפַּטְמוּ בְּאֲסוּרִים, וְשָׁב לְהֵם לְבָשָׂר מִבְּשָׂרָם, וְעַל יְדֵי זֶה נוֹלְדִים תַּאֲוֹת וּמִדּוֹת גְּרוּעוֹת. וְהִבִּיא רָאִיָּה מִזְּפֵק הָעוֹף - עַל שְׂנֵהֲנָה מְגֻזֵּל לֹא נִתְקַרַב לְגִבֵּי הַמְּזַבַּח, כִּי לֹא לְרִצּוֹן יִהְיֶה, וְהֵגֵם שֶׁהָעוֹף לֹא נִצְטָה, הֵנָּה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שׁוֹנֵא הַחֲמֵס, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. עֵיין שָׁם.

לא. אִם תִּיַסֵּר בֶּנְךָ בְּקִטְנוּתוֹ - תִּשָּׁב בְּשִׁקְט בְּבַגְרוֹתוֹ

מוֹבָא בְּסוּף סִפְרָא רֵאִשִׁית חֲכָמָה (תַּחֲלִילַת פֶּרֶק גְּדוּל בְּנִים), וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: גְּרִסִּינָן בְּמִדְרָשׁ מִשְׁלִי: "יַסֵּר בְּנֶךָ וַיִּנְיַחְךָ" (מִשְׁלֵי כֹט, יז) - אִם תִּרְצֶה לְהִיטוֹת בְּמִנּוּחָה וְהַשְׁקֵט וּבְשִׁלּוֹה בְּעוֹלָם הַזֶּה, יַסֵּר אֶת בְּנֶךָ, שְׂאֵם תִּיַסֵּר אֶת בְּנֶךָ בְּקִטְנוּתוֹ וְתִדְרִיכֶהוּ עַל דְּרָךְ טוֹבָה וַיִּשְׁרָה, תִּתְהַיֶּה בְּמִנּוּחָה וְהַשְׁקֵט וְשִׁלּוֹה, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא תִצְטָעֵר עָלָיו שְׂיִצָּא לְתַרְבּוּת רְעָה לְעִשׂוֹת עֲבָרוֹת, לֹא לְגַנֵּב וְלְרִצָּח, הוֹאִיל וַיַּסֵּרְתָּ אוֹתוֹ בְּקִטְנוּתוֹ לְלַכֵּת בְּדַרְכֵי הַשֵּׁם וְתִבְרָךְ, וְאִזּוּ יִהְיֶה מְקוֹרְךָ בְּרוּךְ וְזִרְעֶךָ כָּשֶׁר, וְעוֹשֶׂה הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר בְּעֵינֵי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְיִמְצָא חֵן וְשָׂכָל.

טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹקִים וְאָדָם.

וְעוֹד גְּרִסִּינָן בְּמִדְרָשׁ (שם) ל"ב מִדּוֹת: "יַסֵּר בְּנֶךָ וַיִּנְיַחְךָ" - לְמִד בְּנֶךָ תּוֹרָה וַיִּנְיַחְךָ מִדִּינָה שֶׁל גִּיהֲנֵם, "וַיִּתְּנוּ מַעַדְנִים לְנַפְשְׁךָ" - שְׂיִכְנִיסְךָ בְּגוֹן עֵדוֹן עִם הַצְּדִיקִים, דְּכִתִּיב (מִשְׁלֵי יט, יח): "יַסֵּר בְּנֶךָ כִּי יֵשׁ תִּקְוָה וְאֵל תִּמְיֹתוֹ אֵל תִּשָּׂא נַפְשְׁךָ", רְצוֹנוֹ לֹאֵמַר, כִּי יֵשׁ תִּקְוָה. אִם תִּרְאֶה בְּנֶךָ שֶׁהוּא טִפֵּשׁ, אֵל תֹּאמַר: מָה יוֹעִיל בּוֹ הַמוֹסֵר, הוֹאִיל וְאִין

לו דעת להבין, אניחו, אלא אפלו הוא טפש עדן, יש לו תקנה בלמוד ובמוסר אם תלמדנו מוסר. ואם לא הבין עד עתה, אפשר שיבין מפאן ואילך. ואם לא יבין תורה הרבה מפני שהוא טפש, ילמד לפחות לקרות בתורה ולהתפלל כדי שיצא מכלל עם הארץ, ואל תאמר: אם אנדיל עליו המוסר ימות תחת השבט, הוי "ואל המיתו אל תשא נפשד".

לב. ההכאה תהא בישוב הדעת ושלא בכעס

עוד שם במדרש: אם תראה בן חכם, בידיע שאביו יסרו בקטנותו והדריכו על הדרך הטובה, שנאמר: "בן חכם מוסר אב". ואם ראית לך, בידיע שלא שמע גערה, רצונו לומר, שלא שמע מאביו גערה, ואומר: "חושף שבטו וגו'". אם יחשף אדם את שבטו מלרדות את בנו בקטנותו, הרי זה שונא בנו, שסופו בא לתרבות רעה, מפני שלא יסרו אביו בקטנותו וכו', אבל האוהב את בנו - שחרו מוסר, רצונו לומר, שייסרהו בקטנותו כדי שלא יצא לתרבות רעה ולידי מיתה משנה, פרוש - שיחנכו בילדותו מגזרת הילדות והשחרות. וגרסינן ב"ואלה שמות" רבה, "חושף שבטו וגו'" - ללמדך, שכל המונע בנו מלרדותו, בא לתרבות רעה ושונאהו וכו', וכל המיסר את בנו, מוסיף עליו אהבה, שנאמר: "ואהבו שחרו מוסר", רצונו לומר, הבן הוא אוהב את אביו, מפני ששחרו מוסר, עד כאן לשונו.

עוד מובא שם (שער הענוה פרק א') וזה לשונו: וכן ליסר לבנו ולתלמידו, כמו שכתוב: "חושף שבטו שונא בנו ואהבו שחרו מוסר", אבל צריך שיהיה בישוב הדעת ושלא בכעס, אלא שיחשב בדעתו שההכאה היא שהוא מכה לבנו ולתלמידו, גמילות חסד עושה עמו כדי לקרבו אל הקדשה ולהכניע ממנו הקלפה, עד כאן לשונו.

לג. בימינו יש לכל זמן, רק לא לחינוך הילדים

בשנים קדמוניות היו ההורים מתמסרים ביותר לחנוך ילדיהם, ועל כן השקיעו כחות מרובים, כדי שהילדים יגדלו ליהודים משלמים, ובאמת הם חנכו דורות טובים יותר מהדורות של היום.

היום, לדאבונו, ראשינו ורבינו נמצאים בתוך העסקים ובדברים שונים - רק לא בחנוך הילדים, זאת מוסרים לידים זרות, וזה נראה בילדים, וגדל לנו באמת דור חלש וירוד.

אפשר אפלו לשבת וללמד ולעסק במצות, ולכל יש זמן - רק לא לחנוך הילדים! לזה לא נמצא זמן, כי היצר הרע מפריע יותר מאשר לכל דבר אחר, כי בזה תלוי

כָּל עֵתִיד הַדּוֹר הַגָּדֹל עִתָּהּ. הַדָּבָר הָרֵאשׁוֹן וְהַחֲשׁוֹב מִכָּל צָרִיף לְהִיּוֹת אֶצֶל כָּל אָדָם - חֲנוּךְ הַיְלָדִים.

כִּמָּה שְׂיֵהִיו עֲסוּקִים וְעִמּוּסִים וּמְחַסְרֵי זְמַן, צָרִיף לַעֲשׂוֹת זְמוּ כְּדֵי לְחַנֵּךְ אֶת הַיְלָדִים, זֶה עֵקֶר הַחַיִּים, כִּי אִם, חֲלִילָהּ, הַיְלָדִים יִתְקַלְקְלוּ, נִגְרַם נֶזֶק לְכָל הַחַיִּים, וְהַחַיִּים לֹא 'חַיִּים' יִקְרָאוּ.

מוֹבֵא בְּסֵפֶר רֵאשִׁית חֲכָמָה (פֶּרֶק גְּדוֹל בְּנִים) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וְטוֹב לוֹ לְאָדָם שְׂיִמּוֹת אוֹ שְׂתַכְהִינָה עֵינָיו, וְאֵל יַעֲמִיד בְּרֶשַׁע וְכוּ'.

וְעוֹד שֶׁ: כָּל הַמְּשִׁתַּדֵּל לְלַמֵּד אֶת בְּנוֹ תוֹרָה וְדַעָה וְחֲכָמָה נוֹחַל הָעוֹלָם הַזֶּה וְהָעוֹלָם הַבָּא. הָעוֹלָם הַזֶּה מִנִּין, דְּכִתִּיב (מִשְׁלֵי יז, כא): "יֵלֵד כְּסִיל לְתוֹגָה לוֹ וְלֹא יִשְׁמַח אָבִי נְבִל", רְצוֹנוֹ לֹא מִי. שְׂיֵשׁ לוֹ בֶּן כְּסִיל שֶׁ לָמַד תוֹרָה, כָּל יָמָיו שֶׁל אָבִיו בְּעֶצֶב וּבִדְאָגָה בְּעוֹלָם הַזֶּה, לֹא יִשְׁמַח כָּל יָמָיו, אֲבָל מִי שְׂיֵשׁ לוֹ בֶּן חָכָם הוּא שְׂמַח וְטוֹב לֵב, שְׂנֵאֲמַר (מִשְׁלֵי כג, יד): "בְּנֵי אִם חָכָם לְבָדָּה יִשְׁמַח לְבִי גַם אֲנִי", עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

הוֹרִים רַבִּים שׁוֹאֲלִים אֶת עֲצָמָם: הַהוֹרִים הָאֲחֵרִים לֹא נָתַנוּ לְיְלָדֵיהֶם חֲנוּךְ טוֹב יוֹתֵר מִמָּה שְׂאֲנַחְנוּ נָתַנוּ, וְאוּלַי גְּרוּעַ מְשַׁלְּנוּ, וּמִדּוּעַ זָכוּ הֵם לְיְלָדִים טוֹבִים, וְאֵלוֹ אֲנִי לֹא זָכִינוּ?

וְהָאֵמֶת הִיא שְׂיִשְׁנָם הוֹרִים הַמְּצַלְיָחִים מֵאֵד בְּחֲנוּךְ הַיְלָדִים, לְמִרְוֹת שְׂאֵינָם מְשַׁקִּיעִים בְּחֲנוּךְ כַּחוֹת מִיְחַדִּים. זֶה יִתְכַּן שְׂפַעֲמִים בְּגִלְל זְכוּת אָבוֹת, הַרְבֵּה פְּעָמִים שְׂמוֹ שֶׁל הַיְלָד מְסִיעַ, וְיִשְׁנָן עוֹד סְבוֹת שׁוֹנוֹת לְכָדָּה.

וַיֵּשׁ מְקַרִּים הַפּוֹכִים שְׂהוֹרִים מְחַנְכִּים אֶת יְלָדֵיהֶם בְּכָל כַּחַס, וּבְכָל זֹאת הַיְלָדִים מִתְקַלְקְלִים, רַחֲמָנָא לְצַלוּ, אֵד דְּבָר זֶה יוֹצֵא מִן הַכֶּלֶל, כְּמַעַט נְדִיר.

אֵד בְּדָרְךָ כָּל תְּלוּי חֲנוּךְ הַיְלָדִים בְּחֲנוּךְ הַטוֹב שְׂקִבְלוֹ, וְכֹאשֶׁר מְשַׁקִּיעִים כַּחוֹת גְּדוֹלִים, רוֹאִים בְּעִזְרַת הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ אֶת הַפְּרוֹת שֶׁל עֲבוֹדַת הַחֲנוּךְ.

לד. ילד מקלקל אחד עלול לקלקל הרבה

שׁוֹלְחִים אֶת הַיְלָדִים לְיְחֻדָּר, וְסוֹמְכִים לְגַמְרֵי עַל זֶה, כְּאֵלוֹ שְׂזוֹ הִיָּתָה כָּל הַהֲצָלָה שֶׁל הַיְלָד. יֵשׁ לְהַתְעַנֵּן עִם מִי הַיְלָד מִתְחַבֵּר בְּיְחֻדָּר, כִּי אִם יֵשׁ בְּפִתָּה יְלָד אֶחָד שֶׁהוּא מְקַלְקֵל, רַחֲמָנָא לְצַלוּ, וַיֵּשׁ בּוֹ דְּבָרִים מְגַנִּים, רַחֲמָנָא לְצַלוּ, הַיְלָד הַזֶּה יָכוֹל לְקַלְקֵל בְּיְחֻדָּר יְלָדִים רַבִּים, כְּמוֹ שְׂאֲנוּ נוֹכְחִים לְרֵאוֹת, וְצָרִיף כָּל אֵב לְהַזְהִיר אֶת בְּנוֹ לְבַל יִתְחַבֵּר לְיְלָדִים שְׂאֵינָם טוֹבִים בְּכָל מֵאֵת הָאֲחוּזִים.

וְגַם לְבַקֵּשׁ מִהַרְבֵּי לְבַל יִרְשֶׁה לְיְלָד לְהַתְנַדֵּד עִם הַיְלָדִים הָרַעִים. וְקִשָּׁה פְּשׁוּט לְהַבִּיעַ בְּמַלִּים אֶת הַנֶּזֶק שְׂנִגְרַם מִהַתְחַבְּרוֹת עִם יְלָדִים רָעִים (וְכִמָּה חֲבַר רַע גּוֹרֵם נֶזֶק, רַחֲמָנָא לְצַלוּ).

לה. לשים עין פקוחה היכן הילד בשעות הפנאי

יש אבות שהולכים ל'חֲדָר' פעמים אחדות במשך השבוע, ומתעניינים כיצד הילד לומד ומתפלל, וכיצד מתנהג בכלל, ומי הם חבָריו. ויש הורים המשלמים במיוחד למלמד, חוץ מהתשלום לחֲדָר שבו הילד לומד, כדי שהמלמד יתמסר יותר לילדו, והאבות עצמם מדברים תמיד עם הילד דברי חזק בתורה ויראת שמים. וכך הדברים הללו מסייעים שהילדים אמנם ילכו בדרך הישרה, ויגדלו יהודים כשרים ושלמים.

כמו כן צריך האב לדעת היכן נמצא הילד בכל אותו שעות שאין לומדים ב'חֲדָר': בבקר - עד לתחלת הלמוד, בצָהֳרַיִם - עד לזמן הארוחה ולאחריה, וכן בערב - עד לשעת האכל, היכן הוא מסתובב, שמא בחר לו חברים רעים לאותן שעות פנויות. על כן, על זאת יש לשים עינא פקוחה ולא לסמוך על איש, כיון שהמלמד עושה את שעות עבודתו בערך שבע או שמונה שעות למוד והולך לביתו, ואינו יודע מה עושים אֵז התלמידים.

לו. לשוחח עם הילד בעניני יראת שמים

כל אב צריך לחשב בצורה מדקדקת את שעותיו ורגעיו של ילדו, ומדי פעם לדבר עמו דברי חזק, דברים הנכנסים אל הלב, להחזיר יראת שמים וחשקות התורה, ובצורה כזו יש לקוות להשם יתברך שהילדים יגדלו יראי ה' ותלמידי חכמים.

אבל ההורים שממעטים לשים לב על חנוך ילדיהם, והם סומכים על המלמדים או על ההנהלה, מעמידים את ילדיהם בסכנה.

לז. חובה להשקיע כוחות - במיוחד בילדים שובבים

ישנם ילדים יוצאים מגדר הרגיל, שהם מטבעם עדינים ושקטים ומסתניגים מחברותות רעות, והם באמת גדלים לאנשים יראים ושלמים, אף שלא השקיעו בהם במיוחד, ורק נתנו להם חנוך חרדי. אבל בדרך כלל, במיוחד אצל הילדים שהם מטבעם שובבים, וְשֵׁנוּסָף לְכַף גַּם הַחֲנוּךְ שֶׁמְקַבְּלִים וְגַם הַמַּצֵּב הַחֲבֵרוּתִי אֵינוֹ טוֹב (אינם מאה אחוז - בתרגום מדויק), ילדים כאלו הם. ממש במצב מסכן, באם

לח. מסירות לילד פירושה לפעול למען התכלית

ישנם הורים המשלים עצמם שהנם מסורים לילדיהם, והחנוף עולה להם כסף וטרחה, אבל לאמתו של דבר הם אינם מסורים כלל, כיון שאינם פועלים לכוון התכלית האמתית, וממילא מתקלקלים הילדים, ורחמנא לצלן.

לט. יש לשים דגש לפתח כשרונות הילד על ידי התמסרות מתאמת

ישנם ילדים שלהם כשרונות גדולים, שהיו יכולים להפוך לגדולי ישראל באם היו מתמסרים להם בהתאם.

וההורים ובמיוחד האמהות, "מרב" מסירות אינן שולחות את הבנים לישיבות המתאימות לפי כשרונותיהם, וזה בבחינת "נשים רחמניות בשלו ילדיהן".

על ידי כך נמנע מן הילדים המצליחים הללו לקבל את החנוף הגבוה המתאים להם, או שנטפלים אליהם חברים רעים, ולבסוף הם מתדרדרים, ורחמנא לצלן.

ההורים הללו בוכים אחר כך כאשר רואים מה שארע, אבל הכל כבר אבוד, ולעתים ההורים משלימים עם מצב כזה, והם חושבים לתמם: יהי כך, מה לעשות? הוא עוד לא הגרוע ביותר, יש גרועים ממנו... ויש לו גם הרבה מעלות, ובדיעבד מרצים ממנו. כפי שהוא.

אבל ההורים המחפשים את התכלית האמתית לילדיהם כדי שיתאימו להוריהם ולסבותיהם, ושיגדלו יהודים אמתיים, מניחים את הדגש על ענין זה בעוד הילדים צעירים בכל כחם ומרצם (של ההורים), ואז באמת אפשר לצפות לנחת יהודי מהם ברצות השם ותברך.

מ. שגיאה טראגית היא להכניס ילד למוסד מסויים בגלל חשבונות צדדיים

מצוי כמו כן, שהאב הוא בידידות עם מנהל המוסד או הישיבה, ומבקש ממנו שיכניס את בנו לישיבה הזו, ולאב לא נעים לדחותו ולסרב לו, ומכניס את הבן לישיבה, למרות שהיא אינה במאה אחוז עונה על דרישות החנוך הטוב (רק בגלל אינטרסים מיחדים הכניס את בנו לכאן). זו שגיאה גדולה להפקיר ילד בגלל חשבונות קטנוניים, אסור לותר אף על אחוז אחד! כי זה עלול להרס את הילד לעד, רחמנא לצלן.

יש, לדאבונו, אבות רבים שבגלל פוליטיקה מזיפת' הורסים את ילדיהם לעולמים, ולעתים קרובות הם עצמם מתחרטים כְּאִשֶּׁר נוכחים לראות כיצד הילדים התקלקלו, אבל כבר אחרו את המועד.

ולעתים קרובות דבר זה משפיע על ההורים עצמם שהם משפיעים מן הילדים, וגם ההורים מתדרדרים עמם, כפי שאומר החיד"א ז"ל פֶּשֶׁט עַל הַפְּסוּק "חֲנֹךְ לְנַעַר עַל פִּי דַרְכּוֹ גַם כִּי יִזְקִין לֹא יִסוּר מִמֶּנָּה", והוא שואל: מדוע כתוב "גם כי יזקין" ולא וכי יזקין לא יסור? והוא עונה: "גם" זה לשון רבוי, הוא גורם לרבוי הקלקול, וסוחרף את הוריו לדרכו הנלווה. גם זה בא לרבות את הוריו, כי כְּאִשֶּׁר הילדים מתקלקלים הם משפיעים לרעה על הוריהם, רחמנא לצלן.

מא. לימודי חול בשנות הקודש - סכנה ניצחית

לעתים קרובות ישנם הורים שמרב 'מסירות' הם הורסים את ילדיהם, הם דואגים שילדיהם תהא פרנסה בעתיד, ושולחים אותם ללמודי חל, וזה מזיק מאוד לילדים - גם למודי החל וגם החברים, והילדים לגמרי נעשים תלושים מן התורה, רחמנא לצלן, עד אשר לאט לאט הם מפנים ערף ליהדות כלה, רחמנא לצלן.

ההפך הוא הנכון - שבחורים שלמדו תורה עד לנשואים, ואחר כך החלו במשא ומתן לשם פרנסה, הצליחו בכך מאוד יותר מאשר אלו שעזבו בצעירותם את הישיבה ולמדו מקצוע, וטעות הוא ביד ההורים לחשב כן.

מובא בספר ראשית חכמה (פרק גידול בנים) וזה לשונו: לעולם ישתדל אדם ללמד את בנו תורה וחכמה, ואל יחוש לעשר, שאין עשר בעולם כעשרה של תורה, שנאמר: "יקרה היא מפנינים וגו'", וילמד תורה בקטנותו, כי לסוף מתעשר, עד כאן לשונו.

מב. להשקיע מירב הכוחות בילד הסקרן לדברים מגונים

ישנם ילדים שמטבעם נמשכים לדברים טפלים, רחמנא לצלן, ומחפשים תמיד לראות ולשמע דברים אסורים.

אצלם זהו 'רוח' להציץ לעתון שיש בו פרונוגרפיה או תמונות פערות וכו'. הילדים הללו נמצאים במצב מסכן עם כל יהדותם, וזקוקים לרחמים מרבים שיגדלו יהודים טובים. ואם, חלילה, רואים ההורים שילדם שיך לסוג זה של ילדים, עליהם להשקיע בו כחות גדולים, ותמיד להשגיח עליו ולבדוק מה בדיוק הוא קורא ומה הוא עושה, וכיצד הוא מדבר, ותמיד רק לדבר עמו דברי חזיון של מוסר ויראת שמים ומעשיות הגורמות להתעוררות, והיטב להשגיח מי הם חבריו, שמא הנטייה לנבל נובעת מאחד החברים, או שמא להפך - הוא המשפיע לרעה על חבריו. וצריך לחקר ולדרש אם אינו מדבר עם חבריו בדברים מגנים, כלי האי ואולי - אם ישקיעו בו הרבה כחות ומחשבה עוד בהיותו רך בשנים, יש לקוות להשם יתברך שיוכלו להציל ילד כזה ולהעלותו לדרגה של יראת שמים והתמדה בתורה.

כמו כן יש להרבות בתפלה ובתחנונים שהילד הזה ישאר יהודי טוב, ושלבו ומשכנו רק לתורה ויראת שמים.

מג. להזהיר ולהיזהר מילד סורר ומושחת

יש ילדים שמטבעם הם מאוד טפלים ופשוטים, ועליהם לא משפיעים דברים ומוסר, וכאשר מיסורים אותם ומוכיחים, הדבר דומה כאלו דברו אל האבנים, אין להם שום רגשות ומוסריות, רע ומר להורים שיש להם ילד כזה, והאמת שזוהי אשמת ההורים.

(עיין בזוהר הקדוש וירא דף קי"ב, ע"א במדרש הנעלם, ובפרשת חיי שרה דף ק"ל ע"ב ד"ה כגוונא דא כל בר נש דעלמא, ובפרשת ויצא דף קנ"ה ע"א בסתרי תורה בד"ה כל מלין דעלמא, ובזוהר חדש בראשית במדרש הנעלם ד"ה ת"ר אמר ר' יהודה בר יעקב תמה אני עייש, ועיין בסה"ק אור החיים תחלת פרשת תזריע).

הילדים הללו, מלבד שפלותם הטבעית, יש להם שאיפה לצנון ולהוריד עמם את חבריהם, והם צוחקים ולועגים לכלם ומקלקלים אותם, בפרט בפגם של מדת היסוד.

הילדים הללו, אם לא ישימו לב אליהם, יתכוו ברבות הימים לרשעים חוטאים ומחטיאים, רחמנא לצלן, ולא די שהם עצמם שקועים בעברות, רחמנא לצלן - רע להם פאן ורע להם לעולם הבא, כיון שהעברה הזו של פגימה במדת היסוד היא העברה הגדולה ביותר מפל העברות, ואין גדול ושעור לענשים שעונשים בגלל עברה זו, בפרט בעולם הבא, והם עוד מחפשים חברים שתפים להחטיא בחטא גדול זה, רחמנא לצלן.

כָּבֵד הָיוּ אֲצִלֵי יְלָדִים רַבִּים, שֶׁבָּכוּ וְשָׁפְכוּ אֶת לְבָבם לְפָנַי, עַל כִּי רָשָׁעִים אֱלוֹ אִמְלָלוּ אוֹתָם, הֵם סָחֲפוּ אוֹתָם לְעִבְרוֹת, רַחֲמָנָא לְצַלּוּ.

נִקְרַע הַלֵּב לִשְׁמֹעַ מַה שְׁיִכּוֹל לְקִרּוֹת בְּמִיחָד בְּמִקְוָאוֹת, וּבַעֲקֹר בְּיוֹם שְׂשׂוּי אַחַר הַצְּהָרִים.

אֲנִי נוֹכַחְתִּי לְדַעַת שֶׁהַמַּחְלָה הַיְדוּעָה "קִרְעַפֶּס", רַחֲמָנָא לְצַלּוּ, אֲצִל יְלָדִים וּבַחֲוָרִים, מְקוֹרָהּ בְּשִׁבְעֵים עַד שְׁמוֹנִים אַחוּזִים בְּעִבְרָה הַזֹּאת, שֶׁנֶּעֱשִׂים שְׁקוּעִים בָּהּ, רַחֲמָנָא לְצַלּוּ.

בְּקִשׁוֹר לָזֶה יֵשׁ לְהַשְׁגִּיחַ מֵאֵד עַל יְלָדִים כְּאֵלוֹ שֶׁלֹּא תִהְיֶה לָהֶם הַשְׁפָּעָה בְּבֵית עַל הָאֲחִים הָאֲחֵרִים וְעַל הַחֲבָרִים. הוֹרִים הָרוֹצִים לְרִוּוֹת נַחַת מִיְלָדֵיהֶם, שְׂיִזְהִירוּ אוֹתָם בְּכָל הַתְּקִיפוֹת שֶׁיִתְרַחֲקוּ כְּמִטְחָוִי קִשְׁת מֵהֵילָדִים הַלָּלוּ.

כָּל הַדְּבָרִים הַמּוֹבָאִים כָּאֵן שֶׁמֵּעֵתִי אִוְדוֹתָם פְּעָמִים רַבּוֹת מֵהוֹרִים שֶׁבָּכוּ עַל מִצְבֵּים כְּאֵלוֹ אֲצִל יְלָדֵיהֶם, וְהֵאֱשִׁימוּ בְּכַף אֶת עֲצָמָם שֶׁלֹּא הִזְהִירוּ דִּי הַצָּרָף, וְעַתָּה הַמְצַב לֹא נִתָּן לְתַקּוֹן.

מד. אישיותו של המלמד מטביעה חותמה על עיצוב נפש הילד

יֵשׁ מֵאֵד לְשִׁים לֵב מִי הוּא הַמְּלַמֵּד שֶׁל הַיְלָדִים, כִּי לְשִׁלְמוֹתוֹ שֶׁל הַמְּלַמֵּד יֵשׁ הַשְׁפָּעָה נִכְרָת עַל הַיְלָד כַּח הַפּוֹעֵל בְּנִפְעָל, וְאִם הַמְּלַמֵּד אִינוֹ מְחַנֵּךְ וּמְשַׁלֵּם דִּי הַצָּרָף, מְזִיק הַדְּבָר מֵאֵד לְיֵלֵד, וּבְסוּפוֹ שֶׁל דְּבָר זֶה מִתְּבַטֵּא בְּיֵלֵד. לְעֵתִים מְיָד, וְלְעֵתִים לְאַחַר זְמַן (וְעֵינִי בְּסִפְר שׁוֹמֵר אִמוּנִים מֵאִמֵּר הָאִמוּנָה דִּף ס"ח ע"א).

כְּתוּב בְּסִפְר "וּתְפַאֲרַת בְּנִים" (מִבְּעַל "דְּרָכֵי תְּשׁוּבָה" פִּרְשֵׁת תְּצַא בְּד"ה וְכִי יִהְיֶה לְאִישׁ בְּשֵׁם אָבִיו הַגּוֹאוֹן הַקְּדוֹשׁ ר' שְׁלֹמֹה זצ"ל): "וְכִי יִהְיֶה לְאִישׁ בֶּן סוֹרֵר" ... שֶׁסָּר מִדְּרָף הַתּוֹרָה, זֶה נוֹבֵעַ מִכָּף, שֶׁ"וּמוֹרָה, אִינוֹ שׁוֹמֵעַ בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ" - הַמוֹרָה שֶׁלוֹ, כְּלוֹמֵר הַמְּלַמֵּד, אִינוֹ שׁוֹמֵעַ בְּקוֹל אָבִיו שֶׁבְּשִׁמְיָם. 'אִמּוֹ' - מִתְּכַנְנִים כָּאֵן לְתוֹרָה שֶׁבְּעַל פִּהּ. וּמֵאַחַר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מְלַמֵּד כָּזֶה, אֲפֹלוֹ שֶׁהוֹרֵיוּ מִיִּסְרִים אוֹתוֹ וְקִיְמוּ אֶת "וְיִסְרוּ אוֹתוֹ", וּבְכָל זֹאת "וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם" - אִינוֹ שׁוֹמֵעַ בְּקוֹלָם, מִכֵּיוֵן שֶׁהָרַע כְּבָר טְבוּעַ בוֹ, כְּלוֹמֵר עֲבַר מִמְּלַמְדוֹ

מה. התנהגות ההורים משמשת יסוד לכל חייו של הילד

כמו כן, אחד העקריות בחינוך ילדים הוא התנהגות ההורים, כיון שדבר זה משאיר רשם עצום בנפש הילד. ההורים עצמם אינם יודעים כלל עד כמה הילדים מתבוננים בכל מעשיהם בכלל ובפרט, וזה משמש יסוד לכל חינוך של הילד. הורים שאינם מתנהגים בצניעות, או שאינם חיים בשלום ורבים ביניהם בנוכחות הילדים, זה גורם להשפעה שלילית על הילדים, ודבר זה רואים בחוש.

מו. צניעות האמהות - יסוד חשוב בחינוך

יסוד חשוב בחינוך הבנים הוא צניעותן של האמהות, יש לכך השפעה חזקה על הילדים, כפי שמובא בגמרא (מסכת יומא דף מ"ז ע"א) המעשה בקמחית, שעל ידי צניעותה זכתה ששבעת בניה היו כהנים גדולים, ואומר רש"י במקום (בד"ה ולא ראו קורות בית) וזה לשונו: ראיתי בש"ס ירושלמי, "כל כבודת בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה" - אשה צנועה ראויה לצאת ממנה כהן גדול, הלבוש משבצות זהב, עד כאן לשונו.

אעתיק כאן השיך לענייננו מספר תפארת בנים (פרשה הנ"ל בד"ה הנ"ל), וזה לשונו: והנה מי שיש לו בנים פשתילי זיתים סביב לשלחנו, והולכים עמו לבית הכנסת או לבית המדרש, אם רואים המה שאביהם מתפלל כראוי בקול נעימה ובכונה, אז גם יתלהב בהם רשפי אש דקדושה, ויערב להם להתפלל כראוי, וממילא גם כי יגדלו, הולכים תמיד בדרך ה', במסלה העולה בית-אל. אבל אם בא לבית הכנסת ולבית המדרש ואינו מתפלל בפיו, רק עומד כעץ נדהם וכאלם לא יפתח פיו, אז גם בנו העומד אצלו ידבק במעשה אבותיו שלא להתפלל וכו'. ובתהלוכות ביתו - אם רואה הבן שאביו ואמו לא ידקדקו ויזהרו במצות ה', לברך ברכת הנהנין וברכת המזון וברכת אשר יצר וקריאת שמע על המטה כדת של תורה וכדומה, אז אף אם אביו ואמו ייסרוהו בדברים ללמד ולהתפלל ולברך ברכת המזון, לא ישמע להם, כיון שרואה שאביו ואמו בעצמם יתרשלו בזה, וזהו: "כי יהיה לאיש בן סורר ומורה (מדרך התורה כנ"ל, הוא משום) איננו שומע בקול אביו ובקול אמו (בשעת התפלה, וברכת הנהנין וכיוצא, אז אפלו) ויסרו אותו ולא ישמע אליהם" (בראיתו שהם המוכיחים לא ינהגו בעצמם כן). עד כאן לשונו.

מובא בספר ראשית חכמה (סוף פרק גידול בנים) וזה לשונו: וצריך אדם לזהר ביותר ולשמר פיו ולשונו שלא ידבר בפני בנו בדרך מגנה, וכל שכן לעשותו, ואף על פי שהוא מגנה, בין אם עשאו בפני הבן, או עשאו שלא בפניו, מכל מקום, יותר מגנה הוא האב אם דבר או עשה דבר מגנה בפני בנו, שמא ילמד בנו ממנו. ואם יאמר לו האב: למה עשית כן וכך? יאמר לו הבן: והלא כן וכך עשית אתה! ועל זה אמר הנביא: "התקוששו וקושיו", פרוש - קשט עצמך ואחר כך קשט אחרים. ואם ישמע האב דבר מגנה ויעשוהו אחרים, יתעבנו מאד בפני הבן ויפליג בגנותו, ויאמר: תבוא קללה על פלוני שעשה כן וכך ועל כל העושה כמעשהו, כדי שיתגנה הדבר בעיני הבן ויתרחק ממנו ומפיוצא בו וכו'. סוף דבר - ישתדל מאד להרחיק את בנו מן הפעור ומן הדומה לו, ויקרבנו למדת החסידים והישרים, עד כאן לשונו.

מז. מגורים בסביבה חרדית חיונית לחינוך הילד

יסוד נוסף חשוב בחינוך הבנים - לגור בסביבה חרדית, במיוחד בזמננו, שהפריצות, רחמנא לצלן, גדולה מאד, ומטמאת את העינים ואת האדם בכלל, ואף לקטנים שעדין אינם מבינים מהי שמירת העינים זה מזיק מאד, וגם לילדים בסביבה חלונית יש חברים רעים.

וראיתי אנשים רבים שהיה להם קשה מאד לעבר דירה, גם בגלל כסף וגם בגלל פרנסה, ועשו זאת במסירות נפש, והכל כדי לא לפגוע בחינוך הילדים. ולכן חובים ההורים להשקיע כחות עצומים ומסירות נפש גדולה למען חינוך הילדים, ולא לחסד זמן, ובזכות זה השם יתברך יעזור להם ולכלנו שנראה מהם הרבה נחת, ויגדלו יהודים אמתיים ושלמים ודורות קדושים, אמן כן יהי רצון.

עד כאן מתרגום ממאמר חנוך הבנים לאדמו"ר מתולדות אהרן זצוק"ל

מח. דברים להורים

קונטרס זה נכתב על ידי צוות תלמידי חכמים בהסכמתם של גדולי ומאורי הדור הקודם ודורנו, הלא המה: מרן היבבא סאלי זיע"א, האדמו"ר מוויז'ניץ שליט"א, הרה"ג יעקב לנדא זצ"ל, הרה"ג שמואל וואזנר שליט"א, הרה"ג נסים קרליץ שליט"א, ועוד. והוא בנושא חינוך לשמירת הקדושה התלויה בשמירת ברית קודש.

*

ממכתבי עדיד וחיוק שקבלנו מאדמו"ריים קדושי עליון, מרבנים גאוני גדולי הדור, שאבנו והרהבנו על ואמץ להוציא את הקונטרס הזה. מה שרוצים אנו להדגיש בהוצאה זו, היא האחריות הגדולה והנוראה המטלת על ההורים, ובעקר על המלמדים, בחינוך הדור הצעיר לקדשה וטהרה. זולת החוב הקדוש המטל על תלמידי חכמים הצריכים להתנהג בצניעות יתרה, ובפרט המלמדים שצריכים להיות סמל הקדשה והצניעות לבני הנעורים בהתנהגותם. עוד מטל חוב קדוש עליהם, להדריך ולחנך את התלמידים בגדרי הצניעות והקדשה. ההתעלמות והסרוב מלדבר. עם התלמידים בענינים אלו, תוצאות חמורות וסכנות נוראות פרוכות בהם, כפי שנודענו ממקרים נוראים שקרו, בעונותינו הרבים, אשר יסמרו שערות ויחרידו לבבות, הידעתם מזה ולא נדעזעפתם? ? יעין נא כל אחד בפנים הספר הקדוש "פלא יועץ". (אות ז' סעיף ב'), וידע למה דברינו מכונים.

וְאָנוּ מִבִּיאִים בְּזֶה לְתִשׁוּמַת-לֵב הַהוֹרִים וְהַמְלַמְדִים דְּבָרֵי הַתְּנָא דְּבֵי אֱלִיָּהוּ (פרק
"א"), שִׁישְׁנָנוּ לְעֶצְמָם וַיִּזְכְּרוּ אֶת הָאֲחֵרִיּוֹת הַרוֹבְצֹת עֲלֵיהֶם, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: "וְשָׂמָא
תִּאמְרוּ, אוֹתָם שְׂבָעִים אֶלְף אִישׁ שֶׁנְּהָרְגוּ בְּגִבְעַת בְּנִימִין, מִפְּנֵי מַה נְּהָרְגוּ? לְפִי
שֶׁהָיָה לָהֶם, לְסִנְהֶדְרֵי גְדוּלָה שֶׁהִנִּיחוּ מִשָּׁה, יְהוֹשֻׁעַ וּפִינְחָס, לִילָד וְלִקְשֵׁר חֲבָלִים
שֶׁל בְּרָזָל בְּמִתְנִיָּהֶם, וְלִהְגִּיבָה בְּגִדְיָהֶם לְמַעַל מְאֹרְכָבוֹתֵיהֶם, וַיַּחֲזִרוּ בְּכָל עָרֵי
יִשְׂרָאֵל - יוֹם אֶחָד לְלִכְיֵשׁ וַיּוֹם אֶחָד לְחִבְרוֹן, יוֹם אֶחָד לְבֵית-אֵל וַיּוֹם אֶחָד
לִירוּשָׁלַיִם, וַיִּלְמְדוּ אֶת יִשְׂרָאֵל דָּרָךְ-אַרְץ בְּשָׁנָה שְׁתַּיִם וְשָׁלֹשׁ, כְּדֵי שֶׁיִּתְגַּדֵּל
וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: וְהֵם לֹא עָשׂוּ כֵן, אֶלָּא נִכְנְסוּ כָּל אֶחָד לְכַרְמוֹ
וְכוּי, וְאָמְרוּ: שְׁלוֹם עָלֶיךָ נַפְשִׁי, כְּדֵי שֶׁלֹּא לְהִרְבּוֹת עֲלֵיהֶם הַטֶּרַח וְכוּי. וְיָמֵי הַכָּה
אֶת כָּל אֱלֹהֵי? - סִנְהֶדְרֵי גְדוּלָה שֶׁהִנִּיחוּ מִשָּׁה, יְהוֹשֻׁעַ וּפִינְחָס". עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וְהַדְּבָרִים בּוֹטִים כְּמִדְקָרוֹת חֶרֶב, כִּי כָּל מִי שֵׁישׁ בְּיָדוֹ לְחַנֵּךְ וְלִהְצִיל נַפְשׁוֹת
קְדוֹשׁוֹת מִרְדַּת שַׁחַת, וְהוּא לֹא עָשָׂה כֵן, הוּא רָשָׁע, בְּעוֹנוֹ יָמוּת, וְדָמוֹ מִיָּדָךְ אֲבַקֵּשׁ
(יחזקאל), כִּי מִנֵּן יֵדַע הַיָּלֵד שְׂאִסוּר.

וּמִכַּעַר אִם לֹא מִדְּבָרִים עֲמוֹ אוֹדוֹת זֶה? לָמָּה כְּשֵׁיִלָּד יִגַע בְּשִׁבַת בְּמִנוּחָה דּוֹלְקֵת
אוֹ בְּמִקְצָה, יִשְׁמַע צְעָקָה מִחֵרִידָה: "שִׁבַת הַיּוֹם!" "מִקְצָה!" וְלֹא יִתְכַן שֵׁיִלָּד
מִיִּשְׂרָאֵל לֹא יֵדַע כִּי אִסוּר לְהַדְלִיק אֵשׁ בְּשִׁבַת, וְלָמָּה לֹא יֵדַע אֶת יִסוּד הַיִּסוּדוֹת
שֶׁל הַקְּדוּשָׁה, שְׂאִסוּר לְנַגַע בְּיָדוֹ בְּמִקוֹמוֹת מְסִימִים בְּגוֹפּוֹ?

נְחוּס נָא עֲלֵינוּ, עַל עֶצְמָנוּ וְעַל נַפְשׁ בְּנֵינוּ וּבְנוֹתֵינוּ, וְנִסִּיר אֶת מִסוּחַ הַבּוֹשָׁה הַמְּדַמָּה
מֵעַל פְּנֵינוּ, וְנִתְלַבֵּשׁ בְּבוֹשָׁה הָאֲמִתִּית הַמְּבִיאָה לִידֵי יְרֵאת חֲטָא. וְאָדָם הַמְּקַדֵּשׁ
עֶצְמוֹ מֵעַט - מְקַדֵּשִׁים אוֹתוֹ הַרְבֵּה. וְנִזְכָּה כְּלָנוּ לְהִיּוֹת קְדוֹשִׁים וְיִטְהוּרִים, כִּי בְּכָל
מְקוֹם שֶׁאֲתָה מוֹצֵא גֶדֶר עֲרוּחַ, אֲתָה מוֹצֵא קְדוּשָׁה. ה' יִזְכְּנוּ לְעַבְדּוֹ בְּאֵמֶת, וַיִּטְהַר
לְבָנוּ לְאֱהָבָה וְלִירְאָה אוֹתוֹ, אָמֵן.

אֲחִים יְקָרִים, אֱהוּבִים וְקְדוֹשִׁים !

אָנוּ בָּאִים בְּדְבָרִים אֱלֹהִים אֲלֵיכֶם, לְעוֹרֵר אֶתְכֶם וְלִהְזַכֵּיר אוֹדוֹת עֲנִין קְדוֹשׁ וְנִשְׁגָּב,
שְׁחֵי בְּנֵיכֶם וּבְנוֹתֵיכֶם, בְּזֶה וּבְבָא, וְכָל קְדוּשָׁתְנוּ תְלוּיִים בּוֹ, הֲלֹא הוּא עֲנִין קְדוֹשׁ
הַבְּרִית שֶׁקְדוּשָׁתוֹ בּוֹ הַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ, וְהַבְּדִילָנוּ בְּזֶה מִכָּל הָעַמִּים, לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם
קְדוֹשׁ. הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ צָנָה לְאַבִּינוּ הָרֵאשׁוֹן ע"ה: "וְאֲתָה אֶת בְּרִיתִי תִשְׁמַר אֲתָה
וְזִרְעֶךָ אַחֲרָיִךְ לְדוֹרֹתֶם" (בראשית יז, ט).

יִתְשַׁמְרֵי? זֶה לֹא שְׁנֵי מוֹבְנִים: **א.** וְאֲתָה הוּא זֶהִיר לְשִׁמְרָם, וּמַהִי שְׁמִירָתוֹ? "זֹאת
בְּרִיתִי אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ וְגו' - הַמּוֹל לְכֶם כָּל זָכָר" (רש"י), לְקַיֵּם עִצְמָם הַמְּצוּחַ כְּהַלְכָתָה.
ב. לְשִׁמּוֹר מְצוּחַ זֶה בְּקְדוּשָׁה וְטְהָרָה, וְלִהְזַהֵר שֶׁלֹּא לְחַלֵּל וְשִׁלָּא לְפָגֵם, חֵס וְחִלְלִיָּה,
קְדוּשָׁתָה, כִּי מְצוּחַ זֶה הִיא "לְאוֹת בְּרִית וְזִכְרוֹן תְּמִידִי לְלֶכֶת בְּדַרְכֵי, בְּהִיּוֹתוֹ
כְּחוֹתֶם הָאֲדוֹן בְּעַבְדּוֹ" (ספורנו). "וְהָיָה לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם" - מְצוּחַ ב' תְלוּיָה
בְּלֵב, שֶׁיַּעֲלֶה הָאָדָם כָּל יוֹם עַל לְבוֹ שֶׁהוּא עֹבֵד חַתוּם לְמַלְכוּ שֶׁל עוֹלָם וְלֹא יִמְרָד
בּוֹ וְכוּי. וְלִכְךָ שֵׁם הָאוֹת בְּאֵבֶר זֶה, לְפִי שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ קְדוֹשׁ וְשׁוֹנֵא זְמָה הוּא, יִפְחַד
וְיִמְנַע אָדָם עֲצָמוֹ מֵעֲבָרָה" (ספר החרדים) "שֵׁשֶׁם זְכָרוֹן בְּאֵבֶר הַתְּאֵנָה, רַב הַמְהוּמָה
וְהַחֲטָא, לְבַל יִשְׁתַּמְשׁוּ בּוֹ רַק בְּמְצוּחַ וּבְמִתְרָ" (רמב"ן). וְהִנֵּה קִיּוּם הַמְּצוּחַ הַזֹּאת
בְּקְדוּשָׁה הָרֵאשׁוּיָה לָהּ, כְּפִי צוּי וְרִצּוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הִיא אַחַת מִהַעֲבוּדוֹת הַקְּשׁוֹת
שֶׁצָּרִיךְ לָזֶה יְגִיעָה וְעִבּוּדָה גְדוּלָה, "כִּי אִין לָךְ דְּבַר בְּכָל הַתּוֹרָה כְּלָה שֶׁהוּא קְשָׁה
לְרַב הָעַם לְפָרֵשׁ, אֶלָּא מִן הָעֲרִיּוֹת, שֶׁנִּפְשׁוּ שֶׁל אָדָם מִתְּאֵנָה לָהּ וּמִחֲמַדְתָּהּ. לְפִיכָךְ

ראוי לאדם לכוף יצרו בדבר זה, ולהרגיל עצמו בקדשה יתרה ובמחשבה טהורה
ובדעה נכונה כדי להנצל מהן" (רמב"ם).

והנה אם כן, הלא צריך לזה הרגל וחנוף רב, זהירות ושמירה יתרה. נשאל נא את
עצמנו, האם שמנו לב לדבר קדוש זה, לחנך בנינו ובנותינו בקדשה זו? האם
דברנו פעם, והסברנו לילדינו אודות זו? האם נתנו להם הוראות ועצות איך
להזהר ולהשתמר ממכשולים ושיגאות בענינים אלה? האם עלה פעם על לבנו
להתחקות אחר תהליכותיהם והנהגותיהם? האם דאגנו לדעת משחקיהם
ודבוריהם, כדי לעמד מתוך זה על תכונותיהם ונטיותיהם? ואם כן - מה פלא אם
רבים מאד נכשלים בעוונות ופשעים חמורים הקשורים בחלול ופגם הקדשה,
קדשת הברית. כי דבר זה פשוט - "מילתא דלא רמא אאינש לאו אדעתיה",
ולכן נכשלים הרבה מבלי דעת חמר העון ודרך האבדון משגי העולמות הפרוכים
בחטא זה. וללמוד זכות ואמר זה, שהנכשלים בזה, רחמנא לצלן, הוא מחסר
ידיעת העון וחמר החטא, ומבלי ידיעת גדרי הזהירות והשמירה בזה, ובפרט
בדבר שלא חנף בו מקטנותו, איך ישמר בזה בגדלותו? והנה ענין קדוש כזה,
הצריך כל כך חנוף, זהירות ושמירה, הזנח בהחלט בחנוף הילד והנער, לא האב
ולא המלמד מדברים אודות זה עם ילדיהם, אם כן מאין ידעו זה? ועד שיגדלו
וילמדו וימצאו בעצמם מה שנוגע לזה, יוכלו, חס וחלילה, להלכד בהרגל רע
מנעוריהם, וישתמשו, חס וחלילה, בחטאים גדולים כשיגדלו, ואז - אף שכבר
ידעו האסור, יקשה מאד לפרש מזה. והנה כל ספרי היראים מרעישים עולמות
אודות חטא נורא זה, ומעוררים לתשובה על חטאת נעורים. ופלא הוא, למה אין
ספרים מיחדים אודות זה, איך להתחנך שלא לבוא לחטאת נעורים? הלא
תינוקות של בית רבן, קדושים וטהורים, בטח קל מאד לחנכם ולהדריךכם
מקטנותם בקדשה וצניעות, וללמדם דרכי קנאת הקדשה וגדרי הזהירות בזה,
ו"חנף לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה" (משלי). אנו תפלה ותקוה,
שדברינו אלה יעוררו צדיקי עולם, קדושי עליון, לחבר חבור כזה. על כן באנו
לעורר את אחינו הקדושים, על כמה פרטים שצריך כל אב ומלמד תינוקות לחנך
בה, ולהרגיל את הילדים בשמירת קדשת הברית. והנה הבאנו כאן רק פרטים
אחדים. בקצור, ויש בדעתנו, אם ירצה השם, להוציא חוברות וקונטרסים
בענינים אלה, בהרחבה והסברה, והי' יהיה בעזרנו לבצע מחשבתנו הטובה, למען
שמו יתברך ולמען אהבת ישראל. פעת באנו בדברים קצרים אלו, שמטרתם רק
לעורר ולהזכיר ולהעיר את תשומת-לבם של הורים ומורים, שיתחילו להתעניין
בחנוף ילדיהם בקדשת הברית, כי אוי לאותה בושה, ואוי לאותה פלמה,
שתשיגנו, חס וחלילה, ליום הדין, אם נזניח מחמת בושה, הדבור, הפקוח
וההתענינות בענינים קדושים אלו.

בשעת הרת עולם זו, בשעה שקול ה' חוצב להבות אש, ומתוך האש הגדולה
הזאת רועם אלינו קול ה': "שובה ישראל!" בשעה זו חובה קדושה שומה עלינו
לעורר ולהזכיר, לזעק ולהריע על חלול הקדשה והצניעות, חגיבים אנו לצאת
לרחוב העיר, ולזעק זעקה גדולה ומרה על העריצים המחללים את מקדש ה', את
בית ישראל הקדוש והטהור. אש גדולה ונוראה, שעד אבדון תאכל, אחזה
בקירות בתינו, אוי לעינים שפך רואות - בריש גלי, ברחובות עיר וקרנה, מתחלל
שם שמים על ידי דור סורר ומורה, שפרק מעליו על תורה ואנושיות, החי חיי
הפקרות והוללות כחיתו יער, בלי שום קרטוב של בושה והתחשבות עם מישהו.
במצב נורא כזה עלינו להציל את בנינו ועתידנו מהתבערה הזאת - לחנכם
בקדשה וטהרה, למסרם לבתי חנוף כשרים וקדושים. אל נסיח דעת אף רגע
ממחשבה זו - מה רואים ושומעים בנינו ובנותינו ברחוב, ואיזו השפעה מרעילה

ומזיקה יש לו, לרחוב, על נשמות ילדינו. הרימו פשוט קולכם, זעקו והריעו על ספנת החנוך החפשי! על חומותיך ירושלים הפקדתי שומרים יומם ולילה אל יחשו! השם יתברך ירחם עלינו ויערה עלינו ריח מרומם, ויטהר לבנו לעבדו באמת, ונשוב אליו בלב שלם, וישלח לנו במהרה מבשר שלום, אמן.

מט. סדר הכנסת הילד ביום הראשון לבית מלמדו

כתב הרוקח: מנהג אבותינו שמושיבין התינוקות ללמוד בשבועות, לפי שנתנה בו תורה.

מכסין הנער שלא יראה גוי וכלב, ביום שמחנכין אותו לאותיות הקדש, רמז (מו התורה): "גם הצאן והבקר אל ירעו אל מול ה' ה' הוא" (שמות לד, ג).

פעלות השחר (יום עצרת) מביאין הנער, רמז על שם "בהית הבקר ויהי קלת וברקים" (שם יט, יח). מכסין אותו תחת המקטרן (טלית) מביתו עד בית הכנסת, או עד בית הרב, על שם "ויתיצבו בתחתית ה'הר", ונותנין אותו בחיקו של הרב שמושיבין ללמד, על רמז "פאשר ישא האמן את הינק" (במדבר יא, יב), "ואנכי תרגלתי לאפרים קחם על זרועתי" (הושע יא, ג).

ומביאין הלוח שכתוב עליו א ב ג ד, ת ש ר ק, תורה צנה לנו, תורה תהא אמנותי ואל שדי בעזרתי, ויקרא אל משה. וקורא הרב כל אות ואות מן א"ב, והתינוק אחריו, וכל תבה של ת ש ר ק, והתינוק אחריו, וכן "תורה תהא" וכן "ויקרא". ונותן על הלוח מעט דבש, ולוקק הדבש שעל האותיות בלשונו. (בר"ח פי גדול בניס מביא, שמכניסין הילד ללמוד האותיות ביום שמלאו לו ג' שנים, וכן אנו נוהגין ומעטיפין הילד בטלית של מצוה וכו'. הרוקח).

ובספר יסוד יוסף פרק ס"ט: וכל אדם יהיה עינו ולבו פקוח על ילדיו, להדריך וללמד חקים טובים וישרים מילדותם, ובהגיע הזמן, לתתם לבית המלמד ללמד תורה.

ישכים האב בבקר ויקח הילד, ויוליכו בעצמו לבית הרב, ואף אם הוא זקן או גדול ופרנס, לא יבוש בו שמוליך בנו בהתחלה לבית רבו, ויתן שבח והודיה להשם יתברך ברוך הוא שזכה אותו להוליד בנו לתורה. ויכסה הילד תחת מקטרן שלו בהליכתו, שלא יסתכל בשום דבר טמא בעולם.

וכשיביאנו לבית המלמד, יתן את הילד בחיקו של המלמד, על שם הכתוב "פאשר ישא" וכו'. ומביאים הלוח שכתוב בו אלף בית, ויקרא המלמד לפני התינוק אלף בית וכו', תשר"ק וכו', וכל אות יאמר התינוק אחריו. ואחר כך יקרא לפניו "תורה צנה" וכו', "תורה תהא" וכו', ואחר כך יאמר פסוק ראשון של קריאת שמע, והתינוק יענה אחריו כל תבה ותבה, ואחר כך יתן מעט דבש על הלוח, וילחץ התינוק הדבש. ויוליכנו לביתו גם כן תחת המקטרן.

וְנִכּוֹן מְאֹד שֶׁהָאֵב וְהָאֵם יִתְעַנּוּ וְיִתְפַּלְלוּ בְּאוֹתוֹ יוֹם שִׁיְהִיָּה הַיָּלֵד מִצְּלַח בְּתוֹרָה וּבִירָאָה.

בְּעָרֵב אַחַר הַתְּעַנּוּת יַעֲשׂוּ סְעוּדָה לְעַנְיִים, וְיִתְנּוּ לָהֶם צְדָקָה כְּפִי מִסַּת יָדָם, וְהִירָאָה לְבָבָם אֲשֶׁר חֲפָצִים בְּתוֹרַתָּנוּ הַקְּדוּשָׁה, וְחֲפָצֵי ה' יִצְלִיחַ, וְיִרְאוּ זָרַע בְּרוּכֵי ה'.

פֶּרֶק ד' - אִיסוּר הַטְּלוּיָזִיה וְאַסוּנָה

א. "וְלֹא תֵבִיא תוֹעֵבָה אֶל בֵּיתְךָ"

יְהוּדֵי יִקְרָה,

לוֹ הָיוּ אוֹמְרִים לָךְ: הַשְּׂכָר לָנוּ אֶת בֵּיתְךָ בְּכֶסֶף מְלֵא, עַל מְנַת שְׂנַכְנִיס יוֹם נִכְנִיס לְשֵׁם אֶפִיקוֹרְסִים, כּוֹפְרִים, שׁוֹנְאֵי ה', שׁוֹנְאֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים, שׁוֹנְאֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, שֶׁיִּדְבְּרוּ אֵלָיו בְּבֵיתְךָ דְּבָרֵי נֶאֱצָה נֶגְדַּת ה' וְנִגְדַּת לִוְמַדֵּי הַתּוֹרָה - הַהֵייתָ מוֹכֵן?!

יְהוּדֵי יִקְרָה,

לוֹ הָיוּ אוֹמְרִים לָךְ: הַשְּׂכָר לָנוּ אֶת בֵּיתְךָ, וּבְכֶסֶף מְלֵא, עַל מְנַת שְׂנַכְנִיס לְשֵׁם בְּכָל יוֹם מְגַלֵּי עֲרִיּוֹת פְּרוּצִים וּפְרוּצוֹת שֶׁיַּעֲשׂוּ וַיִּדְבְּרוּ שֵׁם כָּל מִינֵי עַנְיָנֵי תוֹעֵבָה - הַהֵייתָ מוֹכֵן?!

בְּרוּר, כָּל יְהוּדֵי אֲשֶׁר נְפוּחָה בּוֹ נִשְׁמָה, חֶלֶק אֱלוֹק מִמַּעַל, וְלוֹ הַפְּשׁוּט בְּיֹתֵר, הָיָה עוֹנָה: חֵס וְחֶלְיָהּ, וְכִי בֵּיתִי מְעוֹן וּמִשְׁכָּן לְעַבְרָנִים, אוֹ בֵּית מוֹשֵׁב לְצִים?! בְּכָל הַיּוֹם שֶׁבְּעוֹלָם לֹא אֶתֶן שְׂבִיתִי יְהֵא בֵּית וְעַד לְמִינּוֹת וְלִזְנוֹת. אוּלַּם, לְצַעֲרֵנוּ, יִשְׁנֶם יְהוּדִים רַבִּים בְּתוֹכֵנוּ, וְאֵף מִתְּפַלְלִים גִּי תְּפִלוֹת בְּכָל יוֹם, שׁוֹמְרֵי שְׁבִית, וּבְכָל זֹאת נוֹתְנִים אֶת בֵּיתָם חֲנָם אֵין כֶּסֶף לְמִטְרוֹת הַנְּזָכְרוֹת לְמַעְלָה, וְלֹא עוֹד, אֲלָא גַם מִשְׁלָמִים כֶּסֶף עַל מְנַת לְהַבִּיא פוֹרְקֵי עַל, הַנְּזָכְרִים לְעֵיל, לְבֵיתָם !

הַכִּיצַד?!

טְלוּיָזִיה !!!

יְקִירִי, הֲלֹא תִדְעֵי, בְּהַכְּנִיסְךָ אֶת מַכְשֵׁיר הַטְּלוּיָזִיה לְתוֹךְ בֵּיתְךָ, הֲנִיךְ מְאַפְשֵׁר לְאַנְשֵׁי כְּפִירָה וּמְגַלֵּי עֲרִיּוֹת לְהִיּוֹת בְּעֵלֵי בֵּיתְךָ. וְכִי מֵה בְּכֶסֶף שְׂאֵינָם אֲנִישִׁים בְּפֶעַל, שֶׁאֶפְשֵׁר

לְמִשְׁשָׁם בְּחוּשׁ הַמְשׁוּשׁ? סוּף- סוּף בְּבֵיתְךָ מוֹפִיעִים מֵאַחֲרֵי הַזְכוּכִית אֲנָשִׁים כּוֹפְרִים, מְנַאֲצֵי ה' וְתוֹרָתוֹ, דּוֹבְרִים דְּבָרֵי מִינּוֹת - הַפּוֹךְ דַּעַת וְתוֹרָתוֹ הַקְדוּשָׁה.

בְּבֵיתְךָ מוֹפִיעִים מְגַלֵּי עֲרִיזוֹת, תוֹעֵבֵת ה', אֲנָשִׁים וְנָשִׁים הַמְכַעֲסִים אֶת ה' בְּכָל עֵינֵי תוֹעֵבוֹתָם.

וְעֵלֵינוּ לְזָכֵר! הַדָּבָר הַשְּׂנֵאוֹי בְּיוֹתֵר עַל הַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ וּמַעוֹרֵר חֲרוֹן אַף עֲלֵינוּ הוּא הַזָּמָה, וְכִמוֹ שֶׁכָּבַר יְדַע זֹאת אֵף בְּלִעָם הַרְשָׁע, שְׁאָמַר: אֱלֹהֵיהֶם שֶׁל אֱלוֹ שׂוֹנְאֵי זָמָה הוּא, וּבִדְרֹךְ זֶה אֲבָדוֹ עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה אֲלֵף אִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל בְּמַגְפָּה.

וְכִי הֵייתָ, יְהוּדֵי יָקָר, בַּעַל נִשְׁמַת אֱלֹקִים חַיִּים, מִסָּפִים שְׂיִמְלָאוּ אֶת קִירוֹת בֵּיתְךָ בְּתַמוּנוֹת תוֹעֵבָה, תַּמוּנוֹת רְשָׁעִים וְעַמֵּי הָאֶרֶץ, אוֹ תַּמוּנוֹת שֶׁל פְּרִיצוֹת נוֹרְאוֹת? וְדַאי שְׁלֵא!

וְהֲלֹא בְּהַכְנִיסְךָ מְכַשִּׁיר זֶה לְתוֹךְ בֵּיתְךָ, הָרִי שֶׁבְּבֵיתְךָ תַּמוּנוֹת זְנוּעָה אֱלוֹ, וְכִי מַה בְּכֶךָ שֶׁבְּכַבּוֹי הַמְכַשִּׁיר נַעֲלָמוֹת אוֹתוֹן תַּמוּנוֹת, אַחֲרֵי הַכָּל מוֹפִיעִים תַּמוּנוֹת אֱלוֹ בְּבֵיתְךָ, בְּמָקוֹם לְהוֹפִיעַ תַּמוּנוֹת גְּדוּלֵי וּקְדוּשֵׁי יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ הַ"בֵּן אִישׁ חַיִּי", הַ"בָּבָא סְאִלִּי" וְכַדוּמָה. יְהוּדֵי, חֲבִיב וְאַהוּב ה',

לוֹ הֵייתָ יוֹדֵעַ כְּמָה אַהוּב וְנַחֲמָד כָּל יְהוּדֵי לַה' אֱלֹקֶיךָ, לֹא הֵייתָ מַעֲלָה עַל דַּעְתְּךָ לְהַכְנִיס מְכַשִּׁיר מִתַּעֲב זֶה לְבֵיתְךָ, כִּי מְכַשִּׁיר זֶה מְשַׁמֵּשׁ כְּכֹלֵי מְלַחְמָה עַל כָּל רִצּוֹן ה' מִמֶּךָ וְכִלּוֹ נֶגֶד תַּכְלִית וּמִטְרַת הַבְּרִיאָה.

נִמְצְאִים אָנוּ דֵי מִסָּפִיק בַּיָּם נִסְיוֹנוֹת שֶׁל כְּפִירָה, וְדָרוּשׁ לָנוּ הַמּוֹן חֲזוּק בְּאַמוּנָה תַּמִּימָה, אַמוּנָה פְּשׁוּטָה בַּה', בְּתוֹרָתוֹ וּבְחַכְמֵי יִשְׂרָאֵל.

וּמַה מִּסְבִּיר לָנוּ מְכַשִּׁיר זֶה? בְּדִיוֹק לְהַפְךָ! וּנְנַתַח אֶת כּוֹנְנֵתוֹ.

עִם יִשְׂרָאֵל יְדוּעַ כְּאַמָּה נִרְדָּפְתָּ. דָּבָר זֶה לֹא נַעֲלַם מֵאַף אֶחָד. הַדָּבָר הַתְּחִיל כְּבָר מִזְמַן פְּרַעָה מְלֶכֶךְ מִצְרַיִם וְעַד יְמֵינוּ, מִמֶּשׁ כְּמַעַט שֶׁלֹּא רָאִינוּ יָמִים יָפִים. וּבְפִרְט מֵאַחַר חֲרַבּוֹן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, כָּל שְׁנוֹת גְּלוּתֵינוּ שֶׁגִּלְתֵּנוּ מֵעַל אֲדָמָתָנוּ, נִרְדָּפִים אָנוּ, וּבְכָל יוֹם עוֹמְדִים עֲלֵינוּ לְכַלּוֹתֵינוּ, וְה' מְצִילֵנוּ מִיָּדָם.

בְּעֲשָׂרוֹת הַשָּׁנִים הָאַחֲרוֹנוֹת קָמָה מְדִינַת יִשְׂרָאֵל, הַתְּקַבְּצוֹ לְתוֹכָהּ מִכָּל הַגְּלִיּוֹת, וְזָכִינוּ בְּמִשְׁהוֹ לְמַקְצַת הַתְּחִלַּת קְבוּץ גְּלִיּוֹת. אֶת הַנְּסִים הַכְּרוּכִים בְּכֶךָ אֵין לְשַׁעַר וְאֵין לְתֵאָר, אִם זֶה בְּמַלְחַמַת הַשְּׁחָרוּר, סִינֵי, שִׁשֶּׁת הַיָּמִים, כְּפּוֹר וְעוֹד וְעוֹד.

אָבֵל לֹא נִדְבָר עַל הַיִּשְׁנוֹת, בּוֹא וּנְדַבֵּר עַל הַקּוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנוֹת, לְמִשְׁלַח מְלַחְמַת הַמִּפְרָץ, שֶׁהֵייתָ בְּאַמַּת אַחַת מִהַגְּלוּיִי פְּנִים הַגְּדוּלִים שֶׁהֵאִיר לָנוּ ה' יִתְבָּרַךְ וְהַצִּילֵנוּ מִהַצָּר הַצּוֹרֵר, מוֹשֵׁל עִירָק. 39 סְקָאדִים נָפְלוּ עֲלֵינוּ, וְאַחַד מֵהֶם לֹא פָּגַע בְּנַפְשׁוֹתֵינוּ לְרַעָה, עַל אֵף שֶׁיֵּשׁ בְּכַח כָּל סְקָאד וְסְקָאד לְאַבֵּד מֵאוֹת נַפְשׁוֹת לְכָל הַפְּחוֹת, וְכִמוֹ שֶׁכֵּן אַרְעַ בְּאוֹתוֹ סְקָאד שֶׁנִּפְלַל לְסַעוּדָהּ.

וּבְכָלֵל, אֵיךְ הַתְּחִיל הַנֵּס?

הלא אותו רשע, כל חשבוננו לחסל את עם ישראל. מה עשה ה' יתברך בחקמתו?
הכניס שגעון באותו רשע ללקת ולכבש את חלק ממדינת שכנתו, ובזה עורר זעם
המעצמות, ולחמו הם את מלחמתנו וכו' וכו'.

בקצור, חזינו בעינינו נסים גלויים, שבאמת עוררו, אף בלב היהודי הפשוט
ביותר, רגשות אמונה, אהבה לה', הסתכלות אחרת על חמלת ה' החומל על עמו,
הפך ממה שהיו אומרים העולם, שההנהגה אתנו אכזרית, חס וחלילה.

הבה ונראה מה עוללו לנו הפרשנים, שבידם מקרופון התקשורת והטלוויזיה.

הם החלו בחקירות ובשאלות ותשובות, האם יש להגדיר מארע זה כנס או לא,
כלומר האם זה באמת נס או טבע. כלומר הם דנים בריש גלי, בפרהסיא, האם
יד ה' היתה פאן להצילנו, או שחס וחלילה אין שום השגחה פה, אלא יתכן
בהחלט שזהו מקרה טבעי שגפלו סקאדים פאן ולא פאן, ואין שום השגחה
עליונה במארע זה.

שמו שמים !!!

הלא בעצם זה שהעלו דיון כזה, כבר שברו והרסו את כל התפעלות והתרגשות
העם, שכלם בשכל הישר והפשוט הבינו וראו יד ה', וזה יכל היה להיות מפתח
גדול לתשובה ולגאולה מיידית, ובמחי יד וליצונות אחת דחו הכל. והעם עבר לסדר
היום. אין נס, אין השגחה, אלא מקרה ומזל היה לנו.

היאך לא עורר דבר זה חרון אף בעולם?

אנו אמה הנמשלת לכבשה בין שבעים זאבים, הרוצים כלם כאחד ובדעה אחת
לטרפה. אין שום זאב שאוהב לאותה כבשה. חכמינו העידו שכל אמות העולם
כלם זאבים, כלם רוצים לטרף ולאכל את אותה כבשה, ומנפנפים כלם
בצפריניהם לטרפה ולבלעה, ובכל זאת היא חיה וקיימת.

וכל זה נתן לראות בהתבוננות מועטת.

אנו מקפים בעשרות מליוני ערבים סביבנו, משכללים במיטב הנשק, שונאינו
בדם, ובכל זאת עובר יום ועוד יום, וחדש, ושנה, ועשרות שנים, ואנו חיים
וקיימים.

מי יודע את הנס הגדול הזה יותר טוב מהם, מאנשי הבטחון והממשלה, הלא
הם בפנים. אותנו הם יכולים לסובב ולומר: כחותינו, עצמתנו, חכמתנו, וכו', זה
יכולים לומר לנו שאיננו בפנים, אבל הם הלא יודעים היטב כמה בנס אנו קיימים,
ואוי ואבוי להסטריה שיכנס העם אם רק יגידו לו את האמת שהם יודעים, כמה
אנו באמת בסכנה עצומה רגע רגע, ורק גזרת ה' היא המקיימת ומצבבת אותנו.
הלא העם יכנס לפניקה ולבהלה שאין פדגמטה.

וכן בכל המארעות הנסיים הסובבים אותנו, המה מטיחים אותם בדרך מקרה
וטבע, כתפיסת מחבל טעון חמר נפץ, או מכונית תפת ממלפדת וכדומה, שהמה
נסים של יום יום,

בפרשנותם המכוננת בזהירות קפדנית שחס וחלילה לא להזכיר שם

שמים, שום תודה לה', שום הכרת טובה, אפלו בתורת שתפות לה', אלא נטו - כחי ועצם ידי, ושם ה' לא יזכירו ולא יעלה על פיהם.

היאך אותו מאזין לא יפל מאמונתו?! היאך אנו, תמימי דרך, נחזיק מעמד עם מנהיגים עריצים פאלה, אשר השתלטו על הכלי שבדו להועיל ביותר, או להשחית ביותר, כרדיו וטלוויזיה?!

כ-700 קטיושות נפלו בקרית שמונה ולא ארע בנפשות אסון, ברוך ה'. תנו מלה טובה לה' יתברך, הגבירו את שמו, הגידו עלילותיו! לא, בשום אופן! וזהו עקרוני, דבר שכול לגרם לפטורו של שדרן שיגעו להזכיר שם ה'. וכמה התעורריות היו בהזדמנויות רבות בעבר - במלחמת ששת הימים המלאה ומסבבת בנסים לאין סוף, מלחמת יום הכפורים שהיינו כפסע בינינו לבין להיות טרף לכל מבקשי נפשנו, והצילנו ה' בדרך שעד היום אינה מובנת באפן טבעי, ואף הם מודים בזה שאין שום הסבר לכך.

לטשטש אמונה זהו כולל אינו בעיה, כי רצון האדם נוטה לא להשתעבד ולהכניע לאמונה המחייבת שמירת תורה ומצוות. ולכן בסבה קלה ובסברא, ולו העקמה ביותר, כבר מספיק להשקיט את המצפון הסורר, ולתת לו את החפשויות בלב שקט ושאנן.

מהו עון עבודה זרה?

יהודי יקר וחביב, אתה, שרגלי אבותיך עמדו על הר סיני, 600,000 איש נרק הגברים מגיל 20-60, לבד מהזקנים והקטנים והנשים, ושמעו וראו במעמד הגדול והעצום הזה את השכינה היורדת על הר סיני, והכריזו ה' יתברך בקולו: אנכי ה' אלקיך, לא יהיה לך אלהים אחרים על פני. וענינו כלנו כאחד: נעשה ונשמע, בהבטחה לקיים את דברי ה'.

נעמד רגע להתבונן באסור הנורא והחמור ביותר שבתורה: לא יהיה לך אלהים אחרים, שהוא אסור עבודה זרה.

וכי מה חמור כל כך לה' אלקינו אם בא יהודי ולוקח איזה פרצוף מעץ או מאבן, וכורע על ברפיו לפניו רגע אחד, ואחר כך מזדקף והולך לו, אשר על זה כבר חיב מיתה, ואינו מפלל ישראל, וענשו חמור ביותר.

התשובה מבארת בדברי הרמב"ם בהסבירו את טעות העבודה זרה, שטעו בה דור אנוש.

ותכן דבריו בקצור:

טעותם של אותו דור, לא שכחשו את כח העליון שברא את העולם וחדשו בששה ימים, כי הכופר בזה אינו נחשב לכופר אלא לשוטה. הבריאה מעידה על בוראה, בזה האמינו באמונה שלמה גם אותו דור טועה המלא בעבודה זרה, אלא טעותם הייתה בענין ההשגחה, שסברו: אין מכבודו יתברך להשגיח על ענני השפלים כבני אדם, וכל שכן בהמות, חיות, עצי השדה וכדומה, אלא ה' שוכן במרומו,

וְאֵת הַשְּׂגָחַת וְטָפוֹל הָעוֹלָם מְסַר לְאִמְצָעִים. וּמֵהֶם סָבְרוּ שֶׁנִּמְסְרָה הַשְּׂגָחַת הָעוֹלָם לְשֶׁמֶשׁ, וְהַחֲלוּ לַעֲבֹד לְשֶׁמֶשׁ, כְּדֵי לְהַפִּיק מִמֶּנָּה תוֹעֵלַת עֲצָמָם. וּמֵהֶם סָבְרוּ שֶׁהַשְּׂגָחַת הָעוֹלָם נִמְסְרָה לְיָרֵחַ, לְעֵץ, לְאֶבֶן וְכִיּוֹצֵא. וְזוֹ הִיְתָה טְעוּתָם.

כִּי הָאֱמוּנָה מְחִיבַת לִידַע וּלְהֶאֱמִין שֶׁמֶלֶא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, וְהוּא הַמְּשַׁגֵּיחַ עַל כָּל פֶּרֶט וּפְרֵט בְּבְרִיאָהּ: דּוֹמָם, צוּמָח, חַי וּמְדַבֵּר. וְזֶהוּ חֻטְאֵם שֶׁהִיָּה בְּעוֹן הָעֲבוּדָה זָרָה.

הָעוֹלָה, שֶׁעוֹן עֲבוּדָה זָרָה הוּא לְחֹשֶׁב שֶׁאֵין הַשְּׂגָחַת ה' יִתְבָּרֵךְ בְּעוֹלָם. מַעֲתָה נִתְבַּוְּנוּ בְּאִמְתוּת, הָאֵם הַטְּלוּיָזָה, הָעֵתוֹנִים, הַתְּקַשְׁרֵת עוֹשֶׂה פְּעֻלָּה שׁוֹנָה מִהָעֲבוּדָה זָרָה, הֲלֹא הִיא עוֹשֶׂה פְּעֻלָּה חֲמוּרָה יוֹתֵר. אֲמָנָם הַיּוֹם לֹא טוֹעֲנִים שֶׁהַשְּׂגָחַת נִמְסְרָה לְשֶׁמֶשׁ אוֹ לְיָרֵחַ, אֶלֶּא טוֹעֲנִים גְּרוּעַ יוֹתֵר - שֶׁאֵין הַשְּׂגָחַת כָּלָל, וְעוֹלָם נוֹהֵג בְּדָרֶךְ מְקַרָּה, שֶׁזֶּהוּ שְׂבוּשׁ וְהַתְּכַחְשׁוּת לְמַצִּיאוֹת הַבְּרוּרָה, שֶׁגַם הָעוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה שֶׁל אֵז הָאֱמִינוּ בָּהּ בְּפִשְׁטוּת, שֵׁישׁ כַּח עֲלִיוֹן מִמַּצִּיא וּמְחַדֵּשׁ הַבְּרִיאָה. אִם כֵּן, הַכְּלִי מִשְׁחִית הָאֱלוֹ מְאֻבְדִים לָנוּ אֵת הַמִּינִימְלִיּוֹת שֶׁהַשֶּׁכֶל מְחַיֵּב.

נִצָּא לְרַחוּבָה שֶׁל עִיר וְנִרְאָה עַד כַּמָּה הַצְּלִיחוּ לְהַשְׁחִית אֵת בְּנֵיהֶם וּבְנֵי בְנֵיהֶם שֶׁל יְהוּדִים תְּמִימִים וּמְאֻמִּינִים, שֶׁמְסָרוּ נַפְשָׁם עַל ה' וְתוֹרָתוֹ, וְעַתָּה עֲשׂוּ אֵת צְאֲצְאֵיהֶם לְכוֹפְרִים וּמַגְלֵי עֲרִיּוֹת, בְּאִיזָה כְּלִי נִשְׁקַח הַשְׁתַּמְשׂוּ אִם לֹא עַל יְדֵי הַרְדִּיּוֹ וְהַטְּלוּיָזָה! קְצַרְנוּ בְּמָקוֹם שֶׁהִיָּה לָנוּ לְהַאֲרִיךְ עַל קַלְקוּל הָאֱמוּנָה בְּאִמְצָעוֹת מְכַשִּׁיר נוֹרָא זֶה, וְעַתָּה נִבְאָר קַלְקוּל נוֹסֵף הַנִּגְרָם מִמְכַשִּׁיר זֶה, וְהוּא פְּרִצַת כָּל גְּדָרֵי הַצְּנִיעוּת עַד לְתוֹעֵבוֹת הַגְּדוּלוֹת בְּיוֹתֵר, שֶׁעֲלִיו נֹאמֵר: "וְלֹא יִרְאֶה בְּךָ עֲרוֹת דָּבָר וְשָׁב מֵאֲחֻרָיִךְ".

ב. "ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך"

מֵה יֵשׁ לָנוּ לְהַאֲרִיךְ בְּאִסוּר הַחֲמוּר הַמוֹפִיעַ בְּמְכַשִּׁיר תוֹעֵבָה זֶה שֶׁל גְּלוּי עֲרִיּוֹת, אֲשֶׁר בּוֹ נִתְּן לְרֵאוֹת מְרֵאוֹת אֲסוּרוֹת מְתַעֲבוֹת, הַמְּזַהְמוֹת אֵת נַפְשׁ הָרוּאָה, וּמְאֻבְדוֹת כָּל חִלְקָה טוֹבָה אֲשֶׁר בְּקִדְשַׁת הַנֶּשְׁמָה, נְבוּלֵי פֶה לֹא כָּל בּוֹשָׁה וְצְנִיעוּת.

כִּי גְלוּ לָנוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל, אֲשֶׁר אֵין לָךְ בְּתַאווֹת הָאֲסוּרוֹת בְּיוֹתֵר, דָּבָר הַיּוֹתֵר מְחַשֵּׂיךְ אוֹר פְּנֵי ה' וּמְסַלֵּק שְׂכִינְתוֹ יִתְבָּרֵךְ מִהָעוֹלָם בְּכֻלּוֹ, וּמֵאוֹתוֹ בֵּית בְּפֶרֶט, כְּמוֹ בְּסִבַּת עוֹן הַזְּמָה הַמְּשַׁרֵּשׁ טְמָאָה בְּנַפְשׁ עַד כְּדֵי אֲבָדוֹן מִהָעוֹלָם הַזֶּה וְעוֹלָם הַבָּא, וְכַנְזָפֵר לְעִיל, שֶׁהוּא הַדָּבָר הַשְּׂנֵאוֹי בְּיוֹתֵר אֲצֵל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ.

בְּכָל יוֹם הַנֶּדֶף מְזַכֵּיר בְּתַפְלֵתֶךָ "וְתִחַזְּקֵנָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבֶךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים", מְבַקֵּשׁ הַנֶּדֶף לְהִיּוֹת מִהַחֲזוּזִים וְהַצּוֹפִים בְּכָל נְסִי יְשׁוּעַת יִשְׂרָאֵל הַמְּעַתְדִים לָנוּ בְּקִרְוֵב בְּיָמֵינוּ, שֶׁאֵז נִזְכָּה לְרֵאוֹת פְּנֵי הַשְּׂכִינָה עֵין בְּעֵין, פְּנֵי מְשִׁיחַ צְדָקָנוּ הַסּוֹבֵל צַעֲרוֹ בְּעוֹנוֹתֵינוּ. פְּנֵי הָאֲבוֹת וְהָאֲמָהוֹת הַקְּדוֹשִׁים שֶׁיִּקְוִמוּ בְּתַחֲיַת הַמֵּתִים, הֵם וְכָל הַצְּדִיקִים, תְּנָאִים, אֲמוֹרָאִים, רַאשׁוֹנִים וְאַחֲרוֹנִים, אֵת כָּלֵם מְבַקֵּשׁ הַנֶּדֶף לְרֵאוֹתָם בְּעֵינֶיךָ.

כיצד עינינו שצופות בגלוי עריות, פרוצים ופרוצות בתמונות. תועבה טמאות, יהיו צופות בקדשה הנוראה לעתיד, שפרטנו למעלה. כיצד אננים ששומעות דברי נאצה, כפירה, מאנשים שאינם בוחלים מלעבר על כל התורה כלה, יהיו שומעות דברי קדשה שיאמרו לעתיד, אשר זהו כל צפיתנו לזכות למה שאמרו חכמינו ז"ל: לעתיד לבוא, "צדיקים יושבים ונהנים מזיו השכינה מראיה ומשמיעה". ענג ריחני לאין קץ, ענג שאין לשבע ממנו לנצח נצחים.

ואתה, חביבי, בעל נשמה טהורה שנפח בדך ה' כשבראך, מכניס את הפלי המכעיס ביותר את ה' לתוך ביתך, ולא די שמכניסו, אלא משלם עליו כסף מלא, ומכניסו בכבוד לתוך הסלון, למקום המפאר ביותר שבביתך, ומניחו על ארון מפאר, ועוד מעט אורו בקשוט מפה ובקשוט מפה, ומניח ממולו ספה שוקעת ככל היותר, כדי לשבת בנוחיות המקסימלית, להאזין ולראות את מנאצי ה'.

הלא יודע אתה ודאי מזמור ראשון שבתהלים, שאמרו דוד המלך ע"ה: "אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד ובמושב יצים לא ישב". וכאן, לא שאתה הולך למושבם של הלצים או לדרךם של הרשעים והחטאים, אלא אתה מביאם בכל הכבוד לתוך ביתך!

ואכן זה ההבדל בין פעם להיות -

פעם אדם שרצה לילך בשרירות לבו, היה צריך לצאת מביתו, לחפש את הדברים כמותו, ובטרח ובעמל היה עולה בידו להשיג תאות לבו.

היום אינך צריך לצאת מהבית - ישנה אפשרות להזמין לתוך הבית. את כל אותה חבורה מזהמת בכפירה ומינות. יושב אתה למולם ו"שלט" בידך, וברגע אתה נהפך למנהל ומנחה את אותו צנות השדים, ובלחיצת כפתור אתה נותן פקדה לכל אותם משחיתים לעשות כרצונך, והמה ללא שום מניעה מוכנים ומזמנים לפגוע ואצים למשמעתך. ואתה יושב ומנחה אותם: עכשו ירקד שקץ פלוני, עכשו ינאם כפר ואפיקורוס אלמוני, וכן על זה הדרך שעות על שעות הנך מבזבז לנהל צנות המרעים והמשחיתים. והפסוק צונח עליך: "ולא תביא תועבה אל ביתך והיית חרם כמהו, שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו פי חרם הוא".

ג. המכניסו - מותרם מפי הגבורה

"והיית חרם כמהו".

התורה שנתנה מפי הגבורה, מחרימה חפץ זה ואת המביאו לתוך ביתו. וכי דבר קל הוא להיות מחרם ומנדה מפי הגבורה על פי דין תורתנו הקדושה?!

הלא המחרם, דינו שאין שואלים בשלומו, אין מתעסקים עמו במשא ומתן, אין עוברים בד' אמותיו. אם כן, אדם שמחרם מהתורה, אין תפלתו ותורתו עולים

ד. גורם סילוק הברכה והבריאות מהבית

הנד, יהודי יקר, מסלק השכינה מתוך ביתך, כי בראות השכינה ערות דבר, מסתלקת משם, וכנאמר: "ולא יראה בד ערות דבר ושב מאחריך". ואם כן, איזה תקוה ישנה לבית זה להיות מברך בבריאות, בפרנסה, בהצלחה, אחר שהשכינה מסתלקת משם, ונהפך בית זה להיות משכן למזיקים ושדים ומלאכי תבלה הנבראים מהעוונות הנוראים שבתוכו.

ה. מתלמידי ירבעם בן נבט

המפרסמים בחטאי ירבעם בן נבט מלך ישראל, הוא בהחטיו את הרבים. ירבעם בן נבט חטא והחטיא את הרבים. אם כן, כל המחטיא את הרבים הוא כמו הרבי של כל תלמידיו.

מה יש יותר מחטיא את הרבים מהטלויזיה או בשמיעת דברי כפירה ונאצה, או עתוני תועבה ומינות, והקונה אותם ורוכשם לתוך ביתו, הרי הוא כמכריז על עצמו שהנו מתלמידי ירבעם בן נבט שחטא והחטיא, והרי הוא מאותו מחנה ההפכי ממחנה הקדשה - מחנהו של משה רבנו ע"ה שזכה וזכה את הרבים.

ו. זביחת הבנים והבנות

יהודי, מזרע עם ישראל הקדוש, ברוך ה' זכות להקים בית בישראל. פקד ה' אותך בזרע בנים ובנות, והרי הם פקדון בידך להעביר ולצוות להם את הדרך ילכו בה, שהיא דרך התורה והמצוות שהנחילו אבותינו לנו, ותפקידנו להעבירו בנאמנות לבנינו.

נטיעות רכות יש לך בביתך, נשמות טהורות שעדין לא טעמו טעם חטא. בקלות יש בידך להלעיט להם חקי ה' ומשפטיו, קדשה ויראת שמים, ולמלא את תפקידך באמונה ללא מעל, ומתן שכר בצידיך, להנות מהם בעולם הזה ובעולם הבא.

בהכניסך מכשיר זה לתוך ביתך, ראה מה אתה מעולל לעוללים אלו - טמאה, כפירה, תאוות, מדות רעות, השחתת צלם אלקים. בזה נחדר להם, שכל הכבוד והשבח לאנשי העשר והתאוה, במקום לאנשי התורה ושומרי הדת. מתרגלים למותרות ולתענוגים, מחליפים רע בטוב, טוב ברע.

האין זה זביחת נשמות לסטרא אחרא? מה תענה על המעל הנורא הזה שמעלת בפקדון היקר והחשוב בנשמה טהורה שנתנה והפקדה בידך, על מנת להשריש בה קדשה וצניעות, בושה ויראה, ועתה נהפכה להפוך הגמור? והרי זה נזק לדורי דורות, כי כמו כן אותו בן או בת מדריך את צאצאיו אחריו. ואלא מה תטען - אשתי, בני האיכו בי, אלצוני, אנסוני, לא היתה לי בררה, ועוד טענות דומות לאלו!?

הלא תשובה פשוטה אליך: כל יהודי, ראשית יסוד אמונתו היא שהחיים האמתיים הם חיי עולם הבא, חיי עולם הזה אינם אלא כפרוזה וזדור והכנה לחיי עולם הבא.

לו היו מבקשים ממך בניה ובנותיך, אשתך: אבינו היקר, אנא, טל ספין ושחטנו, אין רצוננו בחיי עולם הזה! ההיית עושה זאת? פשוט שלא!, ואפלו היתה בכינתם וזעקתם עולה עד לשמים, לא היית שועה לתחנתם בשום אפן.

ולמה כשאומרים לך אשתך, בניה או בנותיך: אבינו, טל ספין ושחטנו, אין רצוננו בחיי עולם הבא! הנך עושה זאת!?

אומרים חכמינו ז"ל: גדול המחטיאו יותר מההורגו, שההורגו מאבדו חיי עולם הזה, והמחטיא את חברו מאבדו חיי עולם הבא, ומי לא יודע שחיי עולם הבא הנצחיים עולים על חיי עולם הזה ללא שום השוואה, אם כן, אם על חיי עולם הזה לא היית שועה

לזעקתם, מדיע כשהמדבר בקפוח חיי עולם הבא הנך נכנע!!

*

רבים טוענים, הלא יש במכשיר זה תכניות חנוף וכדומה, או - איננו מסתפקלים - רק בחדשות או בתכניות חנוכיות. רצוני לשאלם: א. לוי הנה קים מכשיר שמושי מאד ורב התועלת, אולם בעיה אחת יש בו - שהוא מחשמל את כל הנוגע בו, ואפן השמוש בו רק בעודו מחשמל, וצריך זהירות מלנגע בו - ההיית מחזיק בביתך מכשיר כזה פשיש בביתך ילדים קטנים מסתובבים ונוגעים בכל? ודאי שמהסכנה היית מרחיק מכשיר זה אף שיש בו שמוש רב תועלת. אם כן, למה לא נבין, שאף לו יצר שיש תכניות נקיות מכל וכל, הלא מכשיר זה מחשמל וממית בתכניות הרעות שבו, ואם כן, מה שניך לומר: אני מאזין רק לתכניות אלו, ונותן לבני רק תכניות אלו.

ועוד בעיה שניה: וכי אתה תוכל לשלט על ילדיך לכשיגדלו וכבר יפתחו את המכשיר פרצונם? ובאמת בבעיה כזו התקשרו אלי רבות, כשדברתי על נושא הטלוויזיה, שההורים אמנם משכנעים להוציא את המכשיר, אבל הבנים לא מאפשרים להם זאת בשום פנים, וזה פשוט, משום שהרגלו לקך.

ועוד, וכי אתה נמצא 24 שעות בבית? הרי יש שעות רבות שאתה לא בבית, והבן או הבת פותחים תכנית כרצונם, ואז, ה' ישמר מה שהם רואים - דברים שאני מאמין שגם הרבה שלא שומרים תורה לא היו רוצים שבניהם יראו, וכך נהרס החנוך הקדוש של הבנים. ומה הפלא שיוצאים אותם בנים בני מרי, למרת רוחם של הוריהם, מקצרים חיי הוריהם מעגמת נפש ומצער, ולמעשה הוא דבר שההורים גרמו לעצמם, ויתנו דין קשה מאד על כל חטא וחטא שחוטאים הבנים - לא רק בעולם הזה, כי גם בעולם הבא לא יהא להם מנוחה כלל, ועליהם יפילו בשמים כל חטאי בניהם ובני בניהם עד סוף כל הדורות.

ז. הרס שלום הבית

ההרס הגדול בשלום הבית אף הוא נמשך ממכשיר זה.

התקשרה אלי אשה בוכה בדמעות עם כאב עמוק, וזעקה אלי במר לבה שאשוחח עם בעלה שיסלק את הטלויזיה מהבית. איך שהוא בא מהבית - מספרת אותה אשה - מרתק הוא לתכניות. שונות, אינו משוחח אתי, אינו מביט בי. אני חסרת תשומת לב ממנו באופן משוע, תר הוא אחר עיניו לראות דברים נוראים, לבי נצבט בקרבי ונפשי ממש סולדת - בתור אשה חלונית - ממראות הזעקה שהיא מתענג עליהם, ואין אני חשובה אצלו אלא כמשרתת החיבת לשרתו. מכשיר זה מנתק את הקשר בינינו, וכן בינינו לבין ילדינו, מחסר סבלנות אלי ואל הילדים. 'אל תפריעו לי', 'תהיו בשקט', מחפש רק את מלוי רצונו, וחסר רגש לרצוננו.

ח. סכנת הטלויזיה

פעלת כלי המשחית - הטלויזיה - לגזל מהאדם מנוחת נפשו, וגם בהיותו עם אנשי ביתו, מאשר הצרף לקים הפסוק: "ושננתם לבניך", זאת אומרת ללמד לבני ביתו תורה ומצוות, אז בא כלי-משחית זה להחדיר למחו ולמח אשתו וילדיה הצגות מתעבות, שכל נפש נקיה סולדת מהן.

הטלויזיה מטמאת את הבית היהודי, היא מגרשת את הקדשה מתוכו, ופותחת פתח לפני השטן, שיבוא, חלילה, להשתלט בתוך הבית.

במחזות שוא, הבל וריק, היא משחיתה את אנשי הבית ומציגה שטיות ודברים נבזים, אשר לאט לאט מנקרים במח בהשחתה נוראה, והתוצאה - מי ישורנה?

אב ואם! אם ברצונכם שילדיכם יחיו כיהודים טובים, כאנשים פשרים, אם אין אתם רוצים להתפרד ממקור קדשת אבותינו -

אל תתנו לכלי משחית זה לבוא אל ביתכם - והיה ביתכם טהור !

ט. מכתב מהסטיפלר זצ"ל ומהרב שך יבלחט"א בנושא הטלויזיה

הרמב"ם (פ"ב מהל' ע"ז ה"ב) באר את האסור לקרות בספרים שכתוב בהם עניני עבודה זרה, וכן שאסור לראות צורות שלהן, שנאמר: "אל תפנו אל האלילים" [אפלו שלא לעבדן רק לראותן, - וכדאיתא בתורת כהנים פרשת קדשים], ואחר זה כתב שם, וזה לשונו: וכענין הזה נאמר: "ופן תדרש לאלהיהם לאמר איכה יעבדו הגוים", שלא תשאל על דרך עבודתה היאך היא, אף על פי שאין אתה עובדה, שדבר זה גורם להפנות אחריה ולעשות כמו שהן עושין, שנאמר: "ואעשה כן גם אני". עד כאן לשונו הקדושה.

ומכאן יש ללמד על כל דבר פשע, שאם מתחיל להתענין אודותיה, לדעת את ענינה - סופו כליה להמשך אחריה ולמרד בהקדוש-ברוך-הוא, ה' ישמרנו. ומעתה מה נאמר ומה נדבר אודות המפלצת הסמא הנקראת טלויזיה, אשר בה העין רואה כל התועבות שבעולם: עבודה זרה, גלוי עריות ושפיכות דמים וכו', עם כל פרטי פרטים שלהם ושל העושי רשעה, ומצרף עם תעמולה עצומה ובגרויים נוראים לחיי הוללות והפקרות ולפריקת על, רחמנא לצלן, והשטן מרקד שם, שיש לה משיכה גדולה, רחמנא לצלן, ופשיטא ופשיטא שהסתכלות באותו מכשיר טמא היא ספנה גדולה לכל היהדות שלו, ואפלו המסתכל שמה דרך אקראי בעלמא, כבר ממיט עליו קרירות באמונה וביראת שמים שלו, רחמנא לצלן. והמרגיל עצמו להסתכל שמה, מתרוקן מכל זיק של אמונה ויראת שמים וכל חלקה טובה שבו, ונהפך למשחית הודו, רחמנא לצלן. וכבר מפרסם בעולם מתוך הנסיון, שהנותן עיניו במכשיר טמא זה, הוא נהפך לבן בליעל פורק על כו', רחמנא לצלן. שומר נפשו ירחק מזה, שקץ ישקצנו כי חרם הוא, וכי חרבן הוא.

והנה נשמע, כי נמצאים אנשים שומרי תורה, אשר הם ויבני ביתם הגדולים לא זיהנו, חס וחס, כלל להסתכל במכשיר הסמא הנ"ל, אך את ילדיהם הקטנים מרשים ללכת אצל שכנים להסתכל בה (או שעל כל פנים אינם מוחים בילדיהן אם הלכו והביטו שמה) באמרם ילד הוא, ישתעשע קצת, ו"לו" לא יזיק מכשיר זה - ובאמת היא שגגה גדולה העולה זדון, כי אדרבה, אצל הקטנים הספנה כפולה ומכפלת, כי תשווקת ההתחקות של "ואעשה כן גם אני" היא אצל הילד עצומה מאד (וכך התפתחות הילד ודרךיו בחיים מתיצבת בעקר על פי התשווקה הזו, לעשות כמו שאחרים עושים), וראית כל דבר פשע אצלו בגדר "חנוף" והדרך לעשות ככה, וגם כי אצל הצעיר נחקק לו בדמיונו מאד כל מה שרואה (ובפרט מה שרואה בהתפעלות), והדבר נחקק בדמיונו לכל ימי חייו, עד שאפלו אם יזכה להיות שומר תורה ומצוות, ואפלו אם יזכה לשקד על התורה במקום תורה, מכל מקום, נפשו ויהדותו תסבל מרורות מאותן ציורי התועבות החקוקים לו בדמיונו הנצבים לפניו כמו חי, ומביאים אותו לבלבולים

בְּאִמּוּנָה וּלְנִסְיוֹנוֹת נוֹרָאִים, רַחֲמָנָא לְצַלּוּ. וּבְיַדֵּי חוֹבָה רַבָּה עַל הַהוֹרִים לְהַשְׁגִּיחַ
בְּשִׁבְעַ עֵינַיִם עַל בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָהֶם שׁוֹם מִגַּע וְשׁוֹם הַפֶּטֶה בְּמִכְשָׁר
הַטָּמֵא הַנִּי"ל, כְּדֵי לְהַצִּילֵם מִשַּׁחַת. וּבְזָכוֹת זֶה יִזְכּוּ לְרֵאוֹת בְּנִים וּבְנֵי בְנֵים
עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה וּבְמִצְוֹת, וְלְרֵאוֹת מֵהוֹן רַב נַחַת דְּקִדְשָׁה, וּבְכָל אֲשֶׁר יִפְנוּ יִצְלִיחוּ.
לְטוֹבָה וְלִבְרָכָה.

הַכּוֹתֵב וְחוֹתֵם לְמַעַן תּוֹרַתְנוּ הַקְדוּשָׁה, הַמְצַפֶּה לְרַחֲמֵי שָׁמַיִם וְלִגְאֻלָּה שְׁלָמָה
בְּמַהְרָה בְּיַמֵּינוּ אָמֵן.

אליעזר מנחם מן שך - - - יעקב ישראל קנייבסקי.

פרק ה' - עיתונים

א. קריאה לכל יהודי שומר תורה ומצות בארץ הקדש

. (מתוך קריאת מועצת גדולי התורה של אגו"יי בארה"ק, אלול תשל"א)

שְׁמִירַת בַּיִת יִשְׂרָאֵל בְּטַהֲרָתוֹ וְיַחֲוִדוֹ מְחִיבֵת כָּל יְהוּדֵי חֵרֵד בְּהַקְפָּדָה יִתְרָה עַל
בֵּיתוֹ הוּא, לְבַל יִכְנסוּ בוֹ עֵתוֹנִים, כְּתָבֵי עֵת וּסְפָרִים חֲלוּנִיִּים הַמְלַאִים דְּבָרֵי
מִינוּת, כְּפִירָה וְתוֹעֵבָה, הַמְטַמְטְמִים אֶת הַלֵּב, וְעוֹשִׂים שְׁמוֹת בְּנִשְׁמוֹת בַּיִת
יִשְׂרָאֵל.

לְדַאֲבוֹן לְבָנוּ, הַשְּׁטַח הַזֶּה נִפְרָץ בְּיֹתֵר בְּרַחוּב הַיִּשְׂרָאֵלִי, הַמוֹפָץ בְּעֵתוֹנִים וְחוֹבְרוֹת
אֲרִסִּיִּים מֵהַסּוּג הַנִּי"ל, וְאֵלֶּה אֵף הַחֲלוּ לְחַזֵּר לְבֵיתֵיהֶם שֶׁל שְׁלוֹמֵי אִמּוּנַי יִשְׂרָאֵל,
וְהַסְכָּנָה לְתוֹצְאוֹת הַדְּבָר מִי יִשׁוּרְנוּ.

אֲנֵנוּ פּוֹנִים בְּזֶה בְּקִרְיַת קֹדֶשׁ אֶל שְׁלוֹמֵי אִמּוּנַי יִשְׂרָאֵל, וְהַצְבוּר הַחֲרָדִי בְּכָלֵנוּ,
אֲנָא, חוֹסֵי עַל כָּרֵם בַּיִת יִשְׂרָאֵל, וְהַסִּירוּ מִקִּרְבְּכֶם אֶת אֱלִילֵי הַנֶּכֶר, אֵלֶּה הַעֵתוֹנִים
הַחֲלוּנִיִּים הַמְתַּנְּכָרִים לְאֵלֵקֵי יִשְׂרָאֵל וְתוֹרָתוֹ, מְלַעֲיָגִים עַל דְּבַר ה', וּמְבַזִּים אֶת
הַתּוֹרָה וְלוֹמְדִיהָ. עֵתוֹנִים אֵלֶּה הַמְלַאִים דְּבָרֵי רַעַל וְאֲרִס כְּלָפֵי קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל,
וּגְדוּשִׁים מִרֵאוֹת, תְּמוּנוֹת וְצִיּוּרִים הַמְטַמְטְמִים אֶת הַעֵינַיִם וּמְטַמְטְמִים אֶת הַמֶּחַ
וְהַלֵּב בְּנִבּוּל פֶּה וְדְבָרֵי שֶׁקֶץ - סְכָנָה חֲמוּרָה בָּהֶם לְכָל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל, וּבְמִיָּחַד לְבְנֵי
הַנְּעוּרִים, אֲשֶׁר עֲבוּרֵם הַסְכָּנָה גְדוּלָה שְׁבַעֲתַיִם, וְעֵתוֹנִים אֵלֶּה הַמְגָרִים אֶת
הַיְצָרִים, הֵם עֲבוּר בְּנֵי הַנְּעוּרִים כְּאֵשׁ בְּנִעֲרָת.

וּכְבֵּר גְדוּלֵי יִשְׂרָאֵל בְּדוֹרוֹת הַקּוֹדְמִים שְׁצוּחוּ, הַתְרִיעוּ וְהַזְהִירוּ אֶת עַם יִשְׂרָאֵל
מִפְּנֵי הַסְכָּנָה וְהַקְלָקְלָה הַנּוֹדָאִית שֶׁבְּקִרְיַת עֵתוֹנִים וּסְפָרִים חֲלוּנִיִּים, מְצָאוּ אֶת

המענה והתשובה להצלת המצב, בתמיכה נלהבת ביסודם והחזקתם של עתוננים חרדיים, שיהיו כלי ברכה, אשר באמצעותם ימנעו רבים מלהפשל בעון קריאת פתבי עת חלוניים, המפיצים דעות כוזבות, ומרגילים את האדם לדבר עברה.

על אחת כמה וכמה אנו בדורנו היתום - אנו מה נעני אבתריהו.

נחזק ונבצר חומות הקדשה של עם ישראל, למען נושע בתשועות עולמים, ונזכה לראות בגאולת ישראל במהרה בימינו, אמן כן יהי רצון.

ב. אגרת מגדולי ישראל אל משתתפי כנס בני תורה בנוי ברק

בס"ד, יום ג' לסדר "כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל"

י"ג תמוז תשל"א, פה בני ברק

למעלת כבוד אחינו האהובים יראי ה' וחושבי שמו, הנדברים איש אל רעהו דברי חיזוק והתעוררות תוכחת מגלה, מאהבה מסתרת, באספה הקדושה למען כבוד שמו ותברך.

ברוכים אתם וברוך טעמכם אשר באתם לקול הקריאה של העסקנים היקרים יחיו, לטפס עצה ולעורר הלבבות, לחזק בידם בתינו, ולגדר גדרים של קדשה בפתיחים של טמאה, רחמנא לצלן, שיצר הרע מגרה את דורנו, ומשתדל לחזר בעדם אל תוך מעונות אהלים ומשפנות שלומי אמוני ישראל פנימה, הלא המה עניני צניעות וחובת הזהירות מקריאה בספרות בלתי פשרה ובעתוננים פסולים, המלאים דעות כוזבות, מינות וזמה, ה' ישמרנו, אשר המה סם המות לכל נפש יהודית, ובפרט לבני הנעורים, והאבות נתבעים ונתפסים בכגון דא, אף בחטא זרעם, כי אם ההורים מביאים את הנגע הפיתה, ובעצמם נזקקים לו ולא רואים שום רעה בכך, ומי שעבר ושנה - נעשית לו כהתר, מה יעשה ה' שלא יחטא? פיוצא בו יש להתרחק ולהרחיק כמטחוי קשת וכבורח מן האש מהסתכלות בטלויזיה, אפלו אצל שכנים וכדומה, אשר המה צנורות לשטף במים זידונים כל חלקה טובה מחיי עם קדוש, בהיות שכל תכליתם להרגיל את האדם לשחיתות המוסר ולהדיחו מדת יהודית, וכל השומע תצילנה אנניו לקול חרופים וגדופים על השם ותברך ותורתו, ולקול מצהלות השטן וחילותיו הבוקע ועולה מהם.

ואף שהדברים נאמרים בכנס של בני תורה ובעלי תריסין מפלגים ביראת שמים, ירבו כמותם בישראל, דלכאו רה אד למותר הדבור בזה, ולא נחשדו, חס וחלילה. מכל מקום, אין ספק שהשעה צריכה גם לכך, להזהיר הגדולים על הקטנים, ולשנן איש איש לנפשו את חמר האסור שיש בזה, מאביזריהו דעברות חמורות שבתורה, ומקרא מפרש הוא: "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם וגו'", ובא הפרוש בקבלה להתרחק מדברי מינות וזנות. ומהראוי להזכיר בזה דברי רבנו בעל ספר החנוף ז"ל במצוה קפ"ה: דכל מה שהזהירו חכמינו ז"ל - אין

אדם רשאי לזווג ממוסרם הטוב, ואף על פי שהוא מוצא עצמו חשוד התאווה קצת, לא יאמר כיון שאני מוצא לעצמי כן, מה אכפת לי אם אסתכל וכו', כי יודע אני בעצמי שלא יתעורר יצרי בקד, שהרבה אמרו כן ונכשלו, ועל זה רמזו רבותינו ז"ל באמרום כי היצר בתחלה חלש מאד, והולך ומתחזק על האדם הרבה. ואתה בני, הזהר הרבה, ואל יבטיחך יצרך, ואם אלה ערבים יתן לך וכו', עין שם בלשוננו הזהב. וקל וחמר במציאות של ימינו, שכל איש צורה, הפל מביטים אחריו ועלול, חס וחלילה, להתפס בעוונם, והוא בגדר חוטא ומחטיא, ופשיטא שאת נפש ביתו, בניו ובנותיו אדם קובע על ידי שמזלזל אפלו כלשהו בענין חמור זה, שנוקו מתחלה אינו נראה לעין, אבל אחריתו מרה מי ישורנה, וגדול המחטיאו יותר מהורגו.

על כן, אף ידינו תפון עם המעוררים בדבר, שלא להתעלם מהנושא החמור, ולהעמיק בתוך שורות יראי ה' ונושאי ארון-הברית את ההפכה והידיעה בחמרת האסור, ועלינו לקבל על עצמנו על מלכות שמים באמת ובתמים, כי אז ממילא לא נזדקק לקול שאונם ולכתבי פלסתר של התועים המורדים במלכות שמים שפרקו על, וכמו כן החוב על כל מי שבדוד להשפיע על אחרים שיתרחקו וירחיקו בני ביתם וילדיהם מכל הני מרעין בישין.

ובזכות שנעשה גדר גדול זה, והיה מחננו קדוש, נזכה ללמד וללמד תורתנו הקדושה בטרה, ויתגלה לן המאור שבתורה, ויערה השם יתברך ממרום, וישפך את רוחו עלינו ועל כל בית ישראל, וילמדו תועים בינה לקרבה אליו יתברך ולדבקה בו באמת ובתמים, וישמעו רחוקים ויבואו, עד כי יבוא שילה, ומלאה הארץ דעה את השם יתברך, וידעוהו כלם מקטנם ועד גדולם, והיתה לה' המלוכה.

כ"ד המדברים בצדקה למען כבוד השם יתברך ותורתו, אוהביכם בלב ונפש,

יעקב ישראל קנייבסקי - - - אליעזר מנחם מן שד

ג. לחרדים על דבר ה' - טבת תשל"ה

היות ובזמן האחרון פשטה המשפחת בקצה מחנה החרדים לדבר ה', בקריאת עתונים חלונים באין משים על לב, כי יש בזה כמה עברות חמורות: עון מינות ועריות, ולשון הרע ומראות אסורות, וחופף על כלם בטול תורה, ומושב לצים.

ומאחר שהרגלו בזה, נחשב להם להתר, כמאמר רבותינו זכרונם לברכה: עבר עברה ושנה בה, נעשית לו כהתר.

לכן הננו להודיע כי דבר זה עון פלילי, ואסור זה נוהג בין לאנשים ובין לנשים, וזה בכלל קריאת ספרי חיצונים, אשר אסורם וענשם ידוע בדברי רבותינו.

וַיִּתְּבָרְכוּ כָּל הַפּוֹרְשִׁים וְהַנִּמְנָעִים, בְּכָל הַבְּרָכוֹת וּבְכָל מַלֵּי דְמִיטָב, וַיִּזְכּוּ שְׂשִׁיפּוֹן
בְּאַהֲלָם רוּחַ טְהוֹרָה וּקְדוּשָׁה, רוּחַ דְּעֵת וַיִּרְאֵת. שְׁמַיִם.

וְשׁוֹמֵעַ לָנוּ יִשְׁכּוּ בְּטַח, וְנִזְכֶּה לְגֵאֲלָה שְׁלָמָה בְּמַהְרָה בְּיַמֵּינוּ אָמֵן.

הַחֹתְמִים
יְהוּדָה ש. צדקה - - - בן ציון אבא שאל
בְּבִרְכָה
ראשי ישיבת פורת יוסף בעיה"ק ירושת"ו

ד. חומר איסור קריאת ספרי מינות וספרים חיצוניים

(מפי הגאון הצדיק רבי שמואל תפילינסקי זיע"א בצואתו. מתוך ספר הנהגות הצדיקים ח"א עמ' תת"ג)

"הִרְחַק מֵעֲלִיָּה דְרַכָּךְ וְאַל תִּקְרַב אֶל פֶּתַח בֵּיתָהּ" (משלי ה, ח).

הַרוּצָה לְחוּס עַל נַפְשׁוֹ וְנַפְשׁ בְּנָיו וּבְנוֹתָיו, יִזְהַר וַיִּזְהַר לְהִתְרַחֵק מִסְּפָרִים
וּמִסְּפֹרִים שֶׁנַּעֲשׂוּ וְנִתְחַבְּרוּ מִמֵּי שְׂאֵינוֹ בְּדוּק וַיְדוּעַ לִירֵא אֱלֹקִים, וּמֵאֲמִין בַּתּוֹרָה
שֶׁבְּכָתֵב וְשֶׁבַּעַל פֶּה, כִּי כַּמָּה נְעָרִים וְאֲנָשִׁים שֶׁנִּתְהַפְּכוּ מִדֶּרֶךְ טוֹבָה לְדֶרֶךְ רָעָה,
חַס וְחִלְלָה, וְזֶה הִיָּה הַסִּבָּה הָעִקְרִית שֶׁהִתְחִילוּ לַעֲיֵן בְּסִפְרֵים חִיצוֹנִים,
בְּתַחֲלָה רַק בְּדֶרֶךְ עֲרָאִי, וְזֶה יֵשׁ לוֹ כַּח הַמוֹשֵׁךְ הַרְבֵּה, כִּמּוֹ שֶׁאָמְרוּ זְכוֹרֵם
לְבִרְכָה: "שְׂאֵנִי מִיְנוֹת דְּמִשְׁכָּא", וְנִמְשְׁכוּ כָּל כָּךְ עַד שֶׁנִּתְהַפְּכוּ מִן הַקֶּצֶה אֶל
הַקֶּצֶה.

וַיְדַעְתִּי בְּאַחַד שְׁעֵמֶד בְּמִדְרַגָּה גְבוּהָה בַּתּוֹרָה וּבַעֲבוּדַת ה', וְהִתְפַּלֵּל תָּמִיד בְּדַבְּקוֹת
וּבְהַשְׁתַּפְּכוֹת הַנֶּפֶשׁ, עַד שֶׁבְּתַפְּלָה פְּשׁוּטָה בִּימּוֹת הַחַל הָיָה מִתְפַּלֵּל בְּדַמְעוֹת, עַד
שֶׁנִּרְטַב הַסְּדוֹר תַּפְּלָה שְׁלוֹ בְּדַמְעוֹת, וְאַחַר כֵּן נִמְשַׁךְ בְּעִיּוֹן סִפְרֵים חִיצוֹנִים,
וּבְזַמַּן קָצֵר יָרַד כָּל כָּךְ, עַד שֶׁחֲבָרְיוֹ בְּדָקוֹ אֲחֲרָיו שֶׁיֵּצֵא מִבֵּיתוֹ בְּבִקּוֹר עִם טְלִית
וְתַפְלִין תַּחַת זְרוּעוֹ לְשֵׁם הַלִּיכָה לְבֵית הַכְּנֶסֶת לְתַפְּלָה, וּפָגַע בְּאַחַד וְשׁוֹחַח עִמּוֹ,
וּפָגַע בְּשֵׁנֵי וְשׁוֹחַח עִמּוֹ, וְכֵן בְּשְׁלִישֵׁי, וְהִלֵּךְ וְטִיל בְּאִיזָה רְחוּבוֹת, עַד עֶבֶר זָמַן
חָשׁוּב, וְחָזַר לְבֵיתוֹ רִיקוֹן בְּלִתֵּי תַפְּלָה עִם הַטְּלִית וְתַפְלִין תַּחַת זְרוּעוֹ, שֶׁלֹּא יִרְגִּישׁוּ
בּוֹ בְּנֵי בֵיתוֹ, וְכָל זֶה הָיָה הַסִּבָּה מִקְרִיאַת סִפְרֵים חִיצוֹנִים שֶׁהִשְׁפִּיעוּ עָלָיו לְרָעָה.

וְעוֹד כַּמָּה וְכַמָּה נְעָרִים וְתִיקִים, מִתְמַיִדִים גְּדוֹלִים בַּתּוֹרָה, וּכְבָר קָנוּ יָד וְשֵׁם
בַּתּוֹרָה וּבִירְאֵת שְׁמַיִם, וּפְתָאִם נִתְהַפְּכוּ וְרָפוּ יָדָם מִן הַתּוֹרָה וּמִן הַתַּפְּלָה,
וְהִתְחִילוּ לְרַדֵּת אַחוּרָנִית, עַד שֶׁעָזְבוּ לְגַמְרֵי אֶת הַלְמוּד, וְהִלְכוּ וְנִתְחַבְּרוּ עִם
הַחֲפָשִׁים לְמִינֵיהֶם, וְנַעֲשׂוּ כְּאַחַד מֵהֶם, וְהוֹרִיחֵם רָאוּ וְהָיָה לָהֶם לְפּוֹקָה וּלְדַאֲבוֹן
נַפְשׁ, וְכָל הַהִשְׁתַּדְּלוֹת וְהַהֲשֵׁת־טַחּוֹת שֶׁעָשׂוּ לֹא הוֹעִיל לָהֶם כְּלוּם, וְכָל זֶה הָיָה סִבָּה
וְגוֹרָם מִקְרִיאַת סִפְרֵים חִיצוֹנִים.

וְעוֹד זֶה רָעָה חוֹלָה, כִּי יֵשׁ לְפַעְמִים מְקָרָה בְּלִתֵּי טְהוֹר מְסֻבּוֹת אַחֲרוֹת, שֶׁאַחַד מִן
הַנְּעָרִים וְהַבְּחוּרִים הוֹלֵךְ שׁוֹבֵב וְסָר מִדֶּרֶךְ הַיִּשָּׁר, וְלָבּוֹ נוֹטָה לְרָעָה, אֲמָנָם סוּף כָּל

סוף, אחרי עבור זמן ואחרי שנתבגר ונתגדל ועומד על דעתו, ומתיישב בשכלו ושב למקורו, ונשאר שוב נאמן לתורה וליהדות, אך אלו שסרו מן הדרך מסבת ספרים החיצונים, מעטים מאד מאלה שישוּבו מדרךם, וכל באיה לא ישוּבו, ולא ישיגו אורחות חיים, וקשה מאד לשוב לתורה ולאמונת ה' טהורה.

ואם נרצה לידע ולהתבונן עד כמה גדול כח העון של ספרים החיצונים וכמה חמור הסכנה בזה לסור מדרך התורה והמצוה, נוכל להבין ממה שהחמירו חכמינו ז"ל כל כך בעון זה עד שגזרו אמר: כל הקורא בספרים החיצונים אין לו חלק לעולם הבא (סנהדרין צ"ו קי) שלא מצינו בעברות חמורות וגדולות, וכמו שאמרו: הבא על אשת איש יש לו חלק לעולם הבא. ודרך זה הפליגו כל כך בענשו שאין לו חלק לעולם הבא, אלא שהם ראו והשקיפו ברוח קדשם התוצאות הרעות שעלול להביא אל האדם מקריאת ספרים החיצונים וכח המושך שיש בזה שמסיר את האדם מדרך טובה אל דרך רעה, עד שבא לידי כפירה גמורה לכפר בה' ובתורתו, וקשה לחזר בתשובה.

ולכן יקירי, מאד תפקחו עיניכם על ילדיכם, הן זכרים הן נקבות, להשגיח שלא יתפסו, חס וחלילה בקריאת ספרים וספורים וגם עתונים חפשים שיוצאים על ידי אנשים שאינם בעלי אמונה ויראי ה', ואף שבהשקפה ראשונה לא נראה בהם דברי כפירה ומינות, אבל טמון וצפון בתוך תוכיותם ארס וסם המות, שבוֹלעים הדברים בלי הרגשה כלל, אבל נשאר חקוק בלב ובמח קרירות והתלוצצות באמונת ה' ובדברי חכמינו ז"ל. כי כל מחבר וכותב ספרים מביע הגיונותיו לפי רוחו והשקפותיו ולפי פנימיות הלב, ואי אפשר כלל שלא יתערב ויבצבץ דברי מינות והתלוצצות דרך אגב במשך הדברים והספורים, בלא פגנה לכך.

אמנם זאת צריך להתבונן כי העקר בזה לפקח על הילדים עוד בתחלה, טרם שיטעמו מעץ הדעת, קדם שיתדבק ויתפשט הנגע והתשוקה לקריאת הספרים האלה, כי אחרי אשר נתפס ונאחז, חס וחלילה, בתשוקה ותאונה לזה, כי אז כח המושך גדול וחזק מאד בזה, וכמעט שלא יועיל אז שום עצמה ותחבולה לזה, אלא העקר להזהיר ולהסביר את הנער בעודו צעיר וצעיר ותחת השפעתה, שלא יקרא שום ספר ועתון (לבד הידועים והמחזקים ושיש עליהם הסכמה מרבנים וצדיקים) טרם שיראה, וישאר לאיש נאמן ומבין, שאין בהם שום דפי ושום חשש מינות וליצנות.

גם צריך להזהר ולהתנהג בזה עם הילד בניחוחותא וברצון טוב, בהסברת פנים, שיבין מעצמו וישמע לדבריה, שאם, חס וחלילה, יתגב ויקרא בסתר ובהצנע, בלתי ידיעתה, כי אז קשה יותר ויותר, ומשפיע הקריאה לרעה, ונכנס הדברים כארס, חס וחלילה, אלא צריך התחכמות וישוב הדעת איה להתנהג, ועל כל אלה צריך תפלה ורחמים שלא ימצא שום פסול ושום פגם בזרענו, ולא תמוש התורה מפינו ומפי זרענו עד עולם.

ה. מעשה נורא מה"חפץ חיים" בחמר איסור סיפרי מינים

המעשה ארע בשנת תשנ"א באחד מזקני הדור שליט"א, מתלמידי רבנו ה"חפץ חיים", שהתאכסן בבית אחד מנכדיו, ובאותו זמן היה מנח בביתו של הנכד הנ"ל תנ"ך עם פרושו של אחד מגדולי המשפילים [לשם בקרת]. ויהי בלילה בחלום, והנה הזקן רואה לפניו את רבו ה"חפץ חיים", כשהוא מסתובב בכעס הלך ושוב בתוך החדר, ומצביע על המקום שמנח בו התנ"ך...

ויהי בבקר קרא מיד הזקן לנכדו הבעל הבית שיבדק איזה ספר מנח שם באותו מקום שה"חפץ חיים" הצביע עליו, ונתברר ששם בדיוק היה מנח בסתר התנ"ך הנ"ל... ונבהל הנכד על נפשו, וגנז מיד את התנ"ך, ויהי הדבר לאות! (מפי המשפחה).

וזה לשון ה"חפץ חיים" פרשת בראשית: כי ספרי מינים גרועים מעבודה זרה ממש, יען כי הספרים הם בבחינת עבודה זרה מדברת, וממשיכים את הקורא לעבדה, רחמנא

1. סיפור נורא מהגאון רבי אליהו לאפיאן זצ"ל

בישיבה בכפר חסידים למד בחור שסבל מאד משטפי דם מהאף, ולעתים תדירות ממש היה מקבל שטף דם שממש היה נורא, והבחור הזה היה נגוע מאד בקריאת עתונים חפשיים וכו', רחמנא לצלן. הבחור הלך מרופא לרופא ולקח תרופות, וללא הועיל, עד שהיה אצל פרופסור גדול והחליט שיש צורך בניתוח, והחלט שהניתוח יתבצע בבית החולים הדסה בירושלים.

ביום הניתוח נכנס הבחור להפרד ולקחת ברכה אצל הגאון הצדיק ר' אליהו לאפיאן זצוק"ל. התחיל ר' אליהו לעשות שיחה בענין עתונים, ובקש מהבחור שיקבל על עצמו לא לקרא יותר. הבחור חשב שיוכל להפטר עם נענוע ראש והבטחה קלה, נענע ראשו לאות הסכמה. הרים ר' אליהו קולו ואמר בתקוף: "אם הנך לא מקבל על עצמך כחק ולא יעבר שיותר לא תקרא בעתונים, אז חבל על הנסיעה ועל הניתוח".

כמוכן שהבחור נבהל וקבל בהבטחה גמורה שלא יקרא יותר. אז אמר לו ר' אליהו, בא ואלמדך פשמתפלים איך צריך להתפלל: "רפאנו ה' ונרפא", והדגיש את "ה". כלומר "רפאנו ה'", ה' הוא שמרפא והוא רופאנו. "הושיענו", כשאתה מושיע אז "ונושעה", יש ישועה וכו'. ופטרו לשלום, והניתוח הצליח והכל היה בסדר.

פעבר שנים היה איזה מארע מענין, והבחור לא יכול היה להתגבר ולקח עתון וקרא. תקף כשהתחיל לקרא קבל שטף דם נורא שלא יכלו לעצרו. רצו בבחלה אל ר' אליהו, ומקדם לא רצה אפלו לשמע, ורק אחרי שהבחור קבל על עצמו שיעבר עליו מה שיעבר ויהיה מה שיהיה לא יקרא יותר, אז ברכו ר' אליהו, וברוך ה' שתפלתו נתקבלה, ויותר לא ידע ולא יודע הנ"ל מבטיחה כל שהיא, ברוך

ה'. (מפי אחד מתלמידי שהיה עד ראיה)

פרק ו' - המחשבים !!!

פצצה מהדלת האחורית!

רָאָה הַשָּׁטָן שֶׁנִּלְחַמוּ בּוֹ מִלְחָמַת חֲרָמָה בְּמִכְשֵׁיר הַטֵּלְוִיזְיָה וְשִׁקְצוּהָ וְתַעֲבוּהָ וְהִחְרִימוּהָ, וּבִכֵּן לֹא שָׁקַד הוּא עַל שְׁמֵרָיו, וּבְהִרְאוֹתוֹ אֶת טֵלְפִיו הַכְּשָׁרִים הוֹצִיא בְּכַשְׁרוֹת וּבְהַשְׁגָּחַת הַרְבָּנִים אֶת אִמְצָאת הַמַּחְשָׁב, בּוֹ מִדְּפִיסִים דְּבָרֵי תוֹרָה, בּוֹ יִשְׁנֶם תּוֹכְרוֹת לְכָל הַתּוֹרָה כְּלָה - שֶׁבְּכֹתֵב וְשֶׁבְּעַל פֶּה, וַיְמַה יֵשׁ חֶפֶץ קְדוֹשׁ מִזֶּה, וּבְפָרֵט שֶׁהוּבַל חֶפֶץ זֶה אַחַר כְּבוֹד לְכָל הַיְשִׁיבוֹת וּלְבִתֵּי תַלְמִידֵי חֲכָמִים שׁוֹקְדֵי הַסְּפָרִים, וְאִם כֵּן, כָּשֶׁר הוּא לְמַהֲדָרִין! וְלֹאֲחֵר שֶׁקִּבְּלוּ עָלָיו אֶת הַכָּשֶׁר הַגְּדוֹלִים, נִתְגַּלְתָּה חֲזִירוֹתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ מִרְאֵה טֵלְפִיו לֵאמֹר: כָּשֶׁר אֲנִי! שֶׁבְּעֶצֶם כָּל מְזֻמָּתוֹ הִיָּתֵה לְקַלְקַל אֶת הַנֶּעֱר בְּסֵרֵטִי מַחְשָׁב שֶׁגְּרוּעִים הֵמָּה מֵהַטֵּלְוִיזְיָה שֶׁבְּעֵתֵים.

וּלְהֵלֵךְ קִטְעֵי עֵיתוֹנוֹת מִסַּכְנַת הַמַּחְשָׁב שֶׁנִּתְגַּלוּ מִמְּחַקְרִים עַל יְדֵי גוֹיִם בְּאַרְצוֹת הַבְּרִית:

מכאן ואילך מופיעים בספר המודפס צילומים רבים של קטעי עיתונות בגנות השימוש במחשבים, והנזק שהם גורמים, ומסיבה טכנית לא הכנסנו אותם בגירסה טקסטואלית זו - ניתן למוצאם בספר המודפס

אתכם הסליחה